

Slovenský
SVETOVÝ KALENDÁR

Slovenskij
SVETOVÝ KALENDÁR

na obyčajný rok

2022

ročník 6

**Slovenský svetový kalendár vychádza pod záštitou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

**Zakladateľ a šéfredaktor
VLADIMÍR VALENTÍK**

**Zástupkyňa šéfredaktora
KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ**

Redakční spolupracovníci

MARTA KAPUSTOVÁ, ELENA LOMENOVÁ – **Austrália**, KATARÍNA KOŇARIKOVÁ – **Bulharsko**, VIERA KUČEROVÁ, ANDREJ PROBST – **Česko**, MICHAL SPEVÁK – **Čierna Hora**, VIERA PRIDALOVÁ D'AGOSTINI, OLGA FREIS – **Francúzsko**, SANDRA KRÁĽOVÁ-VUKŠIČOVÁ, MILOSLAV STREHÁRSKY – **Chorvátsko**, PAUL STACHO, ZUZANA KŘÍŽKOVÁ, MARIKA KUBÍNYI – **Kanada**, VLADIMÍR VALENTÍK – **Libanon**, JARMILA BUCHOVÁ – **Luxembursko**, MICHAL ŽILINSKÝ, EVA FÁBIÁNOVÁ, RUŽENKA EGYEDOVÁ-BARÁNEKOVÁ, VILIAM KAČALIAK, IMRICH FUHL – **Maďarsko**, JARMILA BUCHOVÁ – **Nemecko**, MILICA MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, AGATA JĘDRZEJCZYK – **Poľsko**, ELENA MANDIK – **Rakúsko**, KRISTÍNA JUCANOVÁ – **Rumunsko**, ANNA KOMINKA – **Slovinsko**, ZDENKA VALENTOVÁ-BELIČOVÁ, VLADIMÍR VALENTÍK – **Srbsko**, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ – **Španielsko**, LUCIA KUBICOVÁ-TORCHIO – **Taliansko**, IGOR PASHCHAK – **Ukrajina**

Redakční spolupracovníci zo Slovenska

MILINA SKLABINSKÁ (Kanada), ĽUDOVÍT POMICHAL (Spojené arabské emiráty), JÁN JANČOVIC (USA), ZUZANA PAVELCOVÁ (USA), JARMILA GERBOCOVÁ (Srbsko)

**Pokrajinského sekretariátu pre kultúru,
verejné informovanie a vzťahy
s náboženskými spoločnosťami**

K šiestemu ročníku Slovenského svetového kalendára

Neprajné podmienky zapríčinené pandemiou nevlplyvali podstatne na prípravu šiesteho ročníka Slovenského svetového kalendára, ale vplývali na jeho distribúciu v tlačenej podobe, lebo osobné kontakty a cestovanie boli aj v priebehu minulého roka takmer úplne redukované. Slovenský svetový kalendár sa však v minulých rokoch stal súčasťou krajanového života v celom svete a zotrúva vo svojom poslaní aj napriek prekážkam tohto druhu. Slovenský svetový kalendár nás skutočne zbližuje, informujúc nás tak o aktualitách krajanového života vo svete, ako aj jeho minulosti a perspektívach.

Šiesty ročník Slovenského svetového kalendára nám prináša príspevky z vyše dvadsať krajín sveta. Zaoberáme sa v nich fungovaním slovenských spolkov, vzdelávacích centier a iných foriem krajanovej činnosti vo svete, ale načierame aj do minulosti našich krajanových komunít. Neuniklo nám ani založenie nového spolku Slovensko-španielskej únie v Gerone, v Španielsku. Zároveň si v tomto ročníku pripomínáme tristo rokov slovenskej komunity v maďarskom Sarvaši, alebo sa zaoberáme pripomínaním si osobností z našej minulosti vo forme odhaľovania pamätných tabúľ v Bulharsku a Ukrajine. Všimame si aj vydanie nových slovenských kníh v našom zahraničí a najmä nás teší bohatá aktivita vzdelávacích centier, ktorú podnecuje najmä Medzinárodný inštitút a Asociácia slovenských vzdelávacích centier (ISEIA). Venovať sa najmladším krajanom má osobitný význam pre budúcnosť. Teda aj tento ročník Slovenského svetového kalendára je bohatý a rôznorodý. Určite príspeje k svojmu účelu a zároveň poteší a pobaví.

Tohto roku sme sa rozhodli kalendárovú časť spestriť výzorom budov, v ktorých jednotlivé krajanové organizácie a spolky sídlia. Podarilo sa nám to v značnej miere, hoci sme zistili, že iba v krajinách východnej Európy krajanové spolky majú priestory pre svoje pôsobenie vo svojom vlastníctve a v krajinách západnej Európy si ich prenajímajú. Najnovšie, roku 2021 svoj dom dostala slovenská komunita v Rijeke, v Chorvátsku, na pobreží Jadranského mora.

Najnovší ročník Slovenského svetového kalendára zotrúva na ceste lepšieho vzájomného poznania sa a zbližovania. Prajeme Vám príjemné čítanie.

**Vladimír Valentík,
Katarína Mosnáková-Baglašová**

**Slovenský dom,
Melbourne, Austrália**

**Sídlo Slovensko-španielskej Únie,
Gerona, Španielsko**

**Asociácia Centeuro – slovenský pavilón,
Ženeva (Arzier-Le-Muids), Švajčiarsko**

**Sídlo Užhorodského spolku Slovákov,
Užhorod, Ukrajina**

**Budova v ktorej sídli Združenie priateľov Slovenska MY@VY,
Turín, Taliansko**

**Sídlo Spolku Slovákov v Poľsku,
Krakov, Poľsko**

**Dom Matice slovenskej v Srbsku,
Bácsky Petrovec, Srbsko**

**Budova Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku
a Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku,
Nadlak, Rumunsko**

**Slovenský dom,
Rijeka, Chorvátsko**

**Slovenský dom,
Praha, Česko**

**Stredisko pilišských Slovákov,
Mlynky, Maďarsko**

Slovenský dom, Podvilk, Poľsko

**Alžbeta Šúrová, UFS Mladosť z Banskej Bystrice.
Momentka z tanečného divadla Obrazy z Dolnej zeme.
Foto: Roman Krnáč**

Kalendár na rok 2022

január

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

február

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28				

marec

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

apríl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

máj

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

jún

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

júl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

august

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

september

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

október

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
						2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

november

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

december

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
				2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Dagmar Mária Anoca

Rumunsko

Ostrov

Nie každý má svoj ostrov.

**Tam sa poviaže lianami a korene zapustí
hoc' aj do vody.**

Nie každý má až celé súostrovie.

**Tam zúfalo strieda plavbu,
keď vypukne požiar,**

**prepláva z ostrova na ostrov, možno ho psi
neroztrhajú.**

Nie každý hľadá ostrov.

**Ktosi ho dostane,
ktosi sa nastahuje k iným a vystahuje ich
na plte.**

Nie každý už objavil svoj ostrov.

**Ktosi ho nespozná,
komusi je zbytočný,
komusi je cudzí,
kohosi tlačí na plecía...**

Povedali o Slovenskom svetovom kalendári

Lucia Kubicová-Torchio,
MY@VY, Turín

Ako SSK 2020 putoval do Talianska a iných štátov EÚ v kovidovom roku

Po dramatickej zásielke výtlačkov prvého ročníka Slovenského svetového kalendára – keď dorazil na Veľvyslanectvo SR v Ríme po 3 mesiacoch úplne premočený a do nášho združenia MY@VY dokonca až po 5 mesiacoch v rozmočenom „šalátovom stave“ – sme si zvykli chodiť Slovenské svetové kalendáre osobne vyzdvihnúť na ÚSŽZ. Vydavateľ pán Valentík nám vždy u pani Miliny Sklabinskej rezervoval jeden balík výtlačkov a podpredsedníčka Združenia priateľov Slovenska MY@VY v Turíne, Lucia Kubicová ho previezla autom do Talianska.

Presne takto sme boli dohodnutí o prevzatí kalendárov na rok 2020. Lenže, nečakane prišla do toho koronavírusová pandémia Covid-19 a tá nás, veruže, dobehla všetkých. Naše členky boli naposledy na Slovensku v decembri 2019, pričom v zime sme zvykli lietať lietadlom. Predpokladali

sme, že v marci sa opäť dostaneme na Slovensko. Lenže už v polovici februára v Bergame začali ľudia vážne chorieť a v marci už táto nová neznáma choroba dostala aj meno Covid-19. Dňa 3. marca 2020 zatvorili školy v Piemonte a 8. 3. 2020 sme sa, neočakávane, ocitli v červenej zóne karantény spolu s Lombardiou a ďalšími štrnástimi okresmi v štyroch krajoch na severe Talianska. Od dvanásteho marca už bolo v karanténe celé Taliansko. Zákazy vychádzania, respiračné masky FFP2, práca z domu, na nákupy do obchodov, lekárne a na poštu mohol ísť len jeden člen rodiny... Postupne jeden štát za druhým začal zatvárať hranice, rušili sa letecké linky, ale aj medzinárodné vlakové a autobusové linky Eurolines a Flixbus – vlastne doteraz ich ešte neobnovili. Niektorým našim krajkankám sa podarilo vystihnúť pár voľnejších týždňov koncom leta 2020 a narýchlo stihli autom navštíviť svoje rodiny na Slovensku. Lebo od septembra '20 prísne pandemické opatrenia spustili aj na Slovensku.

Preto som koncom augusta 2020 poprosila moju sestru, aby mi na ÚSZŽ v Bratislave vyzdvihla balík kalendárov SSK 2020, ktorý na nás čakal už od decembra 2019. Potom moja dobrá a spoľahlivá sestra odviezla balík do Petržalky, aby ho naložila do kufra auta našej krajanke MUDr. Andrei Lozse-

kovej, ktorá mi ho pri návrate doviezla rovno domov do Asti v prvé septembrové dni. Prvé výtlačky SSK 2020 som začala pomaly, s ohľadom na kontroly drónov, ktorými nás strážili počas zákazu vychádzania, distribuovať medzi naše krajanek žijúce v Asti. Trvalo mi to od septembra do Vianoc. Okresné mesto Asti je vzdialené od Turína 56 km a ja som nemala žiadnu možnosť vycestovať do Turína, keďže pretrvával zákaz pohybu osôb a nespĺňala som 3 udelené výnimky. Preto som sa dohodla s ďalšou našou krajanou Vlastou Rechterikovou, ktorá býva o 12 km ďalej, aby si prišla pre kalendáre SSK 2020 a poprosila svojho syna, aby ich previezol do Turína. Vlasta si síce hneď prevzala kalendáre, ale deň potom talianska vláda opäť vyhlásila zákaz vychádzania. Ani jej syn ich nemohol prísť z Turína navštíviť od októbra do decembra. Až na Vianoce sa dostal na návštevu rodičov, takže SSK 2020 doručil ďalšej našej členke Barbore Patkovej v Turíne až v januári 2021. K Barbore si mali prísť Slovenky už osobne prevziať kalendáre. Táto posledná fáza operácie trvala až do marca 2021. Keďže návštevu na pošte sme mali dovolenú, zabalila som zopár výtlačkov a poslala ich priateľom krajanom, členkám zahraničného VIP Klubu Slovenka do Trenta, Caserty (Tal.), Prahy (ČR), Marange (FR), ako aj Spoločnosti priateľov Milana Rúfusa do Stockholmu (Švédsko). Vzhľadom na limitovanú funkčnosť pošty niektoré zásielky cestovali po Európe aj 6 – 8 týždňov a ku svojim adresátom sa dostali až v máji-júni 2021. Posledné kalendáre si naši svojich stabilných čitateľov v Bratislave a okolí úplne najneskôr, a to v júli 2021.

Toto putovanie kalendárov SSK 2020, sprostredkovanie cez ochotných 7 „krajanských kuriérov“ a v dobe trvania 11 mesiacov, sa asi riadilo heslom: „Nikdy nie je neskoro!“ alebo že by „Pomaly ďalej zájdeš“? Avšak „Vytrvalosť ruže priniesla“ a naši členovia, krajanovia Slováci v Taliansku, ČR, Francúzsku, Švédsku, ako i v SR si už môžu listovať v knižnom vydaní Slovenského svetového kalendáru 2020. Viď priloženú fotodokumentáciu.

Slováci vo svete

Slováci v Austrálii

Marta Kapustová

Slovenské zvesti v Melbourne **– história a súčasnosť**

Ako začať... pred 10 rokmi Združenie austrálskych Slovákov vo Viktórii prechádzalo zmenou vedenia, ale aj zmenou smeru organizácie. Stará garda, ktorá urobila veľký kus osvetovej a komunitnej práce, začínala byť unavená, a ani nápady pre nové aktivity nejako neprichádzali.

Združenie v tom roku nacvičovalo už tretie divadelné predstavenie pod vedením Terky Královej. Tentokrát to bolo veľmi vydarené predstavenie divadelnej hry *Čaj u pána senátora*. Okrem tejto aktivity komunita začala stagnovať. Zmena a omladenie výboru združenia priniesli nový program združenia pre všetky generácie, so zameraním sa na mladé rodiny.

Výmena generácií znamenala pripraviť program a aktivity združenia, ktoré by slúžili potrebám všetkých generácií. Prišiel návrh na založenie slovenskej školy, obnovenie webstránky a na širší dopad informácií o našich aktivitách. A tak sme sa začiatkom roku 2012 rozhodli vydávať pravidelný štvrtročný bulletin *Slovenské zvesti* o aktivitách slovenskej komunity v Melbourne.

V popise prvého čísla tohto bulletinu:

„Úvodník“

Marta Kapustová, predsedníčka Združenia austrálskych Slovákov vo Viktórii

Vážení krajanovia, milí priatelia. Vitajte pri čítaní prvého čísla Slovenských zvestí. Potreba vydávať tento informačný bulletin vyplynula z názoru, že naša slovenská komunita okrem oznamov z rádia a oznamov na Facebooku či cez email má mať prístup k informáciám o našich podujatiach aj touto formou. Naším cieľom bude nielen informovať o aktivitách v komunite, ale aj prinášať zaujímavé články o živote našich krajanov, o Slovensku, oznamy z nášho Veľ-

---

vyslanectva v Canberre, ale aj novinky zo stola výboru ZASV. V budúcnosti by sme chceli venovať pravidelné rubriky dôležitým udalostiam zo slovenskej kultúry a histórie, informáciám o úspechoch Slovákov v našej komunite, o dosiahnutých životných jubileách, ale tiež upozorniť na krajanov (hlavne starších a chorých), ktorí potrebujú našu pomoc. Pre krajské podniky vo Viktórii plánujeme venovať priestor na propagáciu ich služieb a tovarov. Naša organizácia je nezisková. Príjmy sú akumulované z členských príspevkov a výťažku z aktivít, pomocou tomboly, predajom občerstvenia a občas aj z donácií. Na našich podujatiach stretnete zaujímavých ľudí, starých priateľov a tiež nových usadlíkov, ktorí sú vďační za všetky nápomocné informácie. Noví členovia a dobrovoľníci sú vždy vítaní. A na záver pozývame všetkých, čo majú záujem stať sa našimi prispievateľmi, aby posielali príspevky, komentáre, rady ako i pripomienky k formátu a obsahu Zvestí na horeuvedenú adresu.“

Členovia redakčnej rady
– Janka Sekeráková a Lukáš Pajank

A tak sa v roku 2012 zrodili Slovenské zvesti. Združenie austrálskych Slovákov vo Viktórii (ZASV) ich vydáva za finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ). Obsah a štruktúra každého čísla sú najprv navrhnuté na porade redakčnej rady a následne prejednané na schôdzi výboru ZASV. Materiály sú dodané členmi združenia v dohodnutej lehote a skompletizované sú poslané grafikovi na konečnú úpravu každého čísla.

Slovenské zvesti za vyvíjali podľa potrieb komunity a tiež množstva materiálov, ktoré sme veľmi radi uverejňovali. V roku 2012 malo naše prvé číslo 6 strán, ale už roky publikujeme 12 strán. Postupne sme si zvykli na pravidelné rubriky.

V Profile z komunity sme predstavili známych a zaujímavých melbournských Slovákov – rôzne vlny emigrantov, od starousadlíkov po našu najmladšiu generáciu trvalo usadených, ale aj návštevníkov zo Slovenska a slovenských študentov. Zo staršej generácie spomeniem Terku Královú, viacnásobnú predsedníčku ZASV, Vojta Markuša, dlhoročného šéfredaktora slovenského vysielania v SBS, Michala Zifčáka, riaditeľa vydavateľstva Collins

Titulka časopisu Slovenské zvesti
číslo 4, 2019

Bookseller a prvého honorárneho konzula SR v Austrálii. Medzi vzácné osobnosti slovenskej diaspóry, o ktorej sme písali, patrí tiež Dina Váňová, manželka dlhoročného vydavateľa Hlasov domova Čechov a Slovákov, neúnavná podporovateľka slovenskej a českej komunity, ako aj Olinka Pešková, dcéra slovenskej rodiny z prvej hromadnej emigrácie v roku 1928. Olinka, matriarch slovenskej komunity v Melbourne, sa narodila v Melbourne, hovorí plynulou slovenčinou a nezamešká žiadnu aktivitu slovenskej a českej komunity. Vždy rada podporí, či účasťou, darom alebo výborným marhuľovým koláčom. V našej komunite je veľa vzácných podporovateľov slovenskej kultúry a udržiavania slovenských tradícií, o ktorých

sme písali a v budúcnosti sa chystáme písať.

Z mladej generácie spomeniem profil Katky Lebon, bývalej letušky Qantas a kreatívnej osobnosti vo svete známej značky obuvi Rollie, ktorú založili spolu s manželom. Slovenského akademika a vedca Dr. Martina Tomka, ale aj Lukáša Pajánka, terajšieho predsedu združenia, Noriky Kovarčíkovej a Danky Bučkovej zo Slovenskej detskej besedy, úspešného podnikateľa a člena výboru združenia Rastislava Kovaľa a iných. Za desať rokov ich bolo veľa.

Okrem Profilov sú súčasťou tohto nášho periodika aj pravidelné rubriky – Slávni Slováci z histórie vzdalenej aj blízkej, Úspešní Slováci v Austrálii s rôznymi životnými príbehmi, Slováci vo svete, Krásy Slovenska, Aktivity v slovenskej komunite, Čo robíme v Slovenskej detskej besede, Detský kútik, ale aj Tradičný slovenský recept. Pravidelne píšeme o činnosti výboru ZASV – Zo stola výboru, uverejňujeme Kalendár našich budúcich aktivít, poďakovania a blahoželanía k životným jubileám. Posledné strany patria oznamom a reklamám.

Štvrtým tohoročným číslom oslávime 10 rokov vydávania tohto s láskou pripravovaného bulletinu o živote našej malej, ale živej slovenskej komunity v dalekej Austrálii.

Elena Lomenová

Slovenská škola Ľudovíta Štúra v Melbourne, v Austrálii

Výstavba vlastného objektu, nášho Slovenského domu, ako aj slovenského kostola, pre zachovanie našej slovenskej identity – tak ďaleko od materskej krajiny Slovenska, krajiny našich pradedov, v ktorej vlastne nikto z nás nikdy ani nežil, ale aj od krajiny našich rodičov bývalej Juhoslávie (v súčasnosti už iba Srbska), z ktorej sme sa vlastne do Austrálie prisťahovali, a v ktorej sme mali možnosť školenia v materinskej reči jednak na základných školách, ako i na gymnáziu – znamenala a znamená nesmierny význam. Máme k nemu vzťah ako k nášmu druhému domovu. Pochybujem, že by sa bez Slovenského domu Slovenský spolok Ľudovíta Štúra dožil na tomto kontinente vyše pol storočia neustálych aktivít (rok 2021 je v znamení 55. výročia pôsobenia spolku, 40. výročia slávnostného otvorenia Slovenského domu, a tým aj 40. výročia pôsobenia Slovenskej školy v ňom). Slovenský spolok a Slovenská škola Ľ. Štúra sa v porovnaní s podobnými krajanskými organizáciami v Austrálii môžu pochváliť najdlhodobejšou činnosťou. Vo vlastnom objekte bolo možné rozprúdiť aktivity, o ktoré členovia mali záujem, a tak sa aj Slovenská škola, ktorá neoficiálne pôsobila ešte od roku 1977,

Vystúpenie vo Werribee Racecourse v roku 2016

Zuzana Šusterová – hodina hudby a spevu v roku 2016

po slávnostnom otvorení Slovenského domu na Vianoce v roku 1981 dostala pod vlastný krov. Jej prvou učiteľkou bola Mária Makovníková a jej nástupkyňou bola Božena Kulíková. Nemožno nespomenúť aj mená učiteľov tanca, ktorých výsledky práce boli úspešné aj vďaka veľkému počtu detí, najmä v prvých desaťročiach pôsobenia Slovenského spolku. Aj oni, i keď nepriamo, nie v triedach vyučovania slovenského jazyka, prispievali k zveľaďovaniu slovnjej zásoby žiakov Slovenskej školy, z ktorých väčšina patrila i do tanečných skupín, učiac ich slovenské ľudové piesne a tance. Učiteľmi boli: Michal Čapela, Anna Bovdišová, Samuel Rauza, Vladimír Dubovský, Zlatko Poniger, Anna Gulášová, Jana Kulíková, Eva Oravcová, Daniel Šuster, Anna Chrtanová-Varhelyiová, Ann Sklenárová-Manenica, Paul Hraško, Taňa Sásiková, Dana Lalíková-Slúková, Adriana Gajdošová, Vladimír Sabo.

O registrácii Slovenského spolku ako neprofitnej organizácie sa na schôdzkach jeho vedenia hovorilo počas mnohých rokov. Oficiálne to počas svojho predsedníckeho mandátu finalizoval Vladimír Dubovský v roku 1996. *Slovenská škola Ľudovíta Štúra* bola v tom istom roku tiež úradne registrovaná v *Ministerstve školstva Viktórie* ako škola jazyka etnických komunit na základe

dokumentácie. Vypracovala ju Elena Lomenová, ktorá z príležitosti 20. výročia pôsobenia *Slovenskej školy Ludovíta Štúra* pri Ministerstve školstva Victorie, zaznamenala aj vlastný neustály príspevok jednak k administratívnym požiadavkám ministerstva z postavenia riaditeľky školy, ako aj v tom, že vštepovala lásku a zrníčka vedomostí z klenotnice materčiny generáciám žiakov, z postavenia učiteľky Slovenskej školy. Pomoc pri práci s početnými žiakmi jej počas rokov poskytovali: Anna Pešková, Mária Pavelová, Anna Chrtánová-Varhelyiová, Zuzana Šusterová, Romana Bešková, a Anna Petrášová. Vďaka registrácii a periodickému (trojročnému) procesu reakreditácie Slovenská škola spĺňala podmienky požiadaviek o grant, na základe čoho bola na účely vyučovania slovenského jazyka (súmerne počtu žiakov) z Ministerstva školstva každoročne vyčlenená určitá suma peňazí, čím štát Victoria podporoval naše snahy o zachovanie bohatého kultúrneho dedičstva a v rámci neho materinskej reči. Termíny vyučovania boli určené na jednotlivé dni víkendu, o ktorých sa uzhodla väčšina rodičov. Žiaci, ktorých bolo priemerne 30 – 40, boli zaradení do dvoch alebo troch skupín, prihliadajúc na ich vek a stupeň znalosti slovenského jazyka. Od spomenutých faktov záviseli aj tematické celky, ktoré sa so žiakmi preberali, a medzi nimi boli: Rodinný kmeň – ja a moja rodina, Čas a pozdravy, Dni v týždni a mesiace v roku, Ročné obdobia a počasie, Zvieratá a vtáky, Slovensko (historické poznatky o vzniku, zástava, hymna, hudba, tanec, kroje), Krajiny sveta, národy a jazyky, Slovenské jedlá a stolovanie, Potraviny (ovocie a zelenina) a nápoje, Ľudské

Katarína Mosnáková, Anna Pešková a Elena Lomenová so skupinou mladších žiakov v roku 2014

Niekedy si v reštaurácii spolu aj pochutnáme, ako to bolo roku 2015

telo, Obúvanie a obliekanie, Číslovky, Farby, Sviatky, Profesie a zamestnania, Dom a nábytok, Doprava a dopravné prostriedky, Hoby – záľuby, Športy. Zo slovných druhov sa pozornosť venovala podstatným menám (rody, jednotné a množné číslo), prídavným menám, zámenám, slovesám a z gramatiky krátkym a dlhým samohláskam a mäkkým a tvrdým spoluhláskam abecedy, dvojháskam a tvoreniu časov (prítomný, budúci a minulý). Okrem vyučovania v Slovenskom dome sa v súvislosti s tematickými celkami pre žiakov organizovali výlety, napr. na bazén, na sneh, na výstavu skulptúr z piesku na pláži, spoločný obed v reštaurácii, tábory, a počas zábav v Slovenskom dome Romana Bešková mala na starosti realizovanie kreatívnych dielní pre deti.

Kedže je súčasťou kultúry jedného národa nielen jazyk, ale aj spev, hudba, tanec a náboženstvo, periodicky sa edukačného procesu zúčastňoval aj náš kňaz Mgr. Ján Havjar s cieľom sprístupniť význam náboženských sviatkov žiakom slovenskej školy. Výsledkom spoločnej práce boli vystúpenia žiakov na tradičných, príležitostných programoch jednak v Slovenskom dome, ako aj v Slovenskom evanjelickom kostole Krista Pána. A tak, ako tomu bolo aj na samých začiatkoch pôsobenia v Slovenskom dome, zo žiakov Slovenskej školy a členov Detského tanečného súboru vyrastali budúci tanečníci mlá-

---

dežníckej skupiny a potom dospelí tanečníci, ktorí, ak si zoberú príklad Stanislava Ponigera, ktorý práve takou cestou už prešiel, budú tancovať, aj keď si založia vlastné rodiny a budú dávať svojim deťom krásny príklad. Stanislav Poniger bol výborným tanečníkom Slovenského spolku Ľ. Štúra rekordných 35 rokov!

A potom sa bývalí žiaci a tanečníci chopia úlohy učiteľov tanca, tak ako to urobila aj Anna Chrťanová-Varhalyiová a svojou prácou ďalej prispieva k pestovaniu a zachovaniu slovenskej kultúry. Ako dlho? Azda pokiaľ hrdosť na vlastný pôvod neutratíme.

Naša práca zameraná na pestovanie vzťahu k slovenskej kultúre nezostáva nepovšimnutá ani v širšej spoločnosti, a tak sa pri príležitosti osláv 20. výročia založenia Slovenskej republiky 1. januára 2013 Elene Lomenovej dostalo vzácneho *uznania* od veľvyslankyne Slovenskej republiky v Canbere pani Evy Ponomarenkovej, *za výnimočné snahy v podporovaní slovenskej komunity v Austrálii a propagácii dobrého mena Slovenska v Austrálii.*

Od roku 2017 si starostlivosť o organizačné a administratívne veci Slovenskej školy prevzala Tatiana Chrťanová a pokračuje s organizovaním aktivít podobných tým v minulosti, ktorými sa prispieva k zdokonaľovaniu slovenského jazyka u detí, spoznávaniu slovenskej kultúry a budovaniu pozitívneho vzťahu k nej. Okrem už spomenutého učiteľského tímu v novozaloženej skupine *Škôlkari-hračkári* sa s deťmi predškolského veku v Slovenskom dome zaoberá Maryanne Nemčeková a pripravuje tých najmladších na zápis do Slovenskej školy Ľudovíta Štúra.

Tandara tábor v Halls Gap, Grampians v roku 2014

Slováci v Bulharsku

Katarína Koňariková,
Predsedníčka Spolku Slovákov
z Bulharska

K 95. výročiu položenia základného kameňa slovenskej školy v Gornej Mitropoliji

Slávnostné odhalenie pamätnej tabule

Spolok Slovákov z Bulharska, dňa 25. 11. 2021, pod záštitou Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Sofii, odhalil pamätnú tabuľu Slovákom, ktorí v rokoch 1884 až 1950 žili v Bulharsku v dedinách Gorna Mitropolija, Podem, Brašljanica a Vojvodovo. Pamätná tabuľa je umiestnená na budove bývalej slovenskej školy, kde teraz sídli bulharská škôlka. A práve pred 95-timi rokmi, dňa 6. júna 1926, presne na tom istom mieste položili Slováci základný kameň slovenskej školy za prítomnosti učiteliek Albíny Novákovej a Ľudviky Švandovej a o dva roky si pripomenieme 100. výročie príchodu prvej učiteľky Márie Matějovskej do Gornej Mitropolije. Aby sme poukázali na významnosť tejto slávnostnej chvíle, potrebné je pripomenúť si ako sa Slováci do Bulharska dostali a v čom spočíva jedinečnosť ich života.

Príčiny osídľovania Dolnej zeme Slovákmí

Osídľovanie Bulharska slovenskými kolonistami spadá do rokov 1884 – 1910. Podnietilo ho utvorenie samostatného bulharského štátu po oslobodení spod nadvlády Osmanskej ríše v roku 1878 a vydanie zákona o zaľudňovaní riedko obývaných oblastí Bulharska z roku 1880. Tento zákon mal umožniť predovšetkým Bulharom vrátiť sa do svojej domoviny, ktorí sa v čase tureckej nadvlády vysťahovali do okolitých krajín. Avšak spolu s nimi prichádzali do severných častí Bulharska aj príslušníci viacerých ďalších ná-

---

Kolonizačné prúdy dolnozemsých Slovákov

rodov či etnických skupín, najmä Srbi, Rumuni, Nemci, Rusi, Maďari a ďalší. V roku 1884 sa prisťahovala do Bulharska aj prvá skupinka Slovákov prichádzajúcich z rôznych častí Dolnej zeme, najviac z Padiny, Kovačice a Nadlaku, z dôvodov nedostatku ornej pôdy. Aj do týchto oblastí však prichádzali, v rokoch 1802 – 1806, nielen zo Slovenska – Gemerskej, Hontianskej, Novohradskej stolice, ale aj z iných slovenských osád na Dolnej zemi – Peštianskej, Vesprémskej a Békešsko-Čanádskej. Príčinou, prečo Slováci koncom 17. storočia opúšťali „Horniaky“ boli náboženské, sociálne a politické. Je teda zrejmé, že Slováci, ktorí v Bulharsku osídľovali Mrtvicu, neskôr premenovanú na Podem, Brašljanicu, Gornú Mitropoliju, Vojvodovo, Dolné Ezerovo,

*Slávnosť položenia základného kameňa v roku 1926.
Zdroj: Školská kronika Gornej Mitropolije*

Lomsko, Orechovo, prežili v odlúčení od svojho materského národa na Dolnej zemi viac ako 200 rokov. Príbeh Slovákov v Dolnom Ezerove, Lomsku a Orechove je však odlišný. Slováci sa v týchto oblastiach celkom asimilovali.

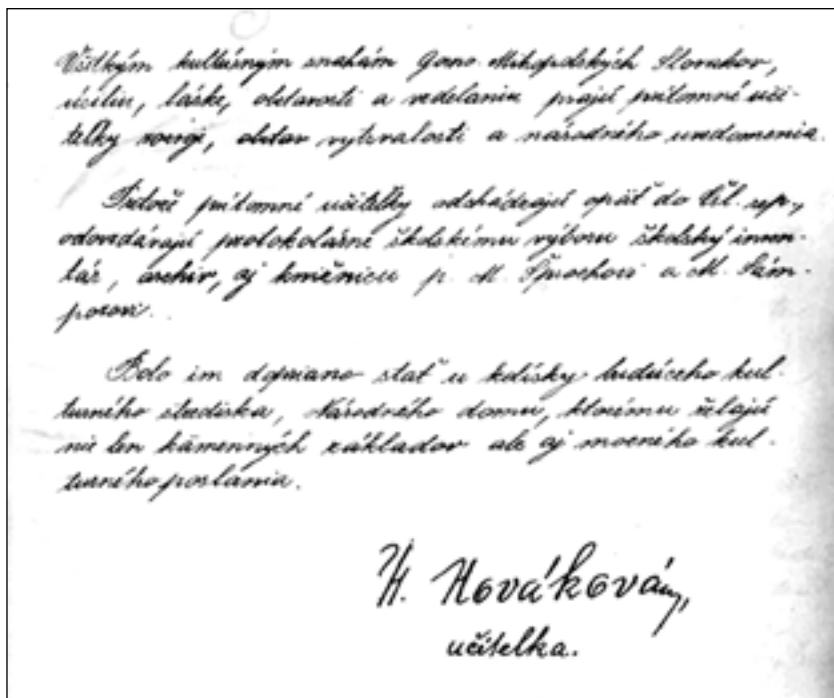
Panónska nížina vs. Balkánsky polostrov

Napriek tomu, že sídla Slovákov v okolí bulharského mesta Pleven geograficky nezapadajú do priestoru Panónskej nížiny, tzv. Dolnej zeme, ale do priestoru Balkánskeho polostrova, Slováci z Bulharska sú zaradovaní medzi Dolnozemských Slovákov z historicko a kultúrno-genetických dôvodov, keďže boli súčasťou masívneho migračného prúdu z 18. a 19. storočia, ktorého dôsledkom je zložitý enklávno-diasporický útvar nazvaný Dolnozemskí Slováci.

Ťažké začiatky, ale aj ústretovosť

Príchodom slovenských kolonistov do Bulharska sa v osadách v okolí mesta Pleven stretli a začali spolunažívať príslušníci dvoch značne rozdiel-

---

Zápis zo školkej kroniky z roku 1926 učitelky Albíny Novákovéj

nych etnických, jazykových, náboženských a kultúrno-civilizačných spoločností. Bulhari, prislúchajúci k južnoslovenskej jazykovej a kultúrnej vetve s orientálnymi kultúrnymi tradíciami a pravoslávny vierovyznaním a Slováci, prislúchajúci k západoslovenskej jazykovej a kultúrnej vetve so západoeurópskymi tradíciami a evanjelicko-luteránským vierovyznaním. Je teda prirodzené, že sa našiel aj odpor starousadlého bulharského obyvateľstva voči slovenským kolonistom. Nie všetci Bulhari ale tento odpor pociťovali. Našli sa medzi nimi aj takí, ktorí mali pre prichádzajúcich kolonistov porozumenie a prejavili voči nim ústretovosť. Bulharsko sa stalo pre Slovákov novou domovinou a oni jeho plnoprávnymi občanmi. Starousadlí domáci bulharskí obyvatelia v Hornej Mitropoliji, Podeme a Brašljanici sa stali nielen ich spoluobčanmi, ale aj ich blízkymi susedovcami a mnohí aj ich dobrými priateľmi.

Myšlienka pamätnej tabule

Je pozoruhodné, ako si Slováci v Bulharsku dokázali zachovať svoj mate-rinský jazyk, identitu, vieru a kultúru. Pamätná tabuľa je venovaná ich vytr-valosti, odvahe a sile, ktorú preukázali, a odkazom na zaujímavú časť našej histórie, ktorá si zaslúži pozornosť. Preto som veľmi rada, že sme mohli, aj vďaka veľvyslancovi Slovenskej republiky Manuelovi Korčekovi, konzulke Ivane Marksfeldovej, starostke Gornej Mitropolije Atanaske Vasileve a pri-mátorke Dolnej Mitropolije Poli Conovskej, slávnostne odhaliť pamätnú ta-buľu Slovákom práve na 95. výročie položenía jej základného kameňa. Ako vo svojom príhovore spomenul aj pán veľvyslanec – *Je príznačné, že tabuľa je umiestnená na budove bývalej slovenskej školy. Aj keď slovenská kolónia v Bul-harsku patrila medzi najmenšie takéto vo svete, na začiatku 30-tych rokov ne-existovalo v žiadnej inej krajine toľko slovenských škôl ako v Bulharsku. Bulhar-ský štát umožnil tak tejto komunite udržiavať si svoju identitu, jazyk a kultúru.*

V školskej kronike Gornej Mitropolije, ktorú v roku 1923 začala písať prvá učiteľka prichádzajúca do Bulharska, je dopodrobna opísaný nielen význam výučby detí a mládeže v slovenskom jazyku, ale aj význam školskej budovy, ktorá slúžila aj ako kultúrno-spoločenské zariadenie Slovákov, v ktorom sa hrali divadelné predstavenia, usporadúvali sa tu príležitostné kultúrne a spoločenské zhromaždenia, prednášky, výstavy aj tanečné zábavy. Školská

Školská budova v Gornej Mitropoliji

Zo slávnostného odhaľovania pamätnej tabule: (zľava) Michal Jančík, Atanaska Vasileva, Ivana Marksfeldová, Štefan Červenák, Manuel Korček, Poli Conovska, Asen Gyorov

telocvična bola zároveň aj klubovňou pre aktivity športového oddielu Sokol. Pre takéto mnohostranné zameranie budovy bol jej priznaný štatút Pobočky Československého národného domu T. G. Masaryka s centrálou v Sofii.

Pamätná tabuľa má hodnotu nielen z historického hľadiska, ale aj oboznamujúcu. Zmienka o tom, že tu kedysi žili Slováci, je dôležitá pre ďalšie generácie, či etnologické štúdie migračných prúdov Slovákov na Dolnej zemi. Aj po 95-tich rokoch od polozenia základného kameňa slovenskej školy a 70-tich rokoch od hromadnej reemigrácie späť do materskej krajiny zachovávame kultúru, tradície a vážime si to, čo pre nás naši praotcovia vtedy urobili. Verím, že aj naše deti a deti našich detí sa budú s hrdosťou hlásiť k svojim koreňom a čerpať silu z činov svojich predkov, ktorá nikdy nezoslabne, aj napriek generačnej vzdialenosti.

Literárne zdroje

Botík, J.: Slováci v Bulharsku vo svetle vystaňovaleckých osudov a podôb ich skupinovej svojbytnosti. Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov žijúcich v Bulharsku a na Slovensku. Bratislava 2016, s. 9 – 20.

Michalko, J.: Naši v Bulharsku. Päťdesiat rokov ich života, práce, piesne a zvykov. Myjava 1936, s. 358 – 386.

Slováci v Česku

Viera Kučerová

Festival tvorby pre deti v Prahe očaril malých divákov 1. 11. – 7. 11. 2021

BONA FIDE z. s. v spolupráci s o. z. Celé Slovensko číta deťom a Slovenským inštitútom v Prahe, pripravili **Festival českej a slovenskej tvorby pre deti 2021**. 7. ročník festivalu predstavil literatúru pre deti, priniesol literárne, divadelné i výtvarné workshopy, bábkové a činoherné predstavenia, výstavy ilustrácií a bábok, poukázal na príbuznosť a vzájomné prepojenie Čechov a Slovákov. Najmladšej generácii pripomenul blízkosť oboch jazykov i národov, ktoré spája spoločná história, kultúra i tradície. Projekt predstavil

v Českej republike tvorbu spisovateľov, ilustrátorov a divadelníkov zo Slovenska. Nad Festivalom českej a slovenskej tvorby pre deti prevzala v Prahe záštitu Mga. Hana Třeštíková, radní Magistrátu hl. m. Prahy a J. E. velvyslanec SR v ČR Rastislav Káčer. Finančnú podporu festival dostal od Magistrátu hl. m. Prahy, MŠMT ČR a MK ČR.

Zo Slovenska projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Festivalové programy prebiehali v Mestskej knižnici v Prahe, v Divadle Kampa, v Dome národnostných menšín, v Slovenskom inštitúte v Prahe a v pražských ZŠ a MŠ. Fes-

tivalových programov bolo 16 a osobne na nich odprezentovali svoje knihy spisovatelia Petra Nagyová-Džerengová a Daniel Rušar, v rámci komponovaných programov a workshopov herci Martin Kollár a Patrícia Pivolusková predstavili knihy Jána Uličianskeho – *Analfabeta Negramotná* a *Kocúr Leonardo* a na výstave ilustrácií Márie Nerádovej v MK pobočka Dejvice, knihu *Žabiatko*. Impozantná výstava bábok v Slovenskom inštitúte s názvom *Loutky s duší* výtvarníka a bábkara Mira Dušu sprevádzala všetky festivalové programy v SI. Čítali tu svoje obľúbené knihy herci a spisovatelia v komponovanom programe **Čítame a čteme** – Z. Kronerová, R. Trstán, M. Issová, V. Kučerová, P. Džerengová,

V Prahe síce pršalo, ale slovenský detský časopis – **Slniečko** rozjasnilo nebo. Pražským deťom ho predstavila v Slovenskom inštitúte v Prahe šéfredaktorka časopisu Ľubica Kepštová a krásne príbehy z neho čítali Patrícia Pivolusková a Martin Kollár. Komponovaný program **Slniečko je Sluníčko** bol úžasný a po ňom nasledoval tvorivý workshop plný súťaží, hádaniek a rozprávania. Časopis sa deťom veľmi páčil a potešili sa, keď si odniesli darček v podobe časopisu Slniečko aj domov.

Na divadelnej scéne Kampa uviedlo Divadlo Trieska adaptáciu ocenenej knihy Alexandry Salmely *Strom*. V predstavení *Košatý príbeh o strome* excelovali herci Lukáš Tandara a Marianna Bodyová a získali si srdiečka i priazeň detí, ktoré ich odmenili veľkým potleskom.

Bábkoherečka a principálka Petronela Dušová z Teátroneline zahrala rozprávku *Rytier Bajaja*. Deti očarili nádherné klasické marionety aj to, že sa aktívne do deja zapojili. Rozjasnené očičká detí žiarili a veľký potlesk potvrdil, že Teátroneline sa v Prahe naozaj páčilo.

Divadlo Ludus odohralo dve úžasné predstavenia *Pozor, dobrý pes*. Režijne ho naštudovala režisérka Janka Mikitková na motívy knihy Juraja Šebestu. *Keď sa pes smeje* s vynikajúcimi hercami M. Kollárom, A. Mojžišovou, E. Kolek – Spaskou, B. Mosným a L. Tandarom. Rodinná komédia o dospievaní nielen teenagerov *Pozor, dobrý pes!* hovorí, čo všetko musí riešiť teenager Tomáš, chlapec zo vzdelanej rodiny, rebel a zároveň plachý puberták s nadpriemerným IQ. Príbeh sa odohráva v súčasnosti a približuje životné osudy troch generácií. Pobavil nielen deti, ale aj ich rodičov.

V Mestskej knižnici v Prahe ilustrátorka A. Švolíková realizovala výtvarný workshop a predstavila nový dvojjazyčný *Slovensko-český kalendár pre deti*.

Festivalové programy sa konali v príjemnej atmosfére za veľkého záujmu detí a boli prijímané s nadšením. Organizátori festivalu ďakujú všetkým autorom a účinkujúcim za krásne umelecké zážitky. Ďakujeme FPU, USZZ, MKČR, Magistrátu hl. m. Prahy a MKČR za podporu a možnosť realizácie. Neprehliadnite si úžasnú festivalovú atmosféru na fotkách Waldemara Švábenského.

Andrej Probst

Pražská kaviareň – nezisková organizácia v Českej republike

Som predsedom **Pražskej kaviarne** (nezisková organizácia v Českej republike).

Pražská kaviareň – je to spolok Slovákov žijúcich v Prahe, ktorý sa zaujíma o dianie na Slovensku a chce prispievať k jeho rozvoju a zo zahraničia. Činnosti Pražskej kaviarne sú rôznorodé.

Nemáme žiadne vlastné priestory. Ako z názvu vyplýva, stretávame sa v pražských kaviarňach – i keď málokto z nás pije kávu... ;)

Organizujeme diskusné stretnutia na rôzne témy, ale vždy v kontexte Slovenska: vzdelávanie, ochrana prírody, zahraničná politika, kultúra... Diskutovali sme aj s kandidátmi na prezidenta.

V Prahe organizujeme zhromaždenia paralelne so zhromaždeniami na Slovensku: protikorupčné protesty, spomienkové akcie za Jána a Martinu. Chodievala na ne aj tisíce Slovákov.

Aktívne sa zapájame do navrhovania legislatívnych zmien, ktoré sa dotýkajú krajanov. Typicky voľba zo zahraničia (SrdcomDoma), dvojité občianstvo, krajský zákon...

Chceme pomáhať krajanom a Slovensku. Najbližší cieľ je aktualizácia krajského zákona, ktorý je zastarený a len úzko zameraný. Napríklad vôbec neeviduje novú diaspóru (ľudia, čo odišli zo Slovenska po 1989), v ktorej vidíme veľký nevyužitý potenciál pre Slovensko.

Kalendárom to len začína. Nápadov máme veľa, ako rozhybať krajanov, aby sa viac zaujímali o Slovensko, aby sme o nich neprichádzali. Určite budeme informovať, ak spustíme nové veci.

*Andrej Probst,
predseda Pražskej kaviarne*

Krajanský portál www.krajan.sk

Pražská kaviareň spustila **Krajanský portál www.krajan.sk** pre všetkých krajanov z celého sveta. Tento portál by som vám chcel v stručnosti predstaviť, ako môže byť pre vás užitočný.

Spustili sme Krajanský portál na lepšie prepojenie aktívnych krajanov z celého sveta. Ako predseda Pražskej kaviarne som sa zúčastnil videocallu s pani Daňovou pred letom. Odvtedy som o nej nepočul. Pravidelné stretnutia veľmi chýbajú. Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí niečo plánuje, ale nie je to úplne ono. Ak sa toho nikto nechopí, tak to skúsime my zorganizovať.

Cieľom portálu je prepájať krajanov navzájom a prepájať ich aj spolu s ľuďmi na Slovensku tak, aby sme si navzájom pomáhali a spolu pomáhali aj rozvíjať Slovensko.

V prvom rade na portáli nájdete **kontakty na ostatných krajanov** a krajanské organizácie spolu s oblasťou, ktorej sa venujú a aktivitami, ktoré organizujú.

Jeden z mítingov, na ktorom sa zúčastnila aj Pražská kaviareň

Rušná debata na stretnutí v „Pražskej kaviarni“

V **krajanskom kalendári** nájdete výročia narodenia a úmrtia známych **slovenských osobností**, ale aj výročia pripomínajúce **významné dni** pre Slovensko.

Ďalej sú tu informácie o **krajanských dotáciách**, o ktoré sa môžete uchádzať na rozvoj svojich krajanských aktivít. Dotácie môžete žiadať od **Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**.

Mapujeme **krajanské ocenenia a medaily**, ktorými sa oceňujú krajanovia, ktorí najviac prispeli k udržiavaniu a rozvoju krajanského života. Najprestížnejšia je **Medaila ÚSZZ**, kde je možné nominovať kandidátov na sekretariáte ÚSZZ dvakrát do roka, ak o niekom vhodnom viete, využite túto príležitosť.

Kto by mal záujem sa so mnou porozprávať o krajanskom portáli, môžeme zorganizovať videocall a prebrať, čokoľvek vás o portáli zaujíma.

Pražská kaviareň, t. j. jej predseda sa ešte venuje tvorbe vzdelávacích webov, ktoré používajú aj deti krajanov:

www.matika.in/sk/,

www.grammar.in/sk/,

www.zlatka.in/sk/ ...

Informácie o **Pražskej kaviarni**: <http://prazska.kaviaren.org/>

Fotky: <http://prazska.kaviaren.org/tim-prazskej-kaviarne/>

Slováci v Čiernej Hore

Michal Spevák ml.,
predseda ČSP

Etnická skupina Slovákov v Čiernej Hore včera, dnes a zajtra

Etnická komunita Slovákov v Čiernej Hore začala byť viditeľná v roku 2007, keď bola založená združujúca organizácia Čiernohorsko-slovenské priateľstvo (ČSP). 28. júla 2007 skupina Slovieniek a Slovákov sa rozhodla založiť si organizáciu. V iniciatívnom výbore boli: Michal Spevák, Ondrej Vízi, Vesna Kyselová-Nikoličová, Andrijana Adámeková-Vujoševićová, profesor Veselin Pavičević, Božidar Nikolič, Gordan Karaman, Božena Karaman, Katka Milikić, Snežana Dragičević, Vladimír Čizmanský, Tatjana Urbanová-Babović, Predrag Babović, Ivan Čarapić, Svetlana Marković, Tatjana Bulkić, Lale Brković, Michal Toman, Danica Speváková.

Rok 2021

V pandemickom COVID-ovom roku 2021 ČSP úspešne realizovalo projekt *Slováci v Čiernej Hore*, krátky dokumentačný film, a práve sa v čase písania týchto riadkov film montuje a očakáva sa, že k 31. decembru uzrie svetlo sveta. Realizovali sme aj Slovenskú vlastivedu – vyučovanie pre deti, určené pre najmladších, ktoré odštartovala pani lektorka Helena Ľos-Ivoríková a v tejto praxi sa pokračuje každoročne, aby sa deťom vštepila príslušnosť k jazyku a kultúre. Taktiež sme mali projekt *Existujeme* – objasňovaciu informačnú kampaň v súvislosti so sčítaním obyvateľstva. Okrem toho mali sme v októbri aj Slovenské tance v Herceg Novom, ktoré organizovala Tanečná škola Fenix a vedúca Olivera Pustinjaková, rodáčka z Kysáča. V septembri v Podgorici bolo mestské divadlo z Rožňavy zo Slovenska.

Niekoľko poznámok z predpandemického obdobia:

V júni 2019 sme sa zúčastnili na Kongrese matíc a inštitúcií slovenských národov v Turčianskom Svätom Martine.

V auguste 2019 sme účinkovali na futbalovom turnaji v Rumunsku v meste Oradea a tam sme obsadili vysoké piate miesto. V októbri 2019 ČSP získalo ocenenie časopisu Komuna pre rozvoj kultúry v Čiernej Hore, ktorú osobne odovzdával predseda vlády Čiernej Hory.

V decembri 2020 sa podarilo pomôcť nášmu krajanovi, menom Jozef Hriešik, doktorovi námornického práva, ktorý sa ocitol v ťažkej hmotnej situácii a cez okres Budva sa nám podarilo zabezpečiť bývanie pre nášho Slováka, ináč rodáka z Kovačice.

Bohužiaľ, zaznamenali sme aj extrémizmus a nacionalizmus s dávkou vandalizmu, keď v októbri 2021 boli demolované dvere miestností ČSP v Podgorici.

Vandalizmus bol v rovnakom období ako aj výhražné listy Slovákom v meste Begeč, čo možno dať do jasnej súvislosti, že stále čelíme nátlakom kvôli svojej inakosti. Boj trvá. Bohužiaľ zaznamenali sme aj odchod našich krajanov. Niektorí sa presťahovali do zahraničia za lepším životom a niektorí sa presťahovali na cintorín. S veľkou obavou očakávame sčítanie obyvateľstva, lebo máme mortalitu a migráciu a natalita nám veľmi chýba.

Ako sme migrovali

Slováci migrovali do Čiernej Hory z viacerých vln. Prví prisťahovalci boli rakúsko-uhorskí vojaci. Podľa cirkevných archívov prišiel Andrej Skladaný z Ružomberka v roku 1860 do Boky Kotorskej. Aj dnes žijú jeho potomkovia v meste Kotor. V novej dobe sem migrovali z dvoch smerov: zo Slovenska a z Vojvodiny. Zo Slovenska migrovali hlavne ženy za účelom spájania rodiny, a to ešte v časoch bývalého Československa, keď sa sťahovali do bývalej Juhoslávie. Z Vojvodiny Slováci migrovali do Čiernej Hory za prácou, ale tiež aj s pohnútkami spájania rodín. V súčasnosti prevažná časť Slovákov žijúcich v Čiernej Hore sa zaoberá cestovným ruchom. Podľa oficiálneho sčítania obyvateľstva z roku 2011 v Čiernej Hore žije 73 Slovákov, čo je pokles oproti

poslednému sčítaniu o 15 osôb (v roku 2003 sa za Slovákov hlásilo 88 osôb). Najviac Slovákov žije v hlavnom meste Podgorica. Tabuľka podľa lokálnych samospráv (obcí):

	2003	2011
Bar	14	8
Bijelo Polje	1	1
Budva	8	6
Danilovgrad	3	2
Kotor	6	1
Pljevlja	1	–
Tivat	16	14
Podgorica	17	25
Ulcinj	1	1
Herceg Novi	20	13
Cetinje	1	1
Nikšić	0	1
Celkove	88	73

Ako materinský jazyk – slovenský jazyk na sčítaní ľudu v roku 2011 potvrdilo 53 osôb.

Projekty

Naša združujúca organizácia ČSP v rokoch 2007 – 2021 úspešne realizovala 54 projektov. Spolupracujeme s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ), lebo bez pomoci a podpory zo Slovenska by realizácia týchto projektov nebola možná, totiž v Čiernej Hore nemáme postavenie menšiny, ale iba etnickej skupiny. Podľa tunajšieho zákona menšiny sú etniká, ktorých počet je cez 1000 osôb. Sčítanie obyvateľstva v Čiernej Hore malo byť v roku 2021, ale z dôvodov pandémie a z politických dôvodov sa sčítanie odročilo, zatiaľ na neurčitú dobu.

Pravdepodobne sčítanie bude v roku 2022.

Divadlo

Zdôrazňujeme, že po prvýkrát v dejinách sme mali v Čiernej Hore divadlo po slovensky – Slavomír Mrožek: *Emigranti v roku 2007*. Herci Ján Kolárik a Pavel Brezník a režisér Fedor Popov oduševnili obecenstvo v Kultúrnom centre Dodest v Podgorici. V septembri 2021 hosťovalo mestské divadlo z Rožňavy s predstavením *Franz W*. Početné publikum bolo oduševnené. Hlavnú rolu vynikajúco odohral Róbert Kobezda.

Slovenské koncerty

Zároveň sme mali aj slovenský koncert veselej kapely Pavla Matúcha a priateľov v roku 2007 a v roku 2008.

Medzinárodný knižný veľtrh

Zúčastnili sme sa so svojim stánkom na 4. medzinárodnom knižnom veľtrhu v Podgorici v máji 2009, na ktorom sme prezentovali publikáciu *Slováci v Čiernej Hore* a publikáciu pre deti *Pod' so mnou farbiť*.

Kolektívna fotografia Letnej školy slovenskej vlastivedy, august 2013

Folklór bez hraníc

Organizovali sme zájazd Slovenského kultúrneho centra (SKC) Šafárik z Nového Sadu v októbri a novembri roku 2008, ktorý sa prezentoval v mestách na severe Čiernej Hory – Mojkovac, Bijelo Polje. Dva roky neskôr organizovali sme zájazd Folklórneho súboru Krajana Vojvodina v septembri 2010. V decembri 2012 znovu sa nám podarilo zorganizovať zájazd SKC Šafárik z Nového Sadu. Vystúpenie Šafárika bolo výnimočne úspešné. V hlavnom meste Podgorica bola plná sála za účasti mestskej a štátnej elity. Tiež koncert v meste Danilovgrad bol mimoriadne úspešný. V roku 2019 sme mali stánok na Krajanskom dvore v rámci 54. Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve na Slovensku.

Halušky

Združujúca organizácia Slovákov v Čiernej Hore sa zúčastnila na Slovensku na Medzinárodných majstrovstvách vo varení a jedení bryndzových halušiek v Košiciach v roku 2008 a v Krompachoch v roku 2009.

Plavba – networking

Pre našich členov sme zorganizovali Plavbu Skadarským jazerom v rokoch 2009 a 2011. Má symbolický názov „Všetci sme na jednej lodi“. Spolok Čiernohorsko-slovenské priateľstvo svojou prácou neustále prehlbuje spoluprácu medzi našimi národmi a medzi Slovenskom a Čiernou Horou a plavba vyznela aj preto ako symbol existencie slovenského národa v Čiernej Hore.

Film

Dokumentačný film o plavbách členov ČSP pod názvom *Sme na jednej lodi* autora Ondreja Víziho bol slávnostne predstavený v decembri 2011.

Mikuláš v Podgorici

Na Mikuláša v rokoch 2011 a 2012 sme deťom slovenských potomkov podelili darčeky. Projekt mal veľmi pozitívny ohlas. Podelili sme 45 darčekom, lebo sme ich darovali aj deťom iných národností. Vzhľadom na úspech projekt sa pravdepodobne bude opakovať každý rok.

Folklór a výstava fotografií

Slováci v Čiernej Hore svoju ruku ochotne poskytli bratom Čiernohorcom. V roku 2008 v Michalovciach na 14. Medzinárodnom zemplínskom festivale sa zúčastnil Folklórny súbor AS z mesta Herceg Novi.

V júni a v júli 2011 sme v Bratislave v priestoroch galérie Univerzitnej knižnice na Ventúrskej ulici realizovali výstavu na Slovensku. Výstava fotografií autora Ivana Petroviča pod názvom „Čierna Hora päť rokov nezávislosti (2006 – 2011)“.

V auguste 2011 v Prešove hosťovala na poznávacom zájazde mládež z mesta Mojkovac. V roku 2015 v Kežmarku hosťovali folkloristi z mesta Bije-lo Polje, Folklórneho súboru Tekstilac.

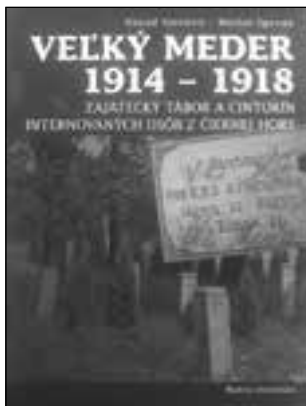
Výstava portrétov Slováci a priatelia

V decembri 2011 v Čiernej Hore bola putovná výstava „Slováci a priatelia“ autora Balšu Rakočeviča. Fotograf zvečnil 25 členov nášho spolku. V apríli 2019 sme realizovali projekt SLOVAK ART v Petrovci, v galérii Červená komuna zúčastnili sa výtvarní umelci z 10 krajín sveta. Z Bratislavy sme mali na návšteve Danielu Révay Lichardusovú a Katarínu Kvietikovú.

Publikácie

V doterajšej činnosti sme vydali štyri publikácie: *Slováci v Čiernej Hore – kto sme, čo sme a kam ideme* (2008), *Spievajme spolu* (2008), *Pod' so mnou farbiť* (2010), *Prvé tri kroky* (2010). Taktiež sme robili dlhodobý vedecký výskum o prvej svetovej vojne a podarilo sa nám zostaviť dve publikácie o zajateckom tábore vo Veľkom Mederi. V miestnom jazyku sa podarilo publikovať *Nadmeder 1914 – 1918* (vo Vydavateľstve Matice čiernohorskej, Podgorica, 2018) a následne sa podarilo zostaviť slovenskú verziu výskumu pod titulom *Veľký Meder 1914 – 1918 Zajatecký tábor a cintorín internovaných osôb z Čiernej Hory* (Matica slovenská, Martin 2020).

Webová stránka

Viac informácií o našich projektoch nájdete na www.nvocsp.org. Táto stránka je bilingválna, ale zároveň aj jediným médiom v Čiernej Hore v slovenskom jazyku. Cestou internetu sa nám hlásia noví členovia, a tak v roku 2012 máme 186 členov ČSP.

Kam ideme? Respektíve čo chceme?

Slováci žijúci v Čiernej Hore sú toho názoru, že súrne treba novelizovať Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Slovákom žijúcim v zahraničí je potrebná pomoc a jednota, lebo podľa prognóz expertov v roku 2050 rapidne klesne počet Slovákov žijúcich mimo hraníc Slovenska. Analytici prognózujú aj pokles Slovákov na Slovensku.

Slovensko sa mne osobne podobá na strom, ktorému vymierajú konáre (haluzy) – zahraniční Slováci. Otázkou je, ak príde o najkrajšie konáre, čo mu potom zostane, a tiež aj to, či sú korene stromu zdravé.

Slovenskosť udržať, zachovať a lásku k Slovensku neustále všteľovať.

O práva Slovákov bojovať – v zahraničí. Nesmieme prehrať boj v zahraničí. Musíme prežiť a budúcim generáciám nechať duch predkov. Chrániť svoj národ žijúci mimo hraníc SR musí byť poslanstvo.

Podľa sčítania obyvateľstva v Srbsku počet Slovákov za desať rokov (2001 – 2011) z 59 000 klesol na 52 000. Vymrelo, odšťahovalo sa, emigrovalo 7 tisíc duší. To je jeden celý Báčsky Petrovec. Národovci vedia, o čom tieto čísla svedčia. Je to na zamyslenie, ale aj na reakciu kompetentných.

Asimilácia sa zastaviť nedá, ale dá sa spomaliť. Potrebujeme neustále prehlbovať spoluprácu so Slovenskom a cez inštitúcie Slovenskej republiky, najmä cez najnovší mechanizmus poradcu predsedu vlády SR pre krajské otázky (existuje od augusta 2021) a samozrejme, cez Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) a spoločnými silami podieľať sa na vytváraní dlhodobej stratégie udržateľnej politiky v prospech Slovenska a slovenského sveta.

Slováci vo Francúzsku

Viera Pridalová D'Agostini,
Marage-Silvange,
Francúzsko

Čo pre teba znamená byť Slovákom?

Ak sa spýtate človeka „Čo pre vás znamená byť Slovákom?“, každý určite odpovie inak. Odpoveď tých, čo žijú neustále na Slovensku, môže byť úplne inakšia ako tých, čo žijú z rôznych dôvodov v zahraničí. Preto sa môžeme často stretnúť i s úplným nepochopením u zastupiteľov našich štátnych inštitúcií či úradov pri rôznych patriotických akciách Slovákov žijúcich v zahraničí.

Môj manžel, cudzinec, za 50 prežitých rokov v láske a tolerancii so mnou dokázal lepšie pochopiť potrebu, činnosť, slobodu a existenciu Slováka, ako mnohí iní, pre ktorých by to malo byť jasné, lebo je to ich povolanie či poslanie, pomáhať a chápať Slovákov žijúcich v zahraničí. On videl ten nesúhlas či nepochopenie a vystihol ho vo vete: – Jeden z vás žije na zemi a druhý na mesiaci, ale nepoviem vám, kto je kde. Za jeho pochopenie slovenskej duše, podporu pri rôznych skutkoch a slovenských akciách by si bol zaslúžil už dávno titul honorárny Slováka, ale škoda, nikto mu ho nikdy oficiálne neudelil, len ja... a množstvo priateľov...

Keďže sme každý iný, motivácia žiť tam či tam bola a je pre každého iná.

Ja som sa mohla vysťahovať legálne až po šiestich mesiacoch po svadbe, za manželom, ktorého som ľúbila, čo vlastne nikto vtedy nechápal, a aj to len po získaní desiatok absurdných povolení potrebných k tomu, čo bolo vlastne MEDZINÁRODNÉ ĽUDSKÉ PRÁVO môcť nasledovať svojho manžela. Aj napriek tomu si vtedy (1976), na úradoch všetci mysleli, že chcem zdrhnúť, alebo sa vydať „na čierno“, tu sa to povie práve naopak, „biela svadba“, ako to urobili mnohí iní, teda dlhé roky ma „dávali do toho istého vreca“, s nimi, čo ma trápilo, nakoľko sme trpezlivo čakali, rok na povolenie k svadbe a šesť mesiacov na vybavovanie dokladov k povoleniu sa legálne vysťahovať za manželom. Pre nás moje vysťahovanie bolo vtedy nevyhnutné, nemali sme naozaj inú možnosť, a najmä dostať byť.

Viera Pridalová
D'Agostini

Viera Pridalová D'Agostini narodená v Prahe za Československej republiky v roku 1950, slovenskej národnosti, žijúca 45 rokov vo Francúzsku, vydatá, 2 deti.

Najprv získala stredoškolský diplom maturity na SSUP v Bratislave z aranžérstva a výstavníctva, ako i scénografie, vysokoškolský diplom v Bratislave / Bac +6/ekvivalentný: Master art&restauration of fin art: akademická maliarka, reštaurátorka umeleckých pamiatok, profesorka pre základné, stredné a vysoké školy výtvarného umenia, histórie a technológií.

Diplom francúzsky: overenie na Sorbonne I sciences et Technique / expert v reštaurovaní pre múzeá v Európe/.

Pracovala vo Francúzsku: ako upratovačka pre iné imigrované národy; na riaditeľstve elektrární a plynární;

dlhoročná kurátorka slovenských výstav v zahraničí;

dlhodobá dobrovoľná kultúrna pracovníčka pri slovenskom honorárnom konzuláte vo Francúzsku;

neustále aktívna a svetoznáma umelkyňa, maliarka a reštaurátorka, ocenená rôznymi prestížnymi cenami;

zachránila stovky umeleckých pamiatok na Slovensku, vo Francúzsku, Belgicku, Nemecku, Luxemburgu, Kanade;

zakladateľka Spolku AAA: Association Amis Actifs /spolok aktívnych priateľov/ a Spolku ZAS /Zväz aktívnych Slovákov/;

dlhodobá členka slovenského spolku: AOTS/ spolok Čechov a Slovákov žijúcich v zahraničí;

členka slovanských spolkov ako: Amis d'Ukrain /spolku Ukrajincov/, spolku: Amis de la Russie/ priateľov Ruska, kde sú členmi aj vystaňovalci zo 14 bývalých republík /spolku: Mon ami Maiski/družobného folklórneho súboru z Uralu/;

členka ochrannárskeho spolku Saone Lorraine /lokálneho spolku ochrany pamiatok/; dlhoročná členka lokálneho klubu UNESCO;

dopisovateľka do rôznych časopisov a novín na Slovensku, ako i v zahraničí...

Dnes môj milovaný manžel, druhá moja polovička, vzor a podpora môjho života v cudzine, zomrel, a predsa sa cítim tu, kde som, v tom, čo sme si spolu nadobudli, u nás doma, ako v raji. Pomohol mi vybudovať toto zázemie a pocit byť tam, kde som s ním, byť doma. On, kolos, niesol a spájal rodinu ako stĺp a ja som ho ovíjala ako brečtan. Vďaka tomu mám dnes tu, kde žijem, nie je to dôležité, kde, hlboké korene a nemám potrebu sa vrátiť na Slovensko, a mohlo by to byť i na Sibíri či v Sahare... Moje detstvo a mladosť dnes na Slovensku už i tak nenájdem, skoro všetko sa tam zmenilo. Iste, história je stále akoby tá istá, i keď sa občas mení novými štúdiami, poznatkami či archeologickými vykopávkami.

Sú takí, čo by chceli priam určovať, čo znamená byť Slovákom. Uctievali ľudí, ktorých oni urobili slávnymi a veci, ktoré oni určili za „slovenské“ z historického, kultúrneho či politického života. Tí, čo žijú teda z rôznych pohľadov v cudzine a študovali, pre nich môžu byť tieto „určité“ veci a ľudia známe, ale ich dôležitosť pre nich samých nebude tá istá. Ona sa preosieva „sitkom“ dôležitosti a priority života a niekedy z nej neostane len napríklad meno, ako je Anička, hoci normálne sa krstí Anna, alebo prehnutý doklad dávneho predka, narodeného napríklad kdesi vo Vysokaj pri Morave, či keramický tanier s modrými kvetinkami – modranská majolika, alebo vyšívaná dečka krivou ihlou, farebná stužka na detskom koníkovi, alebo soška mládenca so štyrmi vrkočami vo folklórnom odeve a so sekerkou v ruke, nazvaného záhadne Jánošík...

Ja sa cítim byť Slovákom a čo ty? Pokúsim sa ti to priblížiť. Ak si teda zaumienime, že chceme urobiť napríklad novú expozíciu a prezentáciu svojho národa, pretože druhí o vás skoro nič nevedia, a to v cudzine a v múzeu, ktoré je umiestnené v krásnej starej budove historického kaštieľa, kde sa nachádzajú už aspoň sto rokov čiastočne historické a vojenské zbierky tohto „iného“ národa, ktoré zachycujú, ale len určite a veľmi krátke obdobie z vývoja tohto štátu a krajiny, pravdepodobne dlhej a zaujímavej histórie, ktorú mnohí doteraz ešte stále majú popletenú a nevedia rozlišovať, a vy máte znalosti, čiže univerzitný diplom o záchrane dedičstva, aranžovania, vystavovania, konzervovania a reštaurovania, a máte už dlhé roky chuť a možnosti, ako i dosť veľké a pevné známosti medzi francúzskymi inštitúciami a ľuďmi, ktorí by vám v tom pomohli a podchytili by dôležitosť a význam takejto realizácie, pokúsite sa o to. Tieto doterajšie, určité zbierky, ktoré sú teda vystavené už 83 rokov v mestečku, skôr malé ako veľké, a založilo toto múzeum z ich vlastných podnetov, ako i z udržiavania priateľských stykov s nemenovanou krajinou, a najmä z dokladov a zbierok, ktoré sa zachovali i

---

Viera Pridalová D'Agostini

vďaka súhlasom a skôr morálnej ako finančnej podpore priateľskej, zatiaľ nemenovanej, ale vašej rodnej krajiny. Na tieto doterajšie zbierky, ako i priateľské styky, ktoré viažu mestočko už skoro sto rokov k tomuto štátu a ľudu, sú napriek všetkému stále až dodnes, hrdí a pokračujú ich bezprostredne udržiavať. Teda berúc si príklad hneď už len z nich, sme presvedčení, že je to všetko chvályhodné! Ak chce niekto v tomto múzeu znovu zachytiť obširnejšiu históriu tohto určitého národa, pre nás teda Slovensko, a to napríklad od roku 5000 pred našim letopočtom až dodnes, samozrejme, že si to mnohí nevedia ani len predstaviť. Ani čo by tam vlastne malo či nemalo byť.

Niektorí by dokonca skonštatovali, že je to vlastne absurdita predstaviť jednu krajinu – jeden štát, v priestoroch rozlohy jedného bytu, teda v takom malom kumbálku.

Niektorých možno i napadne niekoľko originálnych a grandióznych nápadov za milión, o ktorých, samozrejme, sme už i my uvažovali, a ktoré by ale poriadne zadĺžili generácie tohto národa na dlhé roky, čo by zanechalo nielen pocit, ale i markantnú dieru do rozpočtov ich skromných financií, ktoré by mohli byť ináč a rozumnejšie použité, a to najmä pre množstvo ľudí. A, samozrejme, že by vám tie financie ani ako pôžičku, ani ako dar či Grand nikto nikdy nedal, a ani len polovičku, desatinu či stotinu, to sme si už overili niekoľkokrát za 40 rokov života v zahraničí, a najmä, ak ste jednoduchá osoba, i keď s určitými znalosťami, diplomami či skúsenosťami, v ktoré, žiaľbohu niektorí vôbec neveria. Tak čo? Má to význam niečo nového robiť, či nie? Snažiť sa, aby o vašej krajine vedel niekto niečo viacej? A pre koho to má význam? A kto by sa tam do toho „vášho“ múzea, aj keď patrí vlastne Obecnému úradu, prišiel pozrieť? A kto ho bude udržiavať? História si to zaslúži či nie? Má množstvo, 500 – 1000 umelecko-historických artefaktov, ktoré nazbierate bezplatne ako dary za 10 – 20 rokov, význam pre nejakých „dedičov“? Pre niektorých, ak to nestojí milióny, to nemá žiadnu cenu, snobisticky.

Dnes, v dobe, keď sa nemôže cestovať, a staré klasické hodnoty ako úcta sú momentálne akoby zabudnuté, a to i so všetkou možnou kultúrou, do ktorej spadajú muzeálne zbierky a sú akoby vymazané zo života a sveta a akoby boli priam nepotrebné, čo sa už i stalo, a niekoľkokrát, v histórii. Život je dnes akosi úplne iný a my všetci akoby sme nosili smútok po našom predošlom živote, kde sa prejavovala láska a úcta. Napriek tomu sme však hlboko presvedčení a ostáva nám len veriť, a opäť to história z minulosti niekoľkokrát už potvrdila, že neskôr sa nanovo ukáže, čo malo, má a bude mať význam a aký, ako i pre koho.

Keď sa opäť zase raz budú deti bezstarostne hrať vonku a niektoré z nich si na hojdačke v cudzine zaspieva „Hojda, kolomba, spadla mačka z pôjda“... i bez toho, aby chápalo, čo vlastne spieva, i tak si každý uvedomí, že to je niečo, čo jeho mama, otec či babka spievali v jazyku im blízkom, a bude si istý, že toto dieťa je hrdé na svoje dedičstvo, ktoré dostalo a v ktorom sa „hlási“ k svojim predkom. Podobne, ak sa rodič tohto dieťaťa bude vedieť vynásť pri varení a skoro z ničoho dokáže uvariť celý obed, alebo stará mama bude vedieť použiť zahodené papiere či handry na umelecke výtvo-ry, povieť si, to je tá: skromnosť, šikovnosť, vynachádzavosť, zručnosť, hýbanie rozumom, jednoduchosť, čo predpokladá zložitosť, ... vlastnosti typickej pre tento určitý národ, a aj to neplatí dnes pre všetkých. A práve „to“ nás rozlišuje niekedy od druhých. Ale o „tom“ sa nehovorí v nijakom múzeu na Slovensku. A keby ste i napriek tomu založili správu či doklady o „nich“ do nejakého, vami vybudovaného múzea, národopisci, konzervátori či reprezentujúce štátne osobnosti, by to možno i vyhodili. Isteže existujú doma iné muzeálne systémy, iné preslávené a významnejšie osobnosti, ale o nich sa normálne vie a píše vo všetkých lexikónoch a každý si môže nájsť celé stránky popísané o nich na Googli či vo Wikipedii a, samozrejme, že v takomto, i keď len lokálnom múzeu, je osnova nimi predsa len posiatá a drží napriek všetkému celok. Ale potreby a realizácie národného či lokálneho Múzea nie sú rovnaké a o tom by sa dalo dlho hovoriť a argumentovať aj s osobami, ktoré majú diplomy z ochrany pamiatok, konzervovania či reštaurovania umelecko-historických pamiatok s overením zo Sorbony i z odboru veda a technika, či z dejín umenia, aranžérstva-výstavníctva, nehovoriac o dlhoročnej a svetovo-uznávanej odbornej praxi v týchto alebo ešte iných odboroch, a, samozrejme, s predpokladom ovládania: histórie, umeleckých hodnôt, remeselníckych či umeleckých techník či technológií, hlbokých znalostí z folklóru, tradícií a všeobecných vedomostí, ako i po preštudovaní množstva rôzno-jazyčného literárneho odborného materialu,

---

ako má napríklad osoba, ktorá sa rozhodla investovať morálne či materiálne a takúto myšlienku realizovať, materiál potrebný na decentnú prezentáciu pripraviť, zakúpiť, nazbierať, vystaviť, nainštalovať, ako i skoordinať možnosti, a predsa len niekoľko iných ochotných ľudí, potrebných k takejto akcii... Napriek tomu sa vždy nájdu osoby, ktoré budú toto všetko ignorovať, alebo vám predsa len dajú 300 eur a prinútiť vás hovoriť o nich ako o spolupracovníkoch, a ich uviesť na prvom mieste, akože sa predsa len o projekt zaujímali...

Veď takáto nová zbierka sa nemôže robiť len tak, ale aspoň počas desiatich rokov a osobne po celom svete a, samozrejme, s výberom, a čo je najdôležitejšie: bezplatne. Teda nová zbierka „artefaktov“, vecí všetkých rôznych oblastí života národa, ktorý dobre a etnicky poznáme, so znalosťami jeho folklóru, tradícií, histórie, dejín, umenia, remesla, vedy a techniky, športu či literatúry... a všetkých 500 – 1 000 systematicky figurujúcich seriózne v zapísanom inventári, čo je prvým z princípov muzeológie, čiže ochrany dedičstva, a sú neskôr všetky tieto artefakty vystavené v expozícii, kde sú predstavené decentne v harmonickej choreografii a s princípmi, v bezpečných vitrínach, na regáloch, stenách či v skrinkách, na stoloch či sokloch, samozrejme, vhodne a minimálne osvetlené, a predsa len bezplatne konzervátorsky ošetrené, a na základe týchto všetkých vyššie vymenovaných kritérií, predsa to pre niekoho môže nemať žiadnu cenu, alebo dokonca si to neváži a chcel by to zmiest' z povrchu zeme mávnutím ruky. V takomto prípade sa, samozrejme, stanú tieto všetky artefakty, takto nazbierané, pre vás aj sentimentálnymi. To však neznižuje ich hodnotu, práve naopak, o každej veci môžeme vyrozprávať, kto ju daroval, kedy a prečo, ako, prečo a akým spôsobom bola vyrobená a akú má hodnotu reálnu, umeleckú či historickú. Určite doklady opisujúce realitu doby sa tu nájdu schované či uložené až do doby, keď sa môže vyjsť s pravdou na svetlo sveta. Ako sa potom môžu určití ľudia hlásiť k tomuto národu, ktorý si neváži či mení pravdy? Tak ako určité prekrásne veci boli zachránené zo smetiska, nakoľko pre domorodcov nič neznamenali a boli im vnútené. Kto môže posúdiť, čo má či nemá byť v múzeu? Keby sme počúvali tých, čo to zahodili, nikdy by sme nevedeli o takýchto veciach, ktoré boli v určitej dobe používané ako odmeny a vzácne dary, ale doba sa zmenila. Na čo máme dávať, či nedávať pozor? Ktoré veci si zaslúžia či nezaslúžia pozornosť? Koho máme počúvať? Ak vidíme fakt, že v Európe všetka mládež maturuje v podstate i zo zemepisu a tu či tam ti chcú vysvetľovať, že Slovensko a Slovinsko je to isté, alebo na mape sveta zabudnú vôbec naznačiť ako hlavné mesto Bratislavu, vraj načo, veď je také malé, že sa to nemusí naznačiť, a veď vraj Slovensko má len 500 000 obyvateľov, alebo

---

vo filme z druhej svetovej vojny píšu o Čechoch ako jediných obyvateľoch Československa, neviete, čo si máte myslieť, a to je už 21. storočie!

Nájdu sa takí, ktorí pri vašich „pionierskych“ akciách sú ochotní pomôcť aspoň morálne, kdežto iní a oveľa dôležitejší namiesto pomoci vám priam hádžu polená pod nohy či podrážajú kolená, zväzujú ruky, chcú vám dať priam klapky na oči a uši. A keď sa vám nad tým zastaví mozog, ostáva vám len pocit, že ten kolos, čo vás z lásky niesol na rukách 50 rokov, vás ochraňoval a dával vám oveľa väčšie zadostučinenie pri vašej realizácii byť a cítiť sa Slovákom, ako iní bližší či rodní, stiahnete sa do svojho tichučkého zázemia. Niet sa čomu čudovať...!?

Naša anketa, čo pri prezentácii vášho štátu, v našom prípade Slovenska, nemá chýbať v múzeu, rádiu, časopise... trvala roky. Konzultácie boli robené tu v lokálnych muzeách, skoro v každom meste, doma v rôznych národných i lokálnych múzeách, potom tiež u obyvateľov rôznych slovenských komunít skoro v celej Európe, čiastočne v Ázii, Amerike a Kanade. Výsledné reportáže, cestopisy či referáty boli uverejnené v národnostných novinách a správach po svete i doma, v rádiu a televízii... ako i u zodpovedných pracovníkov, ktorí reprezentujú náš štát doma či v zahraničí, a správy vyhotovené nimi, ako i rôznymi odborníkmi z múzeí, kunsthistórie, archeológie, turistických kancelárií... figurujú ako odborné tézy, ktoré spevňujú múry našej histórie práve v našom menovanom múzeu. Samozrejme, že sa nedajú nájsť a pochopiť každému za 15 minút prehliadky, čo by mala minimálne trvať aspoň hodinu, nakoľko sa nachádza dnes už v 8 miestnostiach...

A potom, vonkoncom, aj zamietnutie, čo i najmenších finančných podôp zo strany Slovenska k realizácii takýchto „nápadov“, sme si radšej vysvetľovali ako gratuláciu: „Veď to sú tí praví Slováci, a tým nemusíme dať nič, lebo oni to urobia aj tak perfektne a sami“ a toto má byť dnes na ich chválu?!...

Boli takí, čo tiež chceli niečo robiť a inde, ale nakoniec povedali: „My by sme ani za 5 000 eur nič nedokázali urobiť“ a ponúknutú sumu vrátili.

Boli i takí, čo zasa dostali obrovské sumy, len napríklad na miesto, v ktorom mali hrať divadlo, či sa stretnúť, ale to mohlo pokojne byť i pod holým nebom či v športovej či kultúrnej sále, či v škole a bezplatne, to sme tiež už videli u iných! Nepravosť a žiarlivosť či nepochopenie stále rozbíja i tie priateľské vzťahy medzi takýmito rôznymi vystaňovalcami. Tí, čo rozdeľujú a prideľujú podpory na akcie, v rámci spravodlivosti, by mohli napríklad odmeniť už raz dokončený projekt, nakoľko v neho nikdy neverili, a teda, dodatočne, až po realizácii, keď posúdia výsledok a vidia realizáciu. Boli i takí, ktorí sa opýali, čo by vám nemalo chýbať pri prezentovaní Slovenska? Čo vám prvé

---

napadne, ak hovoríme o Slovensku? Ktoré veci vám najviac pripomínajú Slovensko?... a vy ste im povedali, že taký kolovrátok či fujara, ručne tkaný koberček z handár, paličkovaná čipka, či detviansky široký kožený opasok, kroj či keramika ... by nemali chybovať a oni vám to môžu hneď darovať! Sú takí, čo vám donesú aj 40 kusov ... napríklad keramiky, že veď doma to nikto nechce, dávali nám to pri každej príležitosti a máme toho už dost. Pritom ak požiadame niektoré slávne osoby, žijúce v zahraničí: „môžete nám darovať, do múzea, doklady, cd alebo iné veci o vás, alebo jedno vaše dielo?“ niektorí ani len neodpovedajú, napriek tomu, iní sú priam hrdí na to a urobia obrovské gesto a sprevádzajú svoj obrovský dar i veľmi milou darovacou listinou, ktorá svedčí o ich hrdosti k našej príslušnosti. Sú takto schopní podeliť sa s inými a zaznamenať svoju tvorbu, a tým poznačiť našu históriu. Takéto dary sú dôležité i preto, že o nich ani „doma“ nevedia. Tým sú takéto zbierky i pre „našincov“ zaujímavejšie, a najmä poučné.

Dôležitosť takýchto prezentácií Slovenska v zahraničí si tiež uvedomíte, ak z vášho sesterského štátu, Čiech, sa vás osoba opýta: „Toto... je slovenské? Vôbec som to nevedel! Veď moja babka má toho fúru doma...“ Tak ako krištál, oni poznajú len ako „Kristal de Bohême“ a vôbec nevedia, že sa dodnes tiež vyrába na Slovensku a kde, to už vôbec nedokážu povedať... mnohé iné umelecko-remeselnícke výrobky považujú za ich. Tiež je smutné, ak si ako Bohême, predstavujú v zahraničí len Cigánov, čo je vlastne preklad pre názov tohto, ale iného kočovného národa.

Áno, Poliaci, Ukrajinci, Maďari či Slovinci môžu mať „podobné“ umelecko-historické veci, ale v detailoch sa odlišujúce, a preto je to práve zaujímavé podotknúť tieto rozdiely vo viditeľných dôkazoch.

Keď sa dopočujete, že niekto žijúci v zahraničí vyhlási: „Načo budem chodiť na dovolenku na Slovensko, do takého zapadákov, alebo učiť deti po slovensky, veď tak sa nikde vonku nehovorí!“ vidíte, že ho nijako neoslavo- vlastenectvo.

Mnohí sa vrátia z cudziny, lebo neuspeli, tí, čo ostali, môžu ešte vždy zapadnúť do masy cudzincov bez spoznania, i keď malá čiastka vlastencov uspeje a s úspechom a hrdosťou, ba dokonca môžu priam vyniknúť ponad všetkých obyvateľov cudzieho štátu a preslávia sa v krajine, ktorú si prisvojili, neopustiac hrdosť a hlásenie sa k svojej domovine. K takýmto vzorom patria niektorí, z ktorých si môžeme i my brať dnes vzor. Tu uvedieme napríklad ôsmu generáciu Slovákov dnes narodených v Rumunsku, ktorí neustále dokazujú, že sú hrdí na to, že sú Slováci, i keď oni a ich starí či prastarí rodičia sa už tiež narodili napriek všetkému v cudzine. Predsa len pokračujú zacho-

---

vávať tradície, folklór, kultúru, jazyk, niekedy materinský a niekedy otcovský /tento pojem je tiež mnohým neznámy, a žijú už 300 rokov v dedinkách ako Vukova či Nadlak. O takejto hrdosti a zachovávaní tradícií píšu i rôzne svetové známe časopisy rodákov v zahraničí ako napríklad: Slovo z Britskej Kolumbie a Kanadský Slovák (v Kanade), Slovenský kalendár (v Srbsku), Spravodaj (vo Francúzsku), a o udržiavanie týchto vlastností sa tiež snažia mnohé spolky, ako MY&VY v Taliansku či Slux v Luxemburgu... ako i táto naša slovenská sekcia umiestnená predsa len v jedinom Československom historickom a vojenskom múzeu v mestečku Darney, vo Vogezach, oblasť 88, vo Francúzsku, kde bolo dokonca po prvý raz v histórii spomínané založenie 1. Československej republiky v roku 1918, a kde bol tábor Klebert našich legionárov, ktorí sa bili za vlastenectvo už vtedy... Je krásne si uctievať tých, čo položili životy za našu slobodu a bili sa za vlastenectvo, ale nezabúdajme, že dnes si treba uctievať i tých, čo ešte žijú, aby mohli oni, žijúci, naďalej uctievať svojich predkov. A niekedy sa zasluhujú o to práve rôznymi, čo i len drobnými, ale raz predsa grandióznymi, skutkami, ktoré niektorí dnes vôbec ešte nevidia alebo dokonca absolútne podceňujú.

Tí, čo vedia, odkiaľ sú a kam idú a musia robiť to, čo robia, a žijú, ako musia žiť, a ich život a „dielo“ niečo znamená i pre druhých, súhlasia so Shakespearovou vetou: TO BE, OR NOT TO BE.

Olga Freis,
Nancy,
Francúzsko

Čo znamená byť Slovákom

Narodila som sa na Slovensku, kde som prežila svoje detstvo a študentské roky. Keď som mala 30 rokov, vydala som sa do Francúzska. Francúzsko som už trochu poznala zo svojich prázdninových pobytov a vedela som, že je to krajina, v ktorej by som sa vedela udomáčniť a žiť v nej.

V mojej adoptívnej krajine som bola veľmi dobre prijatá, či to už bolo v rámci rodiny môjho manžela, alebo v rámci mojej pracovnej kariéry. Samozrejme, že vo francúzštine mám dodnes svoj prízvuk, ktorý nezatají môj cudzí pôvod, ale nemôžem povedať, že by mi to bolo niekedy na škodu. Ten prízvuk vyvolal vždy otázku odkiaľ pochádzam. Nie pre všetkých ľudí bolo Slovensko známe. Obrat nastal prijatím Slovenska do Európskej únie. Vtedy sa táto krajina veľmi zviditeľnila. Je to úžasné, čo dosiahla za tých pár rokov samostatnej existencie. Bol to ohromný skok dopredu v histórii Slovenska. Máme s Európou spoločnú minulosť, rovnakú víziu spoločnosti založenej na demokracii a osobnej slobode. Tieto ľudské a morálne hodnoty mi boli od malička vštepované. Veľkým príkladom ľudskosti bol môj otec a toto dedič-

stvo mi zostalo dodnes. A preto sa teším, že teraz aj Slovensko je v tejto línii a som na to hrdá.

Veľmi rada sa vraciam na Slovensko, kde žije celá moja rodina. Tieto stretnutia ma vždy naplňajú šťastím. Mám rada Bratislavu, moje rodné mesto, ale takisto aj Liptov, odkiaľ pochádza môj otec. A tiež sa cítim veľmi dobre aj v Prahe, ktorá bola roky mojim hlavným mestom v čase spoločnej republiky. A tiež na Morave, kde bolo rodisko môjho starého otca. Cestou do Bratislavy sa rada zastavím vo Viedni, kde sa narodila

Olga Freis

moja stará mama. A nikde sa necítim cudzo, veď skutočne máme spoločnú minulosť.

Mám tiež veľmi vrúcny vzťah k slovenskému jazyku. Myslím (i keď nie som špecialista), že nie je iný jazyk, ktorý pozná toľko odtieňov v definovaní pojmov, a to vďaka nespočetnému množstvu a častému používaniu zdobenín. A azda preto tento jazyk znie tak melodicky.

Dnes sa však cítim ako Európanka. Samozrejme, že zadržiam dych, keď ide Vlhová slalom vo Svetovom pohári, teším sa, keď Sagan vyhrá etapu alebo obháji zelený dres na Tour de France, držím palce našim hokejistom na Majstrovstvách sveta, ale takisto sa teším, že Pinturault vyhral Svetový pohár v alpskom lyžovaní alebo Alaphilippe sa stal majstrom sveta v cyklistike. O hokeji vo Francúzsku nemôžem hovoriť, to nie je ich šport.

Moje srdce sa delí medzi dve krajiny. Moju rodnú krajinu Slovensko a krajinu, ktorá ma prijala a adoptovala, Francúzsko. Myslím si, že cítiť sa doma v dvoch krajinách, prijať kultúru a spôsob života dvoch európskych zemí, môže byť len osobným obohatením.

Slováci v Chorvátsku

Miloslav Strehársky

21. dni slovenskej kultúry – Rijeka 2021

Matica slovenská v Rijeke za spolupráce so Zväzom Slovákov v Chorvátsku a s predstaviteľkou slovenskej národnostnej menšiny (SNM) v Prímorsko-gorskokotarskej župe (PGŽ) zorganizovala aj tohto roku, od 17. do 19. júna, v poradí už 21. *Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2021* s medzinárodnou účasťou. Slováci počas týchto dní predstavujú obyvateľom mesta a jeho návštevníkom svoju kultúru a dedičstvo. Podujatie sa uskutočnilo s podporou Rady pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Záhrebe, Prímorsko-gorskokotarskej župy, Mestskej rady v Rijeke, Zväzu Slovákov v Chorvátsku a predstaviteľky slovenskej národnostnej menšiny v PGŽ Miroslavy Gržiničovej. Program mediálne podporili Rádio Rijeka, Novi List, Kanal R a Chorvátska rádiotelevízia. Podujatie bolo organizované podľa epidemiologických opatrení a pokynov Štábu civilnej ochrany Chorvátskej republiky.

Mólo Karolíny Rijeckej – účastníci slávnostného aktu spustenia venca do mora

Pred pamätnou tabuľou S. H. Vajanského

Prvý deň sa začal v priestoroch Matice privítaním hostí zo Slovenska a domácich hostí. Po intonácii chorvátskej a slovenskej hymny všetci prítomní odišli na Mólo Karolíny Rijeckej, kde oslava pokračovala spomienkou na vystahovaných Slovákov, ktorí do sveta vyplávali z rijeckého prístavu, spustením venca do mora s príležitostným prejavom predsedníčky Matice slovenskej v Rijeke Miroslavy Gržiničovej a krátkym kultúrnym programom. V kultúrnom programe sa zúčastnil Juraj Kulich zo Slovenska hrou na fujare a naša matičiarka Marienka Šikićová na gitare a spievaním slovenských piesní: *Po nábreží, koník beží, Slovenské matičky, Prídi ty, šuhajko, ráno k nám a Nebola som veselá*. Prvý deň sa skončil spomienkou na Svetožára Hurbana Vajanského v mestečku Volosko pri Opatiji pred budovou, na ktorej sa nachádza jeho pamätná tabuľa. Po krátkom príhovore pani Gržiničovej rijeckí matičiari položili veniec a Marienka Šikićová v sprievode gitary zaspievala slovenské pesničky *Horenka, horenka, hora, Z Východnej dievčatá, A ja taká čárna* a chorvátsku pieseň: *Biseru jadranskog mora*. Pamätná tabuľa slovenskému spisovateľovi, publicistovi, literárnemu kritikovi, novinárovi a politikovi S. H. Vajanskému, ktorý sa roku 1905 zúčastnil kongresu slovanských novinárov vo Voloskom, tu bola odhalená roku 2006 v spolupráci s Maticou slovenskou a z iniciatívy Stanislava Bajaníka, pracovníka v oblasti múzejníc-

tvá, ochrany kultúrneho dedičstva, informatiky a médií, ktorý je autorom viacerých publikácií z oblasti národných a literárnych dejín, 5 dokumentárnych filmov, 6 autorských monografií a taktiež iniciátorom desiatky pamätných tabúl, búst, reliéfov na Slovensku i vo svete. Maticiari v Rijeke si túto udalosť pripomínajú každý rok počas *Dní slovenskej kultúry*.

Druhý deň sa pre niektorých maticiarov začal už zavčias rána prípravou stánku na Námestí 111. brigády chorvátskej armády, úpravou panelov výstavy, vynášaním potrebných vecí z priestorov Matice slovenskej do stánku, ako aj chystaním potravín. V mene hostiteľa Matice slovenskej v Rijeke prítomných pozdravila predsedníčka pani Miroslava Gržinićová a pokračovala, že je súčasťou tohto podujatia aj panelová výstava *Bohatstvo v rôznorodosti*, ktorú Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Záhrebe v máji predstavilo návštevníkom Záhrebu, ako aj výstava slovenských folklórnych doplnkov zo Žilinského kraja v podaní Anky a Juraja Kulichovcov, prezentácia fujary, vystúpenie folklórnej skupiny Slovenka Matice slovenskej v Rijeke, gitarové sólo Marienky Šikićovej s ponukou, ako aj ochutnávkou slovenských špecialít.

Prípojili sa k nej v pozdravoch prednosta župného úradu Goran Petrc v mene Prímorsko-gorskokotarskej župy, Helena Semionová-Tatićová, riadi-

Vystúpenie FS Slovenka Matice slovenskej z Rijeky

Vážený hostia

telka programového riaditeľstva v odbore kultúry mesta Rijeka, ktorá zdôraznila že: *aj keď je Matica slovenská malá, patrí medzi najaktívnejšie a jej kultúrne programy a aktivity, ktorých vedúcimi sú spevácka skupina a folklórna skupina, významne prispievajú k bohatstvu kultúrneho života v Rijeke.*

V mene Veľvyslanectva SR v Chorvátskej republike konzul pán Zdenko Galbavý sa prihovaril nasledujúcimi slovami: *Srdační pozdravi, dame i gospodo, dragi predstavnici Rijeke, donosim najbolje pozdrave iz glavnog grada Zagreba i u ime Veleposlanstva Slovačke Republike u Republici Hrvatskoj zahvaljujem vam u nekoliko riječi u okviru Slovačkih dana u gradu Rijeci pod pokroviteljstvom Matice slovačke iz Rijeke i drugih suorganizatora. Dopusnite mi nekoliko rečenica za izbor izložbe iz mene nazvane **Bogatstvo u raznolikosti** – pod ovim nazivom krije se izložba, koju smo 1. svibnja otvorili na Trgu Nikole Šubića Zrinjskog u Zagrebu, koja nudi 38 različitih lica Slovačke, od povijesnih spomenika preko bogate narodne kulture sve do svijeta modernih inovacija. U Hrvatskoj mnogi doživljavaju našu državu kao zemlju folkloru i prirodnog blaga, ali Slovačka je puno više od toga, domom je uspješnih inovacija kao što je prototip letećeg automobila, softver giganta u sferi antivirus programa te četvorice proizvođača automobila (**KIA, Volkswagen group** – Audi, Porsche,*

Škoda, Volkswagen, Jaguar and Land Rover, Peugeot i Citroen), zahvaljujući kojim smo postali globalni lider u proizvodnji automobila po glavi stanovnika. Izložbu smo pripremili povodom 17-te godišnjice ulaska Slovačke Republike u Evropsku Uniju. Hvala vam lijepa za Vašu pažnju i želim Vam ugodan dan. Do viđenja.

Stánok bol hojne navštevovaný miestnymi obyvateľmi a turistami. Predvádzaním ľudových piesní matičiarka Marienka Šikićová v sprievode gitary bavila početné domáce rijecke obecenstvo, ako aj mnohých turistov, ktorí sa kochali v rôznych gastronomických špecialitách a v pestrej kultúre. Folklorna skupina Slovenka Matice slovenskej z Rijeky vystúpila s tradičným žartovným tancom *Šimy-šimy*. Členovia Matice slovenskej z Rijeky už tradične ponúkali zemiakové placky, bryndzové halušky, záviny s orechovou a makovou plnkou, buchty s lekvárom a parené buchty s makom.

Na tretí deň ráno rijecki matičiari najskôr naložili potrebné veci do autobusu a o 8. hodine nasadli do autobusu a smerovali do osady Kornić na ostrove Krk. Kornić je dedina s 550 obyvateľmi, ktorá leží nad mestečkom Punat.

Členky MS z Rijeky s gastronomickou ponukou

Návštevníkov vítali: predseda miestnej rady Šimun Josipovič, vedúci združenia Kniežatá Frankopani na Krku Petar Kopanica a predsedníčka slovensko-slovinského spolčenstva zo Slovinska Anna Komínková.

Na námestí Placa nasledovala príprava stánku, zriadenie panelovej výstavy *Bohatstvo v rôznorodosti*, ako aj výstava slovenských folklórnych doplnkov zo Žilinského kraja v podaní Anky a Juraja Kulichovcov a prezentácia fujary.

Medzitým dorazili vážení hostia: predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra s manželkou a tajomníčka Zväzu Slovákov Branka Baksová.

V mene hostiteľa Matice slovenskej z Rijeky prítomných pozdravila predsedníčka Miroslava Gržiničová a potom sa prihovoril predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra.

Usilovné členky Matice slovenskej z Rijeky už tradične ponúkali zemiakové placky, bryndzové halušky, záviný s orechovou a makovou plnkou, buchty s lekvárom a parené buchty s makom.

Matičiarka Marienka Šikičová v sprievode gitary bavila domáce občerstvo a folklórna skupina Slovenka Matice slovenskej z Rijeky vystúpila s tra-

Anna Kulichová predstavuje vence a party

---

dičným žartovným tancom *Šimy-šimy*. Po ukončení programu matičiari navštívili Natívnu etno zbierku Korníc alebo bežný názov Etno dom Korníc, ktorý bol otvorený v auguste roku 2008. V starom kamennom dome z 19. storočia výstava sleduje život bývalého roľníka z Kornícu. Vystavených je 700 predmetov a celá zbierka obsahuje asi 1300 predmetov. Po prehliadke etnodomu autobus previezol matičiarov do Punatu, odkiaľ ich loďou previezli na ostrovček Košljun, kde sa nachádza františkánsky kláštor.

Tretí a zároveň posledný deň 21. Dní slovenskej kultúry – Rijeka 2021 sa skončil návštevou rodinnej farmy Mirjenka Mrakovčiča v dedinke Lakmarin neďaleko osady Korníc, kde bolo družné pobavenie v ich reštaurácii.

Na záver možno konštatovať, že 21. Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2021 aj napriek krízovej situácii spôsobenej pandémiou COVID-19 splnili svoj účel, prezentáciu Slovenska, jeho kultúry a gastronómie. Matičiari z Rijeky pri tejto príležitosti ďakujú sponzorom, všetkým účastníkom programu, svojim členom za pomoc a vynaložené úsilie a váženým hosťom, ktorí ich poctili svojou prítomnosťou, ako aj tým, ktorí poslali pozdravné listy.

Miloslav Strehársky

Matica slovenská z Rijeki dostala Slovenský dom

V utorok dňa 27. júla bolo slávnostné odovzdanie novej budovy Matice slovenskej v Rijeki zakúpanej z prostriedkov Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, pričom hostí privítala v MS Rijeka predsedníčka Miroslava Gržinićová a oboznámila ich s prácou a aktivitami. Potom sa uskutočnila recepcia v sídle Prímorsko-gorskokotarskej župy.

Zástupca župana Vojko Braut, starosta Rijeki Marko Filipović, vedúci kancelárie župana Goran Petrc a vedúca kancelárie mesta Verena Lelasová-Turaková prijali predstaviteľov slovenskej národnostnej menšiny, poslanca zo slovenskej a českej národnostnej menšiny v chorvátskom parlamente Vladimíra Bileka, predsedníčku Matice slovenskej v Rijeki Miroslavu Gržinićovú a predstaviteľov ÚŠZZ s jej predsedom Milanom Jánom Pilipom.

Na recepcii v PGŽ

Pilip, Bilek a Gržiničová v MS Rijeka

Zástupca Braut a starosta Filipović poukázali na to, že Chorvátsko a Slovensko majú mnoho styčných bodov, a tak aj veľkú diaspóru, o ktorú sa stará domovská krajina.

Zástupca Braut sa odvolal na Ústavný zákon o právach národnostných menšín, ktorý vyriešil otázku zastupovania záujmov menšinových národov v zákonodarnom zbore, a vyjadril odhodlanie naďalej podporovať prácu menšinových organizácií v Prímorsko-gorskokotarskej župe.

„So združeniami národnostných menšín máme korektné vzťahy a vyčleňujeme na ne značnú čiastku,“ povedal Filipović a zdôraznil, že vízia Slovenskej republiky otvoriť takéto centrum je chvályhodná.

Pán Pilip, pre ktorého je to prvá pracovná návšteva Chorvátska, stručne predstavil ÚSŽZ a hlavné smery jeho práce. Poukázal na to, že Slovenská republika pri svojej práci s národnostnými menšinami a ochrane ich práv používa príklady dobrej praxe z európskeho prostredia. V tom zmysle bola Chorvátska republika vyzdvihnutá ako dobrý príklad, ktorého legislatívny rámec by sa mal dodržiavať, a Rijeka a Prímorsko-gorskokotarská župa ako príklad úspešnej spolupráce s miestnou a regionálnou samosprávou.

Spevácka skupina Slovenka MS Rijeka

Poslanec Bilek poďakoval ÚSŽZ za podporu, ktorú nepretržite poskytuje Matici slovenskej z Rijeki, ktorá síce nepatrí medzi najpočetnejšie, ale patrí k najaktívnejším. Poďakoval sa aj pánovi Pilipovi za najväčší individuálny grant Matice slovenskej v Chorvátsku, na kúpu nehnuteľnosti vo výške 400 000 €.

Pani Gržiničová tiež poďakovala ÚSŽZ, ale aj poukázala na dlhodobú nepretržitú podporu Prímorsko-gorskokotarskej župy a mesta Rijeka práci Matice slovenskej v Rijeki a požiadala mesto a župu o finančné prostriedky, ktoré sú matici potrebné na dane a poplatky agentúre. Vzhľadom na skutočnosť, že interiérové budovy vyžaduje úpravu, vyjadrila pani Gržiničová nádej, že mesto Rijeka a Prímorsko-gorskokotarská župa nájdu spôsob, ako tieto práce finančne podporiť.

Zástupca Braut a primátor Filipović vyjadrili pripravenosť pokúsiť sa v budúcom rozpočtovom roku nájsť v rozpočte župy a mesta finančné prostriedky na čiastočné pokrytie nákladov na úpravu nového Slovenského domu. Predsedníčka pozvala prítomných na odovzdanie nových priestorov Matice. Potom sme odišli na prehliadku mesta, prešli sa Korzom k miestu, kde každý rok vkladáme veniec do mora, odišli sme si pozrieť Trsat a sídlo prvých Slovákov v Rijeki, kde sa nám veľmi páčilo.

Už od rána sa členovia Matice slovenskej zhromažďovali v nových priestoroch v dome na adrese Hosti 80B, aby ozdobili dom pre slávnostné prijatie hostí, ktorých príchod bol naplánovaný na 14.00 hod.

Po príchode hostí najprv spevácka skupina Slovenka, ktorú vedie Melita Bahníková, zaspievala tri pesničky: *Vysokou I, dedinka moja spí, O tebe spievam a Slovensko moje, otčina moja*. Deti zaspievali *A ja taká dzivočka a Tancuj, tancuj*.

Predseda ÚSŽZ pán Pilip prestrihol stužku s predsedníčkou a poslancom na vchode do priestoru domu. Tejto slávnostnej chvíle sa zúčastnila miestna televízia Kanal Ri, pre ktorú pán Pilip povedal, že je rád, že Matica slovenská v Rijeke bude mať reprezentatívne priestory, teda dom, na ktorý ÚSŽZ vyčlenil 400 000 €. Tiež povedal, že interiér budovy vyžaduje úpravu a verí, že vzhľadom na dobrú spoluprácu Matice so župou a mestom, dostane od nich finančnú podporu.

Pán Bilek tiež poskytol vyhlásenie pre televíziu Kanal R a povedal, že prevzatím tohto domu Matica slovenská v Rijeke splnila svoj sen a teraz má svoje vlastné priestory, kde bude naďalej pestovať jazyk a tradíciu Slovákov. Poďakoval aj ÚSŽZ za financovanie kúpy tohto domu. Tiež zablahoželal Ma-

Prípitok po prestrihnutí stužky

Účastníci oslavy pred Slovenským domom

tici slovenskej v Rijeke k tomu, že má vlastný dom a povedal, že sa teší na ďalšiu spoluprácu.

Pani Gržiničová sa tiež poďakovala ÚSZZ za kúpu domu a pozvala všetkých Slovákov v Rijeke a župe, aby sa zapojili do práce, s nádejou, že v decembri začneme využívať tieto priestory.

Poďakovala sa Zväzu Slovákov v Chorvátsku, Rade pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky, ULJPPNM a poslancovi slovenskej a českej národnostnej menšiny v Chorvátskom parlamente Vladimírovi Bilekovi, za finančnú podporu v aktivitách Matice slovenskej v Rijeke, ktorí si uvedomili, že Matica intenzívne pracuje už 27 rokov. Povedala tiež, že tento dom pre Maticu znamená veľa, pretože pri vykonávaní svojich aktivít nebude nikoho rušiť. Po obchôdzke domu sa pani Gržiničová všetkým prítomným poďakovala za príchod a účasť na tejto oslave a pozvala ich, aby sa posunuli do miestnosti, kde usilovné ruky členiek Matice prichystali malú recepciu, na ktorej sa spolu spoločne družne zabávali a počúvali Marienku Šikićovú, ktorá hrala na gitare a spievala slovenské a chorvátske pesničky.

Miloslav Strehársky

MS z Rijeky vystúpila na Porto Etno 2021 – festival svetovej hudby

V Rijeke sa v dňoch 25. a 26. júna uskutočnil na Námestí Rijeckej rezolúcie piaty Porto Etno 2021 – festival svetovej hudby. Prístav rozmanitosti hostil všetku moc rôznych národov, kultúr, zvykov, identít a hudobných prejavov. Porto Etno 2021 – festival vychádzajúc z projektu Rijeka 2020 – Európske hlavné mesto kultúry, pokračoval vo svojom hudobnom živote v organizácii Chorvátskeho kultúrneho strediska v Sušaku a za podpory mesta Rijeka. V dôsledku epidemiologických opatrení tento rok festival (dočasne) stratil svoju gastronomickú časť. Manažérka festivalu bola Jelena Tondini a manažér hudobného programu bol hudobník a multiinštrumentalista Zoran Majstorović.

Oba festivalové dni spájali folklórne vystúpenie predstaviteľov menších pôsobiacich v Primorsko-gorskokotarskej župe, s ktorým každý deň program sa začínal o 19.00 hod. Predstavili sa: Matica slovenská z Rijeky, Spoločnosť Talianov Rijeka, Spolok Rusínov a Ukrajincov „Rušnjak“ PGŽ, Kaljina, Kultúrno-umelecký spolok Sevdah Rijeka, Bosnianske národné spoločen-

Vystúpenie Folklórnej skupiny Slovenka MS z Rijeky

Vystúpenie Marienky Šikićovej

stvo – zmiešaný spevácky zbor Sevdalije, Macedónsky kultúrny spolok Ilinden z Rijeka, Združenie rómskej mládeže Rijeka pod názvom Zbor pre budúcnosť, Zbor Montegrini a zástupcovia čiernohorských a albánskych národnostných menšín.

Na festivale vystúpili aj Lela Klapowitz & Trio ft. Zoran Majstorović, Dunja Knebl & Roko Margeta, ako aj miestny Porno Etno orchester pod vedením Zorana Majstorovića. Na druhý deň vystúpili aj zázrační Nina Kraljićová & Trio a bratia Teofilović.

Matica slovenská z Rijeka sa predstavila folklórnou skupinou a sólom na gitare našej členky. Najprv folklórna skupina Slovenka, pôsobiaci pod vedením Margity Rekićovej-Grolmusovej a Laury Mandekićovej, vystúpila s tancom *Šubi, dubi, lupšaj*, a potom vystúpila naša matičiarka Marienka Šikićová, zahrala na gitare a zaspievala tri pesničky: *Z Východnej dievčatá, Nebola som veselá a Tancuj, tancuj, vykrúcaj*.

Piate tohtoročné vydanie Porto Etno festivalu uzavreli bratia Teofilovićovci svojím fantastickým vystúpením.

Nakoniec môžeme dospieť k záveru, že Porto Etno 2021 – festival pretvoril koncept *Prístavu rozmanitosti* na jedinečný zážitok. Rytmy a melódie dali Rijeka punc centra svetovej kultúry a návštevníkom poskytli jedinečný zážitok.

Autor fotografií: Antonio Gržinić

Sandra Kráľová-Vukšićová,
riadiateľka Slovenského kultúrneho centra Našice
Braće Radića 68, 31 500 Našice
e-mail: slovackicentar-ravnatelj@os.t-com.hr, www.skc.hr

Vzdelávacie stretnutie chorvátskych folkloristov

S čitateľmi Slovenského svetového kalendára sme sa v predošlých ročníkoch delili výlučne o informácie o výstavnej činnosti Slovenského kultúrneho centra Našice. V prvom ročníku 2017 sme predstavili centrum, najmladšiu slovenskú organizáciu v Chorvátsku. V ďalších troch ročníkoch boli prezentované konkrétne výstavné projekty. V roku 2018 dominovala téma výstavy *Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek*, v roku 2019 sme sa predstavili textom *Výstavná činnosť Slovenského kultúrneho centra Našice* a v roku 2020 zase príspevkom, ktorý je spätý s výstavou *Rodina Pejačević a chorvátsko-slovenské kultúrno-historické vzťahy*. V poslednom vyda-

Účastníci stretnutia folkloristov s konzulom Slovenskej republiky v Záhrebe
Zdenkom Galbavým a jeho rodinou

---

nom ročníku v roku 2021 v rámci textu *10. výročie Slovenského kultúrneho centra Našice* bola znovu zastúpená aj výstavná činnosť. Dôraz bol zámerne kladený na výstavy, keďže sú znateľne menej zastúpené v kultúrno-spoločenskom živote chorvátskych Slovákov.

Prezentácia kultúry Slovákov v Chorvátsku je v prvom rade zameraná na folklórnu činnosť, čo je pochopiteľné, ak sa zohľadní skutočnosť, že najdlhšie pôsobia spolky založené na etnickom princípe práve v oblasti folklóru, teda kultúrno-umelecké či kultúrno-osvetové spolky. Avšak aj v tejto oblasti, poiaľ chceme dosiahnuť pokrok, je potrebné vzdelávanie.

Z účasti na medzinárodnom európskom projekte s názvom *Sebidentifikácia v multietnickom prostredí ako prostriedok etnickej tolerancie* vzišiel impulz na možnosť vzdelávania v oblasti folklóru s dôrazom na význam autochtónneho materiálu a potrebu výskumu vlastného prostredia pre zachovanie slovenskej menšinovej kultúry. Slovenské kultúrne centrum Našice tak s týmto zámerom pripravilo projekt *Stretnutie folkloristov*. Podporil ho Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, a to aj vďaka skutočnosti, že projekt patrí do vzdelávacích programov, ktoré sú v súčasnosti hodnotené ako prioritné.

Tak Slovenské kultúrne centrum v spolupráci s Maticou slovenskou z Josipovca zorganizovalo v období od 3. do 5. septembra 2021 v priestoroch Domu kultúry Matice slovenskej v Josipovci dielne. Dielne pre folkloristov slovenských Matíc, teda slovenských kultúrno-umeleckých spolkov v Chorvátsku viedol vysokoškolský pedagóg, choreograf, režisér a lektor seminárov Mgr. art. Martin Urban, PhD., odborník s dlhoročnou skúsenosťou v práci s krajanmi v oblasti folklóru a jeho scénického prejavu. Hudobný sprievod na podujatí viedol muzikant Mgr. Radovan Žolko, hudobný pedagóg a primáš, absolvent Katedry hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, a huslista z Iloku Ivan Šandor. Počas dielní boli účastníci z Josipovca, Jelisivca a Iloku oboznámení s metodikou výskumu, aplikáciou výsledkov výskumu do scénických foriem, základmi dramaturgie, choreografie a réžie. Cieľom projektu je zvýšenie efektivity a kvality práce slovenských matíc v oblasti scénickej prezentácie, návrat k pôvodným fenoménom autochtónnej kultúry a posilnenie národného povedomia o dôležitosti zachovania regionálneho a lokálneho kultúrneho prejavu.

Dielne boli pripravené tak, že praktické hudobno-tanečné sekvencie striedali teoretické časti, diskusie a analýza tvorby a porovnávanie možností práce s tradičnou ľudovou kultúrou v javiskovej podobe. Vedúci dielne účastníkov oboznámil so základným rámcom práce s interpretmi, scénickou

---

prípravou nového diela a choreograficko-režijnou koncepciou práce s vlastným zdrojovým materiálom. Dôraz bol kladený na prácu s vlastným zdrojovým materiálom vo viac-generačnom zámernom odovzdávaní vedomostí od staršej k mladej až detskej členskej základni, s cieľom zachovať a rozvíjať hodnotné artefakty tradičnej ľudovej kultúry. V oblasti obradovej kultúry, najmä v speve, tanci, hudbe a zvykosloví, je potrebné zachovanie nárečia a všetkých prejavov hmotného aj nehmotného kultúrneho dedičstva. Účastníkom stretnutia sa prezentovala potreba upriamiť pozornosť aj na využívanie dostupných prostriedkov, správnosť odevnej kostýmovej kultúry, rozlišovanie medzi materiálom zo Slovenska a jeho funkcie pre udržanie národnej identity, a vlastným domácim materiálom, ktorý má vysokú hodnotu aj pre divákov na Slovensku.

Nacvičovanie choreografie

Lektor Martin Urban konštatoval, že výborné zázemie semináru vytvoril tím Slovenského kultúrneho centra v Našiciach pod vedením Sandry Kráľovej-Vukšičovej a Marka Kurteka a Matice slovenskej v Josipovci pod vedením Rozalie Kukučkovej, spolu s členmi Súboru Bratov Banasovcov. Dôležitým príspevkom boli praktické skúsenosti vedúcich súboru Ľudovíta Štúra z Iloku, pod vedením Anny a Ivana Šandorovcov.

Ako Martin Urban v závere stretnutia podotkol, *možno s potešením povedať, že tradície Slovákov v Chorvátsku majú silný koreň, originálne prejavy, veľmi zaujímavé pre divácku obec aj odborníkov, nielen na Slovensku. Treba si ich pestovať, vdýchnuť im ďalší život prostredníctvom mladých zanietených výskumníkov, folkloristov. Doma, v rodinách, spolkoch, súboroch, maticiach, na verejnom fóre, aj s inštitucionálnou podporou. Folklorizmus je tretí život folklóru, ale je to aj aktívny životný štýl, ktorý zažíva renesanciu a nie je to len o stretávaní sa za účelom javiskovej prezentácie, ale predovšetkým pre návrat tradícií do denného života v komunite a súkromí. Hodnoty v tom obsiahnuté majú silnú oporu v minulosti, generáciách, ktoré ich tvorili a v originalite individuálneho*

Spoločná fotografia na záver

poňatia súčasnými mladými ľuďmi. Čím viac vedomostí a skúseností získajú, tým väčšiu hodnotu a viac šancí odovzdať to ďalej vytvárajú.

Podporu projektu preukázali svojou prítomnosťou konzul Slovenskej republiky v Chorvátsku Zdenko Galbavý s manželkou Tatjanou, ktorí v sobotu 4. septembra 2021 prišli medzi účastníkov.

Podujatie účastníci zhodnotili ako užitočné, pričom vyústilo do názoru, že o rok je stretnutie potrebné zopakovať, a tak pracovať na uplatnení „trojgrošového systému“: z prijatého vracať rodičom a predkom, odovzdávať svojim deťom a nasledovníkom a aktívne žiť a prežívať hodnoty obsiahnuté vo folklorizme. K úspechu tohto projektu iste prispeje príručka, ktorá vznikne v už spomínanom projekte *Sebaidentifikácia v multietnickom prostredí ako prostriedok etnickej tolerancie* a mala by slúžiť ako pomôcka pre potreby prípravy scénických prejavov.

Foto: Marko Kurtek

Slováci v Kanade

Paul Stacho

Slovenská Niagara

Áno, tak sa dalo s určitou svedčnosťou povedať 1. septembra 2021, keď vo večerných hodinách kanadské Niagarské vodopády Horseshoe (Podkova) boli 15 minút laserovo umelecky osvietené slovenskou trikolórou, farbou bielou, modrou a červenou.

Ako sa to všetko začalo? Počas hlbkej pandémie, pol roka dozadu, slovenský veľvyslanec v Ottawe JE pán Vít Koziak rozmyšľal a prišiel na ideu, ako unikátne spropagovať krajinu medzi Tatrami a Dunajom a Slovákov po celom svete, teda aj Slovákov z Dolnej zeme. Ved', darmo, Niagarské vodopády sú svetovou turistickou atrakciou a túto udalosť sledovali tisíce turistov naživo, ale aj prostredníctvom Internetu. Pán veľvyslanec našiel správny know-how,

Slovenské farby na kanadských vodopádoch

JE veľvyslanec Vít Koziak – v pozadí kanadské vodopády

presvedčil vedenie riaditeľstva Niagara Parks a dokázal tak dať do praxe tento nádherný umelecký osvetľovací efekt, ktorý sa zapísal do histórie vodopádov. O to väčšiu radosť mala hlavne slovenská komunita z južného Ontaria, ktorá sa na tejto význačnej udalosti mohla osobne zúčastniť. Na pamätný deň, štátny sviatok Slovenska – 1. september Deň Ústavy Slovenskej republiky. Na fotografickom projekte zachytenia tejto významnej historickej udalosti pracovali aj úspešní fotografi slovenského pôvodu Yuri Dojč a Paul Stacho a takisto videoobrazom slovenská TV producentka Spectrum z Ottawy pani Anne Ladouceur.

<https://www.mzv.sk/web/ottawa>

<https://www.facebook.com/SlovakEmbassyCanada/>

Marika Kubinyi

Slovenská škola vo Vancouveri

O kvalitách pani učiteľky Zuzany Chlepkovej zo Slovenskej školy vo Vancouveri sa môžete presvedčiť sami. Každú sobotu počas školského roka ju v poobedňajších hodinách nájdete v slovenskej škole. Tá vznikla jej zásluhou v októbri 2018, keď sa 15 detí vo veku od šesť do dvanásť rokov začalo stretávať na dve hodiny do týždňa v učebných priestoroch frankofónneho centra De Maillardville v Coquitlame. Aj keď nemám deti v školskom veku, neodolala som pokušeniu na vlastnej koži sa presvedčiť, či naozaj deti dobrovoľne a s radosťou chodia cez víkend k pani učiteľke Zuzke, ako sa to šírilo slovenskou komunitou. Bolo to asi v štvrtom mesiaci fungovania školy. Prišla som v druhej polovici vyučovania a deti vôbec nezaregistrovali moju prítomnosť, lebo boli v plnom sústredení pri tvorení slovenských slovíčok na posledné písmeno predchádzajúceho slova. Staršie, a jazykovo zdatnejšie deti, pomáhali mladším s písaním slov na tabuľu. Ak niekto nevedel význam

Pani učiteľka so svojimi žiakmi

Medzinárodný deň detí oslávili aj deti zo Slovenskej školy vo Vancouveri

slova, opisne im ho po slovensky vysvetlili. Angličtina v triede za hodinu mojej návštevy vôbec nezaznela. Okrem slovnej zásoby si deti precvičovali aj krasopis. Úlohou k budúcej hodine bolo písmeno „k“ a šikovné deti, ktoré už stihli dorobiť pracovný list, úlohu stihli v triede. Môj dojem z návštevy hodiny bol nad očakávanie. Snažila som sa nevyrušovať a pómi celého tela vstrebávať tú úžasnú školu hrou, z ktorej bolo cítiť radosť, dôveru, vrúcnosť a spoločnú lásku k učeniu. Či už zo strany učiteľky, alebo učiacich sa detí.

Zuzka, ako vznikla myšlienka založenia Slovenskej školy vo Vancouveri?

Myšlienkou založiť slovenskú školu som bola ,nakopnutá', keď som bola oslovená v septembri 2017, ako učiteľka slovenčiny, na doučovanie jedného dievčatka. Záujem o učenie sa slovenčiny prejavilo viac rodičov, a tak vznikol nápad otvoriť školu pre naše deti. Inšpiráciu a potrebné informácie o založení školy a jej úspešnom štarte som čerpala od Dr. Evy Hadzimovej, ktorá je honorárnou konzulkou a zakladateľkou Slovenskej školy v Calgary. Pôvodne sme plánovali otvoriť sesterskú školu vo Vancouveri, ale nakoniec sme začali ako samostatný krúžok. Celá príprava trvala viac ako rok, s počiatočným veľkým nadšením a plánom otvoriť školu v hale kostola Sv. Cyrila a Metoda, so škôlkou v priestoroch pod farou. Nakoniec, vďaka pomoci Mariky Kovalčíkovej, sa nám podarilo nájsť pekné a cenovo veľmi prijateľné priestory v Coquitlame, kde škola funguje doteraz. Po získaní priestorov sme sa pustili do hľadania zdroja potrebných učebníc zo Slovenska. S pomocou dvoch

rodičov, a predovšetkým dvoch starých rodičov žiakov našej školy sa nám to napokon podarilo a škola mohla začať svoju činnosť. Nie síce na začiatku školského roka, ale zápisom 27. októbra 2018, čo považujem za veľký úspech, lebo počas plánovacieho roka sa skupina nadšencov pomôcť s chodom školy scvrkla na veľmi malú skupinku.

Bol dostatočný záujem rodičov a detí pri zápise do školy?

Záujem bol prekvapujúco vysoký, žiaľ, nemohla som vyhovieť všetkým, keďže som na učenie zostala sama. Prijatá som mohla len 15 detí vo veku od 6 – 12 rokov. Cítila som veľkú zodpovednosť a, pravdu povediac, som sa bála, ako to zvládnem. Moje odhodlanie a túžba naučiť deti čo najviac mi pomohli prekonať prvé obavy a teraz môžem s istotou vyhlásiť, že moji žiaci sú fantastickí. Všetci pracujú veľmi usilovne a s nadšením. Po každej hodine informujem rodičov detailným emailom o priebehu vyučovania,

Bábkové divadlo

o tom, čo sme prebrali a aký bol účel výučby, prípadne ako treba pomôcť doma.

Učiť deti tá nadchlo až v Kanade alebo máš k tomu dlhodobejší vzťah?

V roku 2000 som ukončila magisterské štúdium na FHV UMB v Banskej Bystrici v kombinácii slovenský jazyk a literatúra a filozofia pre učiteľov druhého stupňa a pár mesiacov na to som už sedela v lietadle, smer Vancouver, Kanada. Tu som po ukončení požadovaných kurzov v Langara College v roku 2010 absolvovala program recertifikácie učiteľa s praxou na UBC, so zmenou zamerania na prvý stupeň. Učila som len krátko, v dvoch základných školách vo Vancouveri a v špeciálnej škole EAS pri UBC, pretože som desať rokov venovala práci v rodine s autistickým chlapcom, kde som aj každodenne doučovala deti zo všetkých predmetov.

Podľa čoho sa pripravuješ na vyučovanie?

Pri prípravách vyučovacích hodín čerpám zo slovenských metodických materiálov a inšpirácie hľadám na rôznych online stránkach pre slovenských učiteľov. Hlavným zámerom našej školičky je udržať slovenské korene, predovšetkým jazyk, aby rástli a upevňovali sa aj v generácii našich detí, ďaleko od domova. Učíme sa rozprávať, písať a čítať po slovensky, pomocou slovenských učebníc (používame šlabikáre, čítanky, písanky a učebnice a pracovné zošity slovenského jazyka) a didaktických materiálov. Zároveň sa učíme o Slovensku, histórii a našich tradíciách, čítame aj slovenské rozprávky a básne, zapájame rôzne didaktické hry na tvorbu a obohatenie slovnej zásoby.

Plány do budúcnosti?

V budúcnosti plánujeme našu Slovenskú školu postupne rozširovať o viac tried a umožniť štúdium všetkým uchádzačom. Ozývajú sa dokonca aj dospelí záujemci. Z časti sa nám to už podarilo, pribrali sme viacej detí a rozdelili ich do dvoch tried. Mojou veľkou túžbou je aj otvorenie slovenskej knižnice pre naše deti.

Až pri otvaraní našej školy som sa dozvedela, že podobné slovenské školy a vzdelávacie centrá fungujú po celom svete a teším sa z toho, že môžeme týmto spôsobom aj v našej komunite prispieť k obohateniu národných tradícií, v ktorých sme mnohí vyrastali. Cítim v srdci hrejivý pocit, že môžem a dokážem svojou kvapkou prispieť v mori aktivít na udržanie tradícií našej slovenskej komunity vo Vancouveri. Zároveň som nesmierne vďačná všetkým, ktorí pomohli pri uskutočnení našej školy, a špeciálne ČSZK za ponúknutú pomoc po jej otvorení a slovenskému folklórnemu spolku

---

Slávik, ktorý našu školu zobrať v roku 2019 pod ochranné krídla. Deti zo školy a ich súrodenci sa často zúčastňujú na akciách usporadúvaných Slávikom, Slávičkom alebo ČSZK. Rada by som zdôraznila, že bez pomoci a podpory rodičov a bez ich detí by škola jednoducho nemohla existovať.

Po rozbehnutí našej Slovenskej školy stala som sa členkou medzinárodného inštitútu ISEIA, združenia slovenských vzdelávacích centier vo svete, a vo vzájomnej spolupráci pravidelne prispievam do ich online časopisu pre krajské deti „Ceruzky vo svete“. Spoznala som tak skvelú komunitu zainterencov, ktorým záleží na zachovávaní slovenčiny u našich detí vo svete. Vďaka týmto kontaktom mám možnosť zapájať žiakov našej školy do rôznych literárnych a výtvarných súťaží, ale aj ponúknuť im príležitosť zúčastniť sa v letných táboroch na Slovensku, každoročne organizovaných pre slovenské deti v zahraničí.

Školský rok 2019/2020 bol pre nás mimoriadne úspešný. V medzinárodnej súťaži v literárnej a výtvarnej tvorbe pre slovenské vzdelávacie centrá vo svete, pod názvom „Rozprávky z celého sveta 2“, s témou *zvieratá*, naši žiaci získali v jednotlivých kategóriách niekoľko krásnych ocenení: strieborné umiestnenie v literárnom kole a vo výtvarnom kole hneď dve strieborné a dve bronzové umiestnenia. Víťazné práce budú publikované v podobe krásnej rozprávkovej knihy. Kolektív žiakov našej školy dostal ocenenie aj vo výtvarnom a umeleckom projekte „Deň Slnka“, pre organizáciu „Lúč Slnka

Rozprávky z celého sveta – mladí ilustrátori v akcii

pre Dieťa“, za originálne Slniečko priateľstva. Po jarných prázdninách nám vzdelávacie dobrodružstvo a zvyšok školského roka prerušila pandémia, no náš tretí školský rok sme začali plniť elánu a šťastní, že sa môžeme stretávať v triede.

Šk. rok 2020/2021 sa stal doposiaľ naším najproduktívnejším. Opäť sme sa zapojili do literárno-výtvarnej súťaže „Rozprávky z celého sveta“, pričom témou III. ročníka bola doprava a dopravné prostriedky. Naši žiaci obdržali v jednotlivých kategóriách 5 bronzových umiestnení v literárnom kole, za svoje krátke príbehy a básničky, a jedno zlaté miesto vo výtvarnom kole. V projekte „Deň slnka“ sme tentokrát vytvorili individuálne práce a pre potešenie okoloidúcich sme nimi vyzdobili jeden slávny plot domu vo Vancouveri. Neotáľali sme ani v súťažiach ISEIA „Marec, mesiac knihy“ a zapojili sme sa do dvoch vybraných projektov: Knižné Bingo a Divadlo do obývačky. Práve v druhom spomenutom sme s naším bábkovým divadielkom *Malá rozprávka o repe* získali 1. cenu a žiaci sa tešili z odmien. Projekty našej komunity – Motivačné kamienky a Dekoratívne rúška – sa žiakom tiež veľmi páčili a mali radosť z tvorby. Okrem množstva zaujímavých hodín a prebraných tém (nielen) o Slovensku, sme tento pandemický školský rok zakončili veľkolepo, s nádychom folklóru, stretnutím v parku a promenádou v nádherných slovenských krojoch.

Leto, spolu s prázdninami, uletelo prirýchlo a vkročením do nového školského roku sme všetci – žiaci, rodičia, ale aj učitelia – v očakávaní, čo nám prinesie.

Viac o aktivitách Slovenskej školy vo Vancouveri sa môžete dočítať na facebookovej stránke školy <https://www.facebook.com/Slovak-School-in->

Čítanie rozprávky v prírode

Vancouver-Slovensk HYPERLINK „<https://www.facebook.com/Slovak-School-in-Vancouver-Slovenská-Škola-vo-Vancouveri-251428439061379>“á-HYPERLINK „<https://www.facebook.com/Slovak-School-in-Vancouver-Slovenská-Škola-vo-Vancouveri-251428439061379>“Škola-vo-Vancouveri-251428439061379, a taktiež na stránkach spomínaného online časopisu Ceruzky vo svete www.ceruzkyvosvete.is HYPERLINK „<http://www.ceruzkyvosvete.is/eia.eu/>“ HYPERLINK „<http://www.ceruzkyvosvete.is/eia.eu/>“.

S rodičmi som sa porozprávala v siedmom mesiaci existencie školy.

Zuzka Štvrtecky, mama Julianky, 9 rokov.

Ja som sa narodila už v Kanade, doma rozprávame po anglicky, ale počas návštev Slovenska, by sa Julianke slovenčina zišla. Bola by som rada, keby sa naučila po slovensky nielen hovoriť, ale aby aj ovládala gramatiku, ktorá je nesmierne ťažká, hlavne pre nás, ktorí sme chodili celý život iba do kanadských škôl. Taktiež, aby si našla nových kamarátov, s ktorými by mohla rozprávať po slovensky. Za šesť mesiacov školy sa Julianka naučila čítať po slovensky a veľmi ju baví krasopis. Taktiež chodí do súboru Sláviček, kde sa učí ľudové pesničky.

Diana Janek, mama Sofie, Sebastiána, Kristiána a Tomáša, tri staršie deti chodia do slovenskej školy.

Bola by som rada, aby moje deti viacej rozumeli po slovensky a rozšírili si slovnú zásobu. Najstaršia Sofia do troch rokov rozprávala iba po slovensky, ale keď prišli ďalšie deti, angličtina v ich komunikácii začala prevládať. Nie je to jednoduché udržať doma komunikáciu v slovenčine, deti sa rýchlo zdokonaľujú v angličtine a slovenská slovná zásoba zaostáva. Som nesmierne vďačná, že Zuzka začala so školou, dúfam, že to bude robiť veľmi dlho, aby všetky moje deti mohli do školy chodiť až kým nezmaturojú. U svojich detí vidím veľké pokroky. Sofia už číta slovenské knihy, Sebastián pomáha Kristiánovi so slovíčkami a taktiež spolu učia aj malého Tomáška. Ešte pred založením rodiny som vyčítala svojej budúcej svokre, že nenaučila svojich synov poriadne po slovensky, a teraz som v tej istej situácii ja. Už to chápem, je to omnoho komplikovanejšie ako som si myslela. Ale verím, že keď pôjdeme pozrieť na Slovensko, deti sa už bez problémov dohovoria. Škola im v tom nesmierne pomáha.

Rodina Kovačiková, syn Oliver, 7 rokov.

Do školy sme dali Olivera hlavne preto, aby sa naučil rozprávať dobre po slovensky. Žili sme dva roky v Írsku a plánovali sme ho tam zapísať do slovenskej školy a po presťahovaní do Vancouveru sme hľadali školu tu. Na 70 % sa plánujeme po určitom čase vrátiť na Slovensko, tak by bolo pre Olivera veľmi ťažké nastúpiť na Slovensku do školy bez znalosti písania a čítania v slovenčine. Pani učiteľka Zuzka je úžasná, aj my by sme si priali mať v na-

---

ších školských časoch takú perfektnú učiteľku. Oliver vždy príde zo slovenskej školy domov nadšený a všetko nám porozpráva, zahrá sa s nami hry, ktoré sa v škole naučil, prečíta zo Šlabikára. Na to, že do školy chodí iba dve hodiny do týždňa, jeho čítanie a písanie neuveriteľne napreduje a škola ho nesmierne baví. Okrem školy sa Oliver stretáva so svojimi slovenskými kamarátmi na detských podujatiach organizovaných slovenskou komunitou ako Karneval, Detská olympiáda, Rozprávkový les, či Tvorivé dielničky.

Janka a Rudy Priškinovci, rodičia Šimona, 9 rokov.

Jeden z hlavných dôvodov, prečo sme dali Šimonka do slovenskej školy je, že o pár mesiacov sa sťahujeme na rok na Slovensko a nechceme, aby bolo prispôsobenie sa novému prostrediu a výučbe pre neho ťažké. Je to úžasné, že naše deti majú možnosť sa naučiť slovenský jazyk, hlavne čítanie a písanie v mladom veku, kedy je to pre ne oveľa jednoduchšie. Veľmi nás prekvapilo, že za taký krátky čas chodenia do školy, Šimon vie už čítať, rozumie diakritike, odstránil z rozprávania anglický prízvuk, vie ako používať dlžne. Pani učiteľka do toho dáva celú dušu, od prípravy na hodiny, výučbu, až po nespočetné množstvo podrobných emailov o tom, čo sa na hodinách preberalo, ako naše dieťa napreduje a v čom a ako mu môžeme pomôcť. Krásne na tom je, že Zuzka deti neučí len gramatiku, písanie a čítanie, ale popritom do toho zahŕňa našu históriu, tradície, zvyky, geografiu Slovenska. Ale hlavne do toho dáva srdce a lásku a deti to cítia. Do školy sa tešia napriek tomu, že je to v polovičke víkendu. Nikdy sme nemali so Šimonom problém, že by nebol na čas vychystaný, a po príchode domov nám nadšene všetok ten *fun* zo školy zreferuje. Zuzka ide na to úžasne, je to škola *hrou* a deti sa na ňu veľmi tešia. Na školu aj na pani učiteľku. Osobne to nevieme pochopiť, ako to dokáže zvládnuť, lebo má v triede deti rôzneho veku a taktiež rôznej jazykovej úrovne, chlapcov a dievčatá a všetkých ich dokáže nadchnúť a zaujať. Je neuveriteľne talentovaná, je pre našu komunitu požehnaním. Preto by sme sa mali snažiť jej pomôcť, nielen priviesť deti do školy, ale aj aktívne spolupracovať, pomôcť s uprataním triedy, s prípravou materiálov, robiť s deťmi aktivity aj počas týždňa, vytvoriť rodičovskú komunitu.

Rodina Pokorná, synovia Martinko 6 rokov a Oliver 4 roky.

V domácom prostredí u nás dominuje zatiaľ slovenčina, lebo deti sú ešte pomerne malé. Rozprávame sa po slovensky, čítame slovenské knižky, pozeráme slovenské a české rozprávky, počúvame slovenské rádio. Momentálne je u nás veľmi obľúbený seriál „Bol raz jeden život“. Martinko už má šesť rokov a je kanadským aj slovenským občanom, tak sme ho zapísali aj do školy na Slovensku, s tým, že dostal výnimku, že sa môže vzdelávať v zahraničí. Bude

---

sa musieť raz za určitý čas zúčastniť na Slovensku preskúšania, takže je pre nás dôležité, aby slovenčinu ovládal nielen hovorovo. U Zuzky v triede je najmladší, ale asi aj najzhovorčivejší. Viem si predstaviť, že dá pani učiteľke zabrať, ale som nesmierne vďačná, že môže byť vystavený slovenčine nielen v našej rodine. Čítať po anglicky už vedel, keď mal päť rokov, tak viem, že je kognitívne na učenie sa ďalšieho jazyka pripravený.

Rodina Valovičová, dcéra Nicole, 7 rokov.

Je veľmi zložité deti motivovať v slovenčine, keď žijete v anglicky hovoriacej krajine a je ťažké nájsť správnu cestu, ako a s čím začať. Preto, keď sa otvorila Slovenská škola vo Vancouveri, sme nemuseli dlho premýšľať. Nicolka mala 6 rokov, keď ju začala navštevovať, a aj keď bola škola v sobotu a namiesto narodeninových osláv, alebo výletov trávila v škole, tak ju mala veľmi rada a vždy sa tam tešila. Ako rodič som mala pocit veľkej podpory, že na to nie som sama a mali sme obidve aj viac pozitívnej energie potom doma, aby sme v učení pokračovali. Som nesmierne šťastná, že naša zlatá pani učiteľka Zuzanka sa dala na túto neľahkú cestu a venuje celé svoje srdce a energiu, aby sa deti niečo naučili. Z celého srdca ďakujeme.

Rodina Škoda, dcéra Nelly, 8 rokov.

Veľmi sa s manželom tešíme, že sa konečne Zuzke Chlepkovej podarilo otvoriť slovenskú školu aj vo Vancouveri. Naše tri deti vedieme k tomu, aby vedeli plynulo rozprávať po slovensky a aby vedeli, odkiaľ majú ich rodičia korene. Kvôli zaneprázdnenému životnému štýlu, už je predsa menej času ich učiť ešte aj písať a čítať po slovensky. O to sa postarala p. učiteľka Zuzka, ktorá vedie túto školičku a sme jej nesmierne vďační za všetko. Je neuveriteľné, čo všetko sa stihli deti naučiť za tak krátku dobu, odkedy škola funguje. Naša staršia dcérka sa naučila písané písmo (keďže to sa začína učiť v jej škole až v treťom ročníku), ktoré ešte neovládala, písať a čítať po slovensky a nehovoriac o slovenských dejinách a zvykoch. Nelka chodí do slovenskej školy veľmi rada. Je obdivuhodné, koľko sa tomu Zuzka venuje. Vždy je veľmi zorganizovaná, preberajú aktuálne tematiky, ktoré sa zrovna konajú, či majú konať a po každom vyučovaní nás, rodičov, podrobne informuje o prebranom učive. Vopred ďakujeme za všetku snahu a veľmi dúfame, že škola bude pokračovať aj naďalej.

Čo k tomu dodať? Teší ma, že škola prekvitá a je o ňu veľký záujem. Mrzí ma, že nemala Zuzka tento skvelý nápad pred pätnástimi rokmi, vtedy by určite jedným z jej študentov bol môj syn, ktorý by si teraz určite vedel so svojimi starými rodičmi písať v slovenčine. Ale keď prídu vnúčence, rozhodne sa k zástupu čakajúcich rodín na zápis do školy pridám aj ja.

Zuzana Křížková

Literárna súťaž: Hora dušu povznáša

V rokoch 2020 a 2021 sme žili v rámci mnohých pandemických reštrikcií a týmto bol obmedzený aj náš život v komunite Českého a Slovenského združenia, pobočka Vancouver. Keďže väčšinu našich tradičných podujatí sme museli vynechať, rozmýšľali sme nad novými.

Jednou z našich myšlienok bolo vyhlásiť súťaž v tvorbe poézie. Aj vďaka nášmu časopisu Zpravodaj, ktorý vychádza vo Vancouveri štyrikrát ročne, vieme, že v našej komunite máme výborných básnikov a boli sme zvedaví, či sa nájdu aj noví. Na jar 2021 sme vyhlásili súťaž v poézii s podtitulom: *Hora dušu povznáša*. Tento podtitul vznikol, keď sme rozmýšľali, čo "Beautiful British Columbia" spája s Českom a Slovenskom a prečo si Česi a Slováci ako miesto svojho dlhodobého, či trvalého pobytu vyberajú práve Britskú Kolumbiu. Prekvapil nás záujem o súťaž od poetov z pre nás ďalekého Slovenska – Šenkvice, Poruba, Košice, Hanušovce nad Topľou, Nitra. Veľká zásluha patrí pani učiteľke PaedDr. Eve Kollárovej zo Základnej umeleckej školy Jána Melkoviča v Starej Ľubovni, ktorá nám zaslala básne svojich žiakov. Ako sme sa dozvedeli, Stará Ľubovňa bola aktuálnym slovenským Mestom kultúry 2021 s projektom UZOL KULTÚRY, kde majú svoje miesto aj literárne aktivity.

Spolu sme dostali 65 básní. S porotou sme ich rozdelili do 6 kategórií. Krásne básne o prírode a tiež veršované priania sme dostali od detských aj dospelých poetov zo Slovenska. Porota vyhodnotila 5 najlepších básní v každej kategórii. Všetky básne nájdete na našej webovej stránke <https://vancouver.cssk.ca/csskvan>.

Členkami poroty boli 4 ženy, ktoré majú k umeniu, najmä k tomu literárnemu blízko. Marta Jamborová je učiteľka češtiny, dobrovoľníčka, organizátorka, členka výboru ČSZK, a aj redaktorka časopisu Zpravodaj. Dana Cline Janečková je zakladateľkou detského speváckeho zboru Moravěnka vo Vancouveri, taktiež je členkou a sólistkou miestneho speváckeho zboru Great Moravian Choir. Zuzana Chlepková je zakladateľkou Slovenskej školy vo Vancouveri. Sama básne píše. Zuzana je tiež autorkou samizdatových básnických zbierok MO(NU)MENTY MÔJHO SVETA a SMIEŠNY HLADAČ ČLOVEČINY. Danka H. Orihel bola silnou posilou poroty z ďalekého Winnipegu. Bola dlhoročnou redaktorkou časopisu českej a slovenskej komunity v Manitobe

---

– Pramen/Riečka. Vlni jej vyšla kniha *The Courtyard of Vinohradska Street*. Jej román je príbehom mladého kanadského dievčaťa, ktoré sa snaží dozvedieť všetko o minulosti jej rodičov pochádzajúcich z Československa.

Jednou z výhercov Literárnej súťaže „Hora dušu povznáša“ bola Marika Kubínyi, ktorá zatiaľ polovicu svojho života prežila na Slovensku a polovicu v Kanade. Svoj vzťah k týmto dvom krajinám vyjadruje aj vo svojich básňach. Básne plné lásky pre našu súťaž napísali Evka Pavlíková a Ivanka Sevastyanov. Humornou básňou nás potešil Miro Lesay, ktorého v komunite poznáme ako pracovitého človeka, ktorý pomáha, kde môže, a teraz aj ako básnika. Jano Klimáš píše pre náš Zpravodaj články o svojich cestách po Kanade a Európe a pre našu súťaž napísal báseň. Vladimír Cícha je pravidelným prispievateľom do nášho Zpravodaja a autorom niekoľkých samizdatových básnických zbierok.

Od viacerých poetov sme mali pozitívny ohlas. Naša súťaž do nich vliala optimizmus a nové ciele v časoch, keď podnetov z vonkajšieho sveta bolo pomenej a každý v tom svojom vnútornom svete potreboval povzbudenie.

Zuzana Křížková

Marika Kovalčíková
– laurátka Masarykovej ceny
Českého a Slovenského Združenia
v Kanade

Masarykova cena je najvyšším uznaním a poctou Českého a Slovenského združenia v Kanade. Toto ocenenie sa udeľuje Kanadanom českého či slovenského pôvodu, ktorí dosiahli významný úspech na niektorom úseku ľudskej činnosti a osobám alebo organizáciám, ktoré obohatili život Čechov a Slovákov v Kanade.“

Vancouverská pobočka ČSZK navrhla na Masarykovu cenu dlhoročnú členku Českého a Slovenského združenia v Kanade, Mariku Kovalčíkovú. V roku 2021 Marike bolo toto ocenenie udelené.

Marika prišla do Kanady v januári 1995. Svoje schopnosti a kontakty, ktoré nadobudla pri organizácii kultúrnych podujatí na Slovensku, neváhala využiť aj vo svojej novej krajine.

Vo Vancouveri v tom čase existoval multikultúrny televízny kanál, ale chýbal v ňom český a slovenský program. V roku 1997 prvýkrát v histórii Britskej Kolumbie sa zásluhou Mariky spustilo slovenské vysielanie. Vysielačný program bol špeciálnym vianočným darčekom pre našu komunitu vo Vancouveri. Ďalšie dva roky Marika tvrdo pracovala, aby televízne vysielanie v našom jazyku bolo pravidelnou lahôdkou. V roku 1999 sa jej podarilo rozbehnúť slovenské vysielanie na 6 hodín týždenne. Vysielačný program pozostával zo spoločenských, zábavných a spravodajských záznamov vytvorených na Slovensku, ale aj vlastných dokumentov natočených v českej a slovenskej komunite vo Vancouveri a okolí. V roku 2005 sa Marike podarilo oficiálne spustiť české vysielanie – opäť po prvýkrát v Britskej Kolumbii.

Marika využila svoje kontakty z práce na Slovensku a pozývala osobnosti kultúrneho života zo Slovenska a Čiech. Založila Marika Productions a pod touto hlavičkou sa jej podarilo usporiadať zábavné programy Milana Markoviča, alebo Júliusa Satinského a Milana Lasicu vo Vancouveri a v mestách po celej Kanade a USA.

Marika Kovalčíková

Pre Mariku bolo dôležité, aby slovenskú a českú kultúru propagovala aj mimo našej komunity. Marika zorganizovala koncert speváka Jozefa Ivanku na Európskom festivale. Veľký úspech mal vo Vancouveri slovenský Freddie Mercury – Peter Paul Pačut, česká speváčka Lenka Filipová, divadlo Commedia Poprad, či folklórne súbory Vinica a Muzička. V rámci Port Moody Art Festivalu zorganizovala Slovenský večer pri príležitosti 20. výročia vzniku Slovenskej republiky s pestrým kultúrnym programom a slovenským hosťom, mímom Adriánom Ohrádkom. Marika priniesla filmy slovenského Art Film Fest do Vancouveru. Pozvala riaditeľa tohto festivalu Petra Hledíka a spoločne propagovali slovenské a české filmy a festival širokej ko-

munity.

Taktiež organizuje slovenské a české tanečné zábavy a silvestrovské večere. Okrem kultúrnych akcií sa venuje aj športovým podujatiam. V rámci Hokejových majstrovstiev sveta juniorov v roku 2006 manažovala exhibičné zápasy slovenského reprezentačného tímu. Počas týchto majstrovstiev bola mestu Coquitlam pridelená starostlivosť o slovenské družstvo. Predstavitelia Coquitlamu si pozvali Mariku na pomoc pri splnení tejto úlohy. V rámci sprievodných akcií pripravila aj Art Show s fotografiami a obrazmi známych slovenských umelcov.

Do veľkej pozornosti sa dostalo Slovensko, keď ako produkčná pre divadlo Teatro Tatro vyhrala konkurz na účasť na Kultúrnej olympiáde, ktorá prebiehala ako sprievodný program vo Vancouveri počas Zimnej olympiády 2010. Na tomto významnom návrhu projektu spolupracovala so slovenským výtvarníkom a scénografom Ferom Liptákom a režisérom Ondrom Spišákom. Vďaka veľkej Marikinej práci, v ktorej presadila kvality tu dosiaľ neznámeho divadelného zoskupenia Teatro Tatro, bolo ich predstavenie „Magical Theatrical Vending Machine“ vybrané z obrovského počtu medzinárodných

projektov a dokonca bolo ocenené v prvý deň Zimnej olympiády 2010 zlatou medailou. Olympijský projekt Teatro Tatro mal veľký ohlas v kanadských aj slovenských médiách. Teatro Tatro odohralo vo Vancouveri a okolí 50 predstavení a boli aj súčasťou programu štafety pri nesení olympijského ohňa. Tento projekt bol nominovaný v kategórii "Best Entertainment Production" pre „2010 BC Event Industry Awards“. Počas zimnej olympiády propagovala Slovensko aj spoločne so ženským reprezentačným olympijským hokejovým tímom, ktorý sa na olympiádu kvalifikoval po prvýkrát. Manažovala ich exhibičné zápasy.

Goralský muzikant

Marika bola aj pri založení tradície Európskeho festivalu, ktorý už vyše 20 rokov združuje európske komunity žijúce vo Vancouveri, aby mohli predstaviť svoje krajiny v multikultúrnom meste.

Marika sa vždy snaží propagovať Slovensko a Česko, kdekoľvek organizuje podujatia. Založila neziskovú organizáciu City of Nations Society, ktorá niekoľko rokov organizovala letný festival HeArt of Europe. Na tomto festivale sa predstavovali spevácke, tanečné a hudobné telesá z imigrantských komunit zo strednej Európy. Grafický dizajn festivalu HeArt of Europe navrhol slovenský výtvarník a scénograf Fero Lipták.

Marikine schopnosti využívajú rôzne miestne organizácie. Marika spolupracovala s ČSZK ako dobrovoľníčka hneď po svojom príchode do Kanady a v súčasnosti je členkou výboru pobočky vo Vancouveri.

Z posledných akcií organizovaných Marikou spomenieme „Music in the Garden“. Mnoho Slovákov a Čechov sa zišlo na tejto akcii v septembri 2021. Veľký počet zúčastnených ocenil toto stretnutie komunity obohatené hudbou a dobrým jedlom.

Marika sa venuje umeleckej práci a technikou „Paverpol“ tvorí sochárske diela. Takto vytvorila aj sošku „Goralský muzikant“. Navyše sa so svojimi skúsenosťami v marci 2021 podelila s našou komunitou, keď usporiadala video

online kurz a svojich žiakov previedla krokmi, ako si takúto sošku môžu sami vytvoriť.

Marika za svoju prácu získala mnoho ocenení, spomeňme aspoň niektoré:

- Ocenenie od The Right Honourable Jean Chrétien, Prime Minister of Canada za prínos pri organizácii APEC '97 Economic Leaders Meeting;
- Ocenenie od Christy Clark, Premier of British Columbia za rolu hlavného koordinátora 15. Európskeho festivalu v roku 2012;
- 2012 Provincial Nesika Awards Nominee za Excellence in Cultural Diversity;
- Nominácia v kategórii "Best Entertainment Production" v súťaži 2010 BC Event Industry Awards;
- Niekoľko ocenení za spoluprácu s UNICEF;
- „Masarykova cena“ od CSZK v roku 2021.

Marika v súčasnosti pracuje pre Vancouver International Children's Festival, ktorý už 44 rokov je najvýznamnejšou každoročnou udalosťou pre deti vo Vancouveri.

Pri záujme o spoluprácu môžete kontaktovať Mariku Kovalčíkovú na:

marika@marikaproductions.com

+1.604.618.6724

Facebook pages:

@marikaproductions

@MarikArtsvancouverbc

Milina Sklabinská

Vo dne som žila kanadský sen a v noci snívala o petrovských uliciach

V ústrety životnému jubileu Anny Maleševičovej

Vojvodinská Slovenka, Petrovčanka, Anna Maleševičová, rodená Ďurovková väčšinu svojho života prežila v Soney Creek, v Hamiltone, v Kanade. Táto vinohradmi a ovocnými sadičkami vysadená oblasť má bohatú históriu. Práve v Stoney Creek sa málopočetnému britskému vojsku podarilo zvíťaziť nad silnou americkou armádou, ktorá si zaumienila dobyť časť južného Ontaria až po Ottawu. Usadené hneď pri jazere Ontario, a tak na polceste medzi Torontom a Niagarskými vodopádmi, poskytlo domov mnohým vysťahovalcom. Srbský vynálezca Nikola Tesla, ktorý od roku 1884 našiel svoj nový domov v Spojených štátoch amerických, práve na Niagarských vodopádoch patentoval elektrárňu využívajúcu jeho transformátory napätia. Tento vynález okoloidúcim turistom pripomína aj dnes socha Nikolu Teslu, vyčnievajúca z vodnej hmly, ktorú vytvárajú silné prúdy vodopádov.

Ako sa to celé s Vaším kanadským príbehom začalo?

„Narodila som sa v nedeľu o druhej poobede. Hrdý otecko Ján okamžite vybehol na ulicu zvestovať novinku ženám, ktoré práve preto, že bola nedeľa, sedeli sme na lavičkách na priedomí v rade v celkom vysokom počte. Jedna z nich, keď

*Anna Ďurovková dvojročná s mamou
Katarínou Ďurovkovou v roku 1944*

Anna Ďurovová pred odchodom budúceho manžela Luku do Kanady v roku 1974

počula, že sa narodilo dievča, okamžite odpovedala: *Jano, to bude veľká pani, je nedeľa a ešte k tomu aj pravoslávny sviatok Petrovdan*. Ukázalo sa, že mala pravdu,“ hovorí Anna o predzvesti svojho kanadského príbehu. Zo sedliackeho dievčaťa sa stala úspešná pani, ktorá sa v novom domove za oceánom naplno venovala nehnuteľnostiam a svojou usilovnosťou, vynaliezavosťou a vytrvalosťou sa jej za túto svoju šikovnosť dostali vysoké ocenenia. Sama hovorí, že je nositeľkou troch Oscárov, nie tých filmových, ale tých, ktoré udeľuje celosvetová realitná spoločnosť, pre ktorú počas života pracovala.

Kedy ste vlastne pochopili, že Kanada bude vašim novým domom?

Ani by mi vo sne nenapadlo, že niekedy opustím môj rodný Petrovec. Mala som prácu, precestovala som Európu a snila som sa na pobrežiach Jadranského, Čierneho a Červeného mora... No osud chcel, že som sa zoznámila s Lukom Maleševičom, ktorý v rokoch 1973 a 1974 prišiel do Juhoslávie cielene – nájsť si pre seba manželku. Celá rodina by ho už chcela vidieť s obrúčkou na ruke len ja, ktorú si zo všetkých zvolil, som sa nejak ani nechcela vydávať, navyše opustiť všetkých doma a domov som nemala v úmysle. Za Lukom a jeho veľkým americkým autom, ktoré si priviezol v tom čase loďou,

sa otáčali mnohé vydajachtivé dievky, ale on sa rozhodol pre mňa, pre Annu, s ktorou sa ale spolu do Kanady nevrátil. Predsa len ani to moje srdce nebolo také ľahostajné a už v nasledujúce leto v roku 1975 som sa za ním do Kanady vybrala, a to jednosmernou letenkou Belehrad – Toronto. Tentokrát o mojej dovolenke vedela iba najlepšia kamarátka a sestra, avšak skutočnosť, ako ma na letisku počkala kopa Lukových kamarátov a rodiny, s kvetmi, nasvedčovala iba jedno – že prichádzam do svojej novej rodiny a do svojho nového domova.

Aký bol ten nový domov?

Kanada je krásna krajina a Stoney Creek, v ktorom býval Luka, je kraj bohatý na vinohrady, ovocné sady, všetko upravené, pestované. Úprimne, aj napriek tomu, že ma to všetko ohúrilo, v prvých mesiacoch som veľmi váhala, či som pripravená na

nový život, ktorý je míle vzdialený od rodiska, navyše vstúpiť do manželstva je veľké rozhodnutie a chápala som ho veľmi zodpovedne. Láska však zvíťazila a ja som povedala osudové áno. Začiatky sa týkali učenia sa jazyka, ale aj stretávania sa s *našími*, boli to Slováci pochádzajúci z Vojvodiny, ale aj Srbi a v podstate Juhoslovania, ktorí si tam, rovnako ako aj ja, našli druhý domov. Všimla som si, ako si zariadili život, ako sa v tomto svete dobre uplatnili, a tak som si povedala, že sa uplatním aj ja. Najprv som zdolala jazyk a získala mnohé kontakty, ktoré boli pre moju budúcu prácu maklérky rozhodujúce. Veď ja som vedela po slovensky, po srbsky, nebol problém porozumieť si s Poliakmi, Ukrajincami a Rusmi, a toto dávalo tej mojej práci úplne inú dimenziu. Začala som pracovať pre Re/Max internacional, ktorá sprostredkovala predaj nehnuteľností a heslo môjho šéfa, že len nebo je hranica, som si osvojila od samého začiatku. Mojim bohatstvom bol môj pôvod, jazyky a vedomosti, ktoré som si priniesla aj z predchádzajúcich zamestnaní. Netrva-

Anna Maleševičová s manželom Lukom na prvom výlete na Niagarské vodopády v roku 1975

S predsedom a zakladateľom spoločnosti RE/MAX, pre ktorú Anna Maleševičová pracovala, Johnom Schneiderom v roku 1987

lo dlho a na pracovnom rebríčku som sa vyšplhala pekne vysoko. Nie preto, že by som bola naháňala nejakú kariéru a odmeny, ale preto, že som tým našim ľuďom chcela pomáhať. Moji klienti boli hlavne emigranti z Európy a ja som dokonale vedela pochopiť, aké pocity ich sprevádzajú po príchode do nového domova, a chcela som im s dôležitými rozhodnutiami v živote (ako je kúpa a zariadenie domu a pod.) úprimne pomôcť. Pre túto prácu bolo potrebné byť tak trochu aj psychológom, vycítiť túžby a predstavy kupujúceho, ponúknuť mu to, o čom sníva, a splniť mu sen najlepšimi odporúčaniami a radami. Podarilo sa mi to a na toto som veľmi hrdá. Z mojich klientov sa postupne stali moji kamaráti, pomáhali sme si navzájom a robili si tento život krajším, zmyslupnejším, hodnotnejším.

Ako ste po tomto novom živote vnímali Petrovec, keď ste po prvý-

krát prišli do svojho rodného mesta na návševu? Boli aj nostalgické chvíle, keď Vám rodisko veľmi chýbalo?

Keď má človek záväzky, tak mu čas veľmi rýchlo plynie. Uteká deň za dňom, rok za rokom ruka v ruke s rastúcou túžbou po rodisku. Nostalgia! Želanie vidieť rodičov, rodinu, priateľov, bývalých spolupracovníkov, susedov, známych. Cez deň sme pracovali a v noci sme sa v myšlienkach či v snoch prechádzali ulicami Petrovca. Rozmýšľam, Ulica Jána Čajaka, tam býva moja kamarátka, ako sa má... V Ulici Janka Čmelíka zasa spolužiačka Marka, sestra býva v Ulici Janka Jesenského, chýba mi, tak by som ju objala, na Novosadskej ceste sú spolupracovníci, s ktorými som pracovala desať rokov... Obrazy sa menia a zrazu som v detstve, v Zmaj Jovovej ulici s mojimi drahými rodičmi. Nostalgia je hrozná vec. Ten, kto ju nepocítil a nezažil, nedokáže pochopiť, o čom to hovorím... Manžel, ktorý pochádzal z našich končín, to cítil

Anna so svojimi ružami, ktoré miluje

rovnako, a tak sme sa v jedno ráno rozhodli, že peniaze v živote nie sú všetko a že je čas strávený s rodinou vzácna vec, ktorú si my nedáme ujsť. Odvtedy sme každúčičké leto trávili doma v rodisku a v jeseň sme zasa balili kufre a leteli do Kanady. V tom čase to vyzeralo tak, že sa na dôchodku natrvalo presťahujeme do rodiska, o ktorom už potom nebudeme musieť iba snívať. Avšak v čase, keď sme sa do dôchodku dostali, sa aj situácia v rodisku príliš zmenila a stabilita a istota, ktorú sme si v novom domove vybudovali, nás predsa natrvalo pripútala. Predsa len aj teraz, keď som odovela, spĺňam našu dávnu spoločnú dohodu a každoročne v ústrety letu zbalím kufre a vyberiem sa do rodiska.

Čo všetko z petrovského spôsobu života ste si do Kanady priniesli? (jazyk, náboženský život, gastronómia, možno nejaké konkrétne veci a pod.)

Slováci v Kanade žijú vo väčšom počte najmä v Toronte a vo Windsore, myslím teraz na tých Slovákov, ktorí prišli z Dolnej zeme ako aj ja. Pravidelne organizujú pikniky, rôzne príležitostné stretnutia, majú organizovaný náboženský život a ja som sa do týchto aktivít zapájala vždy, keď mi to záväzky dovolili. Doma som rada pripravovala naše slovenské vojvodinské jedlá a neubehlo veľa času, kým som si vytvorila aj vlastnú záhradu, v ktorej si vy-

---

Anna Maleševicová so svojimi zlatými soškami, ktoré získala v rokoch 1988, 1989 a 1990

pestujem takmer všetko, ako by som to robila aj doma v Petrovci. Azda najviac zo všetkého ma teší, keď vidím, že rozkvitli moje ruže, ktoré obľubujem. Kým rozvonievajú obývačku, mám pocit, že ožili obrazy Zuzky Medvedovej... Navyše mi hneď na rozum prídu aj slovenské ľudové piesne, v ktorých sa o nich spieva...

V tomto roku oslávite krásne životné jubileum – svoju osemdesiatku. Keď urobíte akúsi retrospektívu svojho života, na čo ste hrdá najviac?

Môžem povedať, že veľmi podstatnú časť môjho života tvorila práca a na to, aké som v nej úspechy dosiahla, som hrdá najviac. Vždy som sa vedela tešiť z toho, keď som mohla mojich mladých kolegov zasvätiť do roboty, chcela som, aby nás bolo viac takých, ktorí iným ľuďom pomáhame. Napĺňal ma fakt, že som sa neprestávala učiť nové veci, rásť osobnostne aj profesionálne. Ambiciózne pracovné ovzdušie ma však neobralo o vzácne rodinné chvíle. Naopak, s láskou si spomínam na porozumenie a podporu, ktorú mi môj manžel nesebecky a neobmedzene dával. A o tom je manželstvo, o vzájomnom rešpekte a spoločnom raste.

Ako má človek žiť, aby mohol na sklonku dňa povedať, že je šťastný?

Vrátim sa opäť do Petrovca tam, kde sú moje začiatky. Namiesto motyky som si zvolila prácu v úrade a zaumienila som si, že budem cestovať a spoznávať rôzne miesta, koľko sa to bude dať. Dovolenkové dni, ktoré mi pribúdali vďaka náročnosti práce boli pre mňa tým oknom do sveta a vždy som si ich veľmi pozorne plánovala – dovolenka sa delila na tri časti, prvá k prvomájovým sviatkom, druhá na vycestovanie do zahraničia a tretia časť dovolenky na more. Juhosláviu som precestovala krížom-krážom a postupne aj iné krajiny. Myslím tým, že všetko je v dobrej organizácii a ja som si veci vedela zorganizovať a naplánovať tak, aby som teraz za ničím neľutovala.

Sú ešte nejaké sny, ktoré ste si nespĺnili?

Na mňa spoza rohu už vykúka osemdesiatka. Je to veľa, alebo málo? Počítať do osemdesiat je veľa a opäť, ja mám tých plánov v tomto pozemskom živote ešte dosť. Tak sa mi vidí, že ten jeden život, ktorý máme, nestačí. Pokiaľ sme mladí, ženieme sa za prácou a ten život je tak krátky a rýchlo ubehne. Ten môj bol a je naozaj taký, ako to predpovedala istá babka z ulice, keď som sa narodila. Aj pre jej prezieravosť, ale aj pre moje korene, ktoré sa hlboko vryli do petrovskej zeme, by som sa veľmi rada na sklonku života do Petrovca vrátila a dosnívala v ňom všetky tie chvíle, po ktorých som v Kanade túžila.

*Pri pamätníku Nikolovi Teslovi
na Niagarských vodopádoch v roku 2017*

Slováci v Libanone

Vladimír Valentík

Kniha o Libanone Boženy Farhatovej

Na stranách Slovenského svetového kalendára s menom Boženy Farhatovej sme sa už stretli. Okrem iného, je to krajanská aktivistka v Libanone a naša spolupracovníčka. Do Libanonu odišla za manželom roku 1985 a bola dopisovateľkou početných redakcií na Slovensku. Od nej sme sa dozvedeli prečo Libanončan nikdy nezaprie svoju krajinu, nezabudne na toľkokrát zruinovaný a znova prosperujúci milovaný Bejrút, na svoj národný symbol – majestátny céder... a všeličo iné o tejto nám vzdialenej krajine. Božena Farhatová svoje vzácne vedomosti a bohaté skúsenosti prevalila do knihy *Habibi Libanon*. Nová kniha bola vždy príležitosťou na rozhovor.

Libanon poznačil Váš život a stal sa Vaším novým domovom. Čo je v Libanone také zvláštne a očarujúce?

Túto otázku si dávam hneď v úvode knihy *Habibi Libanon*. Bez zveličenia musím povedať, že Libanončania – domáci i milióny tých vo svete (8 – 12 miliónov) – svoju krajinu milujú, nikdy nezaprú svoj pôvod a sú až prehnane hrdí na všetko, čo je libanonské. Ale Libanon očaril aj cudzincov, ktorí tam žili alebo žijú. Práve oni odhalili jeho inosť, práve oni mu prisúdili punc najzaujímavejšej a najpozoruhodnejšej krajiny. Libanon je pre mňa mojím druhým domovom, neprestanem o ňom hovoriť s obdivom a láskou. Uchvátili ma pozoruhodné tisícročné pamiatky, bohatá história, prírodné krásy, cédre, ale hlavne ľudia – priateľskí, ústretoví k cudzincom, priami, ktorým súčasná situácia nezaslúžene nadelila mnoho útrap a príkoria.

Venovali ste knihu tejto pre nás exotickkej krajine. O čom je to kniha? Ako ste ju koncipovali?

Počas môjho takmer 30-ročného pobytu v krajine som mala možnosť vidieť skutočný Libanon – ako cudzinka, bežná obyvateľka, manželka a matka, ale hlavne ako dlhoročná dopisovateľka Slovenského rozhlasu v Bratislave. Stretávala som sa s ľuďmi z mnohých oblastí Libanonu, s kresťanmi, moslimami, družmi, Arménmi... spoznávala som ich zvyky, tradície, problémy i radosti, skutočný každodenný život bez príkras a nadsádzky, ale i s mnohými arabskými „bonusmi“ (nedochvilnosť, nerešpektovanie pravi-

Božena Farhatová-Popadičová

Božena Farhatová pochádza z obce Pichne na východe Slovenska. Maturovala na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Snine. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave ukončila aprobáciu slovenský jazyk a literatúra – ruský jazyk a literatúra. Rok učila na SPŠS v Myjave a od roku 1971 pracovala ako hlásateľka Československého rozhlasu v Bratislave. Okrem uvádzania hudobných koncertov, priamych prenosov, literárnych a publicistických relácií sa najviac zaujímala o spravodajské materiály – komentáre a správy, ktorým sa venovala aj vo svojej doktorandskej práci. Absolvovala stáž v Rádiu Varná, niekoľko výmenných stáží na stanici Hviezda v Prahe a v Štúdiu Košice a stáž v Rádiu Nový Sad, kde pracovala aj ako jazyková redaktorka slovenského jazyka.

V roku 1985 odišla za manželom, ktorý vyštudoval medicínu na LF UK v Bratislave, do Libanonu. V roku 2000 obnovila spoluprácu so Slovenským rozhlasom v Bratislave. Ako dopisovateľka prispievala najviac do sobotňajšej relácie Štúdio svet a do iných spravodajských relácií. Jej zvukové príspevky vysielalo aj Rádio Viva, Rádio Lumen a Rádio Slovakia International, v ktorých, okrem iného, informovala slovenských poslucháčov doma i vo svete o živote krajanov v Libanone a o činnosti Asociácie absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Bejrúte pri propagácii Slovenska v tomto regióne. Prispievala aj do TASR-u a sporadicky aj do Pravdy a časopisu Slovenka.

Má dve dcéry a syna. V súčasnosti žije striedavo v Libanone, Anglicku a na Slovensku.

Titulná strana knihy Habibi Libanon

diel cestnej premávky, nemalé mí-nusy vo vzťahu k prírode...). Aj o tom je tých viac ako 60 reportáží. Veľa o knihe napovie aj motto – Iba človek, ktorý si váži tradície a kultúru vlastného národa, môže mať dobrý vzťah ku kultúre a tradíciám iného národa.

V knihe venujete priestor aj našim krajským témam?

Pravdaže, veď som dlhé roky pôsobila vo výbore Asociácie libanonských absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Bejrúte, do ktorej patria aj krajanke. O ich práci som informovala účastníkov troch konferencií Slovákov v zahraničí, ktoré boli v Bratislave a zároveň aj prostredníctvom vysielania Slovenského rozhlasu v Bratislave, TA-

SR-u a iných masmédií. Práve krajanke sa pričínili o obohatenie činnosti tejto organizácie, práve ony svojimi mnohými akciami (3 výstavy o slovenských ľudových tradíciách a remeslách, Večery slovenskej poézie, popoludnia pre najmenších, výsadba stromov v akcii Za zelený Libanon, kurzy pečenia slovenských koláčov pre tunajšie ženy, príprava programu i pohostenia na vianočné večierky...) prispeli k presvedčivej a nenásilnej propagácii Slovenska v tomto regióne. Nezanedbateľná je aj spolupráca s domácimi organizáciami žien a s krajkami v Sýrii, Jordánsku či na Cypre. Libanonské krajanke sa hlásia do veľkej krajskej rodiny vo svete.

Kniha už bola predstavená širšej verejnosti?

Kniha vyšla koncom roka 2020 v Prešove. Poslucháči Slovenského rozhlasu sa o nej dozvedeli z vysielania Nočnej pyramídy a z programu Radio Slovakia Internationale, svojim čitateľom ju predstavili Podvihorlatské noviny a prezentácia knihy sa uskutočnila aj s čitateľmi v Prešove na pozvanie Zväzu Rusínov-Ukrajincov SR. Najlepšiu prezentáciu knihy robia samotní zvedaví čitatelia.

Kde si ju možno zadovážiť?

Knihu *Habibi Libanon* (v preklade do slovenčiny ako miláčik alebo láska) dostať vo väčších kníhkupectvách, v Martinuse, Panta rhei a vo Vydavateľstve Michala Vaska v Prešove.

Na dôvažok, nám chcete povedať ešte niečo, čo sme sa Vás neopýtali?

Snáď iba pár slov o súčasnej situácii v Libanone, ktorá veľmi poznačila krajanové aktivity i bežný život krajanov.

Príspevky v knihe hovoria o Libanone, aký autorka dobre poznala a zažila, aký donedávna bol. Dnes je všetko inak, dnes to už nie je ten Libanon z mojej knihy.

Libanon sa zmieta v politickej, spoločenskej, ale hlavne ekonomickej kríze. A to hovoríme o bývalom Švajčiarsku Blízkeho východu.

Bankový systém sa zrútil, národná mena sa prepadla, ceny potravín sa zvýšili o stovky percent, katastrofálne dôsledky výbuchu v bejrútskom prístave sa odhadujú na 10 až 15 miliárd dolárov, viac ako polovica obyvateľov žije na hranici chudoby. Rozhádaná a neschopná vláda je ľahostajná k problémom ľudí.

Taký je dnešný Libanon.

Ďakujeme veľmi pekne za rozhovor. Slovenský svetový kalendár sa teší na ďalšiu spoluprácu s Vami.

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová,

jarmila.buchova@gmail.com

www.iseia.eu

ISEIA – International Slovak Educational Institution and Association

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

Marec – mesiac knihy ISEIA 2021

Pri príležitosti Marca – mesiaca knihy sme pre slovenské deti z celého sveta pripravili sedem súťažných projektov.

Projekt 1: Knižné bingo

Výstupom bola fotka

– Úlohou detí je vyplniť podľa zadaného hracieho plánu všetky hracie políčka binga slovenskými knihami, ktoré majú deti doma v knižnici.

– Vyplnené bingo je potrebné odfotiť a poslať do súťaže.

Projekt 2: Jazykolamy

Výstup: video

– Koľko zvládneš?

– Povedz čo najrýchlejšie a bez chýb!

– Vytvor video a pošli do súťaže. Najúspešnejší jazykolamovia budú odmenení.

Projekt 3: Divadlo do obývačky

Výstup: VIDEO – záznam divadelného predstavenia

Divadelné spracovanie príbehu, rozprávky alebo básničky.

Bábkové divadlo, animované divadlo, legové divadlo, maňušky, plyšové hračky, tieňové divadlo a pod.

Projekt 4: Slovenčina moja

Najkrajšie alebo najdivnejšie slovenské slová. Výstup plagát.

Ktoré slovo je pre teba najkrajšie?

Ktoré slovo je pre teba najdivnejšie?

Projekt 5: Slovenské rozprávky z celého sveta, III. ročník

Výstup: ilustrácia knihy rozprávok, ktorú napísali slovenské deti z celého sveta

Projekt 6: Moja kniha

Výstup: séria obrázkov, fotiek – komiksový príbeh. K vybranému príbehu alebo rozprávke priprav sériu obrázkov (malba, koláž, fotky...).

Projekt 7: Z rozprávky do rozprávky

Výstup: video alebo fotka

Divadlo Erby pripravilo divadelné dielne vo forme online inštruktáží.

Zapoj sa aj ty. Priprav si kostým a kulisy, nauč sa text a nahraj video.

Do súťaže nám prišlo 201 príspevkov z 12 krajín:

- Anglicko (Bristol, Cambridge, Londýn, Oxford, Warwick),
- Cyprus,
- Francúzsko (Paríž Margarétka),
- Chorvátsko (Josipovec Punitovský, Našice),
- Kanada (Vancouver),
- Kuvajt,
- Luxemburg,
- Maďarsko (Békescsaba, Tótkomlós),
- Nemecko (Mníchov),

Súťažiaci v projekte Marec – mesiac knihy zo slovenského vzdelávacieho centra v Oxforde, Anglicko

---

Vancouver, Kanada – súťaž: Marec – mesiac knihy ISEIA 2021

- Poľsko (Krakov, Jablonce),
- Srbsko (Hložany, Pivnica),
- Slovensko (Bystré, Hrnčiarovce nad Parnou, Kežmarok, Seňa, Terňa, Veľký Slivník)

Projekt 1: KNIŽNÉ BINGO

Do projektu prišlo v termíne 64 súťažných príspevkov. Vyžrebovali sme:

1. Kinga Jedrzejcyk, Krakov, Poľsko,
-

Súťažiaci v projekte Marec – mesiac knihy ISEIA 2021: základná škola Pivnica, Srbsko

2. Anna Paterson, Londýn, Anglicko,
3. Dominik Jendrisek, Luxemburg,
4. Emily Jánošík, Oxford, Anglicko,
5. Hanka, Cyprus,
6. Sofia Fenyvesi, Vancouver, Kanada,
7. Milan Čulibrk, Hložany, Srbsko,
8. Liliana, Palka, Cambridge, Anglicko,
9. Oliver Hačko, Cambridge, Anglicko,
10. Irena Krišková, Hložany, Srbsko,
11. Ondrej Ockovic, Luxemburg,
12. Arielle Cirip, Vancouver, Kanada,
13. Ella a Jakubko Zavadský, Mníchov,
14. Vanesa Uhrínová, Kežmarok, Slovensko,
15. Lilian Tem Fung, Luxemburg.

Projekt 2: JAZYKOLAMY

Do projektu prišlo v termíne 34 súťažných príspevkov. Ocenení:

1. Yulia Colinet, Margarétka Paríž, Francúzsko
-

2. Jakub Lazorík Holíč, Slovensko
3. Bibi, Josipovec Punitovský, Chorvátsko
4. Bernard, Josipovec Punitovský, Chorvátsko
5. Sofie, Cambridge, Anglicko

Projekt 3: DIVADLO DO OBÝVAČKY

Ocenení:

1. cena: slovenská škola Vancouver, Kanada: **Malá rozprávka o repke**
2. cena: Slovenská škola Margarétka, Paríž, Francúzsko: **O tigrovi, ktorý**

prišiel na olovrant

3. cena: Slovenčina v Mníchove, SiM Zvonček: **Tri prasiatka**

ŠPECIÁLNA CENA: pani učiteľka Lucia Húsková, Bristol, Anglicko: **Červená čiapočka**

ŠPECIÁLNA CENA: Rozprávky z adventného kalendára SiM – slovenčina v Mníchove Zvonček: **Rozprávky Zvonček**

KATEGÓRIA SLOVENSKO:

1. cena: Anastázia Novotná, Bystré, Slovensko: **Rozprávka o čistom lese**
2. Táňa Hámorská, Seňa, Slovensko: **Múdra vrana**

Projekt 4: SLOVENČINA MOJA

Do projektu prišlo v termíne 55 súťažných prác.

Ocenení:

1. cena: Klaudia Spiszak, Jablonce, Poľsko
2. Lea Drgová, Josipovec Punitovský, Chorvátsko
3. cena: Angela Strapač, Našice, Chorvátsko
4. cena: Edina Cajbók, Békecsaba, Maďarsko
5. Dominik Gogate, Warwick, Anglicko
6. Diána Farkas, Tótkomlós, Maďarsko
7. Fanni Szilvási, Tótkomlós, Maďarsko
1. cena: Manuela Hmurová, Josipovec Punitovský, Chorvátsko
2. Mark Vida, Našice, Chorvátsko

1. ŠPECIÁLNA CENA: spoločný projekt: Slovenská škola, Pivnica, Srbsko

Projekt 5: SLOVENSKÉ ROZPÁVKY Z CELÉHO SVETA

Projekt vedený slovenskou školou v Užhorode, Vyhodnotenie súťaže – literárneho a výtvarného kola bude v máji.

Vedúci projektu: Ján Pochanič

Výstupom bude kniha, ktorá sa pripravuje do tlače.

ZŠ Našice, Chorvátsko, projekt Marec – mesiac knihy ISEIA 2021

Projekt 6: MOJA KNIHA

Projekt v spolupráci so SiM Zvonček v Mníchove – Rozprávky na týždeň.
Do projektu prišlo v termíne 31 prác súťažných prác.

Ocenení:

1. Lisa Schröder, Mníchov, Nemecko, ilustrácie 8 rozprávok
2. Spoločný projekt: Tri motýle: Gabriela – Marija – Ana – Elena – Ivor,
Našice, Chorvátsko
3. Oliver Jánošík, Oxford, Anglicko
4. Réka Pascirta, Maďarsko
5. Matea Serdarusicova, Josipovec Punitovský, Chorvátsko

Všetky zaslané práce budú opublikované ako ilustrácie v pripravovanej knihe: Kniha Anežka, poradňa pre deti v zahraničí. Naši ilustrátori dostanú knihu poštou.

Projekt 7: Z ROZPÁVKY DO ROZPÁVKY

Projekt vedený divadlom Erbytheater München.

Vedúci projektu: Zuzka a Robo Erby

LINK na online divadelné dielne

VÝHERCA: trieda Včielky, Slovenská škola OXFORD, Anglicko

*Úspešní a šikovní účastníci súťaží Marec – mesiac knihy ISEIA 2021:
Josipovec Punitovský, Chorvátsko*

Jarmila Buchová,

jarmila.buchova@gmail.com

www.iseia.eu

ISEIA – International Slovak Educational Institution and Association

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

Kongres pedagógov ISEIA 2021

Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier ISEIA zorganizovala v mesiaci jún prvý online kongres pedagógov vyučujúcich v slovenských vzdelávacích centrách v zahraničí. Cieľom kongresu bolo stretnutie, prezentácia aktivít a projektov so spolupracujúcimi organizáciami, prezentácia aktivít jednotlivých centier a výmena nápadov, ktoré centrá a aj ISEIA realizujú a plánujú.

Konferencia s názvom *slovenčina a výučba detí vo svete* si zvolila na prvé rokovanie tému:

Ako dosiahnuť efektívne výsledky pri výučbe v heterogénnych skupinách?

Kongres sa konal v dňoch 26. a 27. júna 2021 a bol určený pre pedagógov a asistentov pedagógov v slovenských vzdelávacích centrách a slovenských školách vo svete.

I. časť: PREZENTÁCIA SPOLUPRÁCE

Prezentácia spolupráce ISEIA a organizácií na Slovensku

II. časť: Prezentácie centier

Prezentácie centier

Prezentácie projektov

III. časť: Odborné prednášky

SAS, Univerzita Komenského

IV. časť: Workshopy

LINKY NA PREZENTÁCIE NA WEB stránky: <https://www.iseia.eu/konferencie>

---

1 – Otvorenie kongresu predsedníčkou ISEIA: Jarmila Buchová

2 – Predstavenie ISEIA - história, ciele a plány ISEIA: Ingrid Sivcova-Kuzma

4 – Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí: predseda ÚSZZ Milan Pilip

5 – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu: štátna tajomníčka Svetlana Síthová

6 – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu: Martina Malíková, riaditeľka odboru medzinárodnej spolupráce

7 – Štátny pedagogický ústav – Janka Píšová, vedúca Sekcie didaktiky vzdelávacích oblastí, Oddelenie pre jazykové a literárne vzdelávanie, Peter Dráľ, Predseda odbornej komisie pre vzdelávanie detí, pre ktoré je vyučovací jazyk školy cudzím/druhým jazykom,

8 – Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – Zuzana Kováčová-Švecová – Barbara Basarabová, Pedagogická fakulta

9 – SAS Univerzita Komenského – Janka Pekarovičová, Studia Academica Slovaca,

10 – Deti nepočkajú – Daniela Čorbová – SKAV SR – Stála konferencia aktérov vo vzdelávaní a Deti nepočkajú, Aktéri 12+

11 – Slovenský svetový kalendár – Katarína Mosnáková-Baglašová, redaktorka, Slovenský svetový kalendár, Srbsko a Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Univerzita Mateja Bela, Slovensko

12 – ISEIA webová stránka Jarmila Buchová, predseda ISEIA

13 – Centrá V USA Ingrid Sivcová-Kuzma, koordinátorka centier v USA

14 – Centrá v Austrálii Marta Kapusta, koordinátorka slovenských vzdelávacích centier v Austrálii a na Novom Zélande

15 – Edmonton, Kanada – Nina Paulovičová, Slovak Heritage School

16 – Taliansko, Jela Harabin a Zuzana Pengue, Grafomotorický zošit pre deti vo veku 5-6 rokov, Asociáciu TATRA, Taliansko

17 – Bristol, Anglicko – Eva Danková, Czech&Slovak Community and School Bristol CIC

18 – Warwick, Anglicko – Karin Kostialová, Slovak School Warwick

19 – Birmingham, Anglicko – Dagmara Smalley, Slovenská škola Birmingham,

20 – Cambridge, Anglicko – Zuzana Franková, Slovak School Cambridge

- 21 – Paríž, Francúzsko – Dana Guillemain D’Echon, Petit Slavik
- 22 – Paríž, Francúzsko – Zuzana Fodorová, slovenské vzdelávacie centrum Margarétka
- 23 – Taunton, Anglicko – Dagmar Ďurečková, Klobúčik
- 25 – Frankfurt, Nemecko – Katerina Spiess-Velčovská, Slovenská škola Rein-Main, Nemecko, Projekt: Sprievodca viacjazyčnou výchovou
- 26 – Vydavateľstvo Class – Lenka Šingovská
- 27 – Projekt KNIHA – Ján Pochanič, Užhohrod, Ukrajina
- 28 – Učíme (sa) slovenčinu – Lenka Ježó Garan Garančovská
- 29 – Infra Slovakia
- 30 – ŠVAJČIARSKO – Petra Ondrčková, Slovenské vzdelávacie centrum v Zürichu
- Pripravili sme workshopy pre učiteľov zamerané na rôzne oblasti zlepšenia vyučovania v triedach v rámci heterogénnych skupín:
- W1. Využitie sketchnotingu vo vyučovaní v heterogénnych skupinách
Lektorka: Zdenka Tomaidesová, ZiziTom, Praha, Česko – s minikurzom sketchnotingu aj na tablete
- W2 Využitie divadelných metód vo vyučovaní slovenčiny v heterogénnych skupinách
Lektorka: Monika NECPÁLOVÁ, Thalia Teatro, Srbsko
- W3 Využitie stolových hier Hláskovo vo vyučovaní slovenčiny v heterogénnych skupinách
Lektorka: Zuzana Kováčová-Švecová, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
- W4 Využitie folklóru a tanca vo vyučovaní slovenčiny v heterogénnych skupinách
Lektorka: Zuzana Drugová, Metodické centrum. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
- W5 Využitie výtvarnej výchovy vo vyučovaní slovenčiny v heterogénnych skupinách
Lektorka: Lucia HÚSKOVÁ, Bristol, Anglicko
- W6 Práca s piesňami a riekankami vo vyučovaní slovenčiny v heterogénnych skupinách
Lektorky: Alena KOTLAN, USA – Jarmila ROSER, DESK Rakúsko, – Jarmila BUCHOVÁ, Zvonček Nemecko
- W 7 Project KIKUS online – teaching platform
Lektorka: Christina van der Riet (Germany, South Afrika), prezentácia v anglickom jazyku
- LINKY NA PREZENTÁCIE NA WEBE: <https://www.iseia.eu/konferencie>
-

Konferencia slovenských víkendových vzdelávacích centier v Severnej Amerike 2021

Koordinátorka slovenských vzdelávacích centier v USA Ingrid Sivcova-Kuzma zorganizovala v spolupráci s Renátou Kamenárovou a Jarmilou Buchovou online Konferenciu slovenských víkendových škôl v Severnej Amerike – USA a Kanade.

časť: Pozdravné príhovory

časť: Prezentácia centier

Odborné prednášky

Prezentácie hostí a prezentácie jednotlivých centier nájdete na našej webovej stránke:

<https://www.iseia.eu/konferencie>

Zoznam prezentácií:

1 Otvorenie Ingrid Sivcová-Kuzma, ISEIA koordinátorka pre USA

2 Veľvyslanectvo Kanada; Vít Koziak – veľvyslanec Slovenskej republiky v Kanade

3 Veľvyslanectvo USA: Terézia Filipejová, PhD. – Veľvyslanectvo SR vo Washingtone D.C.

4 Konzulát NY USA: Matej Saloň – Generálny konzulát SR v New Yorku

5 Stála misia pri OSN: Andrea Mlynárová, PhD. – Stála misia SR pri OSN v New Yorku

6 Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí: PhDr. Soňa Hanzlovičová – Ministerstvo vnútra SR

7 SAS Univerzita Komenského: doc. Jana Pekarovičová, PhD. – SAS

8 Univerzita Mateja Bela: prof. PhDr. Soňa Kariková, PhD. – Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

9 Ministerstvo vnútra:

10 Štátny pedagogický ústav: Janka Píšová, PhD. – Štátny pedagogický ústav

11 ISEIA Jarmila Buchová, PhD. – International Slovak Educational Institution and Association (ISEIA)

12 Univerzita Michigan USA: Zuzana Tomáš, PhD. – Eastern Michigan University

1 Koordinácia centier USA: Ingrid Sivcova-Kuzma, ISEIA koordinátor USA

2 Boston USA Slovenská víkendová škola M. R. Štefánika / M.R. Stefanik's Slovak School of Boston, Massachusetts, USA – Mgr. Petra Ščešňáková

---

3 Severná Karolína USA Česká a slovenská škola v Severnej Karolíne / Czech and Slovak Schools of Durham & Charlotte, North Carolina, USA – Mgr. Lenka Lamb a Mgr. Mirka Budlong

4 New Jersey, USA Akadémia Lipka / Lipka Academy of Linden, Trenton and Clifton New Jersey, USA – Mgr. Marianna Fečová

5 Chicago, USA Slovenská akadémia / Slovak Academy of Chicago, Illinois, USA – Mgr. Zuzana Fidriková

6 Astoria, NY USA České a slovenské jazykové centrum BCBSA / Czech and Slovak language center by BCBSA, Astoria, New York, USA – Mgr. Monika Kovalčík

7 Pittsburgh, USA Česká a slovenská škola v Pittsburgu / Czech and Slovak School of Pittsburgh, Pennsylvania, USA – Mgr. Jitka Benediková

8 Twin Cities USA Česká a slovenská škola v Twin Cities / Czech and Slovak School of Twin Cities, Minnesota, USA – Mgr. Barbora Carlson

9 Atlanta, USA Česká a slovenská škola v Atlante / Czech and Slovak School of Atlanta, Georgia, USA – Mgr. Slavomíra Helfrich

10 Calgary Kanada: Slovenská škola v Calgary / Slovak School in Calgary, Alberta, Canada – Dr. Eva Hadzima, DVM, MVD

11 Mississauga Kanada: Slovenská škola v Mississauga / Slovak School of Mississauga, Ontario, Canada – Mgr. Daniela Kramariková

12 Montreal a Edmonton Kanada: Slovenská škola v Montreale / Slovak School of Montreal, Quebec, Canada – Ing. arch. Jozef Pozdech a Nina Paulovičová, PhD

Súčasťou konferencie boli aj odborné prednášky:

Slovenčina ako druhý jazyk a jej výučba vo víkendových centrách – Renáta Kamenárová, PhD.

Výučba folklóru vo víkendových centrách – Ing. Estera Mlch a RNDr. Alena Kotlan

Seal of Biliteracy – Jitka Šebek, M.A.

Záverečné pozvania k spolupráci – Renáta Kamenárová, PhD. a Eva Španová, PhD.

Metodické školenie a stretnutie zástupcov slovenských víkendových centier v Austrálii a na Novom Zélande

V dňoch 24. – 26. 9. 2021 sa uskutočnilo prvé online metodické školenie pre učiteľov slovenčiny v Austrálii a na Novom Zélande.

Školenie organizačne zabezpečovala pani Marta Kapusta, koordinátorka ISEIA pre Austráliu a Nový Zéland, ktorá pôsobí vo vzdelávacom centre: Slovenská detská beseda / Slovak Little School, Melbourne, Australia.

Po otvorení školenia sa ako prvý prihovoril veľvyslanec Slovenskej republiky Tomáš Ferko.

Školenie organizovala ISEIA v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Metodicky a odborne metodické školenie viedli lektori z Univerzity Mateja Bela, zo Studia Academica Slovaca. Školenie finančne podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Napriek korone máme za sebou vydatený rok, plný stretnutí, medzinárodných akcií a súťaží.

Ďakujeme všetkým učiteľom a organizátorom vyučovania slovenského jazyka po celom svete za ich celoročné aktivity pre deti a dospelých. Ďakujeme aj rodičom a deťom, že pravidelne navštevujú naše centrá a zapájajú sa do aktivít a súťaží centier a ISEIA. Všetkých nás poháňa spoločný záujem o rodnú reč a Slovensko.

Zoznam vzdelávacích centier vo svete, spolu s kontaktnými údajmi, nájdete na našej webovej stránke: <https://www.iseia.eu/zoznam-centier>

V prípade záujmu o vzdelávanie detí a dospelých v slovenčine v zahraničí navštívte nás na našich webových stránkach www.iseia.eu a na našej Facebookovej stránke: [Slovenčina vo svete](#).

Tešíme sa na ďalšie stretnutia.

Slováci v Maďarsku

Michal Žilinský

Slováci v Sarvaši – 300 rokov – Pamätnejšie príhody dnešného Sarvaša od roku 1722 až do roku 1822

Keď Turek zaujal tieto kraje, miestni zemepáni utiekli odtiaľto, presťahujúc sa do bezpečnejších okolí. Tak sa zdá, že po uzavretí satmárskeho mieru aj tunajšie panstvá zaujala kráľovská komora. To vyplýva aj odtiaľ, že mnohí z potomkov niekdajších zemepánov, napríklad Štefan Péchi a Alex. Guthi zadali protest proti tomu, že kráľovská komora ich dedičné panstvá zaujala. Vláda ale na podobné protesty nedala vôbec nič. Radovala sa, jestli mohla čím viac zeme do svojej moci uviesť a ňou potom obdarovať takých, ktorí jej vernými boli zostali.

Medzitým mýlil by sa ten, kto by sa domnieval, že vtedy inak táto pozeňnaná kananejská zem mala nejakú cenu. Nikto tu vtedy neoral a nesial. Na 10-20 míľ vzdialenosti človek nič iného nevidel len vysokú, hustú trávu, široko-dáľeko sa rozprestierajúce močariny a tu i tam pozostatky a zrúcaniny niekdajších dedín.

Tak sa stalo, že keď roku 1719 c. kr. potravný komisár a komorský radca Ján Juraj Harruckern sa o to uchádzal u kráľa Karia III., aby jeho vernosť a zásluhy odmenil alebo budínskym mlynom a záhradkou pri ňom, v susedstve budínskych kúpeľov ležiacimi, alebo jestliže by sa to stať nemohlo, tak potom statkami, ktoré v stolici békéšskej c. kr. komora zaujala, vtedy kráľ prisúdil mu nie mlyn, ale békéšske statky¹, ku ktorým nato i niektoré

¹ Podľa darovacej listiny roku 1723 vydanéj a roku 1736 obnovenéj dostal Harruckern tieto statky a panstvá: Dulu, Fövényes, Ölvöd, Ápáti, Sz. Benedek, Remeteház, Béregyház, Alabian, Gyürkehely, Békés, Berény, Endröd, Gyur, Kamut, Dánfok, Csatár, Tögye, Nyárszeg, Szentes, Sz. Fabian, Ecser, Veresegyház, Donát, Sz. László, Töke, Héked, časť Derekegyházu, Bökény, Szeghalom, Fás, Balkány, Tördu, Kis Környe, Csabu, Nagy a Kis Podaný, Földvár, Borosgyán, Gerendás, Kígyos, Eperjes, Kerekegyház, Szabadku, Gyarmat, Pázmán, Ösvény, Bucsu, Kis a Nagy Harang, Gerlu, Mezömegyer,

z čongrádskej a zarandskej stolice pridali. Tak sa stal Sarvaš majetkom Harruckerna.

Tento výtečný zemepán, aby statky svoje zvelebil, všemožne sa usiloval nové dediny založiť. Rozoslal nato na vedomie a oznam obyvateľom Horného Uhorska, sľubujúc rozličné výhody tým, ktorí by sa na rozsiahlom jeho panstve usadiť chceli. Následkom toho, mnoho evanjelických rodín hlásilo sa u jeho úradníctva, čiastočne zo susednej Čaby, čiastočne z horných oblastí. Prosba ich bola obsiahnutá v týchto bodoch:

1. Aby podľa presvedčenia svojho mohli slúžiť Pánu Bohu a aby im zabezpečená bola sloboda viery a náboženstva.
2. Aby za istý čas oslobodení boli od urbára a iných daní a platení.
3. Aby sa presne vyložilo v zmluve, koľko budú platiť ročne a koľko robiť panstvu po uplynutí toho času.
4. Aby im dovolené bolo postaviť pre obecné potreby suchý mlyn a aby im zabezpečené bolo slobodné používanie krčiem, jatiek, rybárstva.
5. Aby im z panských lesov vykázané bolo potrebné drevo na stavanie chrámov a domov.

Tieto body boli všetky odobrené prostredníctvom zemepána s tou podmienkou, že sa každý tretí rok majú obnoviť, včítane sľúbená sloboda vyznania a náboženstva; oslobodení boli na dva roky od veškerej služby a pláce: bolo im dovolené, aby postavili suchý mlyn; prisľúbené, že sa im krčmy, jatky a právo na rybolov za lacnú plácu budú dávať ročne do prenájmu; uistení boli, že nielen na tento čas, ale aj do budúcnosti drevo na stavby z panských lesov dostávať budú, jestli budú o to požadovať. Zmluvu túto v mene zemského panstva podpísal a potvrdil pánsky hlavný úradník Ján Šporer roku 1722, dňa 23. júla.

Následkom tohto otcovia naši ihneď pustili sa stavať. Niektoré dávne zrúcaniny opravili na bývanie, iní si vystavali príbytky celkom nové, ktoré prikryli vo väčšine prípadov trstinou alebo slamou. Hlavnou stavbou bol Boží chrám, ktorý zo surových tehál vybudovali spoločne neďaleko Kereša, ktorý však tak slabo vybudovaný bôl, že už po uplynutí siedmich rokov museli postaviť nový.

Obyvateľstvo sa množilo z roka na rok. Prišli mnohí z abaujárskej (abovskej), zvolenskej, peštianskej stolice, najviac ale z Gemera, ktorých potom

---

Sz. Miklós, Kis a Nagy Décs, Loboz, Csorvás, Ladány, Mehés, Kis Károly, Gyomu, Ege, Nagy Telek, Vésztő, Mágor, Tarcu, Edeles, Németi (Nemes Kereki), Bélmegyer, Félhalom, Pohalom, Szénás, Nagy a Kis Csako, Királtság, Kondoros, Murony, Sopron, Halásztelek, Simu, Szimasziget, Orosház, Székudvar, Peszcszer, Gyires, Sz. Király, Sz. Márton, Sz. Tamás, Pely a Elek.

Záber zo Sarvaša v súčasnosti

ostatní prezývali „tušiaci“, pretože namiesto „ňôž“ hovorili „tuš“. Pretože sa títo skoro všetci, ako príbuzní a známi, usadili na jednom mieste, odtiaľ sa až podnes tá čiastka mesta menuje „čiasťou tušakov“.

Výhody, ktoré Harruckern dal tým, ktorí sa usadili na jeho panstve, taký účinok mali na obyvateľov iných stolíc, že všetci túžili za tým, aby sa tu usadiť mohli, a mnohí, jestliže ich zemepáni nechceli pustiť, ušli a presťahovali sa bez povolenia svojich starých pánov do týchto krajov. Tak urobili menovite poddaní Podmanických v Asóde, ktorých potom Harruckern, keď ho zato Podmanickovci dali na súd, prinútený bol im* ich čiastočne vrátiť a čiastočne za tých, čo uňho zostali, istú čiastku zaplatiť. Príklad Podmanickovcov nasledovali aj iní zemepáni, menovite barón Pavel Balaša a Pavel Močári, novohradskí majitelia roku 1747. Tá čiastka mesta, na ktorej sa Asodania osadili, až podnes menuje sa asodská.

Ľud, ktorý síce zo všetkých strán vlasti našej pochádzal, napospol bol náboženstva evanjelického. Hneď ako sa tu usadil, vytvoril aj cirkevný zbor. Prvým richtárom obce bol Ján Kudela, prvým kňazom Ondrej Hrdina, učiteľom Daniel Deutschenskmiéd, notárom Samuel Fábri.

Obec roku 1723 dostala povolenie používať vlastnú pečať. Na pečati bol znázornený bežiaci jeleň s týmto nápisom: „Sigillum oppidi Szarvas“. Ľud bol pobožný, usilovný, mravný, vďaka čomu získal nielen lásku a priazeň u pan-

stva, ale i rozmáhal sa tak na počte dúš, ako aj na dobrobyte. Zaoberal sa hlavne obrábaním zeme a pasením statku. Mohol akiste každý držať tolko statku, koľko sám chcel. V lete mal dostatočnú pastvu na rozsiahlych pastvinách, o ktorých nikto nevedel presne povedať, ako ďaleko siahajú jedny alebo druhé medze. Chotáre sa merali a určovali len tak povediac naslepo, podľa toho, ako pastieri susedných dedín rozprávali, že čo vedia o chotároch. Odtiaľ potom neskoršie začali sa súdy a pravoty. Mnohé nepríjemnosti mali Sarvašania ohľadom na svoj chotár, menovite na Káku, Halásztelek a Szentandrás, hlavne s Rudňanskovcami, Žigrajovcami a Kallaiovcami, nadovšetko ale s Túranmi v záujme polí ležiacich za Kerešom. Jestliže Sarvašan prešiel Kereš, aby tam pásol statok, Túrania sa oborili naňho a zahnali aj pastiera aj statok. Odtiaľ potom započali mnohé trenice a bitky. Pozoruhodná z tohto hľadiska je jedna listina z roku 1737. Išlo o toto: ako ďaleko za Kereš siahla sarvašský chotár? A ktoré pustatiny patria do tohto chotára? Podľa svedectva štyroch svedkov, a to Ďordša Szúcsa (75-ročného), Martina Konczyho (60-ročného), Michala Sullyeho (75-ročného) a Ladislava Rádayho (59-ročného), obyvateľov öcsödských, sarvašský chotár od pustatiny bánrevskej za Kerešom oddeľuje Lajtsok. Odtiaľ ide chotár na Cibakállás, odtiaľ na halom Korhan menovaný. Tento halom oddeľuje sarvašské a bánrevské zeme od

Atraktívny výzor Sarvaša v súčasnosti

---

túrskejších szentandrášskych zemí. Ondrej Súcs tvrdil to, že od ujka počul, že keď bol chlapec, ukázali mu na Korhan ako na chotár a povedali takto: „pozri a pamätaj si, chlapče, že tu zrúcali Szentandrášania naše ovčince preto, lebo tú zem, ktorá od Korhana na Szentandráš ide, pokladali za svoju“. Na túrskej strane kišdečskú pustatinu oddeluje zátoka, ktorá sa Kúji menuje. Ako tvrdil svedok Réday, ktorý sa bol narodil v dedine Halásztelek, Túrania počas tureckých čias až po samú zátoku Kúji pasávali svoje statky. Spomínali ešte aj akýsi potôčik, Károly menovaný, ktorý je vraj chotárom dečskej pustatiny. Pretože všetko toto stálo len na neistých základoch, súd trval dlho, až sa naposledy skončil tým, že polovica bárevskej pustatiny bola pridelená Sarvašanom a druhá polovica Túranom.

Sarvašania boli vždy v dobrom, priateľskom pomere ku svojim zemepánom. Kontrakt, ktorý boli s nimi podpísali, keď sa tu usadili, po troch rokoch bol občas obnovený. Aby sa tak ani jednej, ani druhej stránke neurobila krivda, z času na čas prevedený bol nový podpis. Tak sa to stalo menovite roku 1767. Pri tejto príležitosti mestský úrad týkajúce sa zemského panstva dal nasledovnú odpoveď:

Slovenský evanjelický kostol v Sarvaši

1. Na Sarvaši až podnes nebolo ani slovo o urbári, pretože sa Sarvašania podľa kontraktu, podpísanom so zemským panstvom, sem usadili.

2. Kontrakt obidvoma stránkami podpísaný po uplynutí troch rokov z času na čas bol obnovený, bez toho aby sa v ňom čo aj len zmienka o urbári urobila.

3. Podľa kontraktu tohto Sarvašania sú povinní, okrem hotových peňazí, ktoré platia, ročne trikrát alebo štyrikrát slúžiť peši alebo na koňoch, asíce týždenne 12-15 kočmi a 20 pešími ľuďmi prispieť zvlášť vtedy, jestliže panstvo niečo buduje.

4. Sarvašania uznávajú, že presne nevedia, ako ďaleko siaha vlastne sarvašský chotár; statky sa im pasú na prenajatých pustatinách na Káke a Halászteleku; aj oráčiny ich ležia na

prenajatej pustatine a časom dobrú úrodu donášajú; vinice majú čiastočne na Káke, čiastočne na Halászteleku, v ktorých sa ale neurodí viac ako 200 okovov vína, i to je také nekvalitné, že sa cez zimu ťažko dá udržať. Sťažujú sa pripomínajú, že nemajú maras na trstinu, takže to, čo na pokrývanie domu a na oheň potrebujú, musia draho kupovať v susednej hevešskej stolici. Seno majú len vtedy, jestliže časť zeme nechajú na úhor. Majú v prenájme dva suché mlyny, na potreby obce sejú ročne len asi šesťdesiat kilov ovsu a dorábajú asi dvesto vozov sena. Toto seno sa ale napospol upotrebí pre „urodzené vojsko“. S fúrou nezvykli zarábať; chudobný však, jestli sa chce opatriť, musí sa ustávať do ďalekej Báčky alebo až po Debrecín.

Tešedíkove múzeum

5. Vlastné porty nemajú, domy ich sú postavené na vyárendovanej zemi. Každý podľa potreby pôdu alebo orie, alebo na pašu a kosenie necháva. Ani najbohatší nemá viacej pôdy ako desať retazí, rátajúc reťaz tak, že sa do nej zaseje osem prešporských meríc.

6. Doteraz nebolo potrebné, aby sa rôzne roboty na jednotlivých podeli, lebo v zmysle kontraktu na Sarvaši špeciálnych robôt niet, a obecnú prácu vykonávajú obyvatelia po poriadku.

7. Deviatok alebo takzvanú „nonu“ niekedy peniazmi odplácajú, niekedy však odrábajú.

8. Prázdne porty sa na Sarvaši nenachádzajú.

9. Naposledy poznamenávam to, že Sarvašania sú takzvaní taxalisti a následkom toho oni sa môžu odtiaľ slobodne presťahovať kedykoľvek a kamkoľvek sa im páči.

Preto si myslím, že tieto body sú dostatočné, aby nám vyobrazili stav a položenie vtedajšieho Sarvaša. Jasne vyplýva z nich to, že tu ľud nielenže urbárom nebol zaťažovaný, ale preto, že krčmy, mlyny, jatky, rybolov a poľovníctvo za lacný peniaz dostával do prenájmu, istotne mal tu takú slobodu,

akú sotva malo ktorékoľvek iné mesto v našej vlasti. Kto len usilovný bol, ten tu mohol ľahko prísť k dobrobytu. Zem bola lacná, život ľahký.

Keby sme to nečítali v starodávných listinách, skoro by sa nám ani nechcelo veriť, že napríklad roku 1768 Sarvašania za rozsiahlu kišdečskú pustatinu platili len 465 zlatých, za nagydečskú 300 zl., za nagykondorošskú 600 zl., za čejtskú 300 zl. ročítú árendu. Neskoršie, r. 1783 platili už za Kondoroš a Čáko ročne 4500 zl. a roku 1791 za tie isté pustatiny (14.644 jutra, jutro po 1200 štvorcových siah počítajúc) 8.433 zl., a tak za jutro 35 korún. Panstvo pri tejto árende jedine to položilo za výnimku, že zem túto orať nie je dovolené a že sa na nej taký statok, ktorý by ju ryl, menovite svine držať nesmú, lebo inak narobenú škodu Sarvašania budú povinní znášať.

Roku 1775 rodina Harruckernova vymrela v mužskom pohlaví a tak teda celé panstvo Harruckernovské prešlo na pohlavie ženské.²

Sprvu viedol správu nad celým rozsiahlym panstvom jeden spoločný direktor; ale keď roku 1798 dedičia celé pánsvo na päť častí medzi sebou rozdelili, piata čiastka alebo takzvaná sarvašská „ráta“, ku ktorej okrem Sarvaša pripadali aj Gyoma, Endröd, Öcsöd, ďalej potom pustatiny Senáš, Kondoroš, Čáka a Čejt patrili dcéram grófa Stockhammera, menovite manželkám baróna Šroffla a baróna Bolza.³

Prefektom tejto ráty stal sa Michal Vidovič, ktorý ju spravoval až do roku 1814, lebo v tomto roku sa panstvo znovu podelilo, takže každý nový zemský pán Bolza, Batthyáni, Mitrovský, Eszterházi začal držať osobitných úradníkov.

---

² Ján Juraj Harruckern umrel roku 1742. Dietky jeho boli: Johana, manželka baróna – Jozefa Werdenberga; Františka, vydaná barónka Pechmanka; Cecília, manželka baróna Jozefa Wenkheima a František, ktorý roku 1775 zomrel. Tento zas zanechal dve dcéry, asiže: Máriu Annu, manželku grófa Jozefa Stockhammera a Jozefu, manželku grófa Antona Károliho. Po Márii Anne zdedili Sarvaš Bolzovci, Šrofflovci, Esterházovci a Mitrovskovci.

³ Barón Peter Bolza, manžel staršej dcéry grófa Stockhammera, cisárskeho generála. Roku 1792 bolo mu udelené právo uhorského mešťanstva, aby roku 1808 stal sa grófom. Mal syna Jozefa (manželka tohto bola grófká Anna Batthani), tento zas mal tieto dietky: Jozefu, Antona, Štefana, Petra, Máriu Annu (manželku Karia Temčániho, ešte aj doteraz živých a pre ich dobrosrdečnosť všeobecne ctených. Tetka týchto bola Antónia Bolza, manželka grófa Štefana Batthaniho, ktorá zanechala dietky: Štefana, Ladislava a Antóniu. Druhá dcéra Stockhammerova, Terézia, bola manželkou baróna Šroffla. Mala syna Františka, tento zas zanechal dve dcéry: Antóniu a Jozefu, manželku grófa Michala Eszterháziho.

Pomník slovenským predkom odhalený v Sarvaši 23. júla 2002 pri príležitosti pripomínania si 180. výročia príchodu Slovákov

Títo úradníci, ktorí predtým napospol v Dule bývali, pretože plnou mocou spravovali zverené im rozsiahle pánstva, podobali sa malým králikom. Čo chceli, to sa stalo. Ak nastala voľba richtára, postavili toho, koho oni chceli. Odtiaľ potom prirodzene nasledovalo aj to, že ak sa chcel niekto stať richtárom alebo prísazným, predovšetkým hľadal si získať priazeň a lásku panského prefekta, často aj krivou cestou. Lebo prefekt určil povinnosti a práva richtárov, richtár bol zodpovedný aj za takzvaného *törvénybírova* a za takzvaných *polgárov*, ba dokonca i za nočných strážcov. Notár vlastne nezávisel od richtára, ale ako vzdelanejšia osobnosť, takpovediac on bol prostredníkom medzi richtármi a pánstvom.

Táto, tak usporiadaná mestská vrchnosť, bola volená len na jeden rok a mala stravu alebo kost v obecnom dome⁴. Mestská vrchnosť dbala na poria-

⁴ Obyčaj, že vrchnosť v obecnom dome dostávala chovu, zadržala sa až do roku 1836. Zaujímavé je v obecných počtách nahliadnuť na trovy na papier, atrament, víno, pálenie, mäso vydané. Bol taký rok, že v ňom slávny úrad strovil 15 okovov pálena, 160 okovov vína, 15 centov soli, 19 centov mäsa, sem nepočítajúc tie ošipané, barany atď., ktoré sa ročne pre slávny úrad na mestskom dvore chovali.

dok a bezpečnosť jednotlivých obyvateľov. Odrazu jej povinnosti tak sa namnožili, že nastala potreba viac osôb zvoliť do mestskej rady. Napríklad roku 1748, namiesto dovtedajších 12 prisázných, zvolení boli 24 z nariadenia panského prefekta Jána Francina. Títo už neskladali prísahu ako doposiaľ, pred kňazom v chráme, ale pred prefektom v obecnom dome. Pamätný je v tejto prísaha ten bod, v ktorom sa vrchnosť zaväzuje k tomu, že vo dne i v noci chce bdieť nad tým, aby sa kráľovské, stoličné a zemepanské nariadenia svedomite plnili, aby sa porcie riadne platili, ďalej že bude c. kr. vojsko ctiť a vážiť, že ho všetkým potrebným zaopatrí, rebelantov že ale odovzdá do rúk vyšších vrchností atď.

Tak sa zdá, že táto prísaha bola zavedená následkom rebélie, ktorá roku 1735 vypukla v susednom Szentandráši a ktorá pod názvom *Perovo povstanie* je známa. Povstanie toto skrslo sa pod tou pokrievkou, že povstalci chcú vydobýť vlasti dávnu slobodu občiansku a náboženskú, a ono rozšírilo sa rýchlo po celej Békéšskej stolici. Szentandrášania pod vedením svojho richtára Michala Vértessiho chopili sa zbraní a spojac sa s Túranmi, tiahli na Sarvaš. Na ceste olúpili všetkých, ktorí šli práve vtedy do Túra na jarmok. To bola bezpochyby príčina toho, že sa Sarvašania k nim nepripojili. Títo rebelanti vyrabovali Čabu, začali dobýjať i dulanskú pevnosť, odtiaľ potom do Aradskej stolice tiahli, tam pri Erdôhedi pomocou Kúnov a Jazygov na hlavu porazení boli. Tých, ktorých chytili, hrozné pokuty čakali. Pohlavári boli na kolešách lámaní, draní, rozštvrení a ich rozštvrené telá boli na šibenice повеšané pri Arade, Veľkom Varadíne, Šarkade a Szentandráši. Tieto pokuty nezostali bez účinku aj na Sarvašanov. Opatrnosť a obozretnosť mestskej vrchosti spôsobilo to, že sa k tejto rebélii ani jeden jediný Sarvašan nepridal, za čo Sarvašania i verejným chválopísmom poctení boli od jeho c. kr. milosti. Následkom toho bol vydaný prostredníctvom mestskej rady ostrejší rozkaz čo sa týka stránky tulákov a podozrivých ľudí. Nariadené bolo, že jestliže niekto by spozoroval človeka cudzieho, podozrivého, aby ho ihneď lapil a odovzdal stoličnej vrchnosti. V súvislosti s týmto nariadením bolo roku 1738 ustanovené i toto: aby sa o deviatej hodine večer zvonilo a po deviatej aby sa nikto po uliciach túlať nesmel. Koho stráž po deviatej hodine našla na ulici, toho ihneď odprevadila do žalára, a taký človek mohol byť istý, že ráno 15 palíc dostane.

Avšak nielen vrchnosť svetská, ale i duchovná bdela všemožným spôsobom nad mravosťou ľudu. Medzi spismi známeho kňaza Mateja Markoviča zaujímavá je najmä ním vypracovaná správa alebo poriadok cirkevný, ktorá sa každý rok dvakrát v chráme Božom ľuďom čítala a vykladala. Obsahuje

---

Pomník Samuelovi Tešedíkovi

ona deväť bodov, v ktorých Markovič síce s vlúdnosťou, ale zároveň aj s otcovskou prísnosťou dáva ľudu na vedomie o tom, ako sa má chovať pri verejných službách Božích, taktiež doma i v spoločnosti, napríklad na svadbách a krstínách; ďalej kritizuje a karhá niektoré bludy, hriechy, zlé obyčaje a predsudky, ktoré za jeho času na Sarvaši panovali, predkladá povinnosti úradných osôb, jednotlivých údov cirkvi, nadovšetko ale rodičov, aby sa snažili dietyky svoje v bázni Božej vychovávať.

Nebude snáď od vecí, jestliže tu v krátkosti pripomeniem obzvlášť prísne a ostré nariadenie pre stránku čelade. Tieto nariadenia sú zretedným dôkazom toho, aký veľký bol rozdiel medzi osudom čelade za starodávna v predchádzajúcom storočí a dnes.

Plat čelade určovala vtedy až do najmenších podrobností vrchnosť. Nikto nesmel pod prísnu pokutu ani viac dať, a ani vziať. A tak to bolo až do počiatku tohto storočia.

Starý bíreš mal plat 34 zlatých v zmenkách, menší bíreš – 26, od tohto slabší mládenec – 1\$, a napokon 12-13 ročný chlapec – 10 zl. Jestliže si niekto vyjednal odev alebo niečo tomuto podobné, to sa do vyššie spomenutej sumy započítalo. Sluha, ktorý slúžil pri štyroch alebo viacerých koňoch, mal plat 30 zl., obyčajný sluha-20; slúžka, jestliže variť a piecť vedela – 18, taká, ktorá nič iného nevedela, len chlieb upiecť – 14, malá slúžka – 10 zl. Taký guláš (pastier rožného statku), ktorý z potoka napájal statok, dostával od každého kusa statku tri turáky a od každých troch kusov chlieb a miesto bagančí alebo bačkôr – jednu kravskú kožu. Plat kraviarov bol za každou kravou dva päťáky alebo jeden päťák a namiesto druhého päťáka chova. Teliar dostával za kusom jeden päťák. Každý pastier bol ale povinný na svoju trovu držať bojtára. Juhás (pastier oviec), ktorý zároveň i ovce dojil, mal plat 6 zl., 6 viech pšenice, jedny baganče, chovu a od každých desiatich kusov – chlieb, od každých dvadsiatich kusov – funt soli. Pastier škopov dostával od

každého kusa groš, a od každých päť kusov – chlieb. Hlavný pastier ošípaných (számadó kondás) mal 20 zl., 6 párov bačkôr, týždenne dva chleby a funt slaniny. Obyčajný dedinský kondás od každého kusa – groš, chovu a tri páry bačkôr.

Čo sa týka tých, čo pracovali na poli, kosce dostával na deň 8 grošov bez chovy, s chovou ale mariáš; hrabáč alebo hrabáčka bez chovy – 4 groše, s chovou 3. Tí čo petrence alebo kopy skladali, rovnaký plat mali ako aj kosci. Kopáči vo vinici dostávali denne po groši, viazari – 1 mariáš, oberači – 2 groše, a tí, čo vinicu pleli – 3 groše, všetko bez chovy.

Vrchnosť okrem toho, že plat takýmto spôsobom určila, rozhodla i to, že každý sa má zjednať na nový rok, že každý cezpoľný má preukázať svedectvo o tom, kde slúžil predtým a ako sa tam správal. Rozkaz vydaný bol aj v takom zmysle, aby tuláka, ktorý nemá svedectvo, nezjednal nikto a jestli by niekto spozoroval takého, aby ho ihneď odovzdal vrchnosti. Taktiež, jestližeby niekto gazdu opustil bez príčiny a pod tromi dňami sa inde nezjednal (taký tulák menoval sa „rideg“), taký aby ihneď chytený bol a jestliže za vojaka súci nebol, aby bol inak pokutovaný a prinútený ďalej slúžiť. Sluha, ktorý opustí gazdu, utráca celoročný plat, gazda ale, ktorý bez príčiny sluhu prepustí, je tomuto povinný vyplatiť mzdu na celý rok. Uvedené na koniec týchto ustanovení je to, že jestliže by niektorý gazda, bíreš, nájomník, pastier, sluha alebo slúžka nerešpektovali tieto nariadenia, pokuta im bude 25 palíc alebo 25 korbáčov, a keď ani to nepomôže, odovzdaní budú stoličnej vrchnosti.

Vidíme z tohto všetkého, že vrchnosť prísne bdela nad tým, aby každý konal svoje povinnosti. Mnohé veci nachádzame v týchto nariadeniach také, čo si iste zasluhujú pochvalu, lebo istá vec je, že človek lenivý je len na skazu spoločnosti, táto ale naskrze smerovala k tomu, aby čas drahý nikto nemrhal, ale pilne pracoval. Z druhej strany ale pozorujeme aj to, že i keď každý mal svoje povinnosti cez vrchnosť naložené, naproti tomu o právach občianstva v týchto nariadeniach nenachádzame ani slovička. Vtedy ešte len zemanstvo požívalo práva, povinnosti vykonával iba ľud. A to bolo tak nielen u nás, ale i po celom Uhorsku, ba dokonca aj v iných krajinách.

Isté je, jestli si uvážime, ako mnoho musel znášať úbohý ľud, zvlášť ak sa strhla vojna, jestliže si pomyslíme, že napríklad za panovania Márie Terézie alebo v posledných rokoch panovania Jozefa II. Sarvašania nielen skoro neznesiteľnú daň museli skladať, ale i celé húfy ľudu vyhánané boli až k Zemiľnu (Zemunu) a Belehradu, aby tam šance kopali; jestliže si naposledy povážime, že mladých ľudí za vojakov brali nie tak, ako za našich čias, losovaním, ale násilným stíhaním, ako divokú zver a že takýto nešťastníci darmo utekali

---

prosiť pomoc k vrchnosti, keď ich poviazaných vliekli k vojsku – presvedčíme sa o tom, že nemáme príčinu, aby sme si tie časy naspäť žiadali a že naši otcovia nemajú v tom naskrze pravdu, keď tvrdia to: že predtým predsa len lepší život bol. Boli to časy istotne omnoho horšie ako naše, najmä ak Hospodin krajinu ešte aj nejakou pokutou navštívil. Takéto zlé roky boli pre Sarvaš rok 1809, v ktorom i napriek obyčajnej neúrody, museli Sarvašania na vojsko väčšiu daň platiť, ako to bolo predtým; potom roku 1821, v ktorom vláda násilne brala mladých mužov k vojsku a následkom toho veľký nepokoj medzi ľuďmi nastal.

Pri tom všetkom Sarvašania ale nestratili trpezlivosť a chovali sa spokojne, i keď ich obyvatelia susedných osád neraz mámili a proti vrchnosti popudzovali. Takí boli napríklad roku 1749 Ďord' Dinai, Ďord' Škora a S. Pastorovic, ktorí ľud proti domácej vrchnosti usilovali sa zdvihnúť, ale ktorých panstvo za to na dereši prísne potrestalo. Taký bol aj ten surovec a zlosyn Ondrej Šafarovský, ktorý roku 1767 panského hajdúcha Martina Sonkolu zavraždil, upiekol ho a jeho mäso zjedol. Jeho hrozný skutok bol i hrozne potrestaný. Telo jeho totiž na troch miestach bolo ohnivými kliešťami povytrhávané, pravé rameno odťaté, telo i s pravou odťatou rukou na tom mieste, kde vraždu spáchal, na šibenici povesené, mŕtvolu jeho potom na kolese polámaná, hlava sťatá a na vysoký kôl nabodnutá. Roku 1794 snažili sa ľud proti panstvu vzbúriť dvaja buriči, a to Putnik a Gyulaffy, sľubujúc mu slobodu, nezávislosť, pôdu. Aj títo boli upálení a uväznení. Naposledy poznamenaniahodný je ešte rok 1822, v ktorom sa ľud sarvašský nadmier bol oddal korheľstvu, nemravnému životu. Mnohí následkom toho premárnili všetko čo mali, potom sa oddali krádeži. Zbojstvo, krádež, rabovanie začali Sarvašania zhusta páchať a znepokojovali tak celý tento vidiek. Zakročila naposledy sl. stolica. Štyria z týchto zlosynov odvisli na šibenici, menovite Ján Filo, Ján Pliešovský na Farkašhalome, Ladislav Maďar a Ondrej Sláva na Kákovskom halome.

Inak Sarvašania boli vždy známi ako ľud spokojný a pracovitý. Napriek vyššie spomenutým rokom, vzmáhali sa z roka na rok nielen na majetku, ale i na počte duší, takže už roku 1747 jedna časť obyvateľstva presťahovala sa na Mokrá v Aradskej stolici, roku 1754 zase asi 800 Sarvašanov, spolu s niektorými Berinčanmi a Čabanmi, preložili si bydlisko do Sabolčskej stolice a tam na panstve Károlyovskom založili až podnes kvitnúci níredhászsky evanjelický cirkevný zbor.

Vedení súc rozumnými notármi, slova Božieho kazatelia a richtári ako aj učítelia, ochotne slúžili pánstvu a plnili rozkazy stoličné i kráľovské. Z naria-

---

denia cisára Jozefa III. roku 1768 bol celý sarvašský chotár pomeraný. Roku 1784 boli vymerané záhrady pre predstavených obce a pre cirkev, na tom mieste, kde teraz takzvaný Annaliget stojí; tieto záhrady ale neskoršie odkúpilo pánstvo. Roku 1774 bola vysadená na druhom brehu Kereša vrbová hôrka, roku 1775 zasa bol vystavaný mestský dom, ktorý roku 1871 od mesta odkúpil gróf Anton Bolza. Na tom mieste stojí jeho úhľadný dom. Roku 1788 bol dostavaný terajší evanjelický chrám Boží, roku 1790 zasa podľa plánu Samuela Tešedíka vystavaná bola ekonomická škola na poschodie, ktorá teraz slúži pre gymnázium. Nedá sa tajiť, že sarvašský ľud, napriek neúrodným rokom, mnoho obetí prinášal v záujme obecnstva, neváhal furmančiť často až do Pešti a Temešváru, aby materiál potrebný k stavbám na Sarvaš dovážal. Rok 1816 – 1817 bol taký neúrodný a taká ohromná povodeň bola, že mnohí ľudia hladom pomreli. Kebeľ pšenice sa predával za 80-100 zlatých. V roku 1820 začali sa lepšie roky a vieryhodné je, že práve následkom tohto začal sa ľud kaziť a nemravný život viesť, takže naposledy sl. stolica bola prinútená prísnejšie zakročiť.

Rok 1822 bol pre Sarvaš milostivý lebo bol rok jubilejný. Dňa 3. novembra, ktorý padol na nedeľu, zasvätili Sarvašania slávnostne pamiatku založenia obce. Už v sobotu, na hlas zvonov, hrnul sa ľud do sviatočne ozdobeného chrámu, kde úvodná reč bola prednesená. O polnoci, taktiež v nedeľu ráno, znovu zahučali zvony, ozývali sa mažiare zo Solnoku, k tomu slávnostnému dňu sem privezené, a oznamovali tým radosť všeobecnú obyvateľstva. Veľkolepé boli nadovšetko bohoslužby. Na chóroch organ sprevádzaný bol šiestimi husľami, dvoma klarinetmi, tromi trúbami a bubnami. Po poslúžení velebnej večere Pánovej nasledovalo dvojce slova Božieho kázanie. Kázal v maďarskom jazyku Jozef Gál a v slovenskom jazyku Gabriel Machula. Po službách Božích nasledoval spoločný obed na farách a v obecnom dome. Na rínku, na vysokom podstavci stáli dva sudy, z ktorých tieklo víno pre ľud. Večer začal sa v obecnom dome tanečný ples, na ktorom brali účasť všetci, bez ohľadu na stav. Pred mestským domom bola usporiadaná illuminácia priozdobená veršíkmi k tejto slávnosti zhotovenými.

Takýmto spôsobom Sarvašania obnovili pamiatku oných ctihodných otcov, ktorí pred sto rokmi toto mesto založili, s tým cieľom, aby potomstvo na tejto postatí, ktorú oni vtedy boli postavili, ďalej stavalo sebe k dobru, Pánu Bohu ku cti a sláve.

*Z knihy Dejepis mestečka Sarvaš
od Michala Žilinského z roku 1872 (reprint 1997, Nadlak)
Fotografie Sarvaša v súčasnosti (2018): Vladimír Valentík*

Eva Fábíánová

Z evanjelického kostola v Budapešti Slovenské kultúrne stredisko

Rok 2021 sa natrvalo zapíše do novodobej histórie Slovákov v Maďarsku, ako prvý krok v novej etape na poli rozvíjania slovenskej identity. Bol to totiž rok, keď *Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM)* prevzala budovu bývalého slovenského evanjelického kostola, ktorá sa skrýva vo dvore obklopenom blokom obytných domov *na Rákócziho triede v Budapešti*. Vláda Maďarska v roku 2020 poskytla CSSM dotáciu vo výške 765 miliónov forintov (približne 2,1 mil. eur), ktorá okrem odkúpenia nehnuteľnosti poslúži na práce nevyhnutné na odvrátenie ohrozenia života okolo budovy a na prípravu veľkolepého rekonštrukčného projektu. Obnovenie emblematickej budovy Slovákov v Budapešti sa podľa plánov uskutoční s podporou vlád Maďarska a Slovenska.

„Ide hádam o jedinú budovu v Budapešti, o ktorej sa dá jednoznačne povedať, že ju postavili Slováci a pre Slovákov. Preto bolo pre nás dôležité, aby po tých pohnutých rokoch, ktoré nastali po zmene spoločenského zriadenia, a keď táto budova slúžila na rôzne nedôstojné účely, vlastne uspokojivým riešením bude to, keď sa nejakým spôsobom opäť dostane do rúk slovenskej komunity a bude jej slúžiť,“ povedala predsedníčka CSSM **Alžbeta Hollerová-Račková** koncom júna počas podpísania dotačnej zmluvy o spolufinancovaní projektu rekonštrukcie budovy bývalého evanjelického kostola na Rákócziho triede v Budapešti s predsedom ÚSZZ **Milanom Jánom Pilipom** za prítomnosti maďarského štátneho tajomníka pre vzťahy s cirkvami a národnosťami **Miklósa Soltésza**. Slovenská republika na prvú fázu rekonštrukčných prác poskytla podporu v hodnote 2 milióny eur.

Trochu histórie

„Po 1780. roku dotiaľ utískané a utrpené evanjelické kresťanstvo po všetkých stranách vlasti našej hlásilo sa znovu k životu,“ píše vo svojom príspevku o histórii slovenského cirkevného zboru evanjelický farár **Martin Morháč**,

---

ktorý začiatkom 20. storočia 35 rokov slúžil medzi slovenskými evanjelikmi v Pešti. *Evanjelická cirkev v Budapešti* vznikla v roku 1787. Služby Božie sa konali najprv v modlitebni a od roku 1811 terajší kostol na *Deákovom námestí* slúžil pre trojjazyčnú – slovensko-nemecko-maďarskú – cirkevnú obec. Od 28. decembra 1824 vokátorom, povolávacím listom vystaveným na jeho meno, pozvali za riadneho duchovného slovenského politika, básnika, spisovateľa, evanjelického kňaza, ideológa slovenského a predstaviteľa českého a slovenského národného obrozenia, jazykovedca **Jána Kollára**. „*Narastajúci počet slovenských veriacich vidiac, že jediný kostol nepostačuje pre trojjazyčný zbor a aby sa ani ich škola nemusela utiahnuť do prenajatých priestorov, sa v roku 1838 obrátil na palatína, arcikniežaťa Jozefa so žiadosťou o poskytnutie pozemku vhodného na cirkevné a školské účely hlavným mestom. [...] Palatín dňa 28. mája 1838 vydal dekrét č. 968 adresovaný magistrátu, na základe ktorého bol slovenským veriacim darovaný pozemok o rozlohe 2 200 štvorcových siah na Kerepešskej ceste (dnes Rákócziho trieda – pozn. red.),*“ píše v roku 1951 ďalší evanjelický farár **Dr. Eugen Szilády**, ktorý stál na čele zboru v rokoch 1942 – 1965. Na tomto pozemku vybudovali svoj kostol a neskoršie okolo neho postavili aj školu a obytné budovy. Na výstavbu sa poskladali veriaci, ale samostatnosť slovenského zboru podporili aj rôzne nadácie.

16. apríla 1852 schválil plány školskej budovy, ktorú naprojektoval architekt **József Diescher** na východnú stranu pozemku. Cirkevný zbor 7. apríla 1853 na svojom zborovom konvente rozhodol o vybudovaní kostola, školy a fary. Výstavba školy sa na jar v tomto roku aj začala. Po ukončení školy bola postavená prízemná fara na západnej časti pozemku. Plány fary, ktoré pripravil tiež József Diescher. Kostol mienili situovať medzi a do pozadia dvoch symetricky projektovaných neorománskych budov uprostred pozemku. Výstavba kostola sa začala na jeseň 1856, resp. na jar 1857. Bol to obrovský projekt, ktorý by sa nezaobišiel bez škandálov. Spomeňme aspoň to, že verejný správca **Alexander Vrchovský** z peňazí zozbieraných na kostol spreneveril 24 000 zlatých, potom, nenachádzajúc iné východisko, spáchal samovraždu skokom do Dunaja.

Veža kostola bola dokončená v roku 1866. Kostol bol odovzdaný svojmu poslaniu 21. decembra 1867 v čase pôsobenia farára **Michala Elefánta**. Oltárny obraz namaloval **Mór Than** v roku 1867. Zvonolejár **Franz Walser** v roku 1869 vyrobil do kostolnej veže tri zvony. Dva z nich boli počas prvej svetovej vojny odvezené na vojenské účely. Lavice kostola vyrobil v roku 1875 stolársky majster **Juraj Nigrinyi**. V roku 1885 bolo pripravené železné zábradlie lemujúce oltár. V tomto istom roku vyrobil mramorovú krstiteľnicu sochár **Ladislav Dunaisky**. Cirkevný zbor v tomto roku postavil z milodarov domácich zborov z územia dnešného Slovenska a sarvašskej vdovy Kvačalo-

vej novorománsku kazateľnicu. Organ kostola postavili **bratia Riegerovci** v roku 1888. Organové skrine sú tiež novorománskeho slohu. Zariadenie týmto nadobudlo stav, ktorý pretrval do 50-tich rokov minulého storočia.

V roku 1873 prevzal farár z Pribyliny **Daniel Bachát** cirkevný zbor, ktorý zaťažovali veľké dlhy. Situáciu ďalej sťažovalo aj to, že voči nemu kládlo požiadavky aj hlavné mesto, ktoré nariadilo oplotenie pozemku, vydláždenie ulice, ďalej uhradenie nákladov na kanalizáciu a vodovod. Zadlžený cirkevný zbor sa snažil situáciu vyriešiť tak, že uzavrel zmluvu s podnikateľom **Károlyom Deutschom**, podľa ktorej na pozemku, ktorý je vo vlastníctve zboru, postavil nájomné domy a na vybudované nájomné domy mu poskytne výhradné užívacie právo na dobu 60 rokov. Károly Deutsch sa na druhej strane zaviazal okamžite vyplatiť všetky dlhy cirkevného zboru (cca. 18 000 zl.), bol povinný bez akejkoľvek protislužby postaviť dvojposchodovú školskú budovu na dvore kostola a po vybudovaní štvorposchodového nájomného domu na *Kerepešskej ceste* faru a kancelárske miestnosti označené v stavebných plánoch na celé obdobie trvania zmluvy bezplatne poskytnúť cirkevnému zboru, práce potrebné vo vnútri kostola, na jeho stenách a podlahe počas stavby z vlastného vykonať, vybudovať priechod medzi sakristiou, kostolom a školou, schody na organový chór a dvere pre zvonára, ďalej opraviť kostolnú vežu a urobiť na nej okná, vnútornú časť kostola vybaviť štyrmi lôžami, tromi miestami na sedenie a lavicami potrebnými na chóre, vymalovať celé vnútro kostola podľa plánov architekta a na námestí okolo kostola vytvoriť park. Okrem toho Károly Deutsch bol povinný počas 60 rokov trvania zmluvy zaplatiť cirkevnému zboru sumu vo výške 4000 zlatých ročne.

V roku 1899 bol založený *Dobročinný ženský spolok cirkevného zboru*, ktorý zo svojich príjmov pochádzajúcich z dobrovoľných milodarov každý rok usporadúval vianočnú slávnosť. Pre 30-40 chudobných žiakov školy zabezpečil odev, topánky a školské potreby, konfirmandom daroval na pamiatku Bibliu a staral sa o vdovy a siroty. Spomína sa tu, že farár Daniel Bachát bol v roku 1887 zvolený za seniora seniorátu a neskôr, v roku 1905, za biskupa banského dištriktu.

Druhá svetová vojna spôsobila vážne škody aj kostolu na Rákócziho triede. V dôsledku zásahov mínometov bola poškodená strecha, plechový odkvap a pravá bočná stena kostola. Kupola zostala neporušená, ale strecha nad ňou sa rozpadla. Bočnú stenu na ploche vo veľkosti jedného štvorcového metra úplne prerezala mína.

Medzitým aj Budapešť rozrastala, vznikali *nové evanjelické cirkevné zbory*, v ktorých boli aj slovenskí veriaci. Slovenský kostol však bol stále iba jeden.

Počet jeho registrovaných veriach bol menej ako sto, ale všetci bez výnimky boli aj aktívnymi, platiacimi členmi maďarských zborov podľa svojho bydliska. Aj tento počet však klesal. Udržovalo ho iba vedomie vyplývajúce z identity, jazykové potreby a ďalej majetok, ktorým disponoval. V životopisných spomienkach seniora **Emila Korena** sa dočítame aj o predaji kostola v roku 1965: „*obrovský kostol chátra, je v životunebezpečnom stave. Vonkajšia omietka opadáva, a aby nepadala ľuďom na hlavy, musel sa kostol ohradiť drôteným plotom. Obrovský luster spadol zo stropu a rozbil sa na kúsky. Jeho organ rozkradli chuligáni. Cenný archív zboru bol neusporiadane nahádzaný do miestnosti vo veži. Kostol sa nijakým spôsobom nemohol využívať. Grünvaldsky sa ho snažil – kým sa dalo – naplniť ľuďmi zo strany Jozefova, usporadúval v ňom týždňové evanjelizačné série s renomovanými evanjelizátormi (Túróczy), nikdy sa však nezišlo viac ako niekoľko desiatok veriach. Farár slovenského zboru, Dr. Eugen Szilády (Bahil) nedovolil, aby sa ho niekto dotkol. Ale nebol schopný ani obnoviť ho. Nenašli sme cirkevný orgán, ktorý by sa bol ujal tohto obrovského kostola. Nakoniec sme kostol – po smrti Eugena Sziládyho – predali. Myslím si, že to bol jediný evanjelický kostol v krajine, ktorý sme predali po tom, ako roky stál prázdny. Kúpil ho VITUKI [Vodohospodársky výskumný ústav] na účely výstavných priestorov. Z dôvodu ochrany kultúrnych pamiatok sa zvonka musel obnoviť v pôvodnej podobe kostola. Zvnútra bol rozdelený na viacero miestností. Apsida v zadnej časti kostola sa mala oddeliť a mal sa z nej vytvoriť jeden malý kostol so zadným vchodom. (Nikdy sa tak nestalo.) Dostali zaň dva milióny forintov. Sumu uložili ako kapitál. Cenný oltárny obraz Móra Thana kúpil pre svoj kostol zbor v Dunaed'háze. Archív dal usporiadať Grünvaldsky a čo sa dalo, nechal previezť do Evanjelického krajinského archívu. Tomuto zdanlivo luxusnému zboru zostal jeden päťizbový farársky byt, trojizbová kancelária, jeden byt pre kaplána a jedna zborová miestnosť na účely bohoslužieb. (Farársky byt si neskôr prenajal Severný dištrikt pre biskupa.)“*

Viac o histórii kostola sa môžete dočítať v knihe **Anny Kováčovej** a **Lászlóa Matusa**: *Utrpenia Jóba – peripetie jedného evanjelického zboru* (<http://www.oslovma.hu/XXX/BpEvan12.pdf>)

Kostol vystriedal viacerých majiteľov, slúžil na rôzne účely: bol výstavným priestorom, fungovala tu *tanečná škola*, ale na najväčšie zhrozenie slovenských veriach aj *športový komplex*. To všetko v kostole, kde sa sobášil (**Koloman**) **Kálmán Mikszáth**, pred viac ako 70 rokmi v ňom pokrstili **Pavla (Pála) Závadu** a v nedeľnej škole slovenského evanjelického zboru sa učil **Sándor Petőfi (Alexander Petrovič)** aj s bratom **Istvánom (Štefanom)**.

Súčasnosť

Slovenským evanjelikom z celého komplexu na tzv. Lutherovom dvore slúži už iba v bývalej evanjelickej školskej budove zriadený *farský byt s úradom a modlitebňou*. V nej je z interiéru slovenského kostola umiestnený upravený organ, zachovaná vyrezávaná kazateľnica a mramorová krstiteľnica. Miestnosť v suteréne slúži ako *evanjelický klub*, kde sa usporadúvajú kultúrno-spoločenské akcie zboru. Perspektíva možnej kúpy kostola na Rákócziho triede sa stala srdcovou záležitosťou aj niekdajšieho farára slovenského evanjelického zboru v Budapešti **Atilu Spišáka**, ktorý v ňom slúžil od leta 2003. Všetmožno sa snažil nájsť spôsob, ako by sa mohol slávny majetok zboru vrátiť do jeho vlastníctva. Evanjelický zbor mal v Lutherovom dvore 5 bytov. V jednom bola zamknutá *knižnica*, ktorá 30 rokov nebola otvorená. Zvony kostola znejú už len z nahrávky v modlitebni na druhom poschodí nájomného domu za kostolom.

Podobne na tom je aj súčasná farárka **Hilda Gulácsiová-Fabuľová**, ktorá všetmožno pomáha pri prevzatí kostola.

Úsilie súčasných Slovákov v Maďarsku a Budapešti o vrátenie nášho kostola, na prieceli ktorého sa hrdo týči socha **Martina Luthera**, trvá už dlho, ale teraz dospelo do rozhodujúcej fázy. Dostaneme ho naspäť. Bude znovu náš a môžeme v ňom vybudovať *ozajstné kultúrne stredisko*. Vrátime mu slovenskú tvár a slovenský duch. Som hrdá a teším sa z tohto nápadu.

Predsedníčka CSSM A. Hollerová-Račková v apríli pre Ľudové noviny sa vyjadrila takto: „*pracujeme na príprave obstarávaní na niektoré práce, ktoré sú v prípade takejto veľkej investície predpísané, ako napr. analýza stavu, štúdie uskutočniteľnosti alebo znalecké práce, keďže je to kultúrna pamiatka. V prácach na odstránení stavu ohrozujúceho život sme zatiaľ nepostúpili, keďže strecha a fasáda budovy, ktorá je najväčšou hrozbou, sú v spoločnom vlastníctve celého domu. Začali sme rokovania s domom o riešení situácie, ktorú chceme spojiť so získaním vlastníctva týchto spoloč-*

---

ných častí a s vyčlenením celej budovy kostola z tohto komplexu. V súčasnosti nie všetky kroky robíme pred očami verejnosti, pretože niektoré z nich si z našej strany vyžadujú veľkú obozretnosť pri rokovaniach, aby sme sa dopracovali k žiaducemu výsledku. Rekonštrukcia bývalého kostola a jeho úprava pre naše potreby je veľký projekt, ktorý si vyžaduje nielen veľké investície, ale aj veľkú trpezlivosť a vytrvalosť či už počas vyjednávania podmienok zmlúv, alebo pri rokovaniach s reprezentantmi spoluvlastníkov. Tieto rokovania nám však, našťastie, nebránia v tom, aby sme pracovali na príprave obnovy budovy.“

Slovenské kultúrne stredisko, ktoré vznikne v srdci Budapešti, umožní predstavenie histórie a súčasnosti Slovákov v Maďarsku a dôstojné umiestnenie inštitúcií CSSM. V obnovenej budove bude mať miesto *Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku*, *Slovenské divadlo Vertigo*, *Knižnica a dokumentačné centrum Slovákov v Maďarsku*, redakcia *Ľudových novín* a plánované *Múzeum Slovákov v Maďarsku*. Obnoveniu pôvodnej, náboženskej funkcie bude slúžiť plánovaná *slovenská ekumenická kaplnka*. Kultúrne stredisko poskytne miesto aj kultúrnym spolkom a umeleckým skupinám, ktoré pôsobia v hlavnom meste.

Naša cesta za vrátenie kostola sa ešte nekončí, ale už sme bližšie k cieľu, ako hocikedy predtým. Držme si teda palce, aby sme došli na koniec a mohli znovu používať budovu, ktorú postavili naši predkovia pred dvesto rokmi!

*Podľa článkov týždenníka Slovákov v Maďarsku Ľudové noviny
Foto: Andrea Kiššová/Ľudové noviny – www.luno.hu a archív*

Ruženka Egyedová-Baráneková
Viliam Kačaliak

Poznaj svoje korene – škola v prírode na Slovensku pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku

Ruženka Egyedová Baráneková, hlavná organizátorka Školy v prírode Poznaj svoje korene, autorka projektu, predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku

Škola v prírode Poznaj svoje korene pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku od roku 2006 až doteraz otvorila svoje brány vyše štyrom tisíciam mladých ľudí z Maďarska a desiatkam žiakov a študentov Slovákov zo srbskej Vojvodiny.

Projekt vznikol ešte v poslednom roku existencie Československa, ale napriek tomu, že bol hodnotený veľmi pozitívne, na tie roky bol príliš „prevratný“ a po finančnej stránke neriešiteľný. Zlom nastal až po podpísaní medzištátnej dohody medzi Maďarskou republikou a Slovenskou republikou o podpore národnostných menšín v oblasti kultúry a vzdelávania. Finančná podpora zo strany Slovenskej republiky sa uskutočnila prostredníctvom Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku (ďalej len VPN ZSM). Už hneď na prvom zasadnutí kuratóriam VPN ZSM prijalo uznesenie, že polovica poskytnutej finančnej podpory bude určená na uskutoč-

nenie projektu školy v prírode pod názvom Poznaj svoje korene. Zámer bol jednoznačný: aby každý žiak a študent slovenskej národnosti mal možnosť spoznať krajinu svojich predkov, jej krásu, históriu, kultúru, získať k nej citový vzťah a prostredníctvom toho aj pozitívny vzťah k slovenčine i svojej slovenskej národnosti.

V praxi to znamenalo: kuratórium VPN ZSM vypísalo grant na školu v prírode pre všetky slovenské národnostné školy. Kuratórium VPN ZSM potom rozhodlo, ktoré školy v piatich 10-dňových turnusoch sa budú môcť stať jej účastníkmi.

Program turnusov bol a je takýto: predpoludním 5 vyučovacích hodín slovenského jazyka – komunikácia s danou ústrednou témou (Spolu, Rodina, Podoby lásky atď.).

VPN ZSM od samého začiatku metodicky spolupracovala s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej len UMB BB), s ktorou aj uzavrela Dohodu o spolupráci. Spolupráca je najmä zásluhou riaditeľky Metodického odboru pre zahraničných Slovákov PhDr. Zuzany Drugovej na vysokej odbornej úrovni. Vyučujúci vždy boli vynikajúci učitelia z Banskej Bystrice a zo Slovenska boli aj skúsení animátori.

Popoludnia patria voľnočasovým programom. Večer zas čítaním po slovensky písaným denníkom, zaujímavými stretnutiami prevažne s predstaviteľmi slovenského ľudového umenia, takže celý čas komunikácia len v slovenskom jazyku.

Súčasťou programu bol vždy celodenný výlet – najobľúbenejší bol výlet do Vysokých Tatier a Bachledovej doliny.

Pedagogický dozor tvoria pedagógovia – slovenčinári zo škôl z Maďarska a zo Srbska. Poverenou riaditeľkou školy v prírode Ruženka Egyedová-Baráneková je autorka projektu.

Záver patril napísaniu odborného testu a najlepšie výsledky boli vyhodnotené nielen v škole v prírode, ale aj v predmete slovenský jazyk v domácej škole.

Od roku 2013 sa pobyty školy v prírode zúčastňovali aj slovenské deti zo Srbska. Spolupracovala tamojšia Matica slovenská. Hlavným motívom bolo, aby deti vzájomne komunikovali po slovensky, spoznávali a inšpirovali sa. Uplynulo už teda 15 rokov, ako sa spomínaný projekt uskutočňuje. Stal sa veľmi uznávaným a oceňovaným programom zo strany samotných žiakov, pedagógov, vedenia škôl, rodičov, vedenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, vedenia UMB BB a Banskobystrického samosprávneho kraja.

Mediálne bol každoročne prezentovaný v týždenníku Slovákov v Maďarsku Ľudové noviny, odvysielaný v slovenskom magazíne Domovina verejnoprávnej televízie v Maďarsku, spracovaný Slovenským rozhlasom Regina na Slovensku, sporadicky články o ňom uverejnil aj časopis Slovensko a Slovenské zahraničie, ako aj webové stránky a sociálne siete.

Vždy sme zdôrazňovali a zdôrazňujeme, že naša škola v prírode je ojedinelým projektom – trochu nadnesene povedané unikátna – pretože takýto projekt pre národnosti vo svete neexistuje.

A to len a len zásluhou podpory Slovenska.

Prikladám niekoľko odborných hodnotení, nielen ako argument, ale predovšetkým ako posolstvo.

*Poznámka: Ruženka Egyedová-Baráneková je predsedníčka
Zväzu Slovákov v Maďarsku*

* * *

Škola v prírode na Slovensku pre žiakov slovenskej národnosti v Maďarsku Počas môjho pôsobenia sa v škole v prírode *Poznaj svoje korene* (ŠVP) od roku 2014 „premlelo“ viac tisíc detí z Maďarska a asi 250 detí z Vojvodiny. Z rôznych regiónov, z rôznych prostredí, s rôznym postojom k slovenskému jazyku, rôznou úrovňou jeho osvojenia a rôznou kvantitou a kvalitou jeho vyučovania. To, čo mali spoločné, bola nefalšovaná radosť z pobytu na Slovensku. Niektorí žiaci sa len tak mihli, niektorí si pobyt zopakovali aj viackrát, a boli žiaci, ktorí sa učiteľom zapísali do pamäti.

Pri hodnotení významu ŠVP sa ponúkajú viaceré uhly pohľadu. Už samotný pobyt na Slovensku, blízky kontakt so slovenským jazykom v „domácom“ prostredí vytvára v deťoch pozitívny vzťah k domovine ich predkov. Pri nevyhnutnosti budovať si dobré vzťahy so susedmi Slovenska je to investícia do budúcnosti na nezaplatenie.

Pri porovnávaní osvojovania slovenského jazyka žiakmi je dôležité, ako často a ako intenzívne s ním prichádzajú do kontaktu. Podľa mojich skúseností je používanie slovenčiny v ich domácom prostredí zanedbateľné až nulové. Preto je úroveň vyučovania na škole kľúčová. A kľúčovým faktorom je samotný učiteľ slovenčiny. Ak sa pohybuje výlučne v maďarskom jazykovom prostredí, prináša pre neho pobyt na Slovensku nové impulzy do práce, doslova „pokropenie živou vodou“.

ŠVP ako nastavenie zrkadla. Ako sa žiaci budú správať v inom jazykovom prostredí, než na ktoré sú zvyknutí? Zrazu sa s nimi hovorí iba po slovensky, učia iní učitelia. Bez ohľadu na to, ako prišli pripravení, je zrejmy progres počas týždňa. Niektorí sa otvárajú rýchlejšie, iní pomalšie, ale je veľký rozdiel v komunikácii v pondelok na úvodných hodinách a v piatok, keď sa kurz končí. Prítomnosť detí z Vojvodiny je v tomto procese nezastupiteľná, pretože deti z Maďarska majú možnosť rozprávať so svojimi vrstovníkmi po slovensky. Aj učitelia slovenského jazyka dostávajú nezaujatú a neformálnu spätnú väzbu na svoju prácu. Zároveň získavajú nové kompetencie, spoznávajú nové prístupy, metódy, formy práce s jazykom. Napríklad používanie netradičných foriem pomocou internetu /google maps, youtube/, používanie netradičných hudobných nástrojov.

ŠVP ako odmena, ako motivácia.

Prečo sa musím učiť jazyk, s ktorým sa dohodím iba v obmedzenom priestore? Ľahšie spravím jazykovú skúšku a mám plusové body na strednú školu. Pretože kapacita zariadenia je obmedzená, na Slovensko sa dostanú žiaci za zásluhy a tí najaktívnejší si domov odnesú, okrem iného, dobrú známku z jazyka.

Minuloročná pauza v organizovaní ŠVP zapríčinená covidom odhalila jednu závažnú skutočnosť, ktorá sa ukázala až s odstupom. Pokým sa ŠVP konala každoročne, my, učitelia zo Slovenska, sme si neuvedomovali síce pomalú, ale badateľne stúpajúcu kvalitu pripravenosti žiakov z Maďarska. Počas ŠVP 2019 sa zišla mimoriadne nadaná a po slovenčine „hladná“ generácia. Brali sme to ako odmenu za predchádzajúce roky. Po veľkých ťažkostiach zorganizovaná tohtoročná ŠVP potvrdila obavy z ročného výpadku a

Martin Tesák na salaši Zbojská oboznamoval účastníkov školy v prírode s klasickými slovenskými hudobnými nástrojmi

Pohoda v prírode

domáceho dištančného vzdelávania. Aj u žiakov z dvojazyčných škôl došlo k výraznému regresu. Dúfam, že škody napáchané týmto výpadkom sa ešte dajú zvrátiť.

Asimilácia Slovákov v Maďarsku (a ako sa naznačuje aj vo Vojvodine) je ťažko zvrátiteľný proces. Možnosť kontaktu so živým slovenským jazykom, so Slovenskom, tak ako to prináša ŠVP, je veľmi záslužná a potrebná aktivita.

Poznámka: Viliam Kačaliak je služobne najstarší učiteľ zo Slovenska

---

Imrich Fuhl

Slovenské zabíjačky v Maďarsku

Nič strašné, žiadna senzácia. Nie, v Maďarsku nezabíjajú Slovákov, a ani páchatelmi (ne)ľudských mordovačiek nie sú naši krajanovia. Zato to, o čom sa tu chceme nakrátko zmieniť, s príslušníkmi slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku velice-velmež-velmi súvisí. Najmä s ich dušou, identitou, vnútornou podstatou, ktorá (na rozdiel od vnútornosti) môže mať storaké príjemné vône a farby. Akože svoju slovenskosť v neslovenskom prostredí každý z nás prežíva trochu inak. Počnúc banálnou pravdou o tom, že nielen každý národ, ale aj každá národnosť žije v prvom rade vo svojom jazyku až po echte-slovenskú bryndzu či kóšer-slivovicu. Naša najmenej tristoročná Slovač na území dnešného Maďarska sa pritom často identifikuje s výsostne slovenským „hungarikom“: dolnozemskej klobásou, preslávenou vo svete ako čabajka, ktorá je vraj *najlepšuo šitemiňa*, teda najlepším zákuskom. Zabíjačky – zakáľacky ako pracovno-spoločenská príležitosť pri zabíjaní a spracovaní ošípanej sa ani nie tak dávno konali ešte vo veľkom v takmer každej dolnozemskej dedinskej rodine zvyčajne v zimnom období. Z vnútornosti sa robili jaternice a tlačienka, mäso sa rozdelilo, časť sa dala údiť, časť sa spracovávala do klobás a časť sa nechala na konzumáciu v čerstvom stave. Tukey sa spracúvali na údenú slaninu, prípadne sadlo a na masť. Na huspeninu sa zužitkovala aj koža a menej hodnotné časti ošípanej, ako hlava, uši, chvost, kolienka a podoba. Pri príležitosti zabíjačky sa usporadúvala hostina s rodinou, susedmi a známymi. V uplynulých desaťročiach sa však krmníky vyprázdnila a tradícia rodinných zabíjačiek spolu s poslednou hrochajúcou obeťou definitívne zakapala. Akcie v super-hyper-plázových marketoch nám navonok vynahradili stratu lacnou bravčovinou. Príbúdaním rokov nám ale čoraz viac chýbajú staré obľúbené chute, vône, nehovoriac o jedinečnej atmosfére zabíjačiek, a tak nečudo, že aj v kruhu našich Slovákov v Maďarsku sú čoraz obľúbenejšie tzv. slovenské zabíjačky. Novodobá podoba akcie ako vychytená spoločenská udalosť sa udomácnila v mnohých Slováckmi obývaných osadách krajiny. (2020)

Z knihy Imricha Fuhla:

EXTRAKT – Drobná publicistika s fotografiami autora,
ktorá vyšla v roku 2021 k 60. narodeninám autora

Slováci v Nemecku

Ing. Jarmila Buchová, PhD.

jarmila.buchova@gmail.com

Slovenské vzdelávacie centrum

SiM – Slowakisch in München Zvonček

Mníchov, Nemecko

Youtube: Slovenskaskola Zvoncek

www.iseia.eu

Bohatá činnosť Slovenského vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove

Online adventný kalendár s rozprávkami Zvonček

Korona nám, bohužiaľ, nedovolila stretávať sa a pripravovať na najkrajšie sviatky roka spoločne. Museli sme odložiť naše každoročné spievanie kolied, výrobu vianočných pohľadníc, darčiekov pre rodičov a ozdôb na stromček, či ozdobovanie perníkov, ako aj prípravu na naše každoročné divadelné predstavenie Betlehemska hviezda. Preto naši pedagógovia pripravili pre deti prekvapenie v podobe ONLINE ADVENTNÉHO ROZPRÁVKOVÉHO KALENDÁRA SO SLOVENČINOU.

Čo je ukryté za dvierkami?

- rozprávky,
- divadlá,
- výroba vianočných pohľadníc,
- výroba darčiekov pre rodičov
- výroba ozdôb na stromček, iné prekvapenia...

Ku každému okienku sme pripravili pracovné listy na precvičovanie slovenčiny.

Na akcii spolupracovala Matica slovenská, divadlo Erbytheater Mníchov, Divadelný svet, Divadlo Cingi-lingy-bom, spisovateľka Jarmila Roser, spisovateľka Ivana Matulová, učiteľia a deti z vyučovania slovenčiny v Mníchove SiM

Žiaci Základnej školy Josipovec Punitovský, Chorvátsko

Zvonček. Rozprávky sme spracovali s deťmi ako tieňové divadlo, lego a iné krátke filmy, papierové maňušky a aj autorské čítanie. Rozprávky a pracovné listy sú prístupné na internete, na našej webovej stránke a youtube kanáli.

Do súťaže sme dostali 108 prác od detí z Anglicka, Austrálie, Chorvátska, Nemecka a Slovenska. Vyžrebovali sme 13 výhercov a udelili sme štyri špeciálne ceny.

Ana Đedović, Našice, Chorvátsko
Dominik Gogate, Warwick, Anglicko
Erika Plaskurová, Lietava, Slovensko
Ivor Uremović, Našice, Chorvátsko
Karolína Kunuchová, Slovensko
Lilly Staykov, Adelaide, Austrália
Lukaš Rinčić, Našice, Chorvátsko
Martin Kazík, Lietava, Slovensko
Mihael Suk, Našice, Chorvátsko
Natálka Turošíková, Warwick, Anglicko
Simona Tabaková, Lietava, Slovensko
Sofia Gašpíriková, Lietava, Slovensko
Vanesa Žembová, Mníchov, Nemecko

Špeciálne ceny za počet pracovných listov: Lisa Schröder, Mníchov, Nemecko – za najvyšší počet ilustrácií: spolu k 13 rozprávkam

---

Erik Klain, Mníchov, Nemecko – za vypracovanie a zaslanie pracovných listov k 8 rozprávkam

Sarah Klain, Mníchov, Nemecko – za vypracovanie a zaslanie pracovných listov k 8 rozprávkam

Vanesa Krajčiová, Lietava, Slovensko – za vypracovanie a zaslanie pracovných listov a ilustrácie k 5 rozprávkam

VÝHERCOM BLAHOŽELÁME!

Výhercovia súťaže Adventný kalendár Zvonček

V rámci projektu sme pripravili:

I. 24 dvierok = 24 rozprávok

Ďakujem za spoluprácu (uvádzam abecedne):

– Divadlu Erby z Mníchova – dvierka č 5

– Divadlu Divadelný svet zo Spišskej Novej Vsi – dvierka č. 6

– pani prekladateľke Lívii Jansen z Mníchova – dvierka č. 22

– Matica slovenská – čítala Zuzka Pavelcová – dvierka č. 13

– pani autorky Ivete Matulovej za jej autorské čítanie – dvierka č. 3

– pánu učiteľovi Janovi Pochaničovi z Užhorodu, Ukrajine a Romane Buchovej, Zvonček Mníchov za dvierka č. 23

– pani autorky Jarmile Roser za jej autorské čítanie – dvierka č. 10

– Vydavateľstvu Class – za autorské čítanie – dvierka č. 9, a 17– Slovenčina

v Mníchove SiM – ZVONČEK Mníchov:

Pedagógom Zvonček:

Dávid Mazár (dvierka č. 14, 24),

Martina Semánková (dvierka č. 19, 21, 24),

Monika Martinkovič (dvierka č. 15, 20, 24)

a deťom z vyučovania slovenčiny Zvonček v Mníchove.

II. 24 dvierok = kreatívne spracovanie rozprávok

Výborné nápady na animáciu rozprávok a nádherné scény.

Deťom sme rozprávky predstavili v rôznych formách:

– tieňové divadlo,

– bábiky na magnetkách,

– bábiky na paličkách,

– vareškové bábiky,

– prstové bábiky,

– animované filmy s legom,

– animované kreslené filmy,

– a iné.

Papierové bábiky: sú na našej stránke a je možné si ich doma vytlačiť a zahrať si divadlo.

III. 24 dvierok = pracovné listy k 23 rozprávkam.

Pracovné listy na učenie sa slovenčiny hravou formou: maľované čítanie, slovné oblaky, osemsmerniky, hrebeňovka, tajničky a pod.

IV. Divadelné dielne v Mníchove Výstupom boli dve online predstavenia detí:

Tri prasiatka – dvierka č. 15

Betlehemska hviezda – dvierka č. 24

Podčasť zo sveta

Milí priatelia slovenčiny vo svete,

Slovenské vzdelávacie centrum SiM – Slowakisch in München Zvonček odštartovalo nový projekt: **PODCAST S JARMILOU/ PODCAST MIT JARMILA**

Projekt je zložený zo 4 tematických sérií, podčastí, ktoré sú v dvoch jazykových verziách – farebne rozlíšených.

Projekt je zložený zo 4 tematických sérií podčastí, ktoré sú v dvoch jazykových verziách – farebne rozlíšených.

SLOVENSKÁ VERZIA

Červená séria: Slovenčina vo svete

Je zameraná na predstavenie ISEIA a jednotlivých slovenských vzdelávacích centier a škôl vo svete. Formou osobných rozhovorov odpovieme napríklad na otázky:

- Prečo je vyučovanie materinského jazyka pre nás také dôležité?
- Aké výhody majú deti, ktoré vyrastajú dvojjazyčne alebo viacjazyčne?
- Aké projekty realizujú centrá a ISEIA na podporu vzdelávania materinského jazyka?

Zelená séria: Slováci v Mníchove

Vznikla s cieľom informovať nových Slovákov, ktorí prichádzajú do Mníchova, pomôcť im sa zorientovať v školskom, zdravotnom, sociálnom a právnom systéme Bavarska.

Formou osobných príbehov predstavia Slováci svoje príbehy a odpovieme na otázky:

- Ako je uznané moje slovenské vzdelanie v Bavarsku?
- Kde a ako sa učiť jazyk?
- Ako si vybrať zdravotné poistenie?
- Akú školu vybrať pre moje dieťa a ako mu pomôcť sa dobre integrovať?

– a iné...

Sledujte naše slovenské časti na streamovacích stránkach i Tunes, Spotify, Poodcaster.de a pod.

napr. Spotify: <https://open.spotify.com/show/3rlxy0i8cbeOmJkRBh8zQp>

NEMECKÉ SÉRIE: Podcast mit Jarmila

Blaue Reihe: Daheim in München

Doma v Mníchove. Cieľom je formou osobných rozhovorov predstaviť rôzne organizácie, ktoré sa zaoberajú vyučovaním materinského jazyka a kultúry. Zvonček sa aktívne zapája a aj organizuje medzikultúrne projekty a akcie pre ostatné migrantské organizácie v Mníchove prepojené v organizácii MORGEN e. V.

Gelbe Reihe: Daheim in München – Slowaken in München

Slováci v Mníchove: Predstavenie úspešných Slovákov, ich začiatky a súčasné aktivity a práca v Mníchove. Cieľom je motivácia ostatných k dosahovaniu svojich cieľov v novom prostredí v Mníchove – ako aj informovať verejnosť o aktivitách Slovákov v Mníchove.

Sledujte naše nemecké časti na streamovacích stránkach i Tunes, Spotify, Poodcaster.de a pod.

Popočúvajte, ako sa darí Slovákom vo svete :-)

Srdečne pozdravujem do celého sveta

web podcastu: <https://www.iseia.eu/podcast>

Bicykel 2021 – svetový deň životného prostredia

Pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia zorganizovalo naše slovenské vzdelávacie centrum SiM – Slowakisch in München ZVONČEK súťaž s knihou dvojjazyčných riekaniek od pani spisovateľky Jarmily Roserovej z Rakúska.

Pani spisovateľka sa zaoberá tvorbou prekladovej umeleckej literatúry pre deti. Umelecky prekladá slovenské riekanky a básničky do nemeckého jazyka. Jednou z nich je aj riekanka Bicy – bicy – bicykel.

Pani učiteľka Jarmila Buchová zo SiM Zvonček v Mníchove, pripravila k tejto básničke pre deti pracovné listy zamerané na rozšírenie slovnej zásoby, zlepšenie čítania a písania a počúvania s porozumením.

Súťaž mala tri kategórie:

1. Pracovné listy
2. Ilustrácie: kam ste sa bicyklom v mesiaci júni dostali
3. Fotografie: kam ste sa bicyklom dostali

Do súťaže sa zapojili slovenské vzdelávacie centrá z Anglicka, Nemecka a Chorvátska. Vyžrebovali sme nasledujúcich výhercov, ktorým sme poslali knihy dvojjazyčných riekaniek. Výhercom gratulujeme.

Výhercovia:

Adam, Warwick, Anglicko;

Isabella, Oxford, Anglicko;

Žiaci z vyučovania slovenčiny v Mníchove SiM Zvonček

Oliver a Ella, Oxford, Anglicko;

Ella a Jakub Zavacký, Mníchov, Nemecko;

Melina Kuric, Josipovec Punitovský, Chorvátsko;

Matea Kanisek, Josipovec Punitovský, Chorvátsko.

Pracovné listy nájdete na našich webových stránkach na stiahnutie aj po súťaži.

Informácie o súťažiach pre slovenské deti vo svete nájdete na webovej stránke ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier vo svete <https://www.iseia.eu/sutaze>

Žabiatko – svetový deň knihy

V apríli sme si pripomenuli dva významné dni: 2. 4. Medzinárodný deň detskej knihy a 23. 4. Svetový deň knihy a autorských práv. Pri tejto príležitosti pripravilo naše centrum SiM Zvonček v spolupráci s pani spisovateľkou Jarmilou Roserovou

---

z Rakúska súťaž pre deti. Pani spisovateľka Jarmila Roserová sa zaoberá umeleckým prekladom slovenských riekaniak a básničiek do nemeckého jazyka. Pani učiteľka Jarmila Buchová z Mníchova pripravila pre deti pracovné listy k básničke Ľudmily Podjavorinskej *Žabiatko*. Súťaž mala dve kolá:

1. Výtvarné kolo: deti mali nakresliť obrázok k básničke *ŽABIATKO*

2. kolo: Hravá slovenčina: úlohou bolo vypracovať pracovné listy k básničke *ŽABIATKO*

Do projektu sa zapojili deti:

– Anglicka (slovenské vzdelávacie centrum v Oxforde)

– Chorvátska (ZŠ Jurjeviac Punitovský, ZŠ Josipovec Punitovský)

– Nemecka (Zvonček, Mníchov)

– USA (New York).

Výhercov sme odmenili knihou pani spisovateľky Jarmily Roserovej *Žabiatko*. Výhercovia súťaže *Žabiatko* boli:

I. miesto: Manuela Hmura, Jurjeviac Punitovský, Chorvátsko

II. miesto: Lea Drga, Jurjeviac Punitovský, Chorvátsko

III. miesto: Caroline Hodac, Oxford, Anglicko

IV. miesto: Sarah Klain, Mníchov, Nemecko

Pracovné listy nájdete na našich webových stránkach na stiahnutie aj po súťaži.

Informácie o súťažiach pre slovenské deti vo svete nájdete na webovej stránke ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier vo svete <https://www.iseia.eu/sutaze>

Božena Dašovič: Nádherne dvojjazyčné obrázkové knihy pani učiteľky Jarky Roserovej z Rakúska boli odovzdané laureátkam súťaže. Srdečne ďakujeme pani učiteľke Jarke za nádherne knihy. Srdečná vďaka patrí aj pani učiteľke Jarke z Mníchova, ktorá neúnavne organizuje zaujímavé a krásne súťaže. V prvý školský deň školského roku 2021/2022 knižné darčeky veľmi potešili žiačky 5. triedy zo ZŠ Josip Kozarac Josipovec Punitovský – Lanu, Leu a Manuelu. Srdečne ďakujeme a pozdravujeme z Chorvátska.

Výherkyňa súťaže *Žabiatko*:
Carolina, Oxford, Anglicko

Do lesa – Deň Zeme

22. apríl je deň, keď sa oslavuje Svetový deň Zeme už od roku 1970 a bol založený s cieľom upriamiť pozornosť na rozsiahle poškodzovanie životného prostredia. To, že prírodné zdroje, ktoré máme, nie sú nevyčerpatelne, a preto potrebujeme znížiť ich spotrebu a zamerať sa na ochranu životného prostredia.

K tomuto dňu sme pre deti pripravili súťaž s pesničkou Mira Jaroša: *Do lesa*.

Pesnička je rytmická a text je zameraný na zásady správania sa v lese. Pracovné listy k pesničke vytvorila naša pani učiteľka Jarka. Okrem pravidiel správneho správania sa v lese sa deti dozvedeli a osvojili si novú slovnú zásobu. Pracovné listy sú zamerané na počúvanie a čítanie s porozumením a prácu s textom.

Súťaž mala dve kategórie:

A: výtvarná súťaž

B: súťaž slovenčina hrou

Ďakujeme deťom za krásne ilustrácie a výborne vypracované úlohy v projekte Deň Zeme. Súťaže sa zúčastnili

deti z Anglicka, Chorvátska, Maďarska, Nemecka, USA a Slovenska.

Toto sú výhercovia projektu:

A: Výtvarné kolo:

1. miesto, Eszter Soltészová, Moldava nad Bodvou, Slovensko
2. miesto, Sebastian Gogata, slovenské vzdelávacie centrum Warwick, Anglicko

B: Vedomostné kolo: Slovenčina s pesničkou – vyžrebovali sme:

- Mária a Júlia Scigulinské, slovenské vzdelávacie centrum Oxford, Anglicko
- Deniska Hanáková, vzdelávacie centrum Bracknell, Anglicko
- Jessica Kratka, Slovak Academy of Chicago, USA
- Tamara Mihálová, Prešov, Slovensko
- Sarah Klain, Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček, Mníchov

Výhercom zasielame dvojjazyčnú knihu z vydavateľstva Class:

Slovensko, krajina plná dobrodružstiev: Vodné toky.

Pracovné listy nájdete na našich webových stránkach na stiahnutie aj po súťaži.

Informácie o súťažiach pre slovenské deti vo svete nájdete na webovej stránke ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier vo svete <https://www.iseia.eu/sutaze>

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris

Slovenské dotyky s Babou horou

Babia hora – majestátny kopec vypínajúci sa nad hornou Oravou vždy lákal umelcov, dobrodruhov i ľudí slobodného ducha, ktorých fantáziu dokázal neuveriteľným spôsobom inšpirovať. Dodnes sú s touto oravskou dominantou spojené mnohé tajomné príbehy i diela slovenských umelcov. Bola miestom, ktoré mohlo poskytnúť ochranu, ale i nebezpečenstvo, trvácnosť a zároveň nestálosť, materiálnu i duchovnú oporu. K nej sa utiekali naši predkovia, aby tu našli svoju obživu, novú silu a energiu vlievajúcu sa do žíl spolu so životodarným kyslíkom, ako aj úkryt v časoch, keď im bolo najhoršie a fakticky už nemali okrem svojej hrdosti čo stratiť.

Na druhej strane táto oravská dominanta očarila svojou krásou mysle mnohých umelcov, ktorí na jej stráňach našli inšpirácie pre svoje diela. Medzi inými to boli aj veľikáni slovenskej literatúry Milo Urban a Pavol Országh Hviezdoslav.

Babia hora

Oravská Polhora

MATICA SLOVENSKÁ

požívajú
6. júla 2019
na

PRVÝ NÁRODNÝ VÝSTUP NA BABIU HORU venovaný slovenským veľikánom z Oravy

Milovi Urbanovi
(24. 8. 1904 – 10. 3. 1982)

Pavlovi Országhovi
Hviezdoslavovi
(2. 2. 1849 – 8. 11. 1921)

Môžete sa tešiť na:
miesta a príbehy spojené so životom a tvorbou M. Urbana a P.O. Hviezdoslava
pekné výhľady na oravské obce
chutný guláš
a iné prekvapenia...

Zraz o 8:00 na Slanej vode v Oravskej Polhore.

**PRÍDTE ZAŽIŤ ATMOSFÉRU PRVÉHO NÁRODNÉHO VÝSTUPU
NA BABIU HORU!**

Plagát Prvého národného výstupu na Babiu horu

A tak sa z pochopiteľných dôvodov práve Babia hora stala miestom prvých národných výstupov, ktoré spojili Slovákov z oboch strán hranice pred sto rokmi rozdelenej Oravy – Poľska i Slovenska – aby si spoločne pripomenuli a načerpali silu zo svojich duchovných koreňov a zároveň sa zamysleli nad svojou budúcnosťou.

I. národný výstup na Babiu horu

Historický prvý národný výstup na Babiu horu sa uskutočnil 6. júla 2019 a bol venovaný práve vyššie spomínaným dvom literátom. V predmetnom roku sme si totiž pripomenuli 115. výročie narodenia Mila Urbana, ako aj 170. výročie narodenia Pavla Országha Hviezdoslava, ktorých nielen tvorba, ale aj životy boli s týmito miestami bytostne späté.

Otvorili ho mladí hudobníci z Oravskej Polhory Olívia Slovíková a Eliáš Bandík, po ktorých sa k prítomným prihovorila historička Milica Majeriková-Molitoris: – *Zažívame práve historický okamih prvého národného výstupu na Babiu horu. Verím, že sa nám podarí založiť tradíciu, ktorá nás povzbudí v tom, aby sme my sami boli hrdými Slovákami a zároveň okoliu ukázali kultivovanú a peknú tvár Slovenska i Slovákov ako národa, ktorý si ctí svojich predkov, svoju minulosť i obklopujúcu nás prírodu.*

Po nej slovo prevzal ďalší organizátor podujatia Anton Kutliak z Oravskej Polhory, ktorý nám bol po celý čas vynikajúcim sprievodcom po známych i neznámych babohorských chodníčkoch M. Urbana a P. O. Hviezdoslava, pričom pripravil pozdĺž trasy unikátne informačné tabule s obrazovými i textovými údajmi. Podujatie svojou prítomnosťou poctil tiež syn Mila Urbana Cyril i iní bližší či vzdialenejší príbuzní postáv z diel spomínaných literátov.

Prvý národný výstup na Babiu horu začal na Slanej vode v Oravskej Polhore, nie náhodou pri pamätníku obetí ozbrojených konfliktov v 20. storočí, keďže práve jednou z týchto obetí – Katarínou Štefaniakovou (rodenou Tarčákovou) zabitou bodákom poľského vojaka po prvej svetovej vojne – sa inšpiroval Milo Urban vo svojom románe *Živý bič*. Príslušnú ukážku z neho prečítal podpredseda Spolku Slovákov v Poľsku Dominik Surma. Zároveň boli v tejto časti polhorské kúpele, ktoré s obľubou navštevoval P. O. Hviezdoslav a odtiaľ podnikal túry do okolitých majerov inšpirujúcich jeho tvorbu.

Zo Slanej vody pokračovali naše kroky na hájovňu Vonžovec. Hájovňa bola postavená na prelome 19. a 20. storočia v dôsledku reorganizácie a racionalizácie správy oravských komposesorátnych lesov. V 60. rokoch 20.

---

storočia však vyhorela, ale jej podoba sa zachovala na fotografii, ktorú sme mohli vzhliadnuť na pripravenej informačnej tabuli. Hájovňa a jej obyvatelia inšpirovali Mila Urbana, ktorý vo svojom diele *Zelená krv* opisuje osobu hájnika Vendelína Svobodu i jeho dcéru „strapatú Maru“. Spomína tiež hájnika Müllera v súvislosti s tragickým utopením svojho otca Pavla Urbana v rieke Vonžovec. V inom jeho diele *Jašek Kutiač spod Bučinky* je zas vykreslená osobnosť miestneho hájnika Vlčáka. Príslušnú ukážku nám na mieste predčítal vnuk hájnika Svobodu Jozef Adamec.

Z Vonžovca pokračoval náš výstup na Vysoké, kde bola do konca 19. storočia hájovňa. V nej sa Tarčákovcom narodila dcéra Katarína, ktorej tragický osud neskôr poslúžil Milovi Urbanovi ako predloha pre postavu Ilčíčky v *Živom biči*. V rokoch 1875 – 1882 zas obýval hájovňu manželský pár Lachovcov. Práve Ján a Mária so svojimi štyrmi deťmi boli inšpiráciou mladému advokátovi P. O. Hviezdoslavovi na napísanie jeho diela *Hájkova žena*, v ktorom vystupujú ako Miško a Hanka Čajkovci. Svoje korene tu má taktiež naša priateľka z trstenskej matice pani Priska Bednárová. Úryvok z Hájkovej ženy na mieste predniesla majiteľka vydavateľstva Goringa Ingrid Majeriková.

Ďalšou našou zastávkou bol Mlyn-Roveň, kde sa už dedukujúc z názvu nachádzal jeden z panských mlynov. Jeho posledným mlynárom bol „vševdúci svák Vedel“ z Urbanovej *Zelenej krvi*. Literárneho spracovania sa dočkal aj jeho pomocník Ján Machajda, ktorý bol v *Živom biči* stvárnený ako Ondrej Koreň.

Po hodine cesty sme sa dostali na Hájovňu na Rovniach, kde nás srdečne privítala riaditeľka Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne Mária Jagnešáková. Umožnila nám nazrieť do literárnych expozícií múzea venovaných Milovi Urbanovi a Pavlovi Országhovi Hviezdoslavovi, po ktorých nás previedla lektorka Margita Goliaková. Okrem toho tu na nás čakalo chutné občerstvenie pripravené Polhorcami i informačné tabule o prvom spomínanom velikánovi spod Babej hory Milovi Urbanovi.

Po krátkom oddychu sme sa pobrali ďalej, aby sme sa oboznámili s tzv. Rajchštacom, teda panskou cestou oddeľujúcou komposesorátny majetok od majetku urbárskych spoločenstiev po zrušení poddanstva. Pôvodne začínala táto cesta v polhorských kúpeľoch a tiahla sa cez Rovne a úpätie Babej hory až do Hornej Lipnice. Neskôr bola predĺžená na jednej strane až k polhorskej píle a na druhej strane do Hornej Zubrice. Stretnúť sa s ňou môžeme v *Zelenej krvi*, kde sa spomína ako Blažejovská cesta, podľa hájnika Blažeja.

Účastníci Prvého výstupu na Babiú horu

Panská cesta v 19. storočí končila na hájovni Palkoč. Na tomto mieste sa v roku 1859 narodila Mária Omastak-Wegyel – literárna predloha Hanky Čajkovej z *Hájnिकovej ženy*. Konala sa tu tiež povestná trojdňová svadba s jej manželom Jánom Lachom a narodili sa im tu dve dcéry. Prvá z nich Anna Mária bola matkou Mila Urbana.

Z Palkoča naše kroky pokračovali až k dnešnej slovensko-poľskej hranici, ktorá bola vytvorená v roku 1920. Do toho času bola táto oblasť súčasťou slovenskej krajiny v rámci Uhorska a slovenskí literáti tu teda bez problémov hľadali svoje inšpirácie. Až po skončení prvej svetovej vojny vznikol spor medzi Československom a Poľskom, ktorý sa dostal až na mierovú konferenciu do Paríža, kde bolo rozhodnuté, bez ohľadu na mienku miestneho obyvateľstva, o odčlenení časti Oravy a jej pripojení k Poľsku. Pri tejto príležitosti zložil P. O. Hviezdoslav báseň *28. júla 1920*, v ktorej vyjadril svoj smútok a bolesť nad rozdelením Oravy a sklamanie z veľkého poľského národa. O tejto problematike na mieste porozprávala historička Milica Majeriková-Molitoris.

Poslednou našou zastávkou na literárnej ceste bolo miesto, kde až do roku 1942 stála hájovňa Staňcová-Prehyb. Tu pôsobil, okrem iných, ako hájnik Ján Kutliak, hlavný hrdina Urbanovej novely *Jašek Kutliak spod Bučinky* i jedna z postáv jeho autobiografie *Zelená krv*. Ukážku zo spomínanej novely prečítala príbuzná „sváka Kutáka“ Katka Turačová.

Zo Staňcovej drvivá väčšina účastníkov pokračovala vo výstupe na samotný vrchol Babej hory a menšia časť sa vrátila na Hájovňu na Rovniach, kde počkali ostatných a kde už rozvoniaval chutný guláš pripravený Polhorčanmi. Nakoniec, vďaka všetkým zúčastneným skvelým ľuďom i úžasnému

počasiu, ktorým nás Babia hora vrelo prijala, sa prvý národný výstup zname-
nite vydaril.

II. národný výstup na Babiu horu

*„Ty si sa ozval, národ môj,
nuž tvoj som, ty ma máš!“*

P. O. Hviezdoslav

Verše z pera oravského básnika Pavla Országha Hviezdoslava boli leit-
motívom druhého národného výstupu na Babiu horu, na ktorý sme si v dô-
sledku epidémie koronavírusu museli počkať dva roky. Skveli sa na tričkách
a hádam aj v dušiach účastníkov podujatia – Slovákov z Poľska i zo Sloven-
ska, ktorí sa 21. augusta 2021 vybrali zdolať dominantu Oravy a načerpať
inšpiráciu z duchovného odkazu našich predkov v rámci Dní slovenskej
kultúry v Malopoľsku venovaných práve spomínanému slovenskému veli-

Úspešný Druhý výstup na Babiu horu roku 2021

---

kánovi – P. O. Hviezdoslavovi, ktorého sté výročie úmrtia sme si v tomto roku pripomenuli.

Za sprievodu nášho priateľa a znalca regionálnej histórie i literatúry Antona Kutliaka z Oravskej Polhory sme tentokrát vystúpili po zelenej značke zo Staňcovej. Najvyšší vrch Oravských Beskýd nás privítal príjemným počasím, takže pod samotným vrcholom, kde sme sa mali možnosť občerstviť „hladnou vodou“, sa nám naskytili fantastické výhľady na našu domovinu. Náš sprievodca nám počas prestávok navyše prezradil rôzne zaujímavosti spojené s miestami, ktorými sme kráčali. Každý, prirodzene, vlastným tempom, veď najmladší účastník mal len sedem a najstarší sedemdesiatdvať rokov. Všetci sme sa však vzájomne mobilizovali, na určených miestach sme sa vždy počkali a na vrchol sme tak vystúpili spoločne. Bol to príklad toho, že spoločnými silami a jednotným postupom dokážeme dosiahnuť akúkoľvek métu.

Z Babej hory sme zostúpili opätovne na Staňcovú, kde nás čakalo občerstvenie a Krajanské stretnutie pod Babou horou. V jeho rámci sme si vypočuli prednášku venovanú P. O. Hviezdoslavovi, ktorý miloval Oravu i slovenský národ a Oravci i Slováci milovali jeho. Keď 8. novembra 1921 naposledy vydýchol, smútila nielen Orava, ale aj celé Česko-Slovensko. Pohrebu sa zúčastnilo mnoho osobností vtedajšieho kultúrneho, cirkevného a politického života. Necelých sto rokov od tejto udalosti sme si ho uctili aj my – Oravci z oboch strán hranice i Slováci z Poľska. Prešli sme chodníkmi, ktorými prechádzal i on, nadýchali sa babohorskej atmosféry, ktorá je dnes iste už trochu iná, ale predsa len v niečom stále tá istá. Pri tejto príležitosti Spolok Slovákov v Poľsku vydal tiež pohľadnice s podobizňou P. O. Hviezdoslava i s jeho veršami.

Po zostupe zo Staňcovej sme ako kedysi štúrovci na Devíne prijali slovenské mená, aby sme upevnili svoju príslušnosť k slovenskému národu i širšej slovanskej pospolitosti. Následne sa podbabohorským chotárom niesli slovenské verše a spevy v podaní mladšej, strednej i staršej generácie Slovákov žijúcich v Poľsku.

Prvé dva slovenské dotyky s Babou horou boli príjemné. Hoci viacerí siahli až na dno svojich síl, odmenou im bol výstup až na vrchol, spoznanie nových fyzických i duchovných obzorov, ako aj chodníčkov a pohnútok našich slovenských velikánov. A tak môžeme byť patrične hrdí... na nich, na seba i na náš slovenský národ.

Agata Jędrzejczyk

Dychová hudba v Novej Belej

Dychová hudba má na Spiši bohatú históriu. A naďalej sa teší obľube miestnych obyvateľov, ktorí ju tradujú a do jej radov pribúdajú vždy mladší a mladší pokračovatelia tradície. Dychové kapely spríjemňujú život a obohacujú rozličné podujatia občianskeho i cirkevného rázu. Ponúkajú zároveň zmysluplné trávenie voľného času pre mladších i starších. Združujú ochotných a energických ľudí, milovníkov hudby. Jeden z takýchto kolektívov pôsobí práve v obci Nová Belá.

Dychová hudba kňaza dekana Františka Móša pôsobí v Novej Belej pri Miestnej skupine Spolku Slovákov v Poľsku. Môže sa pýšiť už vyše storočnou tradíciou. V jej radoch sa vystriedali viaceré generácie Novobelanov. Prvé záznamy dokumentujúce činnosť dychovky pochádzajú z roku 1920, hoci aj predtým existovala už akási jej predchodkyňa. Svedčia o nej niektoré zachované staré dychové nástroje. Dôvod pre založenie dychovej kapely bol dosť prozaický a mal skôr ambiciózný charakter. Totiž v roku 1920 zomrel istý mládenec a jeho rodičia, majetní gazdovia, pozvali na pohreb dychovú kapelu z Vyšných Lápš. Očarení jej hrou vtedajší obyvatelia Novej Belej sa roz-

Dychová hudba kňaza dekana Františka Móša

---

hodli založiť vlastnú kapelu. Umožnili im to spomínané nástroje spred roku 1920, v tom čase dočasne požičané do Tribša. Po ich vrátení (išlo o jeden klarinet, tri kornetky, dve trúbky Es a dva tenory) bol zorganizovaný nábor mladých členov a začalo sa so školením. Nebolo ľahké stať sa členom, hudobné nadanie nestačilo. Každý člen musel zaplatiť zálohu, ktorou ručil za používaný hudobný nástroj. Novozaloženú kapelu viedol a školil vtedajší novobelský farár František Móš, ktorý bol vynikajúcim kantorom. Tento hudobne nadaný kňaz pripravil pre dychovku notový materiál, z ktorého sa podnes zachovalo niekoľko partitúr. Dychovka prvý raz zahrála na Vianoce a niekoľko rokov účinkovala iba na cirkevných slávnostiach a podujatiach.

Kňaz František Móš sa narodil 15. septembra 1891 v Tribši. Teologické štúdiá absolvoval v Spišskej Kapitule v rokoch 1910 – 1914. Kňazskú vysviacku prijal 29. júna 1914. Dlhé roky bol farárom v Novej Belej a Krempachoch. Na jeho česť bola pomenovaná miestna dychovka v Novej Belej, ktorú oživil a napísal jej noty. V Krempachoch mu 11. novembra 1996 slávnostne odhalili v miestnom kostole pamätnú tabuľu. Až do smrti sa živo zaujímal o dianie v severospišských obciach a venoval im patričnú pozornosť. Zomrel po dlhej chorobe 12. septembra 1971 vo Veľkej Frankovej, kde je aj pochovaný na miestnom cintoríne. Nápis na jeho náhrobnom kameni výstižne charakterizuje jeho celoživotné dielo i poslanie: *Slúžil verne Bohu a svojmu zamagurskému ľudu.*¹ Vďaka jeho podpore sa dychovka dynamickejšie rozvíjala a získala širší repertoár a zvýšila svoju úroveň.

Ako sa ďalej spomína v archívnych zdrojoch, v roku 1925 dychovka dostala finančnú podporu od miestneho urbára a krajanov z Ameriky, čo umožnilo kúpiť ďalšie nástroje. Zasa vďaka iniciatíve spomínaného vtedajšieho farára a richtára obce Františka Póltoraka, ktorí sa obrátili na školskú správu v Novom Targu, aby poslala do Novej Belej učiteľa s hudobnou prípravou, dychovka získala vzdelaného hudobníka Władysława Łabudu, ktorý ju školil. Richtár a aj farár si uvedomovali, že permanentné školenie prispeje k zlepšeniu hry. Členmi dychovej hudby v roku 1926 boli: František Bednarčík, Valent Ščurek, Filip Krištofek, Andrej Monka (vedúci dychovky od jej obnovenia do roku 1929), Michal Dluhý, Jozef Bednarčík, Šimon Mogilský, Jozef Jerdonek, Andrej Póltorak, Valent Kurnát, Valent Bednarčík, Ján Majerčák, Vojtech Vincek, Ján Jerdonek a Valent Kalafut. Zo spomínaných členov istú dobu kapelníkom dychovky bol František Bednarčík.

---

¹ MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, M.: *Slovenský kňaz z Tribša František Móš*. IN: *Život*, č. 9, 2011, s. 6-7.

Prvá zachovaná fotografia dychovej hudby, ktorú urobil F. Moš v roku 1927

Od roku 1927 sa inštruktorom dychovky stal učiteľ Władysław Łabuda z Nového Targu. Vďaka jeho angažovanosti a práci dychovka dosiahla prvé úspechy, medziiným na prehliadke hasičských dychoviek v Novom Targu v roku 1933 obsadila druhé miesto.

Belianska dychová hudba v roku 1933

V roku 1929 sa dychová kapela oficiálne prihlásila k hasičskému zboru a prezentovala sa v hasičských uniformách. Postupne získavala nové nástroje a nových členov. Boli to: Vojtech Bryja (neskorší vedúci dychovky v rokoch 1929 – 1958), Jakub Gronka, Jozef Petrašek, Ján Lojek, Ján Rycerz a František Kalata. Pomaly sa stávala známa v širokom okolí, hrávala na cirkevných slávnostiach, pri príležitosti štátnych sviatkov, vítala významné osobnosti politického i spoločenského života a zúčastňovala sa prehliadok a ľudových veselíc.

Dychovka vo svojom repertoári využívala notový zápis piesní, ktorý pre ňu pripravil kňaz František Moš. Originálny rukopis notového zápisu sa zachoval v archíve dychovky. Nachádza sa na ňom zápis náboženských piesní – *Pane klaniam sa, Zdrav buď Kriste, Pán Ježiš, Priblížil sa* a ďalšie. Je to vzácný dokument svedčiaci o hudobnom nadaní kňaza, ale i jeho rozsiahlych poznatkoch. Zároveň dokazuje, že si dychovka váži meno i doklady spojené s ich patrónom a starostlivo ich uchováva.

V období existencie Slovenského štátu, keď územie severného Spiša patrilo k Slovensku, dychovka sa zúčastnila v Nedeci stretnutia s vtedajším prezidentom Jozefom Tisom, kde aj zahrála.

Ďalší nábor mladých záujemcov bol zorganizovaný v roku 1946. Členmi

dychovky sa vtedy stali: František Kurnat (zaškolil sa do tajov dychovej hudby na Slovensku), František Mogilský, Jakub Bryja, Ján Kamoň (učil sa hrať doma), Ján Surma, Jozef Dluhý, Michal Kalata „od Faktora“, František Mogilský, František Kurnat č. d. 18. Nacvičovali po domoch. V roku 1955 sa k dychovke pridali Jozef Ščurek, Ján Miškovič, Valent Vincek, Jan Póltorak a Emil Bryja. Kapelníkom bol v rokoch 1958 – 1965 František Bednarčík. Po primíciách novokňaza Dominika Kalatu v roku 1965 niektorí členovia dychovky zadržali nástroje u seba a nechodili na nácvičky, preto prestala dychovka fungovať. Nástroje sa od nich vymáhali aj s pomocou polície v roku 1970.

Zachovaný notový zápis pripravený vdp. F. Mošom pre nobeliansku dychovku

Na začiatku šesťdesiatych rokov činnosť dychovky značne ochabla. Obrat nastal až v roku 1968, keď vďaka úsiliu vtedajšieho predsedu Miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov (MS KSČaS) Františka Chalupku, krajanu Františka Kurnata a vtedajšieho pokladníka dychovky Michala Kalatu bol opäť zorganizovaný nábor nových členov a zabezpečili im odborné školenie, ktoré viedol inštruktor z Nového Targu Jan Sawina. Školenie v roku 1968 prebiehalo v Krempachoch. Výzva na prihlasovanie sa bola určená najmä mladým chlapcom, ktorí sa vo väčšom počte zapisovali a nacvičovali. Môžeme povedať, že vtedy prišla nová generačná vlna, ktorá bola aktívna dlhé roky. Boli medzi nimi: František Ščurek, Ján Cervas, Jozef Bednarčík, František Bednarčík, František Chalupka, Ján Klukošovský, Andrej Gronka, Edward Póltorak, Alfons Póltorak, Ján Majerčák, Valent Šoltýs, Ján Lukáš, Jozef Lukáš, Jozef Lojek, Jozef Mogilský, Ján Kurnat, Cyril Ščurek, Ján Bednarčík, Benedikt Bednarčík, Cyril Cervas. Náklady s tým spojené hradil ÚV KSČaS. Táto iniciatíva významne prispela k posilneniu zloženia dychovky a tá získala nový rozmer.

Dychovka opätovne zaznela v roku 1971 na prehliadke spišských dychových kapiel v Nižných Lapšoch, kde za odmenu získali trúбку. Bol to pre celý kolektív veľký úspech a radosť, že sa im podaril pekný koncert. Od rozhrania rokov 1971/1972 sa kapelníkom dychovky stal Emil Cervas, absolvent Štátnej hudobnej školy v Nowom Targu. Vstupom do dychovky vzdelaného hudobníka začala v jej vývine nová etapa. V roku 1973 dychovku oficiálne registrovali pri MS KSČaS a onedlho dostala pre seba miestnosť v bývalom sídle obecného národného výboru, ktoré bolo majetkom miestneho urbára. V roku 1978 sa dychovka po prvýkrát zúčastnila na vojvodskej prehliadke v Novom Targu, kde obsadila 2. miesto. Okrem toho sa zúčastňovala aj iných prehliadok, koncertov a ďalších podujatí, pričom za svoju hru získavala odmenu a pochvaly.

Dychovku podporoval ÚV KSČaS, ktorý jej dodal 11 rôznych dychových nástrojov, elektronický orgán, zosilňovače, podstavce a čiastočne hradil výdavky spojené s opravou a vybavením miestnosti. Zároveň zaobstaral všetkým členom dychovky pekné novobelské spišské kroje. Stali sa jej rovnošatou až dodnes.

Pri oslavách 70. výročia činnosti v roku 1989 mala dychovka 40 hudobných nástrojov a jej členmi bolo 20 dospelých i 19 mladých hudobníkov. Od roku 1971 bol kapelníkom dychovky Milan Cervas, ktorý zároveň skolil mladých nádejných hudobníkov a bol jediným vzdelaným hudobníkom, ktorý dosiahol hudobnú kvalifikáciu III. stupňa. Ako nadaný hudobník si aj sám písal notové skladby. Nadviazal na výbornú družbu s dychovkou Bernolák

---

Dychovka v krojoch v roku 1979

z Námestova, ktorá bola častým hosťom novobelských podujatí. V deväťdesiatych rokoch dychovka mala i svoje sólistky, ktoré ozvlášťovali dychové koncerty spevom. V tomto období sa do dychovky prihlásili aj dievčatá, ktoré prejavili záujem o školenie hry na dychových nástrojoch. Neskôr sa kapelník Emil Cervas postaral, aby jeho synovia a dcéry získali hudobné vzdelanie a pôsobili taktiež v dychovke. Koncom deväťdesiatych rokov vycestoval do zámoria a kapelnické žezlo odkázal synovi Jozefovi, ktorý ako vzdelaný hudobník školí mladých nádejných hudobníkov a vedie dychovku, v čom mu pomáha druhý syn Emil. Dychovka ozvlášťuje obecné podujatia, cirkevné sviatky, odprevádza zosnulých na poslednej ceste, zúčastňuje sa krajských podujatí, prehliadok, ale aj okresných a krajských akcií. Svojimi vystúpeniami prináša publiku radosť a veselosť. Dychovka voľakedy chodila aj vítať krajanov, ktorí sa vrátili napríklad z USA po dlhšej dobe alebo vzácných hostí, o. i. biskupa Dominika Kalatu, SJ, kňazov rodákov, keď prichádzali po dlhej dobe na návštevu domov.

V roku 2017 pôsobilo v dychovke 20 členov, o. i.: Emil Cervas, Jozef Cervas, Cyril Cervas, František Chalupka, František Bednarčík, Dominik Bednarčík, Wiesław Wincek, Ján Majerčák, Tomáš Brodovský, Marek Lojek, Daniel Miśkowitz, Wojciech Miśkowitz, Sebastian Wincek, Bartek Wincek, Dawid Wincek, Marcela Kurnat, Anna Kurnat, Kamil Podgórný, Pavol Klukošovský a Marcin Sołtys.

Pre pôsobenie dychovky je potrebný nielen priestor, hudobné nástroje, hudobníci, ale i osobnosti, ktoré vedia podržať kolektív a usmerniť ho. Pri práci s dychovkou je dôležitá motivácia. Spočíva na kapelníkovi, aby vedel udržať kolektív a zároveň prilákať nových členov. V súčasnosti, ako uviedol kapelník Jozef Cervas, je náročnejšie prilákať nových členov do dychovky, ktorí sa chcú školiť. Vždy sa však nájde niekto, kto prejaví záujem, ale nie je to také hromadné, ako bývalo voľakedy. Dnes deti i mládež majú veľa príležitostí, ako tráviť voľný čas. Hudba ich musí zaujímať, aby sa dali na hru v dychovke. Školenie nových členov dychovky je uskutočňované neustále. Je potrebné dbať na dorast, aby sa zaručila kontinuita pôsobenia dychovky a aby na každom dychovom nástroji mal kto hrať. Školenie nových členov vedie kapelník Jozef Cervas a Emil Cervas starší, ktorý sa vrátil do rodiska po

*Kapelník dychovky dekana
Františka Móša Jozef Cervas*

dlhšej dobe pobytu v zámorí. Stretnutia s účastníkmi školenia prebiehajú priemerne raz buď dvakrát do týždňa podľa potreby. Popri školení detí a mládeže na nácviky prichádzajú zvlášť tiež členovia dychového kolektívu. Ich stretnutia závisia od potreby a príprav dychovky na konkrétne vystúpenia.

V roku 2020 v rámci projektu z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa nadobudli nové súčiastky spišského kroja, ktorý je rovnošatou dychovky. Je to dôležité, aby sa hľadali možnosti modernizácie hudobných nástrojov a získavali nové. Náradie sa opotrebuje a je potrebné zadovážovať nové. Najstarším hudobným nástrojom, ktorý dychovka vlastní, je skoro storočný klarinet, na

ktorom voľakedy hral Filip Krzysztofek. Je to vzácny artefakt, ktorý si dychovka starostlivo opatruje.

V súčasnosti v dychovke pôsobí vyše 30 členov, o. i.: k najstarším členom patria Emil Cervas starší, Wiesław Wincek, Ján Majerčak, Dominik Bednarčík, František Bednarčík. Do radov mladších členov patria: Jozef Cervas, Emil Cervas, mladší, Andrej Cervas, Cyril Cervas, Sebastian Wincek, Bartłomiej Wincek, Dawid Wincek, Tomasz Brodowski, Marek Lojek, Kamil Podgórný, Albert Moš, Daniel Miśkowicz, Wojciech Miśkowicz, Marcin Miśkowicz, Marcin Sołtys a napokon k najmladším, ktorí ešte len cvičia hru na dychových nástrojoch, patria: Julka Bryja, Krystian Bryja, Adrian Antolak, Kamil Antolak, Michał Łukasz, Dawid Łukasz, Andrzej Gnida, Piotrek Gnida, Franciszek Łojek, Dawid Krzysztofek, Karol Kalata a Grzegorz Kalata.

V niektorých rodinách pôsobenie v dychovke sa stalo rodinnou tradíciou. Spoločne účinkujú v dychovej hudbe otec a syn, prípadne synovia. V novobelianskej dychovke pôsobili takto napr. rodiny Cervasovcov, Kurnátovcov, Majerčakovcov, Bednarčíkovcov, Wincekovcov, Lojekovcov, Chalupkovcov, Miśkovičovcov, Kalatovcov, Gronkovcov, Lukášovcov a ďalšie. Súčasťou kolektívu sú aj členovia – absolventi hudobnej školy – základného a stredného stupňa. Je to veľká opora pre celú dychovku. Starší členovia sú tiež dobrým príkladom dlhoročnej a vytrvalej činnosti v dychovke.

V repertoári dychovej hudby sú mnohé skladby. Najpopulárnejšie sú ľudové pesničky, potom valčíky, pochody, polky a aj moderné skladby. Dychovka je prítomná na viacerých obecných cirkevných udalostiach: ako

Najmladší členovia dychovky v roku 2021

Spoločný záber ocenených členov pri príležitosti 100. výročia pôsobenia dychovky v roku 2021

hody, rozličné sviatky, pohreby, preto má vo svojom repertoári aj nábožen-
ské piesne.

Každý rok sa dychovka zúčastňuje viacerých krajských, obecných i okresných podujatí. Chodí na súťažné prehliadky, festivaly a príležitostné podujatia, z ktorých prináša mnohé ocenenia. Možnosť prezentácie pred divákmi je podporným bodom pre motiváciu v zlepšovaní úrovne hry. V roku 2020 dychovka oslávila 100. výročie pôsobenia. Dychovke bola vtedy udelená Zlatá medaila za zásluhy pre Spolok Slovákov v Poľsku za tradovanie slovenského dedičstva otcov. Kolektív dychovky má viacerých priaznivcov, ktorí ich podporujú a držia palce, aby činnosť naďalej kvitla.

Z histórie dychovej hudby v Novej Belej zreteľne vyplýva, že sa pretŕkala rozličnými úskaliami, ale vždy sa našli ochotní ľudia, ktorí jej prišli na pomoc, prípadne sa postarali o jej ďalší chod. Zároveň záujem o hudbu nezaniká a garantom toho sú členovia, pričom dôležitú úlohu zohráva vedúci, ktorý stmeluje kolektív a stráži jej fungovanie. Dychová hudba kňaza dekana Františka Móša je nositeľom slovenských tradícií a ich uchovávateľom pre budúce pokolenia.

Fotografie: archív redakcie časopisu Život

Slováci v Rakúsku

Elena Mandik

Slovenský školský spolok SOVA,
Viedeň

Zoom – bzum, bzuuum...

Keď som pred rokom prvýkrát počula slovo Zoom, hneď vo mne zabzučala detská tábtorová pesnička *Bzum Bzuuum, Orio rideo, Umba di umba...* A vôbec som netušila, že ma Zoom bude prenasledovať vyše roka dňom i nocou. A to nielen v škole. Zoomovali a bzuumovali sme aj v spolku SOVA usilovne ako včeličky, a to tri celé mesiace, každý víkend, dokopy jedenásťkrát. Na naše experimentálne virtuálne stretnutia sme pozvali kopec zaujímavých hostí zo Slovenska.

Ako prvá nás potešila svojím divadelným vstupom o *Danke a Janke* bábkoherečka **Nelka Dušová** a jej divadlo NELINE, čítali sme si spolu aj z knihy Márie Ďuričkovej a dozvedeli sme sa všeličo o vzniku bábok, ktoré Nelke vyrába jej manžel Miroslav Duša.

Potom prišiel Valentín a s ním aj záver fašiangového obdobia, tak sme sa nahodili do bosoráckych a ježibabkových kostýmov a na experimentálnu besedu sme pozvali odborníčku na tému čarovania, známu slovenskú spisovateľku **Gabrielu Futovú**. Naše naozaj čarovné stretnutie malo veľký úspech. Gabika nám prečítala úryvok zo svojej prvej knihy *Naša mama je bosorka* a v podaní Romana Pomajba sme si vypočuli veselý úryvok z knihy NOTOTO!, ktorá opisuje školské zážitky malých škriatok v škriatkovskej škole Elvíry Múdrej. Deti sa zaujímali o prácu spisovateľov, chceli vedieť, či spisovateľka aj kreslí obrázky do kníh a ako dlho trvá celý proces písania knihy. Niektoré deti nám aj smelo prečítali svoje spisovateľské prvotiny. Veľmi sa tešili aj z vedomostného internetového kvízu *Kahoot*, víťaza sme odmenili – ako ináč – peknou knihou s venovaním Gabiky Futovej.

Vírusy, nádchy a kýchanie sa medzičasom šírili veľkou rýchlosťou ďalej. Najradšej by sme všetky tieto problémy vyriešili ako Ela a Hop. Aké jednoduché by bolo vytiahnuť z čarovného kufríka nejakú špeciálnu medicínu a Elá hop! – zmenili a zachránili by sme celý svet. Snažili sme sa teda zachrániť

Katka a Ľubo z divadla PIKI

aspoň dobrú náladu a úsmev na tvári. V tom nám veľmi výdatne pomohli bábkoherci **Katka Aulitsová** a **Ľubomír Piktor** z divadla PIKI. Počas troch zoomových stretnutí s nimi sme sa dosýta zasmiali a pobavili na ich vysielaní s témou chrípka a návšteva u kaderníka – aké aktuálne v Rakúsku v marci 2021! Ale aj najnovšie rozprávky divadla PIKI s názvom *Spod rúška* zaujali malých i veľkých zoomákov. Deti chceli presne vedieť, ako sa rozprávky počas totálneho lockdownu filmovali – v garáži, na dvore, v záhrade. Kto Ľuba naučil tak super jazdiť na kolieskových korčuliach dopredu i dozadu, alebo či naozaj vyskočil z okna z prvého poschodia so slnečníkom v ruke a nedolámal si pritom kosti? Alebo to bol len filmový trik? A komu patril ten detský bicyklík, ktorým Katka poorala vinohrad, alebo či jej nádherný perníkový domček, ktorý jej vyrobil a namaloval úžasný slovenský výtvarník Ferko Lipták, naozaj nemal dno? Kde nabrala Ježibabka Katka tú odvahu-hu-hu a skutočne ochutnala ten svoj čarodejnický gulášik? A vôbec, kto to všetko filmoval zo strechy a z výšky ešte väčšej, vari naozaj drony? Diskusia nemala konca-kraja.

Aby sme sa vyžili kultúrne aj na hudobnú nôtu, pozvali sme na ďalšie stretnutie Sestričku Notičku K Dur – **Kiku Letkovú** z divadla MAKILE. Spolu s ňou sme si vyskúšali hru na rôzne hudobné nástroje, zvonili sme aj zvončekmi a naši malí diváci Flórka, Defne a Bunyamin sa šibnutím zoomového prútika zmenili na malých koncertných umelcov, keď nám naživo zahráli svoje malé dielka na klavíri.

Hudbe sa venuje aj spisovateľ **Braňo Jobus**. A hoci napísal zaujímavú knižku pre deti *Ja nič, ja muzikant!*, viac sme sa s ním rozprávali o jeho prvej knihe, o *Láskavých rozprávkach*. Napísal ich naozaj s veľkou láskou. A ako ináč, nemohla medzi nimi chýbať ani tá veselá, ale veľmi poučná rozprávka *Láska k chváleniu sa*. Je to príbeh o Samovi Chválovi, ktorému straaašne smrdia nohy, vďaka čomu bez akejkoľvek námahy vyhrá každý súboj. Prečo? No kto by vydržal ten smradľavý nápor v boji? Každý bojovník sa hneď vzdá a Samo sa stáva víťazom. A keď ho už za tie lacné víťazstvá nikto chváliť nechce, začne sa chváliť sám. Prosím vás, milí všetci, ani v dnešnej dobe, keď pod rúškom korony či maskou domácky ušitou alebo tou FFP 2, alebo po prekonaní koronovej chrípky stratíme čuch či chuť – do práce, nestratíme súdnosť, zmysel pre humor a realitu a zostaňme láskavými ľuďmi. Vyzváňame z celého srdca lásku a dobrotu do celého sveta. Braňo si na túto príležitosť dal vyrobiť naozajstný zvon. *Zvon* je aj symbolický názov jeho knihy pre staršie deti o dievčatku s chorým srdiečkom. Nájde Radko recept na to, ako svojej chorej kamarátke pomôcť? Odzvoní na konci príbehu zvonec na šťastný rozprávkový koniec?

Slová, obyčajné slová, čarovné slová a slovné hračky, jazykolamy a rébusové slovné naháňačky. To bola téma nášho ďalšieho zoomu. Spolu s **Cilkou Kersch**, učiteľkou v našom spolkovom klube SOVA, sme si zaspomínali nielen na knihu Ľudmily Podjavorinskej *Čin-čin*, ale upozornili sme aj na iné

Spisovateľ Daniel Hevier počas zoomového stretnutia

---

dobré a významné činy, hláskovali sme ťažké slovička, vety a rýmy a spievali do mikrofónov, koľko nám sily stačili. A nakoniec, aby to celé ani len náhodou nebolo len tak halabala, pocukrovali sme náš slovičkový zoomový koláč symbolicky vybranými slovami. No musím povedať, že náš spoločný slovičkový zoom – *Dala baba halababa cukor na koláč* – nemal chybu.

V zoomovaní sme pokračovali čítaním z knihy *Pupo a Fazulka*, zabávali sa na príspevku Katky Piktorovej, ktorý o Pupovi natočila v lockdowne v garáži, a pobavili sme sa na veselom kahootovom kvíze.

Aké symbolické, že naše ďalšie, v poradí už desiate experimentálne aprílové stretnutie sa volalo *Kto sa nehrá, z kola von!* Presne tak – z kola von – sme totiž vyriešili problém s tými lúpežníkmi na predchádzajúcom zoomovom stretnutí. A tak sa náš aprílový zoom mohol pýšiť iným, krajším perím. Hihhi, tak to teda sedí doslova. Lebo náš zoomový hosť, hudobník, herec a zabávač, kapelmajster skupiny Funny Fellows, sa volá **Roman Féder**. Už som sa vytešovala, ako si zgustnem na jeho pierkach pri príprave otázok do kahoota. Roman si na naše experimentálne kohútie zápasy prizval na pomoc svoju dcérku Sidóniu Féderovú, tiež bábkoherečku z divadla FÉDER TEÁTER, tak tých pierok lietalo pomerne dosť. Ale najlepšie sa niesli povetrím vtipy, veselé žartíky a krásna hudba Romana Fédera spolu s textami pesničiek od Tomáša Janovica. Všetky sú zozbierané ako tzv. špeciálne vyučovacie hodiny na CD-čku *Kto sa nehrá, z kola von!*

Na záver našej experimentálnej zoomovej série sme sa deťom lepšie pozreli na zúbky, aj na jazýček. Nie, nemusíte otvárať ústa, teraz stačí mať otvorené oči. Náš posledný zoom sa volal *Nevyplazuj jazyk na leva*. Názov dostal podľa knihy slovenského spisovateľa Daniela Heviera, básnika, prozaika, scenáristu, dramaturga, textára, výtvarníka, autora neuveriteľných 60 kníh pre deti a 40 kníh pre dospelých. Daniel Hevier, ktorý prijal pozvanie na naše zoomové stretnutie, sa zhostil svojej úlohy úžasne. Deti aj mamičky z neho boli jednoducho nadšené. Rozprával tak bezprostredne a vtípne, reagoval tak úprimne a prirodzene, že sa nám ani o pol deviatej *nechcelo ísť spať*. Započúvali sme sa do jeho veršov, prečítali sme si jeho rozprávky zo školského šlabikára, ukázal nám mnohé svoje knižky i krásne fotografie z detstva. Prezradil nám aj svoje veľké plány – dopísať ešte chýbajúcich sedem dielov rozsiahlej fantasy ságy *Chymeros*. Daniel Hevier tvorí už 50 rokov pre deti a zároveň ich vzdeláva. Od začiatku pandémie navštevuje online triedy a školy a v polovici apríla „učil“ cez zoom aj naše deti zo spolku SOVA. Porozprával nám aj o svojom novom projekte. Rozhodol sa pre deti – a spolu s nimi – napísať „učebnicu“ pre budúcnosť, do ktorej sa ponoria ako do napi-

---

SOVÁcke zoomovanie a bzoomovanie

navého príbehu, ktorého hlavnými postavami sú práve ony. Kniha má byť niečo medzi počítačovou adventúrou, Minecraftom, hľadaním pokémonov, fantasy seriálom alebo komiksom. Hevierovými kolegami v tejto škole budú Albert Einstein, Pipi Dlhá Pančucha, Aristoteles, Steven Jobs, Lisa a Bart Simpsonovci či majster Yoda zo Star Wars. Deti sa zároveň naučia, ako sa učiť, a to nie pre školu, ale pre seba. Kniha má sľubný názov *Škola pre tvoju budúcnosť*. Daniel Hevier je aj autorom krásnych textov piesní, za všetky spomeniem pieseň *Svet lásku má*. A aj malí a ešte neznámi malí interpreti poznajú jeho piesne, niektoré z nich odzneli na festivale slovenskej piesne *Letí pieseň, letí...*, ktorý sa každoročne koná v Kovačici v srbskej Vojvodine.

Všetko sa točí, spája a uzatvára v čarovnom kruhu. Nášmu zoomovaniu odzvonilo. Možno by Roman Féder k zvoneniu pridal aj slávnostné fanfáry. Pevne verím, že to veľmi nesmrdí Samovou chválou, ale chváliť chceme hlavne deti, ktoré počas našich akcií vždy pozorne počúvali, nasávali informácie ako špongie, aktívne sa zapájali a vzorne slabikovali ťažké slovenské slovička.

Počas lockdownu sme deťom ako motiváciu rozposlali poštou okolo 150 detských slovenských časopisov a víťazov súťaží sme odmenili viac ako 35 krásnymi slovenskými knižkami. Ak sme v nich aspoň trošku vzbudili záujem o slovenskú literatúru a kultúru, plán sme splnili na jednotku. A to nás teší!

Foto: Archív školského spolku SOVA

Slováci v Rumunsku

Kristína Jucanová

Keď mládež spája láska k tradíciám

Uchovávať a rozvíjať v súboroch tradičnú ľudovú kultúru je popri jazyku to najdôležitejšie. Preto sa snažíme vzbudiť rešpekt pre dedičstvo, ktoré nám minulé generácie zanechali, slovenský jazyk, ľudovú pieseň a tanec, pestovať lásku k folklóru všeobecne.

V roku 1999 vznikla myšlienka založiť ľudový orchester Sálašan, ktorý by spracoval slovenské ľudové piesne predovšetkým z Nadlaku, a ktorý by reprezentoval Slovákov žijúcich v Rumunsku na rôznych folklórnych podujatiach. Od roku 2003, keď sa k ľudovému orchestru pripojila i tanečná skupina, nasledovali ďalšie projekty, ktoré potrebovali určitú dávku profesionalizmu, takže i prácu a výskum autochtónnych trvalých prvkov v ľudovej kultúre ru-

Folklórny súbor Sálašan počas vystúpenia

Folklorný súbor Sálašan pred objektívom

munských Slovákov. Tak vzniklo i päť celovečerných predstavení, v roku 2003 *Svedectvo nášho bytia*, venované oslavám 200. výročia príchodu Slovákov do Nadlaku, *Ja som Paľo*, ktoré prostredníctvom spevu a tanca zobrazuje život nadlackého Slováka, v roku 2007 *Cez kopec na tanec*, ktoré zahŕňa tance, spevy a obyčaje Slovákov z Bihoru, v roku 2008 predstavenie venované výročiu súboru *10 rokov hudby, 5 rokov tanca* a v roku 2012 *Návraty na Hornú zem*, kde sú prezentované piesne z Detvy a tance z niektorých regiónov Slovenska – z Myjavy, z Tekova, zo Spiša a Zemplína a z Horehronia. Všetky celovečerné programy boli koncipované ako komorné predstavenia do uzavretého divadla, a preto majú mierne sprievodný divadelný charakter.

Od svojho založenia súbor spolupracoval s viacerými známymi muzikantmi zo Slovenska, v tanečnej skupine sa už vystriedali viaceré generácie tanečníkov.

Folklorný súbor Sálašan má za sebou mnohé vystúpenia na významných festivaloch venovaných aj zahraničným Slovákom doma a v zahraničí (v Maďarsku, Srbsku, Chorvátsku, v Českej republike) a päť celovečerných predstavení, čo je pomerne veľký počet vzhľadom na to, že ide o amatérsky súbor.

Folklorný súbor Sálašan má za úlohu okrem iného reprezentovať v zahraničí rumunských Slovákov, v Rumunsku slovenskú menšinu, teda Slovákov všeobecne. Súbor funguje pri Demokratickom zväze Slovákov a Čechov v Rumunsku. Umeleckou vedúcou súboru a vedúcou tanečnej skupiny je Kristína Jucanová a choreografom súboru je Martin Urban.

Slováci v Slovinsku

Anna Kominka,
predsedníčka Spolku Slovákov a priateľov Slovenska v Slovinsku

Najnovšie aktivity Spolku Slovákov a priateľov Slovenska v Slovinsku

Spolok Slovákov a priateľov Slovenska v Slovinsku, mladá krajanská organizácia, v roku 2021 napriek všetkým prekážkam a opatreniam súvisiacim s pandemiou, predsa len uskutočnil niekoľko aktivít, ktoré čitateľom Slovenského svetového kalendára radi predstavíme.

Od októbra 2020 do júna 2021 sa jedenkrát týždenne stretávali on-line formou deti členov spolku so svojou učiteľkou, mim. prof. Evou Tibenskou,

Evka Tibenská on line

Pani prezidentka Zuzana Čaputová a Anna Kominka

CSc., v tom čase lektorkou slovenského jazyka a kultúry na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Ľubľana. Vzhľadom na nerovnakú úroveň ovládania boli žiaci rozdelení no dvoch skupín – na menej pokročilých a pokročilých. Vyučovacia hodina trvala 60 minút a postupovalo sa podľa Európskeho referenčného rámca na výučbu jazykov (učebnice a materiály pani lektorky a učebnica *Krížom-krážom*, vydaná na FF UK).

Dňa 14. 10. 2021 navštívila Slovinsko pani prezidentka SR Zuzana Čaputová. Na oficiálnej návšteve sa stretla s pánom prezidentom Borutom Pahorom i našou predsedníčkou spolku Annou Kominkou. Na stretnutí Anna Kominka odovzdala pani prezidentke srdečné pozdravy členov spolku v písomnej forme.

Pani prezidentka odovzdáva pozdravy všetkým našim členom a praje nám veľa úspechov.

Pri príležitosti návštevy Jej Excelencie pani prezidentky Zuzany Čaputevej v Slovinsku sa slávnostnej večere na Blede, ktorú usporiadal prezident Slovinskej republiky pán Borut Pahor, zúčastnila aj predsedníčka spolku Anna Kominka a náš člen, pán doc. Jozef Pallay, vedúci Katedry slovenského jazyka a literatúry na FF Univerzity v Ľubľane. Ďakujeme za podporu a spoluprácu Slovenskému veľvyslanectvu v Slovinsku.

Spolok úzko spolupracuje aj s Katedrou slovenského jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity v Lubľane. Členovia spolku majú možnosť zúčastňovať sa na aktivitách katedry (západoslovenský večer, vianočná kapustnica, premietanie slovenských filmov so slovenskými titulkami...). Členmi spolku sú pedagógovia a tiež študenti katedry.

Spolupráca @Matica Slovačka Rijeka a @Spolok Slovákov v Slovinsku prebieha už druhý rok a v rámci nej sa naša predsedníčka aktívne zúčastnila na kultúrnom podujatí *Dni slovenskej kultúry v Lovrane a na ostrove Krku*. Podujatie zorganizovala Matica slovenská Rijeka. V rámci 21. ročníka *Dní slovenskej kultúry Rijeka* bola inštalovaná výstava slovenských folklórnych doplnkov (autorov Anky a Juraja Kulichovcov), a ponúkali sa slovenské špeciality – bryndzové halušky a zemiakové placky.

Predstavila sa aj folklórna skupina Slovenka, sólo na gitare mala Mária Šikić.

V rámci rovnakého podujatia sa uskutočnila aj výstava Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Záhrebe *Bohatstvo v rozmanitosti* na tému slovenských historických a súčasných úspechov. Za spoluprácu a nezištnú pomoc vyslovujeme vďaka predovšetkým predsedníčke MS Rijeka pani Miroslave Grženić.

Tešíme sa, že sa nám podarilo zrealizovať aspoň časť z plánovaných aktivít, a ďakujeme členom i spriateľným spolkom za angažovanosť a vzájomnú spoluprácu.

V očakávaní nových výziev prajeme všetkým Slovákom vo svete všetko najlepšie a veľa úspechov tak v osobnej rovine, ako aj v rámci spolkových aktivít.

Anna Kominka a predsedníčka Matice slovenskej Rijeka Miroslava Grženić

Slováci v Spojených arabských emirátoch

Ľudovít Pomichal

Slováci v Emirátoch majú podporu jedného z vládcov – chcú učiť deti slovenčinu

V Spojených arabských emirátoch, ktoré 2. decembra 2021 oslávili 50. výročie svojho vzniku, žije asi 2000 Slovákov. Časť z nich sa môže, a aj má záujem, stať sa mostom medzi touto úspešnou krajinou a Slovenskom.

V emiráte Rás al-Chajma je v porovnaní s inými emirátmi (SAE ich má sedem) slovenská komunita spoločne s českou najviac aktívna. Organizujú

Spoločná fotografia z návštevy

---

sa tu kultúrne podujatia (plesy, Mikuláš pre deti, či koncerty). Jedno takéto podujatie pocitol svojou návštevou miestny emir Jeho Výsosť Saud bin Saqr Al Qasimi, čo je v miestnych pomeroch prejav mimoriadnej priazne. Našich krajanov následne pozval k sebe do paláca a ponúkol im pomoc pri organizovaní podujatí a vyrovnaní sa s miestnymi administratívnymi požiadavkami, ktoré sú mimoriadne náročné. V Rás al-Chajme sme sa stretli s pánom Milanom Novákom a ďalšími krajanmi, ktorí nás informovali aj o prebiehajúcej individuálnej výučbe českého a slovenského jazyka. Vymenili sme si informácie a skúsenosti týkajúce sa organizovania detských jazykových táborov, keďže náš úrad ich už roky organizuje v lete pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí, a krajanovia okolo p. Nováka by ich chceli organizovať po víkendoch približne raz mesačne. Pre nás je dôležité, ak krajanovia majú záujem, aby sa ich deti učili slovenský jazyk, lebo práve oni môžu byť tým najkvalifikovanejším mostom medzi Slovenskom a krajinou, v ktorej žijú.

V emiráte Dubaj je najpočetnejšia slovenská komunita. Je silno rozptýlená, ale napriek tomu mnohí majú záujem organizovať spoločenský život, ktorý by zároveň slúžil aj ako prezentácia Slovenska voči fakticky celému svetu, ktorý sa v Dubaji stretáva. Ako nás informoval krajan Marián Gregorovič, je tu vôľa zriadiť vzdelávacie centrum, pretože sa odhaduje, že v Spojených arabských emirátoch môže byť niekoľko stoviek detí, ktoré by sa mohli učiť slovenský jazyk, o to viac, ak o to rodičia majú záujem. Slovensko im vie pomôcť finančne (dotáciami Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí), materiálne (učebnicami z Ministerstva školstva) aj odborne (úrad a Asociácia slovenských vzdelávacích centier ISEIA).

V Abú Dabí, ktorý je najväčším emirátom a je v ňom rovnomenné hlavné mesto, je sídlom slovenského veľvyslanectva, kde sme sa stretli aj s veľvyslancom Michalom Kováčom ml. Stretnutie bolo veľmi užitočné, keďže nás pán veľvyslanec informoval o miestnych pomeroch, o celkovom fungovaní krajiny, ktoré je úplne iné ako na Slovensku, a tiež o možných otázkach, ktoré by sa mohli vyskytnúť v prípade našej podpory, či už z hľadiska finančného alebo organizačného. Konkrétne, v Abú Dabí žijú slovenské deti, ktoré majú jedného z rodičov moslima, čo znamená isté prekážky pri organizovaní detských táborov, a to z dôvodu kultúrnych rozdielov. Aj preto úrad uvažuje o zavedení online výučby slovenského jazyka tak, aby sme mohli rešpektovať kultúrne zvyklosti tejto krajiny.

Veľmi si vážim pozvanie najprestížnejšieho Rotary klubu v Dubaji, na stretnutí ktorého som mal možnosť predstaviť Slovensko ako krajinu s krásnou prírodou, vzácnymi pamiatkami, kúpeľníctvom, rozvinutým priemyslom a sil-

---

nou krajskou komunitou rozptýlenou po celom svete. Členovia Rotary klubu, pôvodom z celého sveta, sa vyjadrili, že by uvítali intenzívnejšie obchodné vzťahy so Slovenskom, taktiež by bolo veľmi nápomocné organizovať podujatie na spôsob slovenských dní v Dubaji, aby sa mohlo Slovensko odprezentovať svojou bohatou kultúrou. Aj o toto sa budeme snažiť s miestnymi krajanmi.

Jeho Excelencia šejk Ahmed Obaid Al Mansoori, ktorý zriadil múzeum *Križovatka civilizácií* (Crossroad of civilization), nám predstavil toto múzeum. V múzeu sa nachádzajú veľmi vzácne exponáty. Počas rozhovoru nám vysvetlil hlavnú ideu svojho zamerania, a to je tolerancia voči všetkým kultúram a náboženstvám. Preto je jedna miestnosť dokonca venovaná aj holo-kaustu. Prejavil záujem o spoluprácu s našimi kultúrnymi inštitúciami, najmä so Slovenským národným múzeom, s ktorým by si rád vymenil skúsenosti, a rád by za týmto účelom navštívil aj Slovensko. Zaujíma sa tiež o letecký priemysel a vesmír. Hovorili sme o umelej družici vyrobenej slovenskými nadšencami, ktorá dnes obieha na orbite.

Slovensko má v Spojených arabských emirátoch aj úspešnú krajanuku. Annina Alexis Fedorková je niekoľkonásobne ocenená filmová režisérka a producentka. Po schválení Národnou mediálnou radou vlády Spojených arabských emirátov premietla pokračovanie viacnásobne oceneného dokumentárneho filmu *Corona & The Jewels* (Koruna a klenoty). Nový celovečerný dokumentárny film *Destruction of The Crown* (Skaza Koruny) mal premiéru 2. decembra 2021, v deň 50. výročia vzniku Spojených arabských emirátov v Reel Cinemas The Dubai Mall od Emaar so špeciálnymi hosťami vybranými z celého sveta. Slovensko má úspešných ľudí po celom svete, na ktorých môže byť hrdé, a Emiráty nie sú výnimkou.

Slováci v Srbsku

Zdenka Valentová-Beličová

Literárne snemovanie – najstaršie kultúrne podujatie Slovákov v Srbsku

Literárne snemovanie je tradičné podujatie vojvodinských Slovákov, ktorého funkcia sa v priebehu týchto vyše šesťdesiatich rokov menila, ale ktoré pevne stojí na niekoľkých konštantách – a to sú téma, úroveň a cieľ. Téma – literatúra, úroveň – vždy na poradách vystupovali špičkoví odborníci z tejto oblasti a publicisti z našich radov a napokon: cieľ – aspoň raz za rok sa stretnúť, vymeniť si názory a v akej-takej miere potvrdiť a podnietiť literárny kontext a všeobecne slovenskú vojvodinskú kultúru plnou diskusiou.

Prvé literárne snemovanie, resp. literárna porada, bolo uskutočnené roku 1953 a vlastne ani nebolo poradou v dnešnom zmysle, ale schôdzou slovenskej kultúrnej rady, založenej v rámci Zväzu kultúrno-osvetových spolkov Vojvodiny. Konalo sa 25. januára 1953 v Báčskom Petrovci a vtedy šéfredaktorom časopisu *Nový život* bol Juraj Spevák.

Keďže vznik tohto podujatia tesne súvisí s osudom časopisu, sprítomníme si kontext, udalosti a spoločenské ovzdušie, ktoré podnietilo kultúrnych dejateľov uskutočniť toto prvé stretnutie, netušiac, že vyše šesťdesiat rokov neskôr o tomto budeme hovoriť.

Časopis pomenovaný *Nový život* od roku 1949 vydával Odbor pre Slovákov Zväzu kultúrno-osvetových spolkov Vojvodiny, teda formálne šlo o nový časopis, avšak takmer vo všetkom toto periodikum nadväzovalo na časopis *Náš život*, ktorý v rokoch 1933 – 1948 vydávala Matica slovenská v Juhoslávii. Ako následok spoločenských zmien, omnoho širších rozmerov, ako je toto naše prostredie, a vzťahov medzi východnými a západnými krajinami a vtedajšou Juhosláviou, Matica slovenská v Juhoslávii bola integrovaná do spomenutého Zväzu kultúrno-osvetových spolkov, časopis *Náš život* zanikol a vznikol *Nový život*. Teda snemovania vznikli predovšetkým nie z literárnych dôvodov, ale v dôsledku zmeny ideologicko-politického poslania organizá-

---

cí, ktoré vydávali časopis, a potreby podnieť a rozvíjať slovenskú vojvodinskú literatúru ako osobitný kontext.

Necelý mesiac pred integráciou či zánikom Matice slovenskej v Juhoslávii došlo k rezolúcii Informbyra a následne k radikálnej konfrontácii Juhoslávie nielen so Sovietskym zväzom, ale aj s Československom. Prerúšením vzťahov krajiny, v ktorej sa ocitla, a materského štátu, Matica slovenská v Juhoslávii sa dostala do absurdného postavenia. Už v prvých povojnových ročníkoch *Nášho života* práve toto prerušenie vzťahov produkovalo výrazný odklon v koncepcii časopisu, a to v tom zmysle, že autori zo Slovenska, ktorí v matičnom časopise boli výrazne zastúpení, sa v prvom desaťročí Nového života vôbec nezjavujú. Neskôr sa postupne začínajú vracieť, čo zasa súviselo s celkovým spoločensko-politickým uvoľňovaním politického napätia v krajinách tzv. Varšavskej zmluvy. O tom, s akým problémom sa stretli nositelia novej koncepcie časopisu, svedčí práve výzva Jána Kmeťa v texte *Naše literárne problémy*, ktorým vyzýva kultúrnu verejnosť, aby sa zúčastnila prvej literárnej porady: „Naša súčasná menšinová literárna tvorba nemá skadiaľ očakávať konkrétne ideové a umelecké vzory, ani priame impulzy – bez väčších autorít a bez akýchkoľvek patrónov povolaná je sama tvoriť svoju menšinovú literárnu históriu.“ Zrejme si tvorcovia nového konceptu časopisu a organizátori literárnej porady veľmi dobre uvedomili zástoj historickej chvíle pre budúci osud tohto menšinového spoločenstva. Nedostatok vzorov a autorít vlastne znamenalo krízu kontextu, nadväznosti a to, čo sa snažili urobiť, bol pokus o dištancovanie sa od celonárodného literárneho, kultúrneho a spoločenského kontextu, lebo v pokračovaní toho istého textu J. Kmeť hovorí takto: „Literárna atmosféra na Slovensku už od prvej svetovej vojny, čím ďalej – tým viac sa rozchádzala s našimi chápaniami a dnešné jej zameranie voči nášmu bytiu je vonkoncom nepriateľské.“ Autor v pokračovaní článku píše o tom, že je uskutočnenie literárnej porady dôležité preto, aby sme si posilnili uvedomovanie a ďalšie vytváranie vlastného kontextu: „K tomu osožne bude sumárne vidieť všetko, čo sme na literárnom poli od oslobodenia dodnes vykonali, vytvoriť si o všetkom tom obraz a vyhraničiť k tomu svoje stanovisko. Veď od oslobodenia dodnes bolo napríklad uverejnených viac ako dvesto básní dvadsiatich ôsmich našich autorov... a o všetkom tomto sme sa vedeli len veľmi málo plodne rozprávať.“

A tu sa dostávame k tomu, čo by som vlastne chcela povedať. Spoločenské poslanie literatúry je jej integrálnou súčasťou, lebo neexistuje literatúra mimo svojej spoločenskej funkcie a spravidla toto spoločenské postavenie podmieňuje, alebo vo veľkej miere vplýva na poetiku. Dejiny literatúry nere-

---

gistrujú len zmeny spôsobu písania a zmenu poetík, ale, samozrejme, časom sa mení (resp. predovšetkým sa mení funkcia a z toho vyplýva zmena poetiky) aj funkcia literatúry a umenia, ktorú spĺňajú v spoločnosti.

Literatúra zohrala veľmi dôležitú úlohu napríklad v procesoch vytvárania moderných národov. V procese vzniku národov, ktorý sa konal v 18. storočí, aby sa jeden národ „vytvoril“, potrebné bolo, aby si všetci príslušníci navzájom dobre rozumeli, v zmysle jazykovom. Literatúra bola dôležitá skrze (takzvaný) spisovný jazyk, presnejšie štátny jazyk a jednotnú jazykovú normu. Vďaka tomu spisovatelia dostali veľmi vysunuté miesto v spoločnosti a literatúra integratívnu funkciu – boli súčasťou podmienené povedané veľkého ideologického projektu.

Analógne toto všetko platí aj v prípade formovania národnostnej menšiny, konkrétne kontextu slovenskej vojvodinskej literatúry. Môžeme sa (mali by sme sa) rozprávať o tom, či je tento ideologický projekt ukončený alebo nie je a prečo literatúra už nie je natoľko dôležitá. Alebo či možno predsa je dôležitá v prípade ako je náš, vynakladania po trochu anachrónneho, ale v skutočnosti veľmi reálneho úsilia zachovať národnostnú svojbytnosť v zmysle členia prirodzeným procesom asimilácie. Môžeme sa rozprávať o tom, aký je náš záujem v rozvíjaní a udržiavaní tohto ideologického projektu? Podľa mňa on aj naďalej trvá, ale nadobúda po trochu donkichotovské vlastnosti.

Keď si uvedomíme, aký postoj k literatúre vojvodinských Slovákov a k vzniku osobitného literárneho kontextu mali vtedajší najaktívnejší dejatelia, analógne

Účastníci a hostia 65. literárneho snemovania v Báčskom Petrovci v roku 2021

---

možno povedať, že literatúra mala (evidentne úspešnú) úlohu vo formovaní, alebo inými slovami kultúrnom diferencovaní, národnostných menšín vo Vojvodine (konkrétne hovoríme o slovenskej), lebo jej bolo poverené „ideologické“ prevychovávanie národnostnej menšiny a formovanie úplne novej entity. V tom zmysle časopis *Nový život* a literárne porady zohrali vo formovaní a zachovávaní osobitného autochtónneho kultúrneho kontextu dôležitú úlohu.

V súčasnej spoločnosti (všeobecne, ale aj v našich pomeroch) literatúra už objektívne nemá taký význam a úlohu, aký mala skôr, a to vo veľkej miere nie je vina aktuálnych tvorcov. Má to súvis s technologickým rozvojom, s dostupnosťou iných jazykových a intelektuálnych zdrojov, s otvorením a prepájaním spoločností s matičným štátom, so súčasným spôsobom života, hodnotami neoliberalného kapitalizmu... Teda mnoho toho sa zmenilo a postavenie spisovateľa v dnešnej spoločnosti už nie je také výsostné, také významné, ani také lákavé. Spisovatelia už nepredstavujú „hlavný rozum“, a ani vedomie a svedomie jedného národa, alebo národnostnej spoločnosti. Alebo či možno áno?

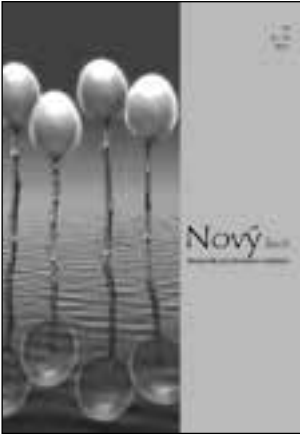
Literatúra dlho bola sociálne zvýhodnenou činnosťou, vždy bola niečo viac ako umenie, spisovatelia neboli len tvorcovia fikcie, ale často (niekedy za života, ale častejšie po smrti) vyrastali na popredné, reprezentatívne osobnosti, symbol, ale keď menej mystifikujeme, hovoríme tomu, že mali poslanie.

Donedávna funkcia literatúry a spisovateľov bola emancipačná a identifikačná a časom sa stala mytologickým základom národnej kultúry. Spisovatelia podľa vzoru zriadeného pred viacerými storočiami boli tu na to, aby nám povedali, kto sme, odkiaľ sme, akí sme, čo sme robili, čo robíme a čo by sme mali podnikáť... V podobe fikcie osvecovali jednotlivcov a zodpovedajúce spoločenské procesy a hlbším zmyslom zabezpečovali svoje národné a jazykové spoločenstvo, nachádzali dôvody, vyslovovali diagnózy, tlmočili následky jej existencie. Potom to všetko zaniklo a zmenilo sa. Spisovateľské remeslo dostalo exponenciálnu funkciu, stratila sa funkcia etická, etnická a výchovná. Podľa slov súčasného srbského kritika a spisovateľa Mihajla Pantića spisovateľ je dnes multiplikátor tých stereotypov, ktoré si trh od neho žiada.

Spoločnosť sa dnes urýchlene mení a tam, kde sa spoločenské zmeny rýchlo konajú, často sa stáva, že literárny organizmus nestačí sledovať a prispôbovať sa, alebo mu na to proste chýbajú kapacity, a stáva sa, že v určitom kultúrnom kontexte literatúra zostane visieť vo vzduchu, ako fakt, s ktorým ani samotná spoločnosť nevie, čo robiť a načo ona slúži...

Spomeniem len niektoré práve aktuálne javy v podmienečne povedané „veľkých“ literatúrach, ktoré sa našťastie (alebo naopak) len málo alebo vôbec netýkajú našej literatúry: predominácia trhových kritérií, zánik kategórie

---

Jedno z tohtoročných čísel mesačníka pre literatúru a kultúru Nový život, ktorý vychádza už vyše 70 rokov a jeho redakcia je organizátorom tradičného Literárneho snemovania

veľkých spisovateľov so zástojom tribúna, s rozvojom elektronickej technológie literatúra sa stáva len čiastkou masového umenia – kniha už nie je zriedkavým a vzácnym predmetom, ale je každodenný ľahko dostupný produkt masovej kultúry, dominácia románu ako žánru, dominácia ľahkých triviálnych žánrov, zmena funkcie literárnej kritiky, ktorá sa stala súčasťou marketingu... Teda to sú problémy, ktorým dnes čelia literatúry a je svojrázna ironia, že sa toto všetko našej – slovenskej vojvodinskej literatúry – netýka.

Keďže už na prvý pohľad je zrejmé, že tie procesy, ktoré spravidla zasiahli takmer všetky „literatúry“, len vo veľmi malej miere zasiahli našu, možno uzavrieť, že dôvody v tomto spochívajú v inom poslaní, ktoré tie literatúry spĺňajú v rámci svojho kontextu a že táto naša (zdôrazňujem slovenská vojvodinská, ale rovnako platí to aj o hociktovej inej menšinovej literatúre) v tom zmysle poslania nejako uviazla aj

v tomto zmysle v predchádzajúcich storočiach – a odzrkadľuje sa to na poetiku, lebo to odzrkadľovanie je zákonitý proces.

Kritik a dlhoročný šéfredaktor Nového života Dr. Adam Svetlák v rozhovore uverejnenom v týždenníku Hlas ľudu hovoril takto:

„Skúsenosť iných nám hovorí, že napríklad slovenské tance, petrovské klobásky a aradácke herovky budú ešte dlho existovať aj vtedy, keď v týchto končinách už žiadneho Slováka nebude. Ale vo chvíli, keď nám zanikne literárna tvorba v materskom jazyku, bude to iste začiatok konca nášho dolnozemskeho experimentu.“

Neúmyselne tým Svetlák vyslovil, že akákoľvek je táto naša literatúra z poetického, estetického aspektu, spĺňa identifikačnú funkciu a je pre nás veľmi dôležitá, lebo je dôkazom našej identity a existencie. Literárni kritici by povedali, že je to zasa viac o mimoliterárnych záležitostiach, a menej o literatúre, a my chceme tým povedať, že v každej analýze tohto kontextu by sme toto mali mať na zreteli. Lebo zrejme tie estetické, intelektuálne, duchovné potreby si bežní čitatelia ľahko uspokojia iným spôsobom, a možno práve ohraničená spoločenská funkcia je súčasne prednosťou a (možno?) prekážkou budúceho rozvoja slovenskej vojvodinskej literatúry.

V tom donkichotovskom boji čelenia asimilácii literatúra je Sancho Panza.

Jarmila Gerbocová,
kurátorka krajanských zbierok
Slovenské národné múzeum – Historické múzeum
Bratislava

Prekročili svoj tieň

Kde bolo, tam bolo... Bolo to v Kovačici, kde uzreli svetlo sveta dvaja významní ľudia, ktorí sa svojou tvorbou výrazne zapísali do dejín slovenského insitného umenia nielen doma vo Vojvodine, ale po celom svete.

Zuzana Chalupová (1925 – 2001), teta Zuzana, ako sme ju familiárne volali, svojimi obrazmi vniesla aj do tej najmenšej detskej duše čaro čohosi rozprávkového, úsmevného. Jej množstvo postavíčiek, usmiatych tvári malých detí s výraznými drobnými očkami vyžarujúcimi šibalstvo či radosť. Ale aj obrazy zobrazujúce všedné, sviatočné dni susedov, priateľov – Kovačičanov. Ani na plátnach s výjavmi Biblie, ako napríklad Vstúpenie do neba,

Martin Jonáš a Zuzana Chalupová

Dr. Martin Luther, Zvestovanie, Adam a Eva, Kain a Ábel, Potopa, Abrahám a Izák, Mojžiš, Dávid a Goliáš... nezabúda na prítomnosť zobrazenia detí. Deti, to je večná téma, hoci niekde iba v náznakoch, nie v centre jej obrazov.

Pri vzájomných rozhovoroch /a nebolo ich málo/, mi nezabudla pripomínať, že každé dieťa na jej plátnach je vlastne jej vlastné dieťa. Pochopila som – tak si symbolicky suplovala to, čo jej nebolo dané v reálnom živote. Všetky tie Aničky, Zuzky či Katky v pestrofarebných kovačických krojovaných šatôčkach, s výraznými čiernymi ako uhoľ očičkami a červenými líčkami, poznačili líniu jej tvorby na celý život. Zobrazovala ich pri hrách, doma, na ulici, vlastne všade. Ak sa nestali ústrednými postavami danej témy, sú na plátnach znázornené aspoň v pozadí.

Výstižne ju nazval v jednej z monografií znalec a zberateľ umenia Ivan Melicherčík, keď napísal: „...je to naozajstná maliarka detskej duše.“

Z obrazov tety Zuzany dýcha dodnes pokoj, pocity šťastia, čistoty. Každý obraz skrýva v sebe svoju neopakovateľnú poéziu, dušu jeho autora.

Zuzana Chalupová mala dvere svojho domčeka otvorené pre každého cudzieho či „poznateho“, ako vravievala. Jej ateliérom bol kútik kuchyne, kde stál stôl a pri ňom stolička. Boli to príjemné, nezabudnuteľné chvíle,

Charakteristická olejomalba Zuzany Chalupovej

pozorujúc rozprávajúcu, či skôr rezko sa zvrťajúcu pomenšiu tetu Zuzanu pri sporáku s rozvoniavajúcou kapustnicou, ktorá sa miešala s vôňou čerstvých olejových farieb. V tej chvíli ste mali dojem, že sa nachádzate v rozprávkovo bohatom svete, v ktorom víťazí vždy iba dobro nad zlom. A jej rozprávania nemali konca. Večne usmiata, so šatkou uviazanou pod krkom na „hrču“ a v krojovanom vyšívanom kovačickom odevu – taká bola a aj ostala v mojich predstavách.

Vstup Zuzany Chalupovej ako prvej ženy Kovačice do maliarskeho sveta začal v roku 1964, keď bola zorganizovaná aj jej prvá výstava v Dubrovniku. Nasledovali v rýchlom slede ďalšie a ďalšie, takmer na všetkých kontinentoch. Po návratoch domov – okrem zaujímavých zážitkov, ktoré mi pripomínali skôr takmer profesionálny výkon herca na javisku, rozprávanie, intonácia každej vety spojená s gestikuláciou rúk tejto ženy – nezabudla poznamenať: „*Bolo mi dobre, videla som veľa, videli aj mňa, ale vieš, len TU SOM DOMA.*“

Zuzana Chalupová maľovala z radosti a pre radosť zo života (hoci veľa-krát bol k nej neúprosný, nemilosrdný), z potreby urobiť radosť inému. Maliarkin mimoriadny cit sa prejavil aj v pomoci deťom na celom svete v roku 1974, keď humanitná organizácia UNICEF vytlačila reprodukciu jej obrazu s názvom *Zima* na novoročné pohľadnice. V tom istom roku pre tú istú organizáciu pripravuje veľkoplošné plátno s názvom *Deti Spojených národov*.

Tu rozprávanie, či skôr rozprávka o tete Zuzane končí. Rozprávka je vlastne zhmotnená v jej obrazoch, tak ako je rozprávka *Svetská sláva*, autora Pavla Dobšinského v jeho *Slovenských rozprávkach*.

* * *

Silným protipólom vo výtvarnom prejave je majster štetca **Martin Jonáš (1924 – 1996)**, narodený takisto v Kovačici. Jeho rodný dom sa nachádza v tej istej ulici, ako bol dom Zuzany Chalupovej, krížom cez ulicu, akoby „kameňom dohodil“.

Duša Martina Jonáša sa vo výtvarnom prejave snúbi so silnou filozofiou. Je to insita postavená v hierarchii o schodík vyššie. Jeho zobrazovanie človeka-robotníka, človeka-roľníka, ale aj človeka v čase oddychu, v dňoch nedeľných a sviatočných, v spojitosti s mnohorozmernou škálou farieb lúčov slnka a jeho podvečerných zábleskov, lánmi hlávok slnečnic otáčajúcich sa za svetlom, zobrazovaním mohutných kukuričných šúľkov, ktoré môžu pri pohľade evokovať silný erotický náboj, ale aj úrodnosť a plodnosť zeme.

Dôležité miesto na maliarových obrazoch majú aj odtiene farby zeme a hlíny. Človek, jeho zobrazenie v najrozmanitejších situáciách, polohách či podobách s okolitým svetom sú v maximálnej symbióze. Pri bližšom a detailnejšom pohľade na každý z obrazov zbadáte poéziu. Mohutné upracované ruky, skôr dlane symbolizujúce roľníka rozsiahlych vojvodinských rovín, mohutné chodidlá akoby dotvárali svojou krezebnosťou pohyb človeka s malou hlavičkou. Človek v pohybe, zadumaný, akoby nabral zrazu silu, rozbehol sa, náhliac sa kamsi svojimi „sedemmil'ovými“ krokmi, ktoré svojou veľkosťou silne kontrastujú takmer s celým telom. Dlho som nechápala, prečo takto... Až raz mi Jonáš na moju otázku jasne odpovedal: „*Vieš, človek k svojej existencii, k životu, aby prežil, nepotrebuje nohy a ruky. A hlavu... tá až taká dôležitá nie je.*“ Porovnanie robotných rúk, rýchlych nôh a na strane druhej malej lavičky zobrazované na svojich plátnach nemyslel človečensky ponižujúco. Mal pravdu, keď som si pomyslela, ako ťažko bolo kedysi, pred 300 rokmi prvým osadníkom z Horniakov klčovať a zúrodňovať neúrodné územia Dolnej zeme.

A teraz možno jednoznačne odpovedať na otázku, v čom tkvie Jonášova jedinečnosť, neopakovateľnosť, originalita, odlišujúca sa nielen od jeho maliarov-vrstovníkov. Vladimír Valentík z Báčskeho Petrovca, o. i. kunsthistorik, znalec dejín výtvarného umenia vojvodinských Slovákov, Martina Jonáša nazval „*najvýznamnejším a najväčším umelcom kovačickej insity, ktorý si vďaka svojej imaginácii vytvoril vlastnú poetiku a vlastný, ľahko rozpoznateľný výtvarný svet. Ako umelcovi sa mu podarilo na jedinečný spôsob výtvarne artikulovať a umelecky podať podstatu bytia nášho sedliaka a jeho životnú, či až mystickú spätosť so zemou...*“

Pri mojich častých služobných cestách do Kovačice som pravidelne a veľmi rada navštevovala Jonášov dom. Už vopred som sa tešila na dlhé, nekonečné rozhovory v majstrovom ateliéri alebo v salóniku. Rozprával nielen o svojej tvorbe, o umení, o svojich kovačických maliaroch-súputníkoch, ale aj o literatúre, o filozofii človeka, o svojej mladosti ako syna kožušníka. A ak som ho vyrušila nečakane, bez ohlásenia, práve sediac pred stojanom v ateliéri, rozprával aj vtedy. Nepozeral sa na mňa. Sledoval ťahy štetca po plátne. No nezabudol sa pritom nebadane pozrieť i na mňa, či ho počúvam, a mal rád aj moje reakcie či odlišné názory. Naše rozhovory občas prerušovala manželka Zuzana s tanierom napečených koláčikov a šálkami teplého čaju. Vtedy sa po chvíli majster z miestnosti vytratil na dvor, zrejme sa nadýchať čerstvého vzduchu a inšpirovať sa novými nápadmi na ďalšie nekonečné rozhovory. To bola chvíľa aj pre mňa – poprezeráť si vo vitrínach

---

početné domáce i zahraničné významenia, ocenenia, ktoré majster získal na domácich i zahraničných výstavách.

Roku 1996 sa za Martinom Jonášom definitívne zatvorili dvere jeho ateliéru. Štetce zostali nehybne stáť v pohároch na stolíku, v tubách zaschnuté farby, na stojane nedokončené plátno v ráme. Dom osirel. Zrazu nemal pána. Až o niekoľko rokov neskôr, v roku 2010, vzišiel návrh zrekonštruovať majstrov rodný dom, odborne spracovať pozostalosť, pripraviť scenár stálej expozície. A tak vďaka vtedajšiemu veľvyslancovi SR v Belehrade, p. Igorovi Furdíkovi a Ministerstvu kultúry SR sa zrodil projekt s názvom *Spomienka na Martina Jonáša*. Bolo mi čťou, keď touto úlohou inštitúcie na Slovensku poverili moju osobu.

Na olejomalbách Martina Jonáša jeho sedliaci majú neprirodzené veľké ruky a chodidlá a drobné hlavy

A tu sa mi pri odbornom spracovaní pozostalosti otvorila oná, mne doteraz neznáma trinásta komnata, o ktorej mi majster Jonáš menej rozprával. Zrejme vedel prečo – každé naše stretnutia sa snažil o rozhovor, vďaka čomu sa moje poznámky uzrú svetlo sveta, a teda iba napísané slovo zostáva...

A jeho trinásta komnata? To bol jeho svet, do ktorého sa vracal vo voľných chvíľach oddychu iba on sám.

Obrazy, plátna, grafické listy – dary od priateľov a známych maliarov zo zahraničia i z domova, stovky korešpondencií s predstaviteľmi kultúrneho a spoločensko-politického života (najmä zo zahraničia) spolu s bohatým fotografickým materiálom, rodinné fotografie, nespracované detailne spoznávané genealógie kožušníckych rodín rodnej Kovačice, ale aj prekvapivo vlastná zbierka poézie v rukopise, série vlastných grafických listov, magnetofónové nahrávky vlastných vernisáží, ale aj časť numizmatiky (staré srbské mince).

V zadnej časti dvora akoby v prístavbe pomerne veľká knižnica, obsahujúca nielen slovníkovú a encyklopedickú literatúru, ale takmer kompletne knižné vydania slovenských klasikov pravidelne získavané zo Slovenska, z Turčianskeho Sv. Martina. Ale čo je jedna z najväčších hodnôt tohto súboru,

Splášený kôň, olejomalba Martina Jonáša z roku 1972

to sú srbské literárne a inojazyčné časopisy, noviny a periodiká s informáciami o príchode, histórii, dejinách a pôsobení prvých Slovákov vo Vojvodine. Cenným študijným prameňom sú aj početné informácie a recenzie Jonášových výstav a stretnutí s médiami.

Po rekonštrukcii domu a nainštalovaní stálej expozície sa 10. mája 2014 za prítomnosti predstaviteľov SR a Republiky Srbska slávnostne otvoril Dom Martina Jonáša pre verejnosť.

Majstri štetca, Zuzana Chalupová a Martin Jonáš, každý svojším spôsobom, spôsobom vlastného čítania a vlastného maliarskeho kumštu, preslávili svoju malú Kovačicu po celom svete. Obidvaja svojou tvorbou prekročili svoj vlastný tieň a stali sa ozajstnými kráľmi v Ríši snov.

Vladimír Valentík

O stretnutí insitného maliara Martina Jonáša s hercom Alainom Delonom – Syn Alaina Delona Kovačičan?

V šesťdesiatych rokoch sa v Belehrade nakrúcal nejaký film, v ktorom hlavnú úlohu mal svetový herec Alain Delon. V krytej hale belehradského veľtrhu nakrúcali scény z veľkého indického jarmoku. Filmári a herci počas voľného času sa prechádzali po Belehrade a okolí a raz tak zavítali aj do Kovačice. Prišla ich kopa, 7 – 8 osôb. Presne ani neviem, kto všetko bol medzi nimi.

V tom čase som mal vo zvyku navštevovať s hosťmi kovačických maliarov a ukazovať im, kto čo robí. Tak bolo i tentoraz. Na moju som iba žmurkol a ukázal som toľko prstov, koľko nás približne bude za stolom.

Pri obchôdzke nás ponúkali – niekde viac, niekde menej – tam „jahodové“ (morušovica), tam „slivkové“, tam také, tam onaké, takže si tí ľudia pod čapice už nazbierali.

Keď sme sa na obchôdzku vybrali, správali sme sa úradne, pozerali sa jeden na druhého ako susedove mačky, a pri návrate bol to už zhovor, skorože aj spev. Moja to vyzozorovala a hovorí: „No, vy ste sa zriadili!“ Obed bol však už prichystaný a stôl prikrytý. Jedlo bolo servírované do maľovaných tanierov s ružovou vzorkou. Tých našich starodávnych. Nemali sme iné. Pre mňa bol prichystaný biely tanier a podľa toho som vedel, kde sa mám usadiť.

Jeme si, jeme, a pán Alain Delon sa ospravedlňuje, že viac už nemôže jesť. Tlmočil nám to jeho spoluseďiaci a pán Delon ešte poznamenal po srbsky:

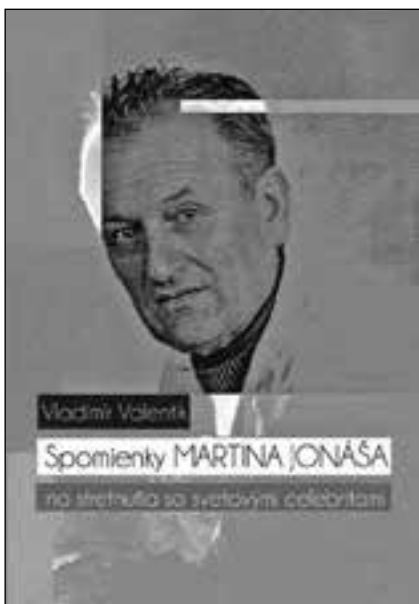

Alain Delon

Modrá izba pripravená pre hostí u Jonášov

Titulná strana knihy Jonášových spomienok

– Ja jedem dobro. Kao vo sam. Nema više mesto.

Všetci sme sa rozosmiali. Nálada bola dobrá a bol už podvečer, takže sa rozhodli u nás v Kovačici aj prenocovať.

„Bože milostivý, siedmi ľudia! Kde ich uložiť?“, uvažoval som.

Tak sme pána Alaina Delona s manželkou umiestnili do Modrej izby, ktorú ešte aj dnes máme. Aj vtedy tam boli moje obrazy. Moja ponaprávala periny a povedali sme im, že tam majú dve postele.

Ráno vstali, popili kávičku a už sa aj poberali.

Moja odišla do izby ponaprávať postele, a tam jedna posteľ „dogabdzovaná“ a druhá nedotknutá. Až hodne neskoršie sme sa dopočuli, že Delonovcom bocian niečo priniesol (syna). Kolko je z toho pravda, neviem!

*Z knihy: Vladimír Valentík:
Spomienky Martina Jonáša
na stretnutia so svetovými
celebritami,
Slovenské vydavateľské centrum,
Báčsky Petrovec, 2020*

Slováci v Španielsku

Katarína Mosnáková-Baglašová

Založená Slovensko-španielska únia

Je mladá, no veľmi ambiciózna. Má za sebou Celosvetové online stretnutie Slovákov v zahraničí a v pláne veľa ďalších zaujímavých projektov. Spolupracuje a neustále hľadá nové partnerstvá. Predstavujeme vám novozaloženú Slovensko-španielsku úniu v Gerone. S pokladničkou únie Lenkou Ďaďovou sa rozpráva Katarína Mosnáková-Baglašová.

KM-Baglašová: Kedy bola založená Slovensko-španielska únia a s akým cieľom?

Lenka Ďaďová: Úniu sme si založili 6. marca 2021 s cieľom rozvíjať slovenskú kultúru, vytvárať kultúrne podujatia, komunikovať v slovenskom jazyku, chrániť slovenské dedičstvo, uchovávať národné povedomie a prezentovať slovenské tradície v Španielsku. Tiež sme si dali za úlohu vytvárať vhodné podmienky pre študentov na stáži a organizovať posedenia krajanov, oslavy a pod. Chceme sa aktívne prejavovať ako menšina v spolupráci so štátnymi orgánmi a podporovať vzťahy medzi krajanmi žijúcimi v zahraničí.

KM-Baglašová: Aké projekty ste doposiaľ realizovali a čo plánujete na rok 2022?

Lenka Ďaďová: Dňa 31. mája 2021 sme iniciovali a usporiadali Celosvetové online stretnutie Slovákov v zahraničí, ktoré malo za cieľ nielen odprezentovať našu úniu svetu a krajanom vo svete, ale aj nadväzovať vzťahy so Slovenskom a s krajanmi

Lenka Ďaďová

*Narcis Teixidor – predseda
Slovensko-španielskej únie*

a napláňovať prípadné spoločné projekty. Už nasledujúci mesiac sme urobili pozvánku Slovenkého rozhlasu a televízie do únie. V októbri sme si pripomenuli narodenie Ľudovíta Štúra, čo bolo spojené s prezentáciou slovenskej knihy v historickej budove La Punxa v Gerone. Významným počinom bola španielska kuchárka preložená do slovenčiny, ktorá je už v predaji v Martinuse, a ja tu, v Španielsku. Naše plány do konca roka sú usporiadať oslavu Mikuláša, no nevieme, či sa nám to podarí vzhľadom na situáciu súvisiacu s koronavírusom.

Na rok 2022 sú naše plány bohaté, ale ich realizácia tiež bude závisieť od opatrení. Radi by sme si v januári pripomenuli vznik Slo-

venskej republiky a už v marci by sme usporiadali oslavu založenia našej únie. Plánujeme sa zúčastniť na Gastronomickom fóre s praktickou ukážkou slovenskej kuchyne a v apríli plánujeme organizovať Svetový deň knihy v slovenčine. Máj bude v znamení Kvetnej Gerony a v júni sa naši členovia budú môcť tešiť z výstavy slovenských krojov. Okrem iného plánujeme si pripomínať významné sviatky, ako sú Deň zahraničných Slovákov, Deň Ústavy Slovenskej republiky, Deň Matice slovenskej, Spomienka narodenia Ľudovíta Štúra s prezentáciou novej knihy v slovenskom jazyku a i. V auguste by sme sa radi zúčastnili na tábore pre slovenské zahraničné deti v Tatrách. Každý rok by sme chceli spoločne uzavierať kultúrnym programom spätných s príchodom Mikuláša a oslavou Vianoc.

KM-Baglašová: Predstavte nám vedenie únie a prezradte nám, koľko má vaša organizácia členov.

Lenka Ďaďová: Slovensko-španielska únia má 10 členov predstavenstva a okolo 100 iných členov. Predseda únie je Narcis Teixidor, tajomník Santiago Gavalda a ja som pokladníčka.

KM-Baglašová: S kým spolupracujete v Španielsku a vo svete?

Deň knihy aj v slovenčine

Lenka Ďaďová: Sme v blízkom kontakte s Úradom Slovákov žijúcich v zahraničí, ako strešnou inštitúciou zahraničných Slovákov, ale aj s Maticou slovenskou v Martine, Slovenskou agentúrou pre rozvoj investícií a obchodu v Bratislave, RTVS. Keď ide o spoluprácu v našej krajine, tu by sme vyzdvihli Krajský spolok Čechov a Slovákov v Astúrii, Honorárny konzulát v Barcelone, Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Madride, ktoré oboznamuje o našej činnosti, UNED – Vysoká škola v Madride, Mestský úrad v Gerone, ale aj početné médiá, ako sú COPE (Španielske rádio v Gerone), TV Gerona, El Punt (Časopis v Gerone, Diario de Gerona (Časopis v Gerone) a i. Tiež by sme chceli spomenúť, že máme dobré vzťahy s mnohými slovenskými veľvyslanectvami v zahraničí a krajskými organizáciami.

KM-Baglašová: **Kolko Slovákov žije v Španielsku? Sú okrem vás ešte nejaké aktívne slovenské spolky a organizácie?**

Lenka Ďaďová: V Španielsku žije aktuálne 5969 registrovaných krajanov, podľa španielskej štatistiky zo dňa 1. januára 2020 (INE instituto nacional de España). V Španielsku aktuálne máme len dva oficiálne spolky, naša únia a spolok v Astúrii, s ktorým veľmi dobre spolupracujeme.

*Záber z návštevy Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí
s podpredsedom Petrom Procháckom*

KM-Baglašová: **Počuli ste už o projekte Slovenský svetový kalendár? Aký má podľa vás význam takýto projekt, ktorý spája slovenské komunity z rôznych kútov sveta?**

Lenka Ďaďová: Áno, počula som o Slovenskom svetovom kalendári, a preto sme vás aj oslovili, aby ste zobrali účasť na našom celosvetovom online stretnutí Slovákov žijúcich v zahraničí. Je to zaujímavý projekt, ktorý nám približuje podobné organizácie a iné zaujímavé témy z celého sveta. Týmto spôsobom vás aj podporujeme a ďakujeme za zdieľanie našej snahy a zviditeľnenie našej činnosti v ročenke Slovenský svetový kalendár.

Slováci v Taliansku

Lucia Kubicová Torchio,
Taliansko

O knižke *Jarné hádanky* Eleny Cengelovej-Carinovej

Začiatkom mája mi prišiel mail od priateľky Elenky, predsedníčky ZKPS – Združenia krajanov a priateľov Slovenska v Miláne (Amici della Slovacchia). V príhode ponúka novú knižočku pre deti, vydanú v bilingválnej talianskej a slovenskej verzii: **Jarné hádanky**.

Elena Cengelová Carina je autorkou textov obidvoch mutácií a ilustrácie v knižke robila Soňa Chmolová. Kniha v E-bookovej forme je zdarma, ale všetky autorské práva sú vyhradené.

Elena Cengelová Carina

Elena Cengelová Carina, dlhodobo žijúca v Taliansku, je slovenského pôvodu. Bývalá univerzitná pedagogička, expertka v sociálnej psychológii, je aj súdnou prekladateľkou, (rozpráva plynule piatimi jazykmi) a venuje sa aj muzikoterapii. Absolvovala Univerzitu Komenského v Bratislave v roku 1972, ako aj Štátnu univerzitu v Miláne (1994), kde získala aj doktorát; okrem toho je diplomovaná aj v odbore klavír.

Publikovala tak v Taliansku, ako aj na Slovensku. Medzi najznámejšie diela patrí kniha poviedok z kriminálneho prostredia *Silná talianska káva* (2010). V slovenčine vydala ešte knihu balád a fotografií *Talianske ozveny* (2006), v talianskom jazyku *Echi di vita (Ozveny života)*; 2008), okrem toho *autobiografické poviedky Dietro la cortina di Ferro (Spoza železnej opony*; 2017) a odborné štúdie zo seminárov o muzikoterapii: *Tecniche musicoterapiche nell'ambito Psichiatrico (Muziko-terapeutické techniky v psychiatrii)*, *Metodi di valutazione in musicoterapia, (Metódy hodnotenia v muzikoterapii)*, *Esperienze sonore musicali associate a colore (Hudobné a zvukové zážitky v asociáciách s farbami)* atď. Je autorkou piesní, hudby aj textov. Zúčastnila sa na rôznych hudobných festivaloch v Montecatini, Gaetta, Itri, Turíne. Jej *Ballata di Natale (Balada o Vianociach)* získala v roku 2007, v Turíne, na hudobno-poetickej súťaži POESIA VIVA UNICORNO, prvé miesto. Autorka je spoluzakladateľkou prvej Slovensko-talianskej kultúrnej asociácie, ZKPS (Združenie krajanov a priateľov Slovenska), registrovanej na notárstve v Miláne. Je zapísaná aj v milánskej SIAE – talianskej spoločnosti autorov a editorov.

Kedže poznám básnickú tvorbu Elenky, zopár zbierok sme jej v minulosti krstili aj v našom Združení MY@VY v Toríne, kde som recitovala aj jej básne, prekvapilo ma, že napísala knižku pre deti. Pokiaľ sa dobre pamätám, toto je prvý raz, čo venuje básničky deťom. Predsa jej doterajšia tvorba je adresovaná dospelým čitateľom.

Zvedavosť mi nedala pokoja a otvorila som prílohu. Z nej vykukli dve rozkošné obálky knižiek *Jarné hádanky* a *Indovinelli di Primavera*. Hneď som virtuálne otvorila prvú knižku a začítala sa do prvej hádanky, štvorveršia o Púpave. Ktoré dieťa by ju nevedelo uhádnuť, má k dispozícii obrovskú vizuálnu pomôcku vo forme prekrásnej, farebnej, akvarelovej ilustrácie kvetiny, ktorá je rozlúštením hádanky. Na ďalšej stránke je Narcis, potom Ďateľ, Lienka, Motýlik... Hádky sú veľmi milo rýmované, pripomínajú mi staré knižky pre deti, ktoré nám v detstve čítavali babička, maminka a jej sestra. Boli to básničky z knihy *A zas je veselo!* od Dominika Štubňu-Zámostského, od Ľudmily Podjavorinskej (Riznerovej – ktorá bola dokonca babičkina sesternica z druhého kolena). Jej najznámejšie básničky ako *Išla sova na tanec*, *Žabiatko*, *Čin-čin*, *Medový hrnček* nikdy nechýbali na školských, krajských a celoslovenských recitačných súťažiach, až po najprestížnejšiu súťaž v prednese poézie a prózy Hviezdoslavov Kubín. Ďalším veľmi obľúbeným autorom bol Jozef Cíger-Hronský s jeho nesmrteľnými *Janko Hrášok*, *Smelý Zajko*, *Smelý Zajko v Afrike*, *Budkáčik* a *Dubkáčik*. Neustálym počúvaním týchto našich obľúbených básničiek, sme sa ich naučili naspamäť. A veruže niektoré boli aj dosť dlhé. Každoročne, už od škôlky, počas celej základnej školy až po maturitu na gymnáziu, som sa s istým úspechom zúčastňovala recitačných súťaží v slovenskom, ruskom, anglickom a nemeckom jazyku. Dodnes si pamätám a môžem zarecitovať niektoré krásne básničky z detstva od spomínaných slovenských autorov, tvoriacich prevažne v prvej tretine 20. stor. Preto pri čítaní týchto nových Hádaniek mi ich veršíky okamžite evokovali nezabudnuteľné spomienky na detstvo. Hneď sa mi vybavila báseň o *Jarných kvietkoch* od nášho veľikána Pavla Országha Hviezdoslava:

Povedz, kvietku zlatý tmavom na úhore,
jak sa voláš? – Podbeľ. – A čo kukáš hore?
– Pozerám, či príde skoro orať, gazdu;
ovenčím mu ver' pluh, keď poženie brázdu.

Ty, spod kra zas sivé čo upieraš očká,
tebe ako meno? – Ja som fialôčka.
– A čo vzdycháš? Čakáš var' tiež koho s vienkou?
– Dievčinu, čo pôjde tadiaľ s poludienkom.

A vy tam na briežku? – My sme sedmokrásky.
– Čo robíte? – Čosi; češeme si vlásky.

- A čo smežete sa? – Hi-hi... len pre pletku;
včera boli u nás dvaja na posiedku...
- Dvaja na posiedku? Iste dáki milí –
- Hi-hi... pravda, takí. – A jak sa bavili?
- Hi-hi... nepovieme. – Trhali var' kvieťa?
- Hi-hi-hi-hi-hi-hi... Kvety neklebetia!

Vlastne som si uvedomila, že už dlhé desaťročia som nečítala takúto milú poetickú tvorbu pre tých najmenších. Alebo sa ku mne z nejakého dôvodu nedostala? Nie je jednoduché sa vyjadrovať stručne, krátko a výstižne. Dokázať nastoliť myšlienku a ešte ju aj rozvinúť a uzavrieť v jednom štvorverší. Elenke sa to podarilo bravúrne. Hltala som jednu stranu za druhou... až ďalšia stránka nebola. Bola som na konci. Prečítala som knižočku na jeden šup. Najprv v slovenčine, a potom aj v taliančine. Textíky sú výborné v obidvoch jazykoch.

Ale pozornosť čitateľa upútajú aj rozkošné ilustrácie ku každej hádanke, ktorých autorkou je Soňa Chmolová. Spomínam si, že ako dieťa som hlboko obdivovala v rozprávkových knihách krásne ilustrácie v sýtych živých farbách na starom, vysoko kvalitnom, lesklom kriedovom papieri. Nevedela som sa na ne vynadávať. Ani po takmer päťdesiatich rokoch od svojho vydania nestratili sýtosť farby a lesk. Mala som rada konkrétne kresby, kde je lienka lienkou a slnko slnkom, a nielen akési čarbanice. Som toho názoru, že deťom v útlom veku treba ukazovať reálnu kresbu, aby sa naučili pomenovať a rozlišovať osoby, zvieratá a veci. Jedine tak sa môže rozvíjať ich detská fantázia, keď už majú pevné základy. Ako sme rástli, knihy pre mládež už mali len uhlíkové alebo čierno-biele tušové ilustrácie, v stále viac abstraknejšej forme a v stále viac obmedzenom počte. A potom knihy pre dospelých už nemajú žiadne ilustrácie, ba ani fotografie. Celá marketingová upútavka sa sústreďuje na obal knihy. Takže vo výkladoch kníhkupectiev a na knižných pultoch zápasí tvrdý boj o čitateľa jedna kniha vedľa druhej. Lenže mne vzácne návyky z krásneho detstva ostali. Hoci som už dávno, dávno dospelá, vždy, keď chytím do ruky novú knihu, automaticky ju zbežne prelistujem a skôr, ako si prečítam o čom je dej, hľadám v nej ilustrácie, obrázky, fotografie. Aspoň jeden! Lebo knižné ilustrácie ku knihám jednoducho patria. Dotvárajú knihy, robia ich obľúbenými a nezabudnuteľnými.

Preto sa aj tieto *Jarné hádanky* tak ľahko a ľahco čítajú, lebo vzbudzujú zvedavosť, napätie. Jeden obrázok krajší od druhého. Ilustrácie sú pomerne veľké, zaberajú väčšiu časť strany, sú názorné a hýria jasnými sviežimi farbami. Maliarka Soňa Chmolová je majsterka štetca, dokonale ovláda techniku

---

Soňa Chmolová, slovenská maliarka, pochádza z Banskej Štiavnice na Slovensku, kde sa narodila, žije a pracuje. Špecializuje sa na maľbu akrylom a akvarelom. Maľuje zátišia, kvety, ovocie, zvieratá, karikatúry, hmyz, krajinu, postavy a vo voľnom čase sa venuje dlhým prechádzkam. V minulosti pracovala v cestovnom ruchu.

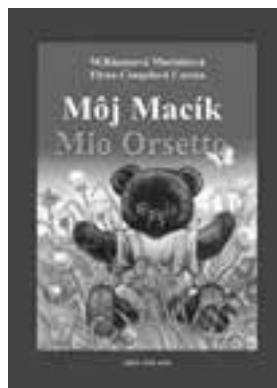
akvarelu. Z jej malieb doslova cítiť vlhkosť vody, ako sa pigmenty farieb rozplývajú na mokrom papieri. Z každej strany čitateľa oslovuje iný kaleidoskop farieb. Štylizovaná mačka v „nemačkovskej“ psychodelickej farebnosti je vrcholom bravúrnosti maliarky. Čitateľnosť je zachovaná ako pri ostatných obrázkoch a mačka zostáva mačkou, pričom jej nereálna farebnosť vonkoncom neruší – naopak, len podčiarkuje vysokú profesionalitu maliarky v zvládnutí techniky mokrého akvarelu.

Zaujímalo ma, ako sa autorka textíkov Elena Cengelová Carina, žijúca v Miláne, dostala k maliarke Soni Chmolovej, žijúcej v Banskej Štiavnici na Slovensku? Hneď na druhý deň som volala Elenke a opýtala sa jej, ako táto knižka vznikla, čo ju k tomu viedlo.

Odpovedala mi:

Inšpirovali ma tie kresbičky pani Chmolovej, našla som ich na jej FB. Hneď sa mi v mysli vybavili rýmovačky. Keď som chodila po meste, na nákupoch stále som rozmýšľala nad básničkami. Zapisovala som si ich na kúsky papiera, ba aj na účtenky a bločky. Keď som ich už mala napísaných viacej, s malou dušičkou a veľkou nádejou som oslovila pani Chmolovú. Spočiatku ju šokovala moja ponuka na spoločný projekt. Po prečítaní mojich rýmovačiek však ochotne súhlasila. Po prvý raz sme spolupracovali na spoločnej knižke pre deti. Práca išla hladko a s výsledkom sme obidve spokojné.

A tak som sa dozvedela, že vlastne táto knižka vznikla opačným postupom, ako je zaužívané. Najprv existovali akvarelové maľby a následne k nim boli vytvorené rýmovačky v slovenskom a talianskom jazyku.

Foto titulnej strany niektorých publikovaných kníh Eleny Cengelovej-Carinovej

Tieto knižky sú vzácnym príkladom toho, ako má dobrá kniha pre deti vyzerieť. Text umocňujú obrázky a obrázky sú odpoveďami na hádanky. Podnecuje rozvoj logického uvažovania u detí a zároveň precvičuje ich optické vnímanie. Básničky žijú v symbióze s obrázkami. Potešia oko aj ducha. Sú krásnym darčekom pre vaše deti či vnúčatá.

zkps.mi@gmail.com

FB: [Zkps Milano](#)

<https://photos.app.goo.gl/bML2ebh673b1PsyY7>

<https://photos.app.goo.gl/d1AcQY72JGHWPpyU9>

Slováci v Ukrajine

Igor Pashchak

Odhalenie nových pamätných tabúl

Odhalenie pamätnej tabule Ľudovítovi Štúrovi v obci Lysyčovo

V stredu 12. mája 2021 z iniciatívy Užhorodského spolku Slovákov a za finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí bola slávnostne odhalená pamätná tabuľa na česť kodifikátora slovenského jazyka Ľudovíta Štúra v obci Lysyčovo v Iršavskom okrese Zakarpatskej oblasti.

Na odhalení spomienkovej tabule sa zúčastnili zástupca Generálneho konzulátu Slovenskej republiky v Užhorode Peter Hodúl, starostka Lysyčová Vira Budul, riaditeľ múzea Hamora Viktor Petrovci, predseda Užhorodského spolku Slovákov Ivan Latko so zástupcom Igorom Pesčakom, krajan a predstaviteľia redakcie ukrajinskej televízie UA-Zakarpattya, ktorá odvysielala reportáž z tohto podujatia, a folklórny súbor miestnej školy.

Spoločná fotografia pri odhalenej tabuli Ľudovítovi Štúrovi

Historicky v období 1. ČSR, ktorej dnešné územie Zakarpatskej oblasti Ukrajiny bolo súčasťou, žilo v obci Lysyčovo 1895 obyvateľov, z ktorých bolo 6 nemeckej, 91 židovskej, 101 slovenskej a 1697 rusínskej národnosti. Aktuálne žije v obci asi 50 obyvateľov, ktorí sa hlásia k slovenskej národnosti, majú svoj rímsko-katolícky kostol s omšou v slovenčine.

Ďakujeme miestnej samospráve, ktorá podporuje rozvoj slovenskej kultúry a tradícií v obci Lysyčovo.

Odhalenie pamätnej tabule Milana Licharda v obci Seredne

Dňa 16. septembra 2021 v obci Seredne na budove miestnej umeleckej školy sa konalo slávnostné odhalenie pamätnej tabule slovenskému hudobníkovi a novinárovi Milanovi Lichardovi (25. február 1853, Skalica – 21. apríl 1935, Užhorod), ktorý žil v našom kraji (1921 – 1935) v rokoch 1. ČSR a ktorý sa stal zberateľom slovenských ľudových piesní Slovákov v Podkarpatskej Rusi (obce Antalovce, Seredne, Onokovce, Hlyboke, Čertež). Ako hudobný teoretik sa zaoberal slovenskou ľudovou piesňou a otázkou vytvorenia slovenskej národnej hudby. Jeho tvorba je rozsiahla, obsahuje zborové úpravy slovenských ľudových piesní, vlastné zbory a piesne na texty slovenských básnikov. Na odhalení boli zástupca starostu obecného úradu Roman Vasylyndra, sochár Eduard Aleksij, riaditeľka umeleckej školy Ščerbej Oksana, podpredsedníčka Zakarpatského kultúrno-osvetového spolku slovenských žien *Dôvera* Jana Dudášová, predseda Užhorodského spolku Slovákov Mgr. Ivan Latko a zástupca Mgr. Igor Peshchak, redakcia časopisu Slovenské pohľady, televízie UA: Zakarpattia, krajanovia z Užhorodu, Seredného, Antaloviec, Hlybokého a okolia. Tabuľa bola odhalená vďaka finančnej podpore grantového systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Zábery z odhaľovania tabule Mllanovi Lichardovi

Slováci v USA

Zuzana Pavelcová

Cesta slovenskou Amerikou lámala rekordy

„Totiž – ešte pri plánovaní zájazdu – keď sme sa zahľadeli na mapu Spojených štátov a podľa skromných prameňov zakreslovali kraje, obývané Slováckmi, vychodili nám štyri obvody, do ktorých i číselne, i zemepisne dala by sa aspoň veľká väčšina Slovákov v Spojených štátoch zahrnúť, a to okolo centier New York, Pittsburgh, Cleveland a Chicago.“

(J. C. Hronský, *Cesta slovenskou Amerikou*, s. 60 – 61)

Rozvetvenie a postupné posilňovanie matičnej činnosti v 30. rokoch 20. storočia vnieslo do matičného programu aj starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí. Hlasy verejnosti, že netreba zabúdať aj na tých Slovákov, ktorí museli z existenčných dôvodov opustiť domovinu a cestovať za prácou až za „veľkú mláku“, sa zosilňovali. Horlivo sa začalo apelovať, že je potrebné nadviazať kontakt s najmohutnejšou vetvou slovenského národa – s americkými Slováckmi.

Keď Matica slovenská začiatkom roku 1935 poslala za oceán prvé kontaktné listy, ohlas na ne bol natolko silný, že cesta matičnej delegácie do zámoria sa nedala ďalej odkladať. Výbor Matice slovenskej sa k myšlienke vyslania vlastnej delegácie do Ameriky postavil prajne. Súhlas na pracovnú cestu bol vydaný na zasadaní matičného výboru 20. februára 1935. Po jeho vyslovení sa v Matici slovenskej odštartovali desaťmesačné prípravy na takmer polročnú cestu slovenskou Amerikou. Matica slovenská zozbierala výstavný materiál, povolila zabezpečenie tých najnevyhnutnejších finančných záležitostí, z matičnej bibliotéky i skladu dala vybrať výstavný materiál a pripravila viac ako 40 000 cenných kníh. Delegáciu tvorili Jozef Cíger Hronský (tajomník Matice slovenskej) a Konštantín Čulen (historik) s manželkami, Jozef Cincík (referent Umeleckého odboru Matice slovenskej) a Karol Plicka (referent Národopisného odboru Matice slovenskej).

Prvoradým cieľom Matice slovenskej bolo vytvoriť pevnú pôdu pre budúcu kultúrnu spoluprácu, získať dokumentárny materiál o živote krajanov

---

Členovia delegácie: Jozef Cíger-Hronský, Konštantín Čulen, Jozef Cincík a Karol Plicka

a pôsobiť medzi nimi kultúrne a pronárodne. Podľa slov Jozefa Cígera Hronského bolo potrebné „nadviazať styky, založiť knižnice a získať mladé pokolenie slovenské, odchované v Amerike.“ Delegáti si pripravili prednáškový cyklus zameraný na historické a aktuálne témy nielen z dejín Matice, ale aj z aktuálneho života na Slovensku. Prednášky boli doplnené bohatým výstavným materiálom.

Matičná delegácia opustila Slovensko 27. novembra 1935. Počas polročného pobytu v Spojených štátoch severoamerických a Kanade navštívila 98 miest obývaných Slovákmi. Krajanom pripravila 609 prednášok, ktoré si dovedna prišlo vypočuť okolo 170 000 návštevníkov. Pripravila 37 výstav a výstaviek. Na americký kontinent priviezla vyše 40 000 kníh v hodnote viac ako 750 000 korún, vyše 20 000 brožúrok, 6 500 časopisov, 600 obrazov, množstvo fotografického materiálu (miest, osobností i krás Slovenska), kroje, keramiku i drobné tlačoviny.

Počas dvestoštrnástich dní delegácia Matice slovenskej precestovala po americkom kontinente približne 80 000 kilometrov. Celé dni cestovala v do-

pravných prostriedkoch a množstvo času venovala osobným rozhovorom a početným návštevám. Je takmer nevyčísliteľné, koľko času a energie obetovala prípravám cesty, chystaniu výstav i baleniu a expedícii darov. Vedúci delegácie J. C. Hronský mal na americkom kontinente oficiálne iba dva dni voľna. Delegácia navštívila oblasť New Yorku, Východopensylvánsku oblasť, oblasti Pittsburghu, Clevelandu, Detroitu, Chicaga a Kanady.

Po príchode do Martina, 21. septembra 1936, Jozef Cíger Hronský predložil výboru Matice slovenskej podrobnú správu o ceste delegácie do zámoria. Onedlho vypracoval kultúrny program pre slovenskú Ameriku, kde hlavný dôraz kládol na pravidelnú výmenu pracovníkov medzi slovenským a slovensko-

Stretnutie s krajanmi

americkým prostredím. Matica mala záujem rozvinúť spoluprácu aj so školami. Jej cieľom bolo vytvoriť na americkom kontinente vlastný matičný referát. V júli 1935 vznikla Ústredňa Matice slovenskej. Tá však fungovala iba do júla 1938 pre finančné a organizačné ťažkosti. Kompetencie Matice slovenskej prebrala Slovenská liga v Amerike, s ktorou Matica spolupracovala iba okrajovo. Svojej funkcie sa celkom nezriekla. Na podporu slovenského života v Amerike vydávala slovenské knihy. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa však aj táto spolupráca zmiernila a styky Matice slovenskej s americkými Slováckmi sa celkom prerušili. Obnovili sa až po skončení vojnového stavu vo svete (v roku 1946).

Z kultúrnej misie matičná delegácia doniesla viac ako 3500 fotografií, ktoré sa nachádzajú v depozitoch Krajanského múzea MS. V roku 2017 vznikla z fotografií unikátna panelová výstava. Pri príležitosti 85. výročia príchodu delegácie na Slovensko Matica slovenská usporiadala jej vernisáž na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave.

Ján Jančovic

Oroslánska rodáčka vedúcou osobnosťou ženského hnutia v USA

Pavla Novomeská-Cablková
oddaná slovenskému národu až do svojej smrti
(K stému výročiu úmrtia)

Národne uvedomelý Štefan Cablk (1831), pochádzajúci z Brezovej pod Bradlom, po vyštudovaní a po skončení notárskej praxe našiel si miesto ďaleko od rodiska. V čase feudalizmu sa v Orosláni v Komárňanskej stolici usadila veľká časť prisťahovalcov z okolia jeho rodiska. Prišiel tam roku 1861 za obecného notára, kde zo začiatku tam našiel pokojné pôsobisko. Od svojho príchodu sa všemožne usiloval udržiavať slovenské národné povedomie krajanov v obci. To bolo trňom v očiach niekoľkých jednotlivcov a tiež úradov, a tak ako nebezpečného pansláva ho spoločne s farárom Jurajom Mošteňanom a učiteľom Pavlom Bartošom šikanovali, napádali, a potom aj nespravodlivo odsúdili. **Štefan Cablk** s manželkou Annou mal dvoch synov a tri dcéry a je len samozrejmé, že všetkých vychovával v slovenskom duchu. Z nich **Pavla Cablková** (*1865 Orosláň) najprv študovala na dievčenskej škole v Pešti a v čase silnejúceho národnostného útlaku a prenasledovania na učiteľskej prípravke v Rábe (Győr). Pre národné presvedčenie celej rodiny, obvinenia z panslavizmu a pre nedostatok finančných prostriedkov musela štúdium predčasne ukončiť. Keď jej otec Štefan Cablk stratil v Orosláni fyzickým napádaním aj značnú časť svojho majetku, rodina sa vrátila na Slovensko do Martina, kde rozšírila rady slovenských národovcov. Rodičia a súrodenci po odchode dcéry Pavly na Slovensko a do USA až do začiatku 20. storočia stále žili v **Martine**. Pavla Cablková sa zoznámila ešte roku 1887 v Orosláni s farárom **Ludovítom Novomeským** a onedlho sa zosobášili, potom dva roky pobudli v Šalgove (Svätoplukovo), kde jej manžel bol kaplánom a učiteľom. Keďže aj jemu z obvinenia panslavizmu nedovolili vyučovať deti v slovenskom duchu, prišiel aj on o zamestnanie. To bolo v časoch, keď na americkom kontinente, konkrétne v USA, žila už početná slovenská komunita, ktorá tam mala svoje národné slovenské spolky. Manželia Novomes-

---

Pavla Novomeská so synom, otcom a sestrou Etelou

kí sa preto na pozvanie priateľov rozhodli roku 1889 hľadať svoje uplatnenie v USA. Zo začiatku sa usadili v mestách Freedland a Braddock v štáte Pensylvánia, potom priamo v New Yorku a nakoniec v **Newarku**, štát New Jersey. Vzdelaní a národné uvedomelí manželia sa ihneď po svojom príchode do USA aktívne zapojili do organizovania kultúrno-spoločenského života a do spolkovej činnosti amerických Slovákov. Manžel Ľudovít Novomeský vykonával v USA duchovnú prácu medzi krajanmi nielen ako reverend. V Newarku založil slovenský evanjelický zbor a školu a s **Petrom V. Rovniankom** založil „Slovenskú banku“ a roku 1890 „Slovenský národný spolok“. Zaslúžil sa aj o vznik slovenských časopisov. Manželka Pavla sa hneď zo začiatku aktívne prejavovala vo verejnom živote Slovákov v Amerike. Ako vzdelaná osobnosť so silným slovenským cítením začala prispievať do *Americko-slovenských novín*. Keď sa rodina presťahovala do New Yorku, Pavla Novomeská začala pracovať v ženskom spolku Živena, kde pri jeho zrode v roku 1891 stál v New Yorku P.V. Rovnianek. S príchodom Pavly Novomeskej do **New Yorku** v roku 1893 a jej členstvom v Živene začala narastať nielen organizačná činnosť Živeny, ale aj slávna éra slovenského divadelníctva. To malo v tom čase značný vplyv na národné uvedomovanie krajanov. V ženskom hnutí bolo toto dramatické umenie v tom čase najpríťažlivejším prostriedkom kultúrneho pôsobenia a zároveň aj príležitosťou na rozširovanie členskej základne. Pavla Novomeská okrem toho, že bola aktívnou organizátorkou „I. odboru

Evanjelický kostol v Orosláni

Živeny“, bola aj herečkou a režisérkou. V roku 1893 bola v Živene zvolená za hlavnú zapisovateľku, roku 1895 za účtovníčku a napokon do funkcie predsedníčky, ktorú vykonávala až do svojej smrti. Okrem iného bola aj predsedníčkou spolku „*Svorné sestry*“, ktorý po založení „*Slovenskej evanjelickej ženskej jednoty*“ sa stal jej súčasťou. V období prvej svetovej vojny bola aktívnou členkou amerického Červeného kríža a takto sa dostala aj do vyššej spoločnosti amerických žien, medzi ktorými mala dobrú príležitosť propagovať slovenskú národnosť a jej kultúru. Ako jediná Slovenka dostala sa aj do prestížneho *Contemporary klubu IMCA*. Okrem toho, že ako vynikajúca rečníčka v klube mala prednášky o Slovensku a o postavení slovenského národa, navyše učila americké ženy spievať slovenské ľudové piesne a tiež usporadúvala pre ne kurzy varenia slovenských jedál. Okrem organizátorského, rečníckeho a hereckého talentu prejavila aj svoje literárne umenie. Na príklade prenasledovania celej rodiny Cablkovcov vydala brožúrku s názvom *Následky maďarizácie v Uhorsku*. Krátkymi príspevkami a listami prispievala do viacerých slovenských periodík vychádzajúcich v USA a na Slovensku. Boli to najmä *Slovensko-amerikánske noviny*, *Slovenský denník*, *Národný kalendár* a príležitostné pamätnice. V roku 1908 pri vzniku časopisu *Živena* sa stala jednou z jeho redaktoriek a pracovala v ňom do roku 1918. Spoločne s ďalšími funkcionárkami *Živeny* uverejňovala oznamy, zápisnice

---

a správy na stránkach časopisu *Dennica* na Slovensku a posielala osobné listy napríklad Elene Maróthy-Šoltésovej a Terézii Vansovej, ktoré boli v živote a práci jej osobným vzorom. Rodičia a súrodenci po odchode dcéry Pavly do USA až do začiatku 20. storočia stále žili v Martine, kde boli pevnou súčasťou martinskej slovenskej spoločnosti. Nechýbali ani na jednom podujatí, ktoré sa týkalo obrany práv slovenského národa. V roku 1898 patrili medzi 28 Martinčanov – národovcov, ktorých vyšetrovali a neskôr roku 1900 odsúdili, a to iba za to, že na stanici spevom víтали redaktora Národných novín **Ambra Pietra**, ktorý sa vracal z väzenia vo **Vacove** k novému procesu. Za uverejnené články na obranu Slovákov pred maďarizáciou bol odsúdený na osem mesiacov väzenia a 600 korún peňažnej pokuty. Sestra Pavly **Etela Cablková**, tiež orosláňska rodáčka, dostala za účasť pri vítaní A. Pietra trest 100 korún peňažnej pokuty, jej vtedy už 69-ročný otec **Štefan Cablk** a brat **Ján Cablk** si v bystrickom sedriálnom väzení, v cele číslo 81, odsedeli dva mesiace. Začiatkom 20. storočia aj z tohto dôvodu prišla z Martina do USA, priamo z centra kultúry a divadelníctva, popri otcovi aj dcéra Etela Cablková, ktorá posilnila slovenský národný život v USA. Tá okrem iného bola v Pittsburchu predsedníčkou klubu *Slávia* a neskôr ako členka *Slovenskej ligy* aj tajomníčkou ČSNR. Aj po presťahovaní rodiny Novomeskej do Newarku Pavla bola naďalej pre celú oblasť skutočným vodcom slovenského života, keď tam napríklad organizovala aj výstavy výšiviek a čipiek. Jej syn Emil, učiteľ na slovenskej škole v New Yorku a taktiež nadaný ochotnícky herec, sa v tridsiatych rokoch 20. storočia stal podobne ako rodičia významným predstaviteľom slovenského národného života v USA. Otec Štefan Cablk umrel v Newarku (N. J.) 24. apríla 1918. **Pavla Novomeská** roku 1918 ochorela na chrípku a i keď umrela až o štyri roky, ako by už vtedy bola cítila svoj blízky koniec. Tesne pred smrťou zanechala v Newarku roku 1922 táto jedna z najvýznamnejších Sloveniek v Amerike svoju poslednú vôľu v závete: „*Keď niekedy budú naše hroby otvorené a prach našich kostí rozmetie vietor, nech všade na jeho stopách vyrastajú nové duše, tak oddané slovenskému národu ako boli naše.*“ V máji roku 1922 ešte starostlivo pripravila jedenástu konferenciu Živeny v Detrote a 4. decembra toho istého roku umrela. Pochovali ju v **Newarku** (N. J.) vedľa svojho otca Štefana Cablka. Po jej smrti, na jej počesť, založila americká Živena roku 1924 osobitný fond na podporu sirôt a vdov. Z Cablkovskej rodiny len syn Štefana Cablka – Ján (*1867 Orosláň) zostal na Slovensku, kde bol od roku 1924 až do svojej smrti (1943) jedným z najvýznamnejších slovenských finančníkov a národohospodárov. Pre svoje sociálne a národné činenie, najmä pomoci najzraniteľnejším, volali ho „*otcom slovenských sirôt*“.

Krajanina na Slovensku

Príhovor predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Predsa ÚSŽZ Milan Ján Pilip

Vážení krajanovia,
je mi ctou, že sa Vám môžem prihovoriť aj prostredníctvom šiestej edície Slovenského svetového kalendára, ktorý si našiel priazeň v krajaňských komunitách na celom svete. Spolu s kolegami sme na ÚSŽZ pozorne sledovali aktivity, ktoré ste aj v kovidových časoch vykonávali v prospech slovenskosti a v prospech zachovania slovenskej identity v zahraničí a za to všetko, čo v tomto smere vykonávate, vám patrí náš obdiv a vďaka. Sme si vedomí toho, ako celá situácia vaše aj tak nemalé snaženia dodatočne sťažila, no kde bola vôľa, tam bola aj cesta a mnohé aktivity, aj keď

v novej korigovanej alebo digitálnej podobe, prispeli ku krajaňskej súdržnosti a vzájomnej podpore. Aj napriek tomu, že pre opatrenia v jednotlivých krajaňách nebolo možné usporadúvať masové podujatia, s veľkým srdcom a láskou ste si pripomínali svoje sviatky, výročia a jubileá, boli ste tvoriví a vydávali literárne a odborné diela, usporadúvali ste výstavy, dielne, konferencie, koncerty, snažili ste sa motivovať tých najmladších a ďakovať tým najstarším, nezabúdali ste na duchovné hodnoty a cirkevný život, a to všetko vo svojom rodnom jazyku, materinskom jazyku či jazyku svojich predkov – v slovenčine.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa v rámci možností snažil podporovať tieto snahy. Napriek tomu, že sme už po druhý rok boli nútení osobné stretnutia vo veľkej miere obmedziť a masové podujatia sme nemohli orga-

---

nizovať, podarilo sa nám vyriešiť veľké investičné projekty pre našich krajanov v Chorvátsku, Maďarsku, Rumunsku, Poľsku, Srbsku, ako aj v Kanade. Veríme, že im nové alebo zrekonštruované objekty budú dobre slúžiť a že v nich ešte dlho bude znieť slovenský jazyk a žiť slovenská kultúra. Zároveň sme sa v roku 2021 naplno venovali novej Koncepcii štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie rokov 2021 – 2025, ktorá naplňa zásadný záväzok Slovenskej republiky – podporovať slovenské národnostné menšiny a slovenské komunity v ich úsilí o udržanie a rozvoj jazykovej, kultúrnej a národnej identity. Osobitne sme zohľadňovali potreby novej slovenskej diaspóry v krajinách západnej Európy a zámoria, ktorú vnímame ako veľký potenciál našej krajiny. O tom, aká početná je táto diaspóra, pomôže zistiť sčítanie občanov na Slovensku, ktoré sme aktívne propagovali aj medzi slovenskou diaspórou. S cieľom byť našim krajanom bližšie a starostlivo sa venovať ich potrebám iniciovali sme proces zmeny Zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí. V aktuálnej chvíli pracujeme na novele tohto zákona, ktorá starostlivosť o krajanov v dynamicky sa meniacom čase vidí ako konštantnú prioritu. V tom zmysle na zákone pracuje rad odborníkov, zároveň bola vyzvaná široká krajská verejnosť k otvorenej debate.

Milí krajanovia,

chcem vás ubezpečiť, že Slovensko si vysoko váži vaše snahy a sme radi, že tieto snahy v istej miere dokumentuje a šíri aj náš Slovenský svetový kalendár. Želám vám všetkým, aby ste v nadchádzajúcom roku 2022 mali predovšetkým pevné zdravie, aby sa vám darilo na osobnom a pracovnom pláne a aby ste aj naďalej s veľkou energiou a entuziazmom zachovávali slovenskú identitu všade tam, kde žijete a pôsobíte.

*Milan Ján Pilip,
predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí*

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Prehľad aktivít na Slovensku venovaných krajanom

Blízki zďaleka

Stredoslovenské osvetové stredisko v Banskej Bystrici dňa 5. februára 2021 organizovalo online aktivitu Blízki zďaleka, ktorá mala za cieľ predstaviť osobnosti z Banskobystrického kraja, ktoré odišli do zahraničia, kde úspešne pracujú v krajanstvom svete na poli zachovania a rozvoja slovenského jazyka, tradičnej kultúry a umenia. Online stretnutie zároveň utvorilo priestor na výmenu skúseností, nové inšpirácie v práci, ako aj ďalšiu možnú spoluprácu.

V besede účinkovali Zuzana Šusterová, členka Slovenského spolku Ľudovíta Štúra a pedagogička Slovenskej školy v Melbourne, Ingrid Žalneva, šéfredaktorka časopisu Slovákov v Rakúsku Pohľady z Viedne, Viera Kučerová, členka Slovenského spolku Bona Fide z Prahy, Monika Necpálová, vedúca združenia ThaliaTeatro z Belehradu, Veronika Korčeková, jedna zo zakladate-

liek Slovenského folklórneho spolku Ako Doma z Bruselu, Ingrid Kelsall-Marenčáková, umelecká vedúca Detského folklórneho súboru Sovička z Londýna a Zuzana Colinet-Fodorová za Slovenské vzdelávacie centrum a DFS Margarétka z Paríža. Aktivitu zorganizovala a moderovala Katarína Mosnáková-Baglašová.

Široká verejnosť a používatelia internetových sietí sa mali možnosť oboznámiť, ako žijú a čo užitočné a kreatívne podnikajú Slováci žijúci v Rakúsku, Česku, Srbsku, Belgicku, Veľkej Británii, Francúzsku a Austrálii. Link z podujatia je dostupný na You Tube.

Didaktický kurz pre slovenských pedagógov zo zahraničia

Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v máji roku 2021 organizačne zabezpečilo Didaktický kurz pre pedagógov slovenských škôl v zahraničí, ktorého obsahom je Podpora kapacít a transfer inovatívnych didaktických metód. Odbornou garantkou kurzu bola doc. PhDr. Katarína Chovancová, PhD., prorektorka UMB pre medzinárodné vzťahy a celoživotné vzdelávanie.

Obsahom kurzu boli spoločné prednášky zamerané na možnosti využitia literárneho textu (doc. PhDr. I. Šuša, PhD.), intervenčný program čítania s porozumením (prof. PaedDr. E. Stranovská, PhD. doc. PaedDr. M. Horníčková, PhD.) a medzijazykové vzťahy a didaktická kontextualizácia (doc. PhDr. K. Chovancová, PhD.). Účastníci kurzu sa počas štyroch zo šiestich dní delili na skupiny podľa zvolených predmetov: história (prof. PaedDr. M. Kmeť, PhD.), geografia (PaedDr. B. Gregorová, PhD.), matematika (Mgr. V. Kobza, PhD.) a výtvarná výchova (PaedDr. R. Pondelíková, PhD.) V sobotu absolvovali účastníci viaceré workshopy.

Kurz sa realizoval v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Absolvovalo ho takmer 40 účastníkov z Rumunska, Maďarska, Ukrajiny, Nemecka a zo Srbska.

Pozdravujem domov

V sobotu 16. júna 2021, v rámci online folklórneho festivalu MYJAVA, bol na Youtube kanáli odvysielaný program Pozdravujem domov, ktorý slovom,

---

obrazom a piesňami spracoval tému vystáholectva do Ameriky. Stredobodom programu je zaujímavý a dojímavý príbeh Anny Mockovej z myjavských kopaníc, ktorá sa omylom dostala do mestečka Little Falls, v štáte New York v Amerike, a vďaka tejto náhode spustila masívne vystáholectvo z myjavskej oblasti do tejto lokality. V programe účinkovali kolektívy zo Slovenska: Kopaničiarska muzika Martina Janšta (Košariská), ľudová hudba a speváčky Folklornej skupiny Javorníček (Hvozdnica), Mária Brdárska-Janoška, Folklorná skupina Hôra (Rejdová), Ľudová hudba Ondreja Hlaváča (Rožňava), Ženská spevácka skupina Marína (Zvolen), Považan (Považská Bystrica) a Hornád (Košice), ale aj interpreti zo Srbska: sólisti Anna Berédiová (Selenča, Srbsko) a Miroslav Hemela (Báčsky Petrovec, Srbsko) a Folklorný súbor V pivnickom poli (Pivnica, Srbsko). Námet, dramaturgiu a scenár podpisuje Alžbeta Lukáčová a réžiu obrazového spracovania a strih mal na starosti Matúš Druga, animácie Lukáš Matejka. Na programe odborne spolupracovali Juraj Jakubík, Anna Medvedová st., Ján Kolesár, Mária Brdárska-Janoška, Viera Feriancová, Lynn Osley Rosen, Jakub Janšto. Komentár: Michal Ďuriš st. a Bibiana Ondrejková (postava Anny Mockovej).

Pamätný deň Slovákov žijúcich v zahraničí

V pondelok 5. júla 2021 v rámci Štátneho sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda si Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí pripomenul pamätný Deň Slovákov

žijúcich v zahraničí. Tento sviatok všetkých krajanov si pripomínáme na Slovensku od roku 1993, teda od vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

Tradičné stretnutie pri základnom kameni potenciálneho Pamätníka slovenského vystaňovalectva v Sade Janka Kráľa v Petržalke sa konalo o 10.00 h. V rámci symbolickej pripomienky sa prítomným krajanom a hosťom prihovril Milan Ján Pilip, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Súčasťou slávnosti bol aj kultúrny program, v ktorom sa predstavili členovia Univerziténeho folklórneho súboru Mladosť z Banskej Bystrice – mužská spevácka skupina pod vedením Ondreja Drugu, sólisti Jarmila Papová a Peter Pavlík a hudobné zoskupenie Selenčanky pod vedením Leonóry Súdiovovej.

Výstava Cesta slovenskou Amerikou

Matica slovenská v roku 2021 pripravila vzácnu dokumentárnu výstavu, ktorá približuje život a dejiny Slovákov v Amerike. Na devätnástich paneloch je len útržok z 3500 fotografií, ktoré má Matica slovenská uložené v depozitoch Krajaňského múzea MS a ktoré vznikli počas významnej misie matičiarov v rokoch 1935 a 1936 v Spojených štátoch amerických a Kanade. Cieľom tejto cesty bolo, aby delegáti Jozef Cíger Hronský, Jozef Cincík, Konštantín

Čulen a Karol Plicka národne, kultúrne a osvetovo pôsobili medzi krajanmi, ako aj aby začali výskum amerických Slovákov. Autorkou výstavy je Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej, ktorá priblížila túto významnú cestu takto: „Delegácia Matice slovenskej urobila 80-tisíc kilometrov, čo je ako keby dvakrát okolo Zeme. Spravili 609 prednášok, čo je skoro tri denne. Priniesli tam so sebou 40-tisíc kníh, 20-tisíc brožúrok, 6500 časopisov. Toto všetko bola veľká kultúrna misia, z ktorej Matica slovenská čerpá dodnes.“

Vernisáž výstavy bola v Bratislave 22. júla na Hviezdoslavovom námestí a niesla sa v duchu 30. rokov minulého storočia. Zazneli swingové piesne v podaní skvelej slovenskej speváčky Lucie Švihlovej a jej gitarového sprievodu Roberta Schranza. Záštitu nad výstavou prebral predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milan Ján Pilip, ktorý o. i. povedal: „Táto výstava, venovaná misii Matice slovenskej v Spojených štátoch amerických, je zaujímavá o to viac, že práve krajanovia žijúci v Amerike sa veľmi výrazne zaslúžili o to, že dnes máme svoju vlastnú štátnosť. Náš krajský segment nám v histórii veľmi pomohol a je jedným z pilierov, na ktorom slovenská štátnosť stojí.“

Pri príležitosti 85. výročia Cesty slovenskou Amerikou zverejnila ustanovená na Youtube profile TV Matica aj rovnomenný audiovizuálny historický dokument, ktorý slúži ako vzdelávacia pomôcka pre školy. V ňomvidia diváci jedinečné fotografie z archívu Krajanského múzea MS, ako i archívne zábery z matičného filmu Karola Plicku *Za Slovákami od New Yorku po Missisipi*, ktoré Matici slovenskej poskytol Slovenský filmový ústav.

Letná školička tradičnej kultúry pre deti

V posledný júlový týždeň sa v Stredoslovenskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici konal 7. ročník Letnej školičky tradičnej kultúry pre deti zahraničných Slovákov. Hlavným organizátorom školičky bolo Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí, odbornou garantkou je od vzniku školičky etnologička PhDr. Zuzana Drugová, tanečnou pedagogičkou bola v roku 2021 Emma Kofírová. Cieľom školičky je predovšetkým základná orientácia najmenších detí v rytme a hudbe, čo sa realizuje prostredníctvom viacerých tanečných dielní zameraných na základné tanečné kroky a ich vnímanie v rytme hudby. Výsledok v podobe viacerých krátkych tanečných etudiek i strofických tancov predstavili deti v piatok 30. júla počas Dňa

---

s tradíciou priamo na javisku, na nádvorí Stredoslovenského osvetového strediska. Školičku doplnili aj dielne ľudových remesiel, ktoré viedla Magdaléna Slivková.

Vzdelávacie aktivity Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí UMB

V dňoch 7. – 11. júna 2021 Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí UMB organizovalo 1. turnus online vzdelávania pre deti slovenských základných škôl a vzdelávacích centier v zahraničí. Na aktivitu sa prihlásilo vyše 50 účastníkov z Maďarska, SŠA, Fínska, Veľkej Británie, Rumunska a zo Srbska. Základným cieľom online vzdelávania bolo priblížiť deťom Slovensko hravým spôsobom, prostredníctvom edukačných video materiálov a aktivít s ústrednou témou *Mladý bádateľ*. Takto koncipovaný kurz umožnil priblížiť Slovensko, resp. predstaviť jednotlivé rozličné tematické oblasti ako sú príroda, história, kultúra a umenie Slovenska. Účastník sa ocitol v úlohe mladého bádateľa a každodenne prechádzal vybranými kútmi Slovenska. Vzdelávanie mali na starosti Tatiana Strečanská, Anna Adamová a Ján Chr-

---

ťan, absolventi a doktorandi fakúlt UMB. Gestorkou realizácie bola Katarína Mosnáková-Baglašová.

Druhý turnus online vzdelávania, ktorý absolvovali deti z Francúzska, SŠA, Sudánu, Spojených arabských emirátov, Spojeného kráľovstva, Španielska a Srbska, sa konal 21. – 25. júna. Lektori boli Leonóra Súdiová, Ján Chrtán a Jana Venzelová.

Aj tradičná Detská krajanská univerzita sa v roku 2021 konala online. Lektorky Radka Cachovanová, Jama Venzelová a Dominika Kučerová si pripravili pre „TV Krajana“ veľmi zaujímavý program a pozvali podnetných hostí. Zároveň si na tejto aktivite účastníci posvietili na Pamätný deň Slovákov žijúcich v zahraničí.

V poslednom online turnuse, ktorý sa konal od 23. do 27. augusta 2021 sa deti vybrali krížom-krážom po Slovensku – a to s Pavlom Dobšinským, ktorý zapísal veľké množstvo ľudových rozprávok. Vo filmoch, ako aj vo vzdelávacích a zábavných aktivitách si všímali prírodu, umenie, históriu – a tieto témy hľadali aj v rozprávkach. Skúsili cestovanie v čase a rozprávku si preniesli do súčasnosti. Lektorky boli Leonóra Súdiová, Tereza Pompúrová a Martina Vavreková. Gestorom realizácie bol Ján Chrtán.

Všetky štyri aktivity sa konali v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a organizačne sa na ich príprave podieľala Zuzana Drugová. Výsledkom sú aj vzdelávacie filmy zverejnené na web stránke UMB.

Literárna spolupráca Srbov, Slovákov a krajanov z Vojvodiny

V Letnej čítarni Mestskej knižnice U červeného raka v Bratislave 28. júla 2021 predstavili dvojjazyčnú knihu *Novi duhovni most/Nový duchovný most Nový Sad – Bratislava*, 20 + 20 zostavovateľov vojvodinských Slovákov a spisovateľov Zdenky Valentovej-Beličovej a Miroslava Demáka. Ide o antológiu súčasnej lyriky, do ktorej je zaradená tvorba dvadsať členov Spolku novosadských spisovateľov (Družstva novosadskih književnika) a rovnaký počet členov Klubu nezávislých spisovateľov zo Slovenska. Na prezentácii boli básne čítané po slovensky a srbsky a na nej sa zúčastnili: Judita Kaššovicová, Denisa Fulmeková, Elena Hidvéghyová-Yung, Dana Podracká, Juraj Kuniak, Erik Ondrejčka, Ján Zambor, ako aj organizátori Miroslav Demák a Zdenka Valentová-Beličová. Hudobným hosťom bol Miloš Železnák. Knihu vydal Spolok novosadských spisovateľov. Redaktorom vydania je Zoran Đerić.

Počas návštevy Bratislavy Zdenke Valentovej-Beličovej odovzdali cenu Bard roka združenia Pars Artem, ktoré získala v marci na festivale Pars Poetry v Smoleniciach. Na tomto rovnakom podujatí Katarína Mosnáková-Baglašová získala čestné uznanie za poéziu.

Obrazy z Dolnej zeme

V priebehu roka 2021 Univerzitný folklórny súbor Mladosť z Banskej Bystrice odpremiérovával vo Zvolene a v Banskej Bystrici svoje tanečné divadlo *Obrazy z Dolnej zeme*. Po niekoľkoročnej práci sa tomuto folklórnemu telesu, ako prvému na Slovensku, podarilo pripraviť ucelený program s hudobno-tanečným repertoárom dolnozemských Slovákov, presnejšie Slovákov žijúcich v Srbsku, Rumunsku, Maďarsku a Chorvátsku. Je to dielo viacerých tvorcov, no predovšetkým Martina Urbana ako režiséra, Kataríny Mosnákovej-Baglašovej ako dramaturgičky a scenáristky (v spoluautorstve s M. Urbanom) a Patrika Raga, zodpovedného za kostýmy. Ján Čief mal na starosti svetelný dizajn a projekcie Adam Lukáč. Veľmi dôležitá je spolupráca so súrodencami Leonórou a Jurajom Súdiovcami, ako aj spolupráca s choreograf-

---

mi a umeleckými vedúcimi z Dolnej zeme. Hudobnú úpravu mali na starosti Ondrej Druga, Peter Pavlík, Pavel Martinka a René Bošela.

Program má dva ciele: propagovať krajskú kultúru na Slovensku umeleckými prostriedkami a vzdelávať mládež formou výchovných koncertov a diskusií. S projektom sa plánuje pokračovať aj v roku 2022.

Výstava Z vrchov do nížin

V priestoroch Thurzovho domu na námestí Banskej Bystrice pre verejnosť otvorili 4. novembra 2021 predajnú výstavu insitného umenia z Kovačice pod názvom *Z vrchov do nížin*. Viac ako desiatka pozvaných hostí tak mohla ako prvá obdivovať rozsiahlu zbierku kovačickej insity a využiť príležitosť na kúpu viac ako 50 jedinečných obrazov, ako aj spomienkových predmetov.

Výstavu organizovalo Stredoslovenské múzeum z Banskej Bystrice v spolupráci s Galériou Babka z Kovačice. Záštitu nad výstavou prevzal veľvyslanec Srbskej republiky na Slovensku Jeho Excelencia Momčilo Babić, ako aj predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Ján Lunter, ktorý sa aj zúčastnil vernisáže a pri tejto príležitosti sa prihovoril obecnstvu. Niekoľko

---

slov obecnstvu venovali aj riaditeľ Stredoslovenského múzea Marcel Pecník a riaditeľ Galérie Babka Pavel Babka. Piesňami z Kovačice výstavu dotvorila speváčka Katarína Mosnáková-Baglašová v sprievode akordeonistu Ondreja Drugu.

Gestorkou výstavy bola Zuzana Drugová, etnologička a pracovníčka Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Výstava v Banskej Bystrici bola ďalším krokom v snahe zapísať kovačické insitné umenie do svetového zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

Zuzana Pavelcová

Ročenka Slováci v zahraničí 37 verná kvalitnému obsahu v novom grafickom prevedení

Ročenka *Slováci v zahraničí* vyšla vo Vydavateľstve Matice slovenskej po tridsiaty siedmykrát. V tomto roku zborník čitateľom prináša kvalitné príspevky autorov z Dolnej zeme a odborníkov na krajskú problematiku zo Slovenska. Novinkou sú abstrakty a kľúčové slová jednotlivých príspevkov v slovenskom a anglickom jazyku a vizitky kontaktných údajov autorov príspevkov. Ročenku odborne posúdili **doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.**, a **PhDr. Peter Mulík, PhD.** Úvodné slovo patrí zostavovateľke ročenky **Zuzane Pavelcovej**.

Dejinami slovenských obcí v okolí Pešti sa zaoberá **Ján Jančovic**. Štúdiá sa orientuje na ich historický vývoj od príchodu Slovákov, cez adaptáciu do nového prostredia, do nových životných a pracovných podmienok. Autor sa zameriava na obce Alberti, Irša, Asód, Maglód, Peterka, Veľká Tarča, Bíň, Tapiovský Svätý Martin. Súčasťou štúdie sú viaceré autentické historické dokumenty, ktoré charakterizujú obdobie, keď sa popri latinčine v cirkevných zápisniciach písalo aj v slovakizovanej češtine – bibličtine.

Príspevky **Jána Babiaka** analyzujú dejiny slovenskej obce Bajša vo Vojvodine. Autor venoval tejto téme dve rozsiahlejšie štúdie, ktoré ponúkajú bohatý dejinný exkurz, ktorý sa opiera o autorský výskum založený na percepcii archívnych dokumentov a súvzťažnosti logických súvislostí. V prvej

štúdiu sa autor zameriava na dejiny príchodu Slovákov do Bajše, ktorý datuje podľa svojich výskumov na roky 1718 – 1720, teda o takmer 35 rokov skôr, ako uvádzajú iní vedci. Svoje bádania autor opiera o matriku narodených v Subotici a porovnávanie priezvisk podľa kritérií D. Dudka a komparáciu s cirkevnými a občianskymi spismi Bajšanov. V druhej štúdiu venovanej dejinám Bajše sa zameriava na jej prosperitu počas panovania grófa Štefana Zakóa. Vecne hodnotí jeho pôsobenie v Bajši a tiež vyslovuje kritický názor na jej zvelaďovanie a progres počas jeho spravovania.

Štúdia **Jána Chrtána** analyzuje počiatky založenia Kovačice a jej školstva postaveného na bardánsko-ečských základoch. Autor sa zaoberá postupným osídľovaním Bardáňa a Ečky, ich dejinnými vývoji, ktoré určili osídlenie pustatiny Kovačica v rokoch 1802 až 1803. **Zuzana Drugová** sa zameriava na históriu a vývoj jarných zvykov na príklade *chodenia s paničkami* zo Starej Pazovy. Analyzuje základnú terminológiu zvyku (obyčaj) a tradície. Zaoberá sa históriou a popisom jarných zvykov vynášania *Moreny* ako symbolu smrti a zimy, prinášania *letečka* ako symbolu prebúdajúcej sa prírody, chodenie s *Kyselom* a pochôdzky dievčat ako súčasti jarných zvykosloví.

Kapitolu *Materiály* uvádza príspevok **Miroslava Kmeťa**. Autor sa rozsiahlo venuje etablovaníu pojmov dolnozemskej Slováci a „Dolňozemské Slovensko“. Dokazuje, že v polovici 19. storočia boli pojmy Dolná zem a dolnozemskej Slováci všeobecne rozšírené v povedomí slovenskej populácie, zvlášť u čítajúcej verejnosti. Autor sa opiera o definície vtedajších vzdelancov a dobovú tlač. K skúmaným pojmom ponúka široké argumentačné spektrum.

Materiál **Claudeho Baláza** sa venuje odbornej terminológii slovenskej diaspóry vo svete. Autor definuje základné pojmy, kľúčové slová a základné kategórie slovenskej migrácie. Zaoberá sa i znením zákonov v tejto oblasti a komparáciou týchto zákonov s inými štátmi. Ponúka tiež slovník pojmov z oblasti migrácie a azylu EMN.

V stredobode autorského záujmu **Patrika Šenkára** sú literárne zborníky – *Variácie*, ktoré znamenajú významný prelomový bod tvorivých úsilí vetvy Slovákov žijúcich v Rumunsku. Príspevok uvádza nielen všeobecnú charakteristiku týchto almanachov či vybrané metatexty o nich, ale aj špecifiká jednotlivých ročníkov (1978 – 1996).

Príspevok reflektujúci 30 rokov vydávania slovenskej exilovej literatúry z pera **Petra Cabadaja** sa zameriava na vydavateľské počiny, činnosť Slovenskej národnej knižnice a Matice slovenskej a filmové a výstavné projekty v tejto oblasti. Autor čitateľovi prináša sumár výstupov, ktoré sa úspešne realizovali.

Peter Cabadaj venoval jeden z príspevkov i 140. výročiu narodenia M. R. Štefánika. Zameral sa na jeho fotografickú a knižničnú zbierku, ktoré vypovedajú o Štefánikovej umeleckej i záujmovej orientácii. Autor vymenúva miesta uloženia jednotlivých autorských fotografií a opisuje ich umeleckú a dokumentárnu hodnotu. Zaoberá sa tiež knižnicou obsahujúcou 801 unikátnych knižných zväzkov, ktorú SNK pripravuje na vyhlásenie za historický knižničný fond.

Kapitolu *Jubileá a spomienky* otvára príspevok **Patrika Šenkára**. Oslavuje poetku, prozaičku, autorku pre deti a mládež, esejistku, prekladateľku, lingvistku, výskumnú pracovníčku, literárnu teoretičku, historičku a kritičku, redaktorku, významnú nadlackú rodáčku Dagmar Máriu Anocovú pri príležitosti jej životného jubilea. Autor veľmi citlivo (i umelecky), osobne i odborne hodnotí pracovný život, nemalé profesijné úspechy, obrovský vklad pre slovenskú literatúru, ale i priateľský postoj a pevné charakterové vlastnosti bardky slovenskej literatúry v Rumunsku.

Menej známa časť tvorby J. C. Hronského – spirituálna tvorba – sa stala taktiež predmetom skúmania **Petra Cabadaja**. Autor ponúka komplexnú reflexiu náboženských (duchovných) motívov v exilovom prozaickom, esejistickom, publicistickom a výtvarnom diele niekdajšieho správcu Matice slovenskej, zakladateľa a prvého predsedu Zahraničnej Matice slovenskej pri príležitosti 60. výročia úmrtia slovenského spisovateľa i výtvarníka.

Peter Cabadaj sa venoval i zabudnutej osobnosti Jozefa Vavroviča, pri príležitosti 110. výročia jeho narodenia. Bol pápežský prelát, všestranný kňaz, teológ, pedagóg, literárny historik a kritik, náboženský spisovateľ, publicista, prekladateľ, editor, vedecký redaktor, krajanský činovník a agilný organizátor, ktorý zanechal trvalejšie duchovné a kultúrne stopy v Taliansku i Kanade.

Spomienku k 110. výročia narodenia Ľuda Bešeňovského pripravil pre zborník rovnako **Peter Cabadaj**. Približuje Bešeňovského ako básnika katolíckej moderny, spisovateľa pre deti, prozaika, dramatika a publicistu. Zameriava sa najmä na knihy *Dedinôčka milá* a *Biele dni*, ktoré vznikli ešte počas života Bešeňovského v Dolnom Kubíne.

Ďalší príspevok **Petra Cabadaja** je zameraný na život a dielo kňaza, pápežského preláta, diplomata, autora memoárovej spisby, publicistu a prekladateľa Jozefa Kapalu, pri príležitosti 30. výročia úmrtia. Autor ponúka biografický text doplnený o rozbor memoárovej trilógie – *Spod Roháčov po Vatikán: Pamäti môjho života, Spomienky a Obrázky zo života*.

Rovnako z pera **Petra Cabadaja** v zborníku nájdeme nekrológ Stana Dusíka. Bol jedným z najuznávanejších tvorcov sakrálneho umenia, plodný maliar, grafik, knižný ilustrátor, kresliar, prozaik, esejista, výtvarný pedagóg a exilový činovník. Kvalitou svojho bohatého a rozmanitého diela, vyznačujúceho sa hlbokým myšlienkovým posolstvom a étosom, patrí neodmysliteľne tak do slovenského, ako i talianskeho kultúrneho kontextu.

Informácia **Kataríny Mosnákovej-Baglašovej** prináša prehľad histórie a činnosti *Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Autorka sa venuje vzniku centra, jeho personálnemu obsadeniu, postupnému rozvoju, činnosti, ktorú vyvíjalo, ako aj jeho aktuálnemu poslaniu. Zborník uzatvára správa **Zuzany Pavelcovej** o činnosti ústredného pracoviska Matice slovenskej pre styk a spoluprácu so zahraničnými Slovákami – Krajanského múzea počas roka 2020.

Rozsiahly zborník ponúka širokospektrálne zamerané čítanie pre odborníkov a laikov, ktorých krajanská problematika fascinuje v rozličných súvislostiach. Zborník si môžete objednať na webe: www.vydavatel.sk

---

Krajská téma

PhDr. Zuzana Pavelcová

Krajské múzeum Matice slovenskej, Martin, Slovensko
domhronskeho@matica.sk

Národopisné zbierky dolnozemských Slovákov v Matici slovenskej

Na zabezpečovanie úloh súvisiacich s otázkami krajskej problematiky je v Matici slovenskej (MS) zriadené Krajské múzeum MS (KM). Je radené medzi odborné pracoviská v štruktúre vedeckého piliera MS. Podľa Stanov MS cieľom jeho činnosti je udržiavanie a rozvíjanie národnej identity a vzťahov krajanov k Slovenskej republike.¹ Je ústredným pracoviskom MS pre styk a spoluprácu so Slovákami žijúcimi v zahraničí a slovanskými maticami. Jeho práca je zameraná aj na budovanie dokumentačného strediska, vedu, výskum a prezentáciu v tejto oblasti v dištančnej spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a ostatnými príbuznými organizáciami.

Počas roku 2011 bolo KM presídlené z Bratislavy do Martina spolu s početným knižným fondom a archívnym materiálom. Fondy boli postupne rozdelené do novovytvorenej knižnice KM (v dome Jozefa Cígera Hronského) a do priestorov A MS. Z Bratislavy boli dovezené bez dlhoročnej registrácie a triedenia. Prírastkové knihy KM fungovali len do roku 2004.

V dôsledku personálnej podvýživy MS začalo KM od roku 2014 pracovať na inventarizácii knižnice a archívu, najmä vďaka využitiu absolventskej a školskej praxe cez program *Vybrané aktívne opatrenia na trhu práce v rámci SR bez BSK – 5*. Počas niekoľkoročnej práce, za účasti niekoľkých desiatok študentov a absolventov, KM zinventarizovalo, zatriedilo a pripravilo pre prezenčné výpožičky 70 728 kníh a čísel periodík.

Po úspešnom ukončení nosných inventarizačných prác na knižnici sa pokračovalo s popisovaním archívneho fondu Slovákov žijúcich v zahraničí

---

¹ *Základné dokumenty Matice slovenskej*. Martin : Matica slovenská, 2011, s. 33

uloženého v depote A MS v objeme 600 škatúl. Postupne KM spracovalo polovicu archívu. KM má kompletne spracované inventáre fondov z Argentíny, Austrálie, Belgicka, Brazílie, Bulharska, Československa, Francúzska, Ghany, Chorvátska, Juhoslávie, Južnej Ameriky, Maďarska, Kanady, Nemecka a Poľska. Presný popis existuje ku 36 561 inventárnym položkám. Tieto záznamy obsahujú každú jednotlivinu v archívnej škatuli, čím umožňujú bádateľovi vopred poznať celý obsah fondu a rozhodnúť sa, či mu fond bude nápomocný a absolvuje návštevu bádateľne v Martine.

Ak sa zameriame na tematiku národopisu dolnozemsých Slovákov, fond obsahuje 1 škatuľu k téme Slovákov z Bulharska, 115 škatúl archívneho materiálu k štátom bývalej Juhoslávie, 100 škatúl k dejinám Slovákov žijúcim v Maďarsku, 33 škatúl s obsahom, ktorý sa týka krajanov z Rumunska. V archíve prevažujú najmä osobné fondy. Archíválie z Rumunska sa ešte nepodrobili inventarizácii, ale bádateľom, ktorí sa orientujú na národopisnú tematiku, vieme s istotou povedať, že fond obsahuje 9 škatúl s národopisným materiálom. Archív z Bulharska, Juhoslávie a Maďarska už bol prvotne inventarizovaný, KM disponuje podrobnými inventármi jeho obsahu.

Krajanský fond ku Slovákom žijúcim v Bulharsku reprezentuje iba jedna archívna škatuľa. I napriek tomu, že fond nie je orientovaný iba národopisne, pre jeho malý rozsah si ho dovoľíme predstaviť v celosti. Nájdeme tu výber z Náprstkoveho múzea, výber fotografií bulharských antifašistov (z výberu pre expozíciu r. 1984), fotografie z dejín a života Slovákov v Bulharsku, korešpondenciu Ondreja Ilavského: *Spomienky. Pôsobenie slov. učiteľa na slov. škole v Bulharsku*, negatívy fotografií – Československý klub v Bulharsku či

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Mamovka Botíková sa živila najviac pradením na praslici. príř. č. 3427/90, 5731, Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

Krajanský fond ku Slovákom žijúcim v Bulharsku reprezentuje iba jedna archívna škatuľa. I napriek tomu, že fond nie je orientovaný iba národopisne, pre jeho malý rozsah si ho dovoľíme predstaviť v celosti. Nájdeme tu výber z Náprstkoveho múzea, výber fotografií bulharských antifašistov (z výberu pre expozíciu r. 1984), fotografie z dejín a života Slovákov v Bulharsku, korešpondenciu Ondreja Ilavského: *Spomienky. Pôsobenie slov. učiteľa na slov. škole v Bulharsku*, negatívy fotografií – Československý klub v Bulharsku či

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Sedliacka pec. príř. č. 3427/90, 5733, Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

ročenkou Spolku Slovákov z Bulharska.

Vo fonde k Juhoslávii je obzvlášť zaujímavý najmä fotografický materiál, negatívy a diapozitívy, ktoré (prevažne) venoval Matici slovenskej Ján Jančovic. Fotografie zachytávajú kroje, typy stavieb, zariadenie domov Slovákov z Dolnej zeme, zábery z každodenného a kultúrneho života krajanov. Škatule obsahujú aj materiály z národopisného výskumu v Juhoslávii. Niekoľko z nich obsahuje fond venujúci sa národopisnému výskumu Márie Botíkovej a Rudolfa Brtáňa. Archiválie obsahujú korešpondenciu matičiarov s krajanmi z Vojvodiny, výzvy k zberu národopisného materiálu a tiež listy, kde miestni obyvatelia popisujú veľkonočné či vianočné zvyky i miestne zvláštnosti. Fond obsahuje i fotodokumentačný materiál.

Samostatnou zložkou archívu je osobitý fond audiovizuálneho materiálu. Staré filmové kotúče zachytávajú stropazovské tance, piesne zo Starej Pazovy i podujatie *Hložany*

tancujú. Na menších filmových kotúčoch nájdeme filmy s názvom: *Z dobových izieb* s podtitulmi kroje, oblečenie i ľudový tanec.

Vo fonde fotografií pod značkou Maďarsko nájdeme rozsiahlu zbierku fotografií z národopisného tábora z roku 1986, z festivalov ľudového tanca (1993), z výskumov v Niredňáze (1979), zo Slovenského národopisného pamiatkového domu v Kiskőroši, z národopisných slávností, z národopisnej expozície v Bánku, ako aj jednotlivé fotografie odevov (kroje, pančuchy, sedliacky odev), nástrojov, obydlí (pece, strechy, domy), krajanov pri vykonávaní remesiel (pradenie, kraslice, kredence, dobový riad, mláťačky...), ako aj zachytenie života krajanov v Rumunsku (tradičná svadba z Gemelčícky,

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Trstinová strecha s dreveným komínom. príř. č. 3427/90, 5736. Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

mláťačka na salaši, sedliacky dvor, život na salašoch,...). Osobitý fond predstavujú fotografie s názvom *Zo života v blízkosti Pilišských hôr*, kde nájdeme fotomateriál najrozličnejšieho zamerania: voz s koňmi, miestni rezbári a ich výrobky, varenie, páranie peria, bábiky, tance dievčat, sušené rastliny i zábery z tradičnej svadby.

Národopisný výskum by sa mohol realizovať aj vo fonde negatívov fotografií Krajanského múzea, ktorý je však chudobnejší.

Fond Matice slovenskej k dolnozemskej tematike nie je uložený iba v Krajanskom múzeu Matice slovenskej, ale i v Archíve Matice slovenskej, ktorý je ďalším špecializovaným pracoviskom Matice slovenskej. Jeho podrobné inventáre sú spracované do začiatku 70. rokov 20. storočia, vďaka čomu je možné pracovať priamo s indexom „národopis“. Pri príprave nášho príspevku sme sa zamerali na fondy Archívu Matice slovenskej od roku 1919 do roku 1949. Po roku 1949 národopisný materiál Matice slovenskej sa dostal pod gesciu Literárneho archívu Matice slovenskej, ktorý dnes patrí Slovenskej národnej knižnici a Etnografickému múzeu v Martine. Krajanskú problematiku (spoločne s výskumom národopisu) prebral Československý ústav zahraničný, so sídlom v Prahe.

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Sedliacka posteľ s vankúšmi na státi. príř. č. 3427/90, 5751. Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

Ak sa zameriame na činnosť Matice slovenskej v oblasti výskumu dolnozemskeho národopisu v r. 1919 – 1949, môžeme konštatovať, že Matica slovenská sa cielene zameriavala iba na národopis Slovenska. Tento výskum riadil Národopisný odbor Matice slovenskej, ktorý podľa zápisnice z II. riadneho Valného zhromaždenia Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine, z 25. augusta 1920, zriadil výbor Matice slovenskej. Spoločne s historickým a „jazykozpytným“ odborom vznikol národopisno-pamiatkový odbor s členmi: „Jur Polívka, Jur Horák, Jozef Škultéty, Ján Amber, Pavel Sochán, Jozef L. Holuby, Karol A. Medvecký, Ján Slávik, Elena Ivanková, A. D. Svoboda, Dušan Jurkovič, J. Vydra, Ješak Hofman, Karol Hušek a Miloš Janoška.“²

Od roku 1923 do svojej činnosti zaradil priamy výskum, ktorý bol zameraný na zber národopisného materiálu. S krajanmi sa tento styk nezabezpečoval programovo, avšak vzájomná spolupráca fungovala aj v tejto oblasti. V zápisniciach zo zasadnutí Národopisného odboru Matice slovenskej nachádzame záznamy, ktoré dokazujú, že Matica slovenská sa programovo

---

² Archív Matice slovenskej (ďalej AMS), fond (ďalej f.) Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. Zápisnica zo zasadnutí V a VZ Matice slovenskej 1919 – 1936. /1zv./ 1.

začala orientovať na národopisný súpis Slovenska a adresovala Slovákom výzvu na zber národopisného materiálu. Jej cieľom bol „vznik veľkého národopisného diela“³.

Aj napriek útržkovitosti vo fonde nachádzame záznamy reakcií krajanov na matičnú výzvu. Vo fonde od roku 1920 až prakticky do súčasnosti nájdeme záznamy, v ktorých Matica slovenská zasielala krajanom na Dolnú zem národopisné publikácie a vyzývala ich na rozličnú spoluprácu. Sporadicky vo fonde nachádzame priame žiadosti krajanov o zaslanie národopisných fotografií, zbierok piesní, kolied či vinšov. Zaznamenávame nepravidelné žiadosti z Juho-slávie, Maďarska i Rumunska. Žiadosti sa dostávali priamo správcovi Matice slovenskej, ktorý písomne vyrozumel každého krajana. Z listov vyberáme: v roku 1936 sa na Maticu slovenskú obrátil listom Gejza Rončiak z Oradei (Rumunsko – mimo

Krajské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Deti na peci. príř. č. 3427/90, 5738. Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

oblasti Dolnej zeme), v ktorom žiada „knižočku v ktorej budú spievanky vianočné, a práve tak, čo sa spieva na vianočný večer“. Píše, že u nich je „obyčaj, že na Vianoce, 24. večer, chodia dievčatá, alebo hocikto a spievajú pri okne. Chlapci chodia s Betlehemom“⁴. Na jeho žiadosť odpovedá vtedajší správca Matice slovenskej, J. C. Hronský, ktorý objasňuje, že takúto knižku zaslať nemôže, pretože ju Matica slovenská nemá.

Podobné žiadosti, napr. o slovenské básne a piesne, o fotografie z filmu *Zem spieva*, o zbierku ľudových piesní Figuša Bystrého, či o notové záznamy

³ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 465 – 1921 – 8. Zápisnica zo zasadnutia Národopisného odboru MS zo dňa 2. 8. 1921.

⁴ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1936 – RUM 774/1936 – RUM. Rončiak, Gejza, Oradea – MS, objednanie vianočných piesní; poďakovanie za zaslané knihy, 3 listy.

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Krosná. príř. č. 3427/90, 5741. Rumunsko. ČB.

Autor: Lehotský

ľudových piesní, adresujú Matici slovenskej aj krajanovia z Bekéšskej Čaby, z Požegy, Budapešti i Kysáča (Archív MS – roky 1920 až 1946).

Občasne sa na Maticu slovenskú obracali krajanovia so žiadosťou o posúdenie národopisného materiálu alebo ho priamo zasielali do jej zbierok. Prvý archívny záznam nepatrí Dolnozemscom, ale krajanke z Užhorodu, ktorá ponúkla na knižné vydanie dielo o technických postupoch vyšívania ľudových výšiviek a krojov už v roku 1920. Z nášho aspektu je zaujímavá korešpondencia Matice slovenskej a Martina Tamáša z Vukovej (rok 1934), ktorý Matici zaslal zbierku piesní slovenskej mládeže z danej oblasti. „*Mili Bratia! Na váš dopis zo dňa 24. januára 1934 odošlani mne v prospech Piesni. Pousiloval som sa z našou mládežov, ktorá vám ich s radosťou zozbierala pospisovala spolu do 50-článkov, ktoré Vám dnes posielame.*“⁵ V roku 1938 nachádzame korešpondenciu Eleny Labáthovej z Petrovca, ktorá Matici slovenskej ponúkla „*nádherný vzorník slov. vzorov pre ručné práce*“⁶, ktorý sama vlastnoručne spracovala.

⁵ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1934 – RUM 436/1934/95. Tamáš, Martin, Vukova – MS, zaslanie zbierky piesní na posúdenie, 5 listov.

⁶ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1934 – RUM 436/1934/95. Tamáš, Martin, Vukova – MS, zaslanie zbierky piesní na posúdenie, 5 listov.

Krajanské múzeum Matice slovenskej (ďalej KM MS), fond (ďalej f.). Fond – fotografie zo života krajanov v Rumunsku. Sedliacka posteľ s vankúšmi na státie. príř. č. 3427/90, 5745. Rumunsko. ČB. Autor: Lehotský

Úspech národopisného odboru Matice slovenskej zožal najmä film *Zem spieva*, ale i mnohé publikácie zbierok fotografií zo života slovenského ľudu. O to, aby do jeho výskumných činností boli zaradení i krajanovia, žiadali Slováci žijúci v Juhoslávii, ktorí v roku 1945 vyzvali Maticu slovenskú listom, aby jej pracovníci prišli spracovať materiály o živote Slovákov vo Vojvodine. „*Nehľadiac ani na možnosť skorej reemigrácie, súrne, je potrebné túto prácu vykonať, aby tak život slovenskej menšiny v Juhoslávii a jej dvestoročný pobyt v tých krajoch bol po každej stránke zachytený a spracovaný vedecky. (...) po stránke dialektologickej, národopisnej, sociografickej a historickej.*“⁷ Požiadavkou sa následne zaoberala Matica slovenská na osobitnej porade, kde uznala potrebu tohto výskumu a určila postup ďalších možných krokov. Odporučila, aby sa výskumníci na bádateľskú prácu pripravili už doma a „*aby sa mohli na pracovnom mieste čím skorej do tamojších pomerov vžiť*“⁸.

⁷ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1945 – JUH. Spolok Slovákov z Juhoslávie – výskum života Dolnozemsých Slovákov.

⁸ AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1946 – JUH – XXVII. /163. Spolok Slovákov z Juhoslávie – výskum života Dolnozemsých Slovákov.

Fond Matice slovenskej týkajúci sa národopisu Dolnej zeme ukrýva aj komunikáciu so Slovenským cudzineckým zväzom a ďalšími národnými inštitúciami v iných krajinách (Matica chorvátska, slovinská, srbská). Tento archív obsahuje korešpondenciu, totiž listy medzi organizáciami o národopisej literatúre a žiada ich výmenu. Dopyt bol aj po slovenskom národopise v iných jazykoch ako len v jazyku slovenskom, ktorý by bol určený nielen krajanom, ale aj cudzincom.

Archív odrážajúci národopisné aspekty Dolnozemcov je zachovaný vo viacerých úložiskách Matice slovenskej, jeho spracovanie je zatiaľ iba čiastočné. Archiválie uložené v Matici slovenskej sú veľmi obsažné a rozsiahle. Inventáre k nim sú spracované iba do roku 1976, no i napriek tomu, aj tento fond môže byť pramenným materiálom pre široké spektrum výskumov. Všetko, čo Matica slovenská uchováva vo svojich depozitoch, je prístupné širokej bádateľskej verejnosti na ich budúce štúdium i spracovanie.

Zdroje

- Archív Matice slovenskej (ďalej AMS), fond (ďalej f.) Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. Zápisnica zo zasadnutí V a VZ Matice slovenskej 1919 – 1936. /1zv./ 1.
- AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1934 – RUM 436/1934/95. Tamaš, Martin, Vukova – MS, zaslanie zbierky piesní na posúdenie, 5 listov.
- AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 1936 – RUM 774/1936 – RUM. Rončiak, Gejza, Oradea – MS, objednanie vianočných piesní; poďakovanie za zaslané knihy, 3 listy.
- AMS, f. Matica slovenská II. (1919 – 1948), Sign. 465 – 1921 – 8. Zápisnica zo zasadnutia Národopisného odboru MS zo dňa 2. 8. 1921.
- Základné dokumenty Matice slovenskej.* Martin : Matica slovenská, 2011. s. 33.
- Zákon o Matici slovenskej.* [online]. Dostupné na internete: < <http://www.zakonypre-ludi.sk/zz/1997-68>>.
- Stanovy Matice slovenskej.* Dostupné na internete: < <http://www.dmsnitra.sk/dokumenty/58-stanovy-matice-slovenskej>>.
-

Ján Jančovic

História a poslanstvo zvonov a zvonenia – O zvonoch, zvonolejároch a hlásnikoch u Slovákov na Dolnej zemi

Pôvodné kresťanské kostoly boli stavané bez veží a aj umiestnenie zvonov vo vežiach sa udialo v neskoršom období. Veže pripojené pevne so stavbou kostola sa objavili najprv pri prvých veľkých kresťanských chrámoch – bazilikách. Veže, ktoré boli postavené oddelene od kostolov, boli pôvodne strážnicami, ktoré v čase nebezpečenstva slúžili na útulok pre strážnikov – hlásnikov a boli stavané ako hrady. Prvé zvonky boli zhotovené z kovových dosiek tak, že výrobcovia ich zbili z niekoľko kovových platní dohromady. Oznamovali okoliu aktuálny čas a pozývali ľudí na sviatočné a slávnostné chvíle. Zvonenie prinieslo veľké zmeny v cirkevnej architektúre. Spočiatku sa stavali iba malé zvonice. Prvé zvonky boli malé a kované z plechu. Liatie zvonov začalo približne koncom 13. storočia a stále sa vyvíjalo.

Pozdechova a Thuryho dielňa v Budapešti

Medzi najvýznamnejšie slovenské osobnosti zvonolejárstva, ktoré pracovali mimo územia Slovenska, patril **Jozef Pozdech** (1811 – 1878 Pešť), rodák z Hrnčiaroviec pri Trnave. Kováčskemu remeslu sa vyučil vo Voderadoch, potom ako tovariš chodil po predpísaných vandrovkách po Uhorsku. Keď sa natrvalo presťahoval do Pešti, roku 1863 si tam postavil dom s dielňou a zapojil sa do slovenského národného života. Mal šesť dcér a jedným jeho zaťom bol podnikateľ, politik a publicista **Ján Nepomuk Bobula**, vydavateľ Slovenských novín v Pešti. Druhým zaťom bol **Ján Thury**, ktorý najprv pracoval u svokra a neskôr ako jeho pokračovateľ mal so synom samostatnú zvonolejársku firmu. Jozef Pozdech bol zvonolejárom, výrobcom kováčskych mečov a poľných vyhní, vynálezcom nového zostavenia zvonov a zvonovej stolice z kovaného železa. Do veží kostolov v Uhorsku zhotovil zliat desiatky zvonov a postavil niekoľko zvonových stolíc. Signatúru s jeho menom nesie na slovenských kostolných vežiach veľké množstvo zvonov.

Jozef Pozdech kooperoval pri osadzovaní zvonov aj s inými zvonolejármi. Za svoje inovačné úsilie vo zvonolejárstve a osádzaní zvonov získal na mnohých umeleckých a priemyselno-hospodárskych výstavách nejedno ocenenie nielen v mestách Uhorska, ale aj vo Viedni, Paríži, Moskve. Najcennejšie získal na Svetovej výstave v roku 1873 vo Viedni – záslužný zlatý kríž s korunou a medailu za pokrok. Počas vojen, najmä počas prvej svetovej vojny, veľké množstvo zvonov v Uhorsku zrekvirovali na vojnové účely. Spravidla na vežiach kostolov ponechávali cirkvám z troch iba jeden zvon a tam, kde mali 4-5 zvonov, mali pritom šťastie dva zvony. Veľa historicky cenných odobratých zvonov pre účely prvej svetovej vojny pochádzalo na Slovensku a na Dolnej zemi najmä od Jozefa Pozdecha a jeho zaťa Jána Thuryho.

Zaujímavá a rozmanitá je história dolnozemskej zvonov

Najznámejšou dominantou Slováckmi obývanej **Békešskej Čaby** v Maďarsku je veľký evanjelický kostol, ktorý sa dodnes považuje za najväčší evanje-

---

lický kostol v Európe, keď pojme naraz do svojho vnútra 4000 veriacich a podľa pamätníkov boli aj také slávnostné príležitosti, keď sa v ňom tiesnilo takmer raz toľko ľudí. Hneď oproti veľkému kostolu stojí na mieste bývalého prvého kostola, postaveného už v roku 1723, čiže po piatich rokoch príchodu prvých Slovákov (1718) zakladateľov mesta, terajší malý kostol. Tento bol roku 1745 prebudovaný z pálených tehál a roku 1773 doplnený dvoma priečnymi krídlami, a tak naraz pojme 1800 veriacich. O desať rokov neskôr pristavili k nemu aj vežu v románskom slohu, ktorá má barokovú pavlač, na ktorú sa vychádza z miestnosti, kde sa v minulosti zdržiavali službukonajúci hlásnici – zvonári, ktorí navyše z ochodze sledovali mesto a chotár v nepretržitej požiarno-bezpečnostnej pohotovosti. Počas služby zvonári bývali „na turní“ (vo veži), nad zvonmi mali byť, kde sa striedavo zdržiavali celých 24 hodín. V miestnosti, ktorú mi na tejto veži pri mojej návšteve sprístupnil správca zvonár **Juraj Bohuš**, sa nachádza zachovaná pec, v ktorej si hlásnici a zvonári v zime prikurovali. Rovnako mi tento, ešte pomerne dobre po slovensky hovoriaci Slováč, sprístupnil aj vstup na ochodzu, odkiaľ som mal možnosť fotografovať a pozrieť si panorámu mesta a širšieho okolia. Vo veži malého kostola veľa rokov boli štyri zvony, ale v rokoch prvej svetovej vojny

jeden zvon zrekvirovali na vojenské ciele. Z terajších troch je najznámejší a najväčší takzvaný *Maríkov zvon*. Meno dostal od svojho darcu. **Pavel Marík** v roku 1873 na jeho zhotovenie daroval ako člen cirkevného zboru 3200 forintov a z nich potom nasledujúci rok zhotovili zvon, ktorý váži 36 metrických centov. Zvon pochádza z peštianskej Pozdechovskej dielne. Maríkov zvon má na jednej strane slovakizovaný text *Když líbi hlas zvonu, proniká oblohu. Srdečne, nábožne vzdýchni K pánu Bohu*, a na druhej strane: *Zwon tento cirkwi Evang. B. Čabánské daroval Pavel Marík s prwow manželkou Mária Ondrejčik a s druhow Helenow Poliak. R. P. 1874.*

Veža malého kostola je doteraz najcharakteristickejšou architektonickou stavbou tohto župného mesta. V tejto veži bolo umiestnené prvé zvonoradie v meste a ich hlas možno dobre rozlíšiť v každodennom koncerte viacerých zvonov mesta Békešská Čaba. Veľký „*Maríkov zvon*“ je najväčším evanjelickým zvonom v celom Maďarsku, a aj najmilším zvonom čabianskych evanjelikov. V Slováckmi osídlenej obci **Aradáč** v Banáte si v roku 1856 slovenský evanjelický cirkevný zbor dal uliati u Juraja Petroviča v Novom Sade veľký zvon, ktorý vážil 450 kg. Na jar roku 1857 ho cirkevníci priviezli na vlastných povozoch a po posvätení bol vytiahnutý na vežu kostola. Je na ňom nápis *Pre veselých veselo hrám, pre trúchlivých smutný hlas mám, v nešťastí strašne*

hučím, zbožných do chrámu zvolávam, všetkým k modleniu čas udávam, mŕtvych Bohu porúčam! Pôvodne mal byť roku 1916 zabratý pre vojenskú výzbroj, pričinením cirkevných vrchností Aradáčania dosiahli, že im odobrali malý a stredný zvon, ktorý pre armádu cirkev sama ochotne z veže zniesla.

Níred'házski Slováci si objednali zvon v Košiciach

Po polstoročí pobytu slovenských evanjelikov v **Níred'háze** sa cirkevný zbor rozhodol pre výrobu tretieho najväčšieho zvonu. Bolo rozhodnuté, že jeho výroba nemá zatažiť cirkevnú pokladnicu ani iné subjekty a celá čiastka na jeho zhotovenie má byť iba z dobrovoľných zbierok členov cirkvi. V cirkevnom protokole sú uvedení všetci jeho darcovia. Odborníkmi bol jeho výrobou odporučený košický zvonolejár **Christian Pavel Lebrecht**, ktorý prišiel do Košíc roku 1800 z Banskej Bystrice. Už 16. marca 1802 odišla za ním odsúhlasená cirkevná delegácia v zložení Ondrej Graf, Jakub Rák a Ján Hankovský, aby s majstrom zvonolejárom uzavreli dohodu o zhotovení zvonu.

Už pri podpise kontraktu Christianovi Lebrechtovi odovzdali polovicu z celkovej dohodnutej čiastky 900 rýnskych zlatých. Podľa dohody mal zvon byť zhotovený za 10 týždňov, ale keďže v tom čase mali v Smolníku nedostatok medi a inej matérie, výroba zvona sa pretiahla o dva týždne. Konečne 19. júna odišli do Košíc delegáti farár Samuel Nagy a vážny člen cirkvi Peter Mánik, ktorí si na posúdenie práce zvonolejára prizvali odborníkov, a potom sa spokojní aj so zvonom vrátili domov. 28. júna, na Vigíliu Svätého Petra a Pavla, za veľkej účasti zhromaždených obyvateľov, bol bronzový zvon šťastne a bez poškodenia vytiahnutý na vežu a umiestnený medzi dva pôvodné zvony. Dobový zápis v cirkevnom protokole prezrádza, že z dôvodu zdraženia medi a cínu a o 60 funtov (funt=0,56 kg) vyššej hmotnosti zvona sa jeho dohodnutá cena 1800 rýnskych zlatých o niečo zvýšila. Členovia cirkvi darovali na zvon celkove 2268 zlatých, čo stačilo ne jeho zhotovenie a umiestnenie. Celková váha zvona po jeho dokončení bola 20 centov a 60 funtov. Vrch zvona mal dvojnásobnú cifru. Najvrchnejšia vôkol zvona bola z neprerušovaných drobných cifier. Pod nimi nápis SOLI DEO GLORIA, druhá redšia cifra pozostávala z ľudských antických postáv a pod nimi nápis *Fieri curavit Eccl. Evang. Luth. Nyiregyhazensis – Sub ministerio R.R. DD Joannis Schullek et Samuelis Nagy, inspectoratu Joannis Fedor.* Na samom spodku, medzi líniami *Opere Christiani Lebrecht campanisusoris Cassovia A.D. MDCCCII.* Aktuálne sú vo veľkom niredházsom evanjelickom kostole dva zvony. Veľký váži 2400 kg a jeho základný tón je cis1. Vyrobil ho roku 1903 *F. Sentenhofer a synovia.* Malý 800 kg so základným tónom F1 vyrobil *Ladislav Slezák* (po r. 1910). Zvonkohra je dobre zladená s veľkým zvonom odbíjajúcim hodiny a každú hodinu hrá melódiu viacerých stupníc.

V pripeštianskom, takzvanom Kerepešskom slovenskom ostrove, kde ide za sebou rad Slováckmi osídlených obcí, sa nachádza aj **Maglód**. V cirkevnom protokole nachádzame záznam v slovenčine, že ich veľký zvon bol odliaty v roku 1843 v Budíne a slovenský nápis na ňom je „*Volaj nás k Bohu v Maglóde! Tento zvon dali sme prelievať v r. p. 1843, kedy pri cirkvi slúžil farár Ján Gabriel Horezký, rektor Michael Pokorný, kurátor Adam Folten, mladší richtár Ďuro Sever, rečník, Ján Varga, lial ho Jozef Hergui v Budíne.*“

Slovenské nápisy aj na ľavom brehu Ipľa

V južnom Novohrade, v Slováckmi obývanej obci v Maďarsku – **Sudiciach** (Szügy), neďaleko Balašských Ďarmôt, sú na veži evanjelického kostola tri

---

zvony, na dvoch z nich sú slovenské nápisy. Na veľkom darovanom slovenskou evanjelickou cirkvou v Pešti, 1200 kg z roku 1869 od zvonolejára Františka Welsera je nápis: *Ke cti a sláve Boží, Žalm CXXII V.I. „Podte do domu Hospodinova.“ Dala cirkev evanjelická slovenská paštianska augsburgského vyznania tento zvon vyhotoviť skrze Franciska Welsera. V Pestíni roku MDCCCLXIX.* Stredný zvon, 507 kg, od zvonolejára Jána Thuryho z roku 1881 s nápisom: *Cyrkev ev.aug.viz. sudická k Sláve Boží. Roku P. 1881.* Nápisy na týchto zvonoch prezrádzajú aj to, že aj na konci 19. storočia sa slovenskí evanjelici v Sudiciach držali svojho materinského jazyka.

Trúbenie zvonárov – hlásnikov v rumunskom Nadlaku

Na nadlackej turni – veži nadlackého evanjelického kostola, ktorý pochádza z roku 1822, dodnes pretrváva trúbenie z ochodze kostolnej veže. Tento zvyk tu udržiavajú zvonári od príchodu Slovákov, ktorý spočíva v tom, že pôvodne štyria a teraz už iba dvaja zvonári držia službu vo veži kostola celých 24 hodín. Službu vykonávajú v zariadenom byte vo veži kostola, ktorá po ochodzu je vysoká 50 metrov. K dispozícii majú v miestnosti posteľ, kachle, konvektor, stolík, skriňu, telefóny, rádioprijímač a čerstvú tlač. Každú štvrt', pol a celú hodinu vychádzajú na ochodzu veže a trúbia vždy inou trúbou (podľa jej hlasu) na všetky strany mesta. Okrem tejto hlásnej služby vo veži, do ktorej vedie 154 kľukatých schodov, prebieha aj tradičné každodenné zvonenie, ktoré je od roku 1981 elektrifikované. Vo veži sa nachádzajú štyri zvony, na ktorých sú slovenské nápisy. K čomu slúžil a doteraz slúži tento tradičný nadlacký zvyk? To mi už v roku 1983, keď som prvýkrát vystúpil na nadlackú vežu, vysvetlil zvonár – hlásnik **Pavel Došniak**. V minulosti v Nadlaku a na odľahlých „sálašoch“ – obydliach na samote, ktorých bolo okolo Nadlaku 638, stáli domy pokryté slamou, alebo trstinou, čím boli najčastejším terčom požiarov. Keďže sa Nadlačania najčastejšie zdržiavali na poliach, vzniknuté požiare a tiež povodne, ktoré spôsobovala rieka Maruša, bolo potrebné nejakým spôsobom obyvateľstvu oznamovať. Z tohto dôvodu vtedy cirkev volila štyroch zvonárov, ktorí strážili vo dne v noci mesto a celý rozľahlý chotár, ktorý bolo z veže dobre vidieť. Zvonením dávali najavo, že je všetko v poriadku. Dodnes sa zvoní aj ráno o štvrtej, a to na počesť toho, že prvá skupina Slovákov pred dvesto rokmi (1803) dorazila zo Slovenského Komlóša do vtedajšej osady včasráno o štvrtej hodine. Mnohých obyvateľov to teraz síce ruší, ale tunajší Slováci nemienia od tejto tradície

---

ustúpiť. Popritom sa bežne zvoní na obed o 12.00 hodine a večer o 21.00 hodine. Okrem ranného, poludňajšieho a večerného zvonenia na každú stranu zvonári odtrúbia malou trúbkou štvrt hodinu a veľkou trúbkou celú hodinu. Kým zvony neboli do roku 1981 elektrifikované, dovtedy dostával každý zvonár-hlásnik od každej evanjelickej rodiny jeden mýtovník – slamienok kukurice, jeden mýtovník – slamienok pšenice a 5 lei. Keď bol občan štátnym zamestnancom alebo remeselníkom, vyplatil celú hodnotu naturálií v peniazoch. Dnes sú zvonári platení cirkvou a mestom v peniazoch.

Obsah

Vladimír Valentík, Katarína Mosnáková-Bagľašová: K šiestemu ročníku Slovenského svetového kalendára	3
KALENDÁRIUM	4
Kalendár na rok 2022	29
Dagmar Mária Anoca: Ostrov	30
POVEDALI O SLOVENSKOM SVETOVOM KALENDÁRI	
Lucia Kubicová-Torchio: Ako SSK 2020 putoval do Talianska a iných štátov EÚ v kovidovom roku	31
SLOVÁCI VO SVETE	
Slováci v Austrálii	
Marta Kapustová: <i>Slovenské zvesti</i> v Melbourne – história a súčasnosť	34
Elena Lomenová: Slovenská škola Ľudovíta Štúra v Melbourne, v Austrálii	37
Slováci v Bulharsku	
Katarína Koňariková: K 95. výročiu položenia základného kameňa slovenskej školy v Gornej Mitropoliji	42
Slováci v Česku	
Viera Kučerová: Festival tvorby pre deti v Prahe očaril malých divákov 1. 11. – 7. 11. 2021	48
Andrej Probst: Pražská kaviareň – nezisková organizácia v Českej republike	52
Slováci v Čiernej Hore	
Michal Spevák ml.: Etnická skupina Slovákov v Čiernej Hore včera, dnes a zajtra	55

Slováci vo Francúzsku

- Viera Pridalová D'Agostini: Čo pre teba znamená byť Slovákom? 63
Olga Freis: Čo znamená byť Slovákom 72

Slováci v Chorvátsku

- Miloslav Strehársky: 21. dni slovenskej kultúry – Rijeka 2021 74
Miloslav Strehársky: Matica slovenská z Rijeky dostala
Slovenský dom 81
Miloslav Strehársky: MS z Rijeky vystúpila na Porto Etno 2021
– festival svetovej hudby 86
Sandra Kráľová-Vukšičová: Vzdelávacie stretnutie
chorvátskych folkloristov 88

Slováci v Kanade

- Paul Stacho: Slovenská Niagara 92
Marika Kubinyi: Slovenská škola vo Vancouveri 94
Zuzana Křížková: Literárna súťaž: Hora dušu povznáša 103
Zuzana Křížková: Marika Kovalčíková – laurátka Masarykovej
ceny Českého a Slovenského Združenia v Kanade 105
Milina Sklabinská: *Vo dne som žila kanadský sen a v noci
snívala o petrovských uliciach* 109

Slováci v Libanone

- Vladimír Valentík: Kniha o Libanone Boženy Farhatovej 116

Slováci v Luxembursku

- Jarmila Buchová: Marec – mesiac knihy ISEIA 2021 120
Jarmila Buchová: Kongres pedagógov ISEIA 2021 127

Slováci v Maďarsku

- Michal Žilinský: Slováci v Sarvaši – 300 rokov – Pamätnejšie
príhody dnešného Sarvaša od roku 1722 až do roku 1822 ... 133
Eva Fábíánová: Z evanjelického kostola v Budapešti
Slovenské kultúrne stredisko 146
Ruženka Egyedová-Baráneková, Viliam Kačaliak: Poznaj svoje
korene – škola v prírode na Slovensku pre žiakov
a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku 153
Imrich Fuhl: Slovenské zabíjačky v Maďarsku 158
-

Slováci v Nemecku

- Jarmila Buchová: Bohatá činnosť Slovenského vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove 159

Slováci v Poľsku

- Milica Majeriková-Molitoris: Slovenské dotyky s Babou horou 169
- Agata Jędrzejczyk: Dychová hudba v Novej Belej 176

Slováci v Rakúsku

- Elena Mandik: Zoom – bzum, bzuuum... 185

Slováci v Rumunsku

- Kristína Jucanová: Keď mládež spája láska k tradíciám 190

Slováci v Slovinsku

- Anna Kominka: Najnovšie aktivity Spolku Slovákov a priateľov Slovenska v Slovinsku 192

Slováci v Spojených arabských emirátoch

- Ľudovít Pomichal: Slováci v Emirátoch majú podporu jedného z vládcov – chcú učiť deti slovenčinu 195

Slováci v Srbsku

- Zdenka Valentová-Belićová: Literárne snemovanie – najstaršie kultúrne podujatie Slovákov v Srbsku 198
- Jarmila Gerbocová: Prekročili svoj tieň 203
- Vladimír Valentík: O stretnutí insitného maliara Martina Jonáša s hercom Alainom Delonom – Syn Alaina Delona Kovačičan? 209

Slováci v Španielsku

- Katarína Mosnáková-Baglašová: Založená Slovensko-španielska únia 211

Slováci v Taliansku

- Lucia Kubicová Torchio: O knižke *Jarné hádanky* Eleny Cengelovej-Carinovej 215
-

Slováci v Ukrajine
Igor Pashchak: Odhalenie nových pamätných tabúl' 221

Slováci v USA
Zuzana Pavelcová: Cesta slovenskou Amerikou
lámala rekordy 223
Ján Jančovic: Orosláňska rodáčka vedúcou osobnosťou
ženského hnutia v USA 226

KRAJANIA NA SLOVENSKU

Milan Ján Pilip: Príhovor predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich
v zahraničí 230
Katarína Mosnáková-Bagľašová: Prehľad aktivít
na Slovensku venovaných krajanom 232
Zuzana Pavelcová: Ročenka Slováci v zahraničí 37 verná
kvalitnému obsahu v novom grafickom prevedení 242

KRAJANSKÁ TÉMA

Zuzana Pavelcová: Národopisné zbierky dolnozemských
Slovákov v Matici slovenskej 246
Ján Jančovic: História a poslanstvo zvonov a zvonenia
– O zvonoch, zvonolejároch a hlásnikoch u Slovákov
na Dolnej zemi 255

S finančnou podporou

ÚRADU
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRAŇIČI

Slovenský SVETOVÝ KALENDÁR

Ročník 6

Zakladateľ a šéfredaktor: Vladimír Valentík
Zástupkyňa šéfredaktora: Katarína Mosnáková-Baglašová

Na obálke: Alžbeta Šúrová, UFS Mladosť z Banskej Bystrice, Slovensko

Fotografoval: Roman Krnáč

Prepress: Slovenské vydavateľské centrum, Báčsky Petrovec, Srbsko

Vydal:

Slovenský kultúrny klub v Srbsku

e-mail: svetovykalendar@gmail.com

www.slovenskykalendar.com

Vytlačila: tlačiareň Futura, Nový Sad,
Srbsko roku 2021

ISSN 2466-510X

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323,15(=162.4)(497.11)

SLOVENSKÝ svetový kalendár / zakladateľ a šéfredaktor
Vladimír Valentík. – Roč. 1 (2017) – . – Bački Petrovac :
Slovenský kultúrny klub, 2016 – . – Ilustr. ; 21 cm

Godišnje.

ISSN 2466-510X = Slovenský svetový kalendár
COBISS.SR-ID 309006343

ISSN 2466-510X